ŠIME SIRONIĆ

TEŠKI DANI

SVEĆENIČKI ROMAN

PAZIN
1961.

044

ŠIME SIRONIĆ

TEŠKI DANI

DNEVNIK JEDNOG ISTARSKOG SVEĆENIKA

(1909-1915)

SVEĆENIČKI ROMAN

PAZIN

1961

Izdavač: ISTARSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. ĆIRILA I METODA u Pazinu, Gupčeva 2.
Odgovorni urednik: Prof. ŠIME SIRONIĆ - Draga kod Rijeke (Sušaka).

P r e d g o v o r

Zamisao ovog romana siže u vrijeme prvog svjetskog rata. Znajući i videći borbe i žrtve starijih i mladih naših svećenika u Istri oko ostvarenja svećeničkih, narodnih i socijalnih ideala, pomislio sam, da bi bilo zgodno kušati, da bude ocrtan takav svećenički život. Za ovakav prikaz činio mi se je najzgodniji oblik dnevnika, u kojem junak romana iznosi iskreno svoja opažanja i najintimnije svoje osjećaje. Tako je nastala ova slika hrvatskog istarskog svećenika oko 1900. g. s pozadinom tadašnjih prilika u Istri.

Mnoga lica u romanu praktično su postojala, a nekoja su izmišljena. Riječi: "Wahrheit und Dichtung","Istina i izmišljeno", vrijede i za ovaj roman.

Okolnost stvarnog postojanja mnogih lica, ocrtanih u romanu, činila je objelodanjenje romana nezgodnim, dok živu ova lica.

Rukopis romana je ležao godinama, a pisac je ostario.

Spremajući se na put " za kud vazda gre se," bio je pisac u dvoumici, da li bi ostavio iza sebe taj rukopis " Mislio je, ako nešto vrijedi, neka ostane, ako ne vrijedi neka završi u vatri. Budući da je teško čovjeku suditi u vlastitoj stvari,-(Nemo judex in propria-causa), obratio se je pisac na uglednog hrvatskog katoličkog literarnog kritičara prof.Dr.Ljubomira Marakovića, da ocjeni ovaj roman i eventualno provede jezične ispravke, ako bi vidio, da ima roman kakvu književnu vrijednost.

Kako je pisac bio lično poznat s pok.Dr.Marakovićem,dostavio mu je rukopis anonimno ("neki stariji istarski svećenik") , da može ugledni kritičar izreći svoj sud o djelu što objektivnije.

Pok. Dr.Maraković držao je kod sebe rukopis skoro tri mjeseca te piše: "Radi toga, što sam popravljao jezik, odnosno stil i pravopis, koliko je bilo nužno, možete vidjeti, da sam proš-ao roman riječ po riječ, pa je zato morala stvar duže trajati. Uostalom i vrijedilo je, kako ćete vidjeti iz moje ocjene, koju prilažem otvorenu, pa je Vi izvolite dostaviti piscu."

Budući da su neki prizori teške borbe glavnog junaka romana za očuvanje svete čistoće prikazani možda odviše realno, bojao se pisac, da se ne bi koji čitalac kod toga sablaznio,pa je stoga dao roman na cenzuru mnogopošt. prioru o. Dr.Martinu Kiriginu, čija se ocjena takodjer ovdje prilaže.

Nešto prije nego je bio poslao roman na ocjenu prof.Dr.Marakoviću, pročitao je kao prvi ovaj roman Mons.Dr.Ivan Dukić, župnik u Šestinama,koji je medju ostalim pisao autoru i ovo: "Teške dane" pročitao sam na dušak...Svaki svećenik naći će u njima sebe i čitat će ih na svoju korist i uvijek potrebnu po-

budu...

Za nas Istrane starije generacije zanimljiv je roman, i to vrlo zanimljiv, jer vjerno opisuje djelovanje hrvatskih i slovenskih svećenika na narodnom polju u doba I. svjetskog rata, opisuje njihov idealizam...Dozvao si mi pred oči sve one kolege, koje u knjizi spominješ. Poznavao sam ih, odnosno upoznao sam ih tokom vremena...Koliko samoprijegora, poleta, borbenosti i ustrajnosti u tim ljudima! Svakako nadodaj komentar, u kojem označi... njihova imena! To bi im bio jedini, a zasluženi spomenik."

Prema ovome poticaju iznašam ukratko nekoja lica romana. Izmedju najpoznatijih svećenika u Istri koncem XIX. i početkom XX. vijeka bio je Josip Grašić, rodjen na Gorenjskom (Križe) god. 1863. dugogodišnji župnik u Bernu, nedaleko Pazina, uzoran, sposoban, radišan svećenik, pokretač raznih organizacija za duhovnu i materijalnu dobrobit našeg naroda u Istri. Sagradio je u župi krasnu crkvu (kratko izneseno u romanu). Umro je u mjestu "Spodnji Brnik (Slov). god. 1949.

U Pazinu bio je prošt. Antun Kalac (1849. - 1919.) istarski čuvstveni pjesnik, koji je kao župnik - dekan u Buzetu mnogo radio oko osvještenja i afirmacije ondješnjeg našeg naroda.

U sjeverozapadnoj Istri istakao se je osobito Ivan Mandić (r. 1880. u Rukavcu.) kao ustrajan buditelj narodne svijesti našeg naroda u onim stranama. Kao župnik u Kaštelu (oko 12 km. jugoistočno od Pirana) pomogao je pomoću zadružnih organizacija svojim župljanima a i drugima-, da su postali vlasnici zemlje, koju su obradjivali kao koloni (kmetovi) piranskih veleposjednika. Ovome zaslužnom narodnom organizatoru (koji se spominje u romanu kao Antun), stajali su uz bok i bližnja dva susjedna svećenika (u romanu Franjo i Josip).

Daleko bi me dovelo, kada bih htio navesti tadašnje naše nacionalne radnike, svećenike i svjetovnjake, koji dolaze u romanu. Spomenut ću ipak iz romana Dr. Matka Laginju, prof. Vjekoslava Spinčića i prof. Matka Mandića, poznate narodne prvake, rodom iz Kastavštine, koja je dala svome narodu lijepi broj sposobnih i zaslužnih narodnjaka.

Na kraju zahvaljujem svima, koji su ponogli do objelodanjenja ovog dijela. U prvom redu zahvalna uspomena blagopokojnome Dr. Ljubomiru Marakoviću, koji je ljubaznom pažnjom pregledao i ispravio rukopis.

Srdačna hvala mnogopošt. Dr. Kiriginu O. Martinu, koji je uz pažljivu ocjenu sadržine tog romana u prvom redu sa vjerskog i moralnog gledišta dao pobudu, da se ovo djelo umnoži na ciklostilu.

Napose pak zahvaljujem presvij. Mons. Boži Milanoviću, koji je spremno izišao ususret, da umnoženje rukopisa tog romana preuzme Istarsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda u Pazinu.

Rijeka - Draga, u mjesecu prosincu 1960.

PISAC

RECENZIJA PROF. DR. LJUBOMIRA MARAKOVIĆA

Od srca Vam hvala na užitku, što ste mi ga pružili čitanjem romana "Teški dani". Potječe to možda u prvom redu otuda što sam se mogao ponovno potpuno uživjeti u doba, kada sam studirao u Beču, te se družio s više Istrana (Butkovićem, Premudom, Defarom, Brajšom i dr.), pa sam od njih doznao prilike, kakve se crtaju baš u ovom romanu. Nije to zasluga samo stvarne gradje, nego i činjenice, da ste Vi ocrtali čitavu atmosferu vremena i mjesta takvom točnošću i pomnjom, takvom plastikom i pravim ritmom živoga života, te se nemirno sve to obnavlja pred očima. Zadržali ste vjerno oblik dnevnika, te nigdje niste "ispali iz uloge", kako se često dogadja u ovakvoj prilici. Ništa nije uneseno "izvana" u epizodnom obliku ili tonu, koji ne bi odgovarao praktičnom intimnom dnevniku. Zato bi možda tkogod i mogao prigovoriti, da se neke svagdašnje sitnice (hrana i dr.) iznose do u najmanje pojedinosti, ali baš to daje čitavoj stvari dojam i stil autentičnog dnevnika, koji bi u nekim crtama mogao biti i piščeva autobiografskog karaktera. Tim je opravdano i to, što bi možda tkogod mogao prigovoriti, što se ne upuštate u analizu duševnih stanja drugih osoba, napose Zite, osim koliko to ona sama čini u pismima. Tko piše svoj vlastiti dnevnik, ne upušta se u introspekciju drugih, jer to za njega, za njegov lični život, nema značenja. Tako bi nešto "mirisalo po romanu" s opasnošću, da se djelo pretvori u "sentimentalni" roman, a baš ovaj dnevnik ima naskroz muževan značaj, i to mu daje posebnu uvjerljivost. Ne bih dakle sa svoje strane imao ništa prigovoriti, nego istaknuti to, da ste u cijelom romanu ostali na visini, dostojnoj i primjerenoj i da ste cjelovito dušu svoga junaka - zaista Božjeg junaka - prikazali plastično i vjerno." - Razumije se samo po sebi da ovakav roman nije obična lektira za prosječne čitaoce, nego ozbiljno štivo za ljude, koji znaju ili hoće da znaju, što je duševni i duhovni život; u tom će se smislu nesumnjivo pokazati da je roman književno dorastao svome predmetu, a i da će njegov sadržaj donijeti mnogo koristi čitaocu, osobito onomu, koji želi produpsti svoj duhovni obzor a napose čovjeku duhovnog staleža. A na tom Vam napose čestitam - a i zahvaljujem sa svoje strane.

U Zagrebu, 8. ožujka 1958. Dr. Ljubomir Maraković

DR. O. MARTIN KIRIGIN POSLAO JE AUKTORU OVU OCJENU ROMANA :

Vrlo sam se rado odazvao pozivu, da "Teške dane" pročitam u rukopisu. Učinio sam to iz poštovanja prema piscu jer se radi o romanu iz svećeničkog života. Tih je mnogo, samo ih poslije rata strane recenzije nabrajaju na desetke. Nisu nam pristupačni, pa će nam ih ovaj izvorni roman tim bolje nadomjestiti. Nema u

njemu moderne problematike i kompliciranosti, ali nam za to opisuje drag i teško iskušan kraj naše domovine. U tom će okviru svakome Hrvatu ovaj do skrajnosti požrtvovan i plodonosan svećenički život biti posebno blizak i simpatičan. Pogotovo kad je taj kraj u zbilji imao i ima više od jednog Stanka. Možemo se zaista ponositi takvim našim elementom na tom sirotnom raskršću juga i sjevera, oličene Zitom i Vlastom. Da smo tako svuda oplemenile sve tudjinske elemente!

Junak je romana junački svladao najobičnije zamamljivosti tijela i svijeta. Piscu treba posebno čestitati, što mu je uspjelo tu borbu iznijeti realno, a opet posve dostojno, da se roman može dati svakome u ruke. I najdelikatniji prizor (povratak Stanka u svoju sobu i koga je tu zatekao) opisan je vrlo obazrivo i k tome retrospektivno, kad je borba već odigrana i pobjeda izvojštena. Posebno je značajno, da Stanko za svoju dugotrajnu borbu crpi toliko snage od sv. Mise i časoslova. Tako liturg živi od liturgije, njezinom se pomoću bori i pobjedjuje. U kraju, gdje i puk živi intezivno liturgijski, kako je to istaknuto i u romanu, posve je shvatljivo i prisno takvo obistinjenje svećeničkih ideala.

Svakome ne će biti jasna, a ne će ga možda ni zanimati pogibelj katoličkog modernizma, kojoj se Stanko s uspjehom odrvao i drugima pomogao. Zaista dostojno zastupa stanovište Sv. Pija X. koji je genijalno proniknuo i svladao taj "skup svih hereza". Sada, pedeset godina kasnije, ta nam se borba ne čini tako teškom. Slično će valjda i naši potomci suditi sredinu ovog stoljeća. Svaka se uspješna završena borba čini lakom, a uspješna je, kad je vodi Kristova Crkva.

Ne osjećam se pozvanim, da sudim o književnoj vrijednosti romana. Ipak mi izgleda, da bi on samo dobio, kad bi se ispustila neka ponavljanja i dociranja, te se precizirala neka imena osoba i mjesta. I ako je pravo da dnevnik čuva kolorit vremena i kraja, ipak jezično dosta smetaju neki arhaizmi, germanizmi i slovenizmi, barem u rukopisu, koji mi je bio na raspolaganju. Osobito bi bilo poželjno, da se prerade Stankovi zapisci u duhovnim vježbama. Mjesto da navodi pročitane priručnike, s većim bi se zanimanjem i korisnije čitalo, kad bi on te misli primjenio na sebe i na tadanje svoje duhovne potrebe. Onda bi bilo još očevidnije, što na svećeničkom križnom putu znače rajhenbuške postaje. Ali uza sve to ovaj će zanimiv i neobično pobudan roman svatko pročitati velikim užitkom i još većom koristi. Tim je autor sigurno posve postigao svoju plemenitu svrhu.

o. Martin Kirigin OSB

M O J D N E V N I K

11. r u j n a 1909.

Osjećam svu težinu puste samoće u svojem novom dušobrižničkom mjestu, u koje sam se preselio pred pet dana. I ovaj samotni siromašni župnički stan, veoma zanemaren, povećava ovo moje tmurno raspoloženje. Prizemna niska soba, očadjena dimom iz starinske zardjale željezne peći, uz maleni prozor sa prostom debelom željeznom rešetkom, čini mi se kao nekakva tamnička ćelija.

Preko mračnog hodnika, popločena grubim kamenim pločama nejednakog oblika, ulazi se u kuhinju, gdje sada sprema na oštećenom niskom ognjištu skromnu večeru moja skrbna majka, jedina mi svijetla točka u toj tužnoj zabiti. Ona, dobra, skromna, kao da se je snašla u tom novome mjestu našeg boravka, ali ja ne mogu nikako. Tu moju duševnu potištenost povećava i misao, kao da mi je učinjena nepravda, što su me poslali u ovu malu, zabačenu župu u pustom kraju. Povrijedjen sam u svome samoljublju, ponosu. Mlad sam, spreman, voljan rada, pa smatram stoga, da mi se je imalo dodijeliti veće polje dušobrižničkog rada. Nekoliko dana prije mog dolaska u ovo mjesto susreo sam se sa župnikom daljnje neke župe, s kojim me veže već starije prijateljstvo. On me odmah iza našeg susreta zapita: "Što si skrivio, da su te bacili u ono jadno mjesto, koje je - kako mislim - najgore ne samo u našoj biskupiji, nego i u cijeloj Istri". Odgovorih mu, da mi je savjest čista. Zamjerio sam se valjda, rekoh, nekoj uplivnoj ličnosti u biskupskom ordinarijatu, te da mi se je on možda osvetio ovim premještajem. Požalio sam doskora taj nagli sud protiv tog odredjenog lica, jer nijesam imao dostatno opravdanih razloga.

Do sada službovao sam dvije godine kao kapelan u mjestu kotarskog suda I., gdje sam se kretao u ugodnom krugu naših hrvatskih školovanih ljudi. Ovo mjestance nastanjeno je većim dijelom Talijanima, koji ne gledaju lijepim okom Hrvate, a napose su neraspoloženi protiv nas hrvatskih svećenika. Prostrana ona župa, u kojoj sačinjaju Hrvati ogromnu većinu, - Talijana ima četiri do pet stotina, - zaposlila je veoma župnika-dekana i mene. U toj župi sistemizirana su dva kapelanska mjesta, ali zbog nestašice svećenika u našoj biskupiji dodijeljen je župniku u zadnjim godinama samo po jedan duhovni pomoćnik. Sada to teže osjećam taj premještaj iz one ugodne društvene okoline u ovu pustu zabit, iz prostranog polja dušobrižničkog rada u ovu malu samotnu župu, gdje će me umarati dosadna besposlica.

U ovoj samotnoj tišini lete mi misli u daljnju i bližu prošlost. Preko pozornice moje mašte prolaze prizori i doživljaji mojih prijašnjih godina. Rodjen sam u jednom selu srednje Istre.

Moj otac - seljak - bio je kao vojnik 97. regimenta u Puli tri godine. U to vrijeme upoznao se je s kćerkom jednog noštroma-zaposlenog u arsenalu-brodogradilištu-ratne mornarice u Puli. Njezini roditelji bili su rodom iz Velikog Lošinja. Kada je moj otac završio vojničku službu, uzeli su se. Ali u kući mog oca bilo je četvero braće i šest sestara. Iako je moj otac bio najstariji od braće, vidio je, da će mu biti težak obiteljski život u toj velikoj obiteljskoj zajednici, pošto se je i drugi brat u kući oženio. Dvije godine poslije mog rodjenja ostavi moj otac rodjenu kuću te se preseli u Pulu, gdje je dobio posredovanjem svoga tasta namještenje u arsenalu. Nastanili smo se u kući,u kojoj su stanovali roditelji moje majke. Kada sam dorasao za školu moj me je otac, vatreni Hrvat, dao djeđu i baki u rodno mjesto, da ondje polazim hrvatsku pučku školu, jer je u Puli nije bilo. Imao sam izvrsnog učitelja, komu dugujem vrlo mnogo glede svog znanja i odgoja. Uz roditelje ostavio sam u Puli mladjeg brata i jošte manju sestru.

Kada sam bio u četvrtom razredu pučke škole, umriješe mi brat i sestra od davice. Tek što sam došao kući navršivši taj četvrti razred, zadesi nas još veća nesreća. Moj otac nastrada smrtno kod rada u arsenalu. Te teške, strašne udarce podnese moja majka hrabro, ojačana dubokom, živom vjerom. Nijesmo imali nigdje oslona, jer dvije godine prije očeve smrti umrla je majka, a malo zatim i otac moje majke. Sada smo nas dvoje teže živjeli, jer je moju majku pritiskala briga za kruh svagdanji, i ako je imala nešto vlastite uštednje uz neznatnu baštinu od pokojnih svojih roditelja. Potražila je kućni posao kod nekih obitelji. I ako je bila zarada malena, moja je majka s pomoću predjašnje uštednje namaknula najnužnije za naš svagdašnji život. U istoj kući - u blizini škole sv.Martina - stanovao je lučki pilot - stari znanac mojih roditelja, rodom takodjer iz Velikog Lošinja. Imao je ženu Sicilijanku, s kojom se je upoznao,kada je boravio kao mornar u Palermu. "Sinjora" Lucija bila je vatrena Talijanka, koja je šibala svojim crnim očima na sve strane, a i svojim jezikom, ali je bila dobra, susretljiva, mekana srca. Što nijesam tada doduše razumio, ali sam tada čuo, gdje su susjedi govorili, da je bila vrlo ljubomorna - bez razloga-i time ogorčavala život svome dobrom mužu. Kada sam došao kući iza smrti moje braće, našao sam neku zamjenu za pokojnu svoju sestricu u maloj Ziti, kćerkici lučkog pilota, koja je tako rado dolazila mojoj majci. Njoj su bile tada oko četiri godine, a ja sam bio u lipnju navršio deset godina. Bila je slična svojoj majci, živa i bistra. Iza Zite imala je gospodja Lucija jošte dva sinčića, koje pokosi smrt,kada i moju braću. Godinu dana iza smrti mog oca umrije gospodja Lucija u teškom porodu četvrtog djeteta,a s njome i dijete. Tako je ostao naš susjed sam sa malom Zitom,kao što je i moja majka ostala sama sa mnom. Ne prodje ni godina dana

iza smrti gospodje Lucije, kada naš susjed - udovac - , zaprosi ruku moje majke. Bili su približno iste dobi, nešto preko trideset i šest godina. Iza nekog oklijevanja podje moja majka za ovog dobrog čovjeka. Život nam je sada prolazio vrlo lijepo. Moj očuh volio me je kao svoga sina, a i moja majka bila je Ziti dobra kao rodjena majka. Ja sam tada navršio prvi razred njemačke gimnazije, u koju sam stupio iza dovršene pripravnice. Meni je tada bilo dvanaest godina, a Ziti šest. Zita i ja volili smo se kao brat i sestra. Prije godine dana našeg zajedničkog života poveća se naša obitelj; dobili smo malog brata, krštenog na ime Marijan, koji nas je sve jače povezao. Osobito moj očuh volio je malog Marijana. Al' eto opet teške nesreće. Smrt ugrabi malog Marijana u četvrtoj godini života; dobio je bio upalu pluća. Svi smo bili žalosni, a moj očuh bio je neutješljiv. Kada sam bio u osmom gimnazijskom razredu, obolio moj očuh teško na srcu. Uza svu liječničku njegu ostavi nas zauvijek mjesec dana prije mog maturalnog ispita. Sada nam osvanuše teži dani. Nije samo žalost pritisla naše duše, već su nastale i materijalne poteškoće u dnevnim potrebama našeg života, iako je moja majka primala mirovinu, koja ipak nije dostajala za naš život. Srećom je ostala iza smrti moga očuha razmjerno znatna uštednja, kojoj sam i ja pridonosio instrukcijom drugih gimnazijalaca kroz pet godina. Moj očuh kanio je sazidati malu kuću na već kupljenom zemljištu, na čistini niže škole sv.Martina,gdje su u zimi ovčari iz Ćićarije ovce pasli. Na toj čistini bile su već sazidane dvije kućice prizemnice. Kanio je u tu svrhu i dignuti zajam, jer uštednja ne bi bila dostajala za zidanje kuće. Neumoljiva je smrt sve osnove osujetila.

U tim žalosnim danima svršio sam gimnaziju s odlično položenim ispitom zrelosti. To je bila utjeha mojoj dobroj majci u njezinoj velikoj žalosti.

Već odavna pala je odluka, kuda ću iza mature. Moja vrijedna i veoma pobožna majka vodila me je od najranijih godina svijetlom stazom iskrene pobožnosti i riječju i primjerom. I ako nije imala drugih škola osim šest razredne pučke škole i nekog domaćinskog tečaja u nekom samostanu, znala je intuicijom bistre i plemenite duše opasnosti, koje prijete dječaku, mladiću, kada prolazi kroz proljetne oluje.Molitvom, nježnom razumnom ljubavlju, žrtvama, što no je sve išlo usporedno s njezinim uputama, pratila me je moja majka na pogibeljnom mome putu kao andjeo čuvar, te sam se nepokvaren poletnom dušom žurio prema cilju, koji mi je draga moja majka pokazivala u daljini: svijetlom obasjani Gospodnji Oltar. Nada u ostvarenje njezine davne natprirodne želje, da ću postati svećenik, to je moju iskreno pobožnu majku u tim tolikim nesrećama i žalostima tješilo, jačalo i dizalo,da je junački stupala putem križa.

I ako sam smatrao utvrdjenim svoje svećeničko zvanje, ipak

sam u tom pogledu prošao kratko vrijeme kod završetka svojih gimnazijskih nauka kroz neku krizu. Lik djevojke, duše meni srodne, bio me je vrlo smeo na putu mog svećeničkog zvanja. I u njezinoj i u mojoj duši javila se idealna ljubav, koju nijesmo jedno drugom nikada očitovali, ali smo je uzajamno dobro ćutjeli i znali. Uz pomoć Božje milosti svladao sam tu napast, zapreku na putu do Svetišta.

Bogoslovske nauke sam svršio u Centralnom sjemeništu u Gorici. Mjesec dana iza svog redjenja bio sam pred dvije godine postavljen kao kapelan u spomenutom mjestu kotarskog suda....... Majka me zove na večeru. Prošlo je već osam sati. Inače večeramo u sedam i pô sati.

Moja majka i Zita pošle su na počinak tek što su pospremile kuhinju iza večere i pošto smo po običaju zajednički izmolili Gospinu krunicu. Ja sam iza večere u kuhinji samo preletio zagrebačko "Hrvatstvo" i bečku "Reichspost". Poštu nam donosi tri puta u tjednu iz bližnjeg gradića listonoša i to utorkom i subotom. Ovo je mjesto udaljeno od toga gradića preko devet kilometara.

Meni se ne da jošte u krevet; uznemiren sam, ne bih brzo zaspao. Prošlo je jedva devet sati. Stoga primam opet u ruke ovaj svoj dnevnik, da u nj zabilježim nešto od mnogobrojnih utisaka i osjećaja, što no se tjeraju u mojoj duši kao raskomadani oblaci po olujnom nebu. Ova grobna noćna tišina kao da mi godi, kao da mi čini društvo. Ona odgovara mojemu duševnom raspoloženju.

Sjedište ove moje župe broji oko dvadeset kuća sa približno sto dvadeset stanovnika. Cijela župa ima preko sto pedeset ognjišta, ali su naselja veoma raštrkana; do nekih kuća treba preko sat pješačenja. Duša broji župa do osam stotina, možda i više. Sjedište općine nalazi se u malenom gradiću, nastanjenom gotovo samim Talijanima i poitalijančenim Hrvatima. Iz tog gradića, koji nije daleko od uskotračne željeznice Poreč-Trst, vodi u sjedište moje župe dosta zanemarena pokrajinska cesta, koja je više slična seoskom putu. Ovaj kraj je vrlo siromašan zbog ne baš plodnog tla, već više zbog zaostalosti i neznanja ovog našeg zanemarenog naroda. Na obroncima okolišnih brda ima i nešto loza, ali groždje ne dozrijeva kao drugdje zbog znatne visine ovog kraja nad morem (oko pet stotina metara). Ovdješnji seljački svijet skupi za svoju prehranu nešto raznog žita, kukuruza, krumpira i zelja, ali malo ih ima, kojima dostaje skupljeno žito i kukuruz za čitavu godinu. Do gotovog novca dodju ponajviše prodajom drva za gorivo, što ga voze u gradove znatno udaljene, Kopar i Piran. Ovdje nema nikakve škole. U selu se nalazi stariji neki čovjek, koji je naučio u vojsci od nekog svog druga vojnika čitati i pisati, te sada poučava u čitanju i pisanju seosku djecu uz neznatnu nagradu - ponajviše u živežnim namirnicama. Origi-

nalan je to čovjek, seoski intelektualac,koji je mnogo toga pročitao. Oženjen je, ali nema djece. Na svome malome posjedu živi uz ono malo zarade od poučavanja djece dosta dobro, kako mi je rečeno. Jučer sam ga posjetio. Pokazao mi je svoju knjižnicu, u kojoj ima knjige Društva sv. Jeronima i Matice hrvatske uz neko - liko i drugih zabavnih i poučnih knjiga. Zbog odmakle dobi već mu je teško poučavati djecu u čitanju i pisanju. Veli, da je stupio u sedamdeset i petu godinu svoga života.

Ova je župa bila često bez svoga dušobrižnika. Upravljao je njome župnik susjedne župe, koji je prevaljivao šest kilometara do ovdašnje crkve. Prije mog dolaska bila je župa dvije godine bez vlastitog duhovnog pastira. Svet i prijatelj (knjiga) morao bi biti svećenik, da se snadje i živi na duhovnoj visini u ovoj samoći. Zadnji dušobrižnik ove župe, sekularizirani franjevac, rodom iz Hrvatskog Zagorja, boravio je ovdje petnaest godina. Priučio se je ovome kraju, ali sklon piću, tražio je razonodu u vinu, što ga prima dušobrižnik od naroda kao lukno. Obolio je od vodene bolesti i umro u bolnici milosrdne braće u Gorici. Narod ga je volio kako - čujem, jer je bio vrlo dobra srca. Sam glazben i dobar pjevač, brinuo se je i za lijepo pjevanje u crkvi.

Župna je crkva vrlo kukavna i zapuštena. Sakristije nema, već se svećenik oblači iza jedinog oltara u crkvi. Na pročelju crkve nalaze se dva zvona u zvoniku na preslicu. Crkva ima pred ulazom nizak trijem, iz kojeg se silazi u crkvu stepenicama, jer je pločnik crkve skoro pol metra niži od ulaza. Stoga je crkva i dosta vlažna. Unutrašnja visina crkve iznosi šest metara, duga je preko četrnaest, široka približno devet metara. Osim po jedne klupe sa svake strane oltara i dvaju klecala pred oltarom, drugih klupa nema u crkvi. Uz nutarnje pobočne zidove vidio sam nekoliko malenih niskih grubih, drvenih stočića i desetak kamena s ravnom gornjom plohom. Stočići i oni kameni služe kao sjedala starijim ljudima za vrijeme službe Božje. Metar i po ispod stropa ulazi svijetlo u crkvu kroz dva dosta velika prozora na svakoj strani. I na pročelju nalaze se dva malena prozora ispod trijema. Crkva ima priprosto, ali dosta veliko pjevalište na dnu crkve. Drveni oltar izgradjen je dosta neukusno u stilu, koji nalikuje na barok, ali svojim neukusnim i neharmoničnim bojama vrijedja estetski osjećaj. Jedino lijepa je dosta velika uljena slika sv. Ivana Krstitelja, komu je posvećena ova crkva. Izradjena je, kako sam čitao na slici, od nekog talijanskog slikara god. 1850. Siromašno i istrošeno crkveno ruho zaudara po plijesni. Prije mog dolaska u ovu župu otvarala se je crkva nedjeljom i blagdanom. Oko crkve nalazi se dosta prostrano groblje, na kojem su grobovi bez ikakvog reda. Priprosti većim dijelom nebojadisani križevi, u koliko se nijesu srušili, označuju grobove, koji su pokriveni- osim nekoliko svježih-sagom guste zelene trave. Oko groblja diže se približno metar i pô visok grubi zid, koji je na nekim mjes-

tima porušen u gornjem svojem dijelu.

Preselio sam se amo dva dana prije Male Gospe - prošlog ponedjeljka. Bio je lijep i topao rujanski dan. Na dva voza bilo je natovareno naše pokućstvo. Na prvom vozu sjedio sam ja uz kočijaša, a na drugom, koji nas je slijedio, smjestile su se moja majka i Zita. Uz Zitu bio je u malenom sanduku naš mačak, a u ruci držala je Zita krletku s kanarincem, koji je jedini od nas bio veseo.

Župljani su bili veseli i sretni, da su konačno iza dugog čekanja i čestog moljakanja kod Biskupskog Ordinarijata dobili svog dušobrižnika. Tako su mi kazivali crkveni starješine i seoski župan, koji su bili kod mene, prije nego sam ostavio svoje dosadašnje kapelansko mjesto. Od njih su saznali ostali župljani vrijeme mog dolaska u župu. Ta crkva i svećenik su u ovim malima, osamljenim mjestima - više nego u drugim većim župama, - središte ne samo duhovnog već i duševnog života. Narod je ovdje - kako opažam - vrlo religiozan i mnogo drži do svojih vjerskih, crkvenih tradicija. Kada sam ulazio u selo, naišao sam na dvije do tri stotine okupljenih župljana. Mnogi su bili odjeveni u blagdansko odijelo. Ovaj susretljivi doček mojih novih župljana ugodno se dojmio moje tužno raspoložene duše. Sišao sam s voza i pošao pješke pozdravljajući narod riječima: Hvaljen Isus i Marija! Oglase se crkvena zvona. Preda mnom poredala se djeca - bilo ih je oko pedeset - po uputama i ravnanju nekog starog čovjeka, u kojem sam kasnije upoznao seoskog "učitelja". Iza mene stupali su muškarci, a zatim žene. Krenusmo prema crkvi. Vrata crkve bila su širom otvorena, a pokraj vrata-vani pred trijemom- vukao je konope crkvenih zvona stari zvonar. Zaokupi me tužan osjećaj; povežem svoj mrtvački sprovod, koji prate tužnim brencanjem ova mala zvona, s ovim, što se oko mene zbivalo. Prošlo je bilo već šest sati; sunce se približavalo zapadu. Slabiji njegov sjaj uslijed tankih oblaka na zapadu kao da je odgovarao mojemu mol raspoloženju. Stupimo u crkvu. Poklonim se Božanskom Spasitelju u presv. Oltarskom Sakramentu i usrdno ga zamolim, da me blagoslovi i vodi na putu moga dušobrižničkog rada na tom novome polju. Izmolivši glasno "Sakramentu dakle ovomu" uz odnosnu molitvu. Oče naš, Zdravo Marijo, Vjerovanje i Iz dubina" za pokojne, progovorim svojim novim župljanima nekoliko riječi.

Pred župničkim stanom stajala su kola s našim pokućstvom. Muški se svijet spremno prihvati iskrcavanja našeg pokućstva pod nadzorom moje majke. U kratko vrijeme bilo je sve uneseno u župnički stan. Kada smo svršili iskrcavanje, bila je već nastupila noć; zabrenca zvono na andjeoski pozdrav. Sjeta, koja je pokrila moju dušu kod ulaza u župu, nije me ostavila cijelu večer, iako sam nastojao, da budem vedar već radi svoje majke, koja me je češće pogledala svojim pronicavim očima.

Jedanaest je sati. Treba da idem na počinak. Sutra je ne-

djelja. Poći ću ranije u crkvu, jer će doći veći broj župljana na sv. sakramente, kako je lijepi običaj po istarskim župama na blagdan sv. Imena Marijina, koje se slavi sutra, u osmini Male Gospe. 16. rujna 1909.

Danas pada kiša čitavi dan. Nijesam nikada izlazio, nego samo do crkve, udaljena od župničkog stana oko sto koračaja. Uslijed tamnih oblaka prije nas je pokrila noć sa svojim tamnim krilima. Primam opet u ruke pero, da ubilježim u svoj dnevnik odraz okoline, u koju sam nedavno stupio, u svojoj osjetljivoj duši. Kada nemam društvo i daleko sam od prijatelja, s kojima bih se mogao intimnije razgovarati, pero i papir kao da mi čine društvo, pa čini mi se kao da nekom imarginarnome prijatelju iznosim svoje tegobe. Pred svojom majkom ne ću da se tužim, jer bi je moje nezadovoljstvo veoma ražalostilo. Dobar i pobožan je ovdješnji narod. Na blagdan Male Gospe i prošle nedjelje bila je crkva dupkom puna. I pod crkvenim trijemom bilo je naroda, koji nije mogao u crkvu. Na Malu Gospu i prošle nedjelje primilo je sv. sakramente ukupno preko stotine vjernika. Pod sv. Misom pjevao je narod, dotično pjevali su pjevači u klupama pokraj oltara, a pratilo je njihovo pjevanje svojim glasovima mnogo vjernika, muško, žensko i djeca. Pjevanje je bilo dosta dobro, i ako nije bilo uvijek skladno. Poslanica i evandjelje pjevaju se u hrvatskom jeziku, sve ostalo u sv. Misi vrši se u latinskom jeziku. U sv. Misi za mrtve pjevaju se svi propisno pjevani dijelovi u hrvatskom jeziku, u "slavetu".

I na večernju dolazi narod brojan, mnogi i iz udaljenih naselja ove župe. Kod večernje moli se sv. krunica, zatim se drži kršćanski nauk za odrasle; iza toga izlaže se presv. Oltarski Sakramenat i pjevaju se Litanije lauretanske uz molitve, kako je označeno u po cijeloj Istri raširenom molitveniku "Oče budi volja Tvoja". I Litanije i druge pjesme pjeva cijela crkva u melodiji, koja mi se veoma svidja. Večernja je u tri sata popodne i traje približno jedan sat. Prije i poslije sv. Mise kao i poslije večernje okupe se župljani na prostranom prostoru pred ulazom u ogradjeno groblje. Ženski se svijet ne zaustavi pred crkvom, već ide odmah u crkvu ili moliti na grobove svojih pokojnika, što čine mnogi - muško i žensko - osobito iza službe Božje. Iz crkve izlazi najprije muški svijet, a zatim ženski. U crkvi su odijeljeni: na desnoj strani muškarci, a na lijevoj ženski svijet. Mjesto za djecu je pred oltarom.

Rado sam se zaustavio iza sv. Mise i večernje u kojoj skupini ovih dobrih svojih župljana. Vidio sam, kada sam čuo neke opaske i postavljena pitanja, da medju ovim svijetom ima bistrih glava. Šteta je velika, da ovaj narod nema svoje škole. Pred dvadesetak godina poslao je tadanji župe upravitelj nekog vrlo nadarenog dječaka u hrvatsku riječku gimnaziju, pošto ga je bio sam pripravio za prijemni ispit za gimnaziju. Dječak je bio već

zreliji, prekoračio je četrnaestu godinu. Pobrinuo se je župnik, kako mi je jučer pripovijedala pokojnikova sestra i za njegov stan, za koji je upravitelj župe plaćao pet forinata mjesečno, a hranu - objed i večeru - našao mu je kod riječkih kapucina, koji su kako i franjevci na Trsatu davali hranu većem broju hrvatskih gimnazijalaca i time im omogućili školovanje. Ovaj je djak učio odlično, kako sam vidio po školskim svjedožbama, koje mi je pokazala njegova sestra. Dvije godine iza toga umrije upravitelj župe, dobrotvor tog djaka,koga je držao kod sebe u vrijeme školskih praznika, jer su njegovi roditelji bili vrlo siromašni, te se je brinuo i za njegovo odijevanje. Nastali su sada za ovog djaka teži dani. Morao je sada kao trećoškolac, da si poučavanjem drugih djaka namakne sredstva za stan i odijevanje.Bio je u šestom razredu, kada je obolio na sušici. Iza božićnih školskih praznika nije se više vratio u školu. Umrije u proljeću. Njegova sestra,koja je udata, pokaza mi grob svoga pokojnog brata te mi reče, da je njezin pokojni brat ostavio više pjesama, koje ona čuva i čita. Brat ju je bio naučio čitati i pisati. Zamolih je, da mi donese te pjesme. Sinoć, kada su moji pošli na počinak, listao sam po tim papirima. Ove su pjesme ponajviše lirične sadržine, odavale poletnu, meku, čuvstvenu dušu.Osobito me je dirnula pjesma, u kojoj izražava svoju veliku bol nad gubitkom ljubljene majke, koja je umrla, kada je stupio u peti razred gimnazije. Kod nekih pjesama zabilježeno je, da su odštampane u djačkom listu "Pobratim". Šteta za taj mladi život, koji bi bio mogao mnogo dati svome narodu, osobito kao svećenik,što je želio postati, kako to odaju i nekoje njegove pjesme.Do kasne sam noći sjedio u župnom uredu, svojom maštom u društvu te pjesničke idealne duše, koja mi postala mila, rekao bih srodna. Pomolih se za pokoj te plemenite duše,koju sam poznao po ovim pjesmama. Ni sada, kada bilježim odjek onih pjesama u mojoj duši, ne mogu se oteti nekim mekim tužnim osjećajima izazvanima u mojoj duši tragičnom sudbinom tog mladića.

23. r u j n a 1909.

Tri sata pješačenja odatle nalazi se u slovenskom dijelu Istre manje mjesto, koje je sijelo jedne slovenske općine. Saznao sam, da je tajnik ove općine moj bivši školski drug Ivan R. Sjedili smo zajedno u istom razredu pulske gimnazije. Kroz svih osam godina njegov je otac bio podvornik kod kotarskog poglavarstva u Puli. Ivan je svršio njemačku pučku školu u Puli. Ni njemačka pučka škola, ni njemačka gimnazija nijesu ugušili u Ivanu narodnu svijest rodjenog Slovenca. Otac mu je bio rodom iz Škednja, blizu Trsta, te je bio osviješten Slovenac, koji je i u tom duhu odgajao i svoju djecu. Majka mu je bila iz Gorenjskog, te je kao mlada djevojka došla u Pulu, da

služi kod nekog kotarskog suca, koji je bio takodjer Slovenac. Tu se je doskora i udala. Bio sam često u stanu prijatelja **Ivana**, koji je imao još tri brata i dvije sestre, a i on je često dolazio k nama. Kada smo svršili gimnaziju, njegov je otac bio premješten k namjesništvu u Trstu kao podvornik. Ivan je tada nastupio vojničku službu kao jednogodišnji dobrovoljac. Bio je odličan matematičar i crtač te bi bio rado pošao na visoku tehničku školu, ili na filozofski fakultet, da se posveti naukama matematike i fizike, ali zbog teškog financijskog stanja brojne obitelji, u kojoj je bio Ivan najstariji, nije to bilo moguće. Iako smo se nas dvojica natjecali u matematici i fizici, bili smo uvijek dobri prijatelji, zavist nije nikada pomutila naše prijateljstvo. Dopisivali smo se neko vrijeme. Ivan mi se javio iz vojništva iz Graca. Kada je svršio vojničku službu, pisao mi je iz Trsta, da će potražiti kakvu službu, u kojoj će mu biti omogućeno, da uči privatno pravo, iako mu ne ugadja taj studij. Otada je prestalo naše dopisivanje. Sada sam eto doznao za **njegov** boravak.

Jučer sam se uputio u mjestance, u kojem vrši Ivan službu općinskog tajnika. Misio sam u šest sati te sam krenuo na put odmah iza doručka. U mjestance stigao sam oko deset sati; pješačio sam tri sata. Naš sastanak iza tolikih godina bio je vrlo **srdačan**. Izljubili smo se kao braća. Budući da je ova slovenska općina opsegom i brojem pučanstva malena, nema tajnik puno posla, iako treba da sjedi u općinskom uredu propisane satove. Tako smo Ivan i ja imali mogućnost, da u njegovoj uredovnoj sobi gotovo nesmetano razgovaramo. Ta dva sata prošla su nam u našem prijateljskom razgovoru u jedan čas. Objedovali smo u skromnoj, ali čistoj i uredjenoj gostioni, u kojoj uzima **Ivan** hranu. Zatim pošli smo u njegovu sobu, - takodjer u gostioni. Ispripovijedali smo si, kako smo prošli jedan i drugi iza našeg rastanka, a ujedno oživjeli smo mnoge stare uspomene iz naših djačkih dana. Još je u njemu nešto onog panslavizma, kojim je bila zadojena starija generacija naših intelektualaca. U narodnoj svijesti i mlade naše generacije ima dosta primjese tog panslavizma uza sve strujanje jačeg političkog realizma. Raspredali smo o nacionalnim borbama Hrvata i Slovenaca u Istri i Trstu. Obojica smo optimisti u pogledu budućnosti našeg naroda.

Veoma me je obradovala izjava Ivanova, da će u narednom listopadu završiti svoj pravnički studij i biti - kako se **nada** - promoviran na doktora prava. "Znaš, reče mi - taj studij prava nije mi baš po volji, ali prilike su me presilile, da idem ovim putem. To je meni "Brot-studium", kako kažu Nijemci. Bez većih poteškoća uz razmjerno malen trošak za upis, knjige i skripta spremao sam se za ispite. Iako sam u službi, u pet godina završit ću - ako Bog da - juridičke nauke sa doktorskom diplomom. Bio sam u Gracu, samo kada sam se upisivao i polagao ispite. Sada, kada bu-

dem svršio pravo, poći ću kao koncipijenat nekome prijatelju odvjetniku u Trstu te ću moći materijalno pomoći svojim roditeljima, da postave na noge ostalu moju braću. Pada mi na pamet misao, da bi se i ti mogao spremiti za polaganje doktorata iz prava u tvojoj samoći, u kojoj imaš dosta vremena za studij. Troškovi za to ne će biti veliki. Tako - reče smijući se - bit ćemo si bliži kolege kao doktori prava. Možda bi ti koristio taj doktorat prava".Tri sata popodne proveli smo vrijeme u ugodnom razgovoru. Ivan je imao da ide u općinski ured. Rekao mi je, da bi me rado posjetio u mojoj župi, ali da sada mora sve slobodno vrijeme upotrebiti na spremanje na rigorozne ispite.

Nekako olakšane duše vraćao sam se kući. Vrlo malo ljudi sreo sam na svome putu. Naselja u tom kraju vrlo su rijetka, a i manje je zaposlen u to godišnje doba seljački svijet na polju.Po samotnom putu nesmetan predao sam se svojim mislima i osjećajima. Kako je ugodno duši, kada imaš koga prijatelja, s kojim se dobro razumiješ! Izmjena misli i osjećaja olakšava teret života te sokoli i jača dušu u borbi za ideale. Po putu izmolio sam preostali dio časoslova tog dana. Iza toga zaokupe moju dušu,pamet i maštu razne misli i problemi...Šta bi bilo, da učim pravo, kako mi je savjetovao prijatelj Ivan?..Doduše, ovaj studij ne bi imao za mene prave svrhe, ali pomagao bi mi, da lakše podnesem ovu pustu samoću te izbjegnem pogubnoj besposlici. Povrijedjeni ponos i ambicija potiču me takodjer, da se odlučim za taj studij.. Svakako ću tu stvar još dobro razmisliti, prije nego stvorim konačnu odluku...

Bila je skoro noć, kada sam stigao kući. Isporučio sam Ivanove pozdrave mojoj majci, a i Ziti. Moja se je majka veoma obradovala, kada sam joj kazao, da će Ivan biti doskora doktor prava. Jednoj i drugoj bilo je drago čuti, da će nas Ivan posjetiti, kada bude svršio sve svoje ispite.

27. r u j n a 1909.

Odluka glede mog studija prava definitivno je pala.Početkom listopada idem u Beč, da se upišem na juridički fakultet.

Do odluke došlo je ovako. Prekjučer krenuo sam na put, da posjetim svog strica u rodjenoj kući.Na putu u svoje rodno mjesto zaustavio sam se u Pazinu te sam pošao u restauraciju Narodnog doma, da objedujem. U blagovaonici Narodnog doma okupio se je veći broj hrvatske inteligencije u Pazinu koji nakon otvorenja hrvatske gimnazije postaje sve jači narodni i kulturni centar Hrvata u Istri. Nekoji od naše inteligencije nastanjene u Pazinu hrane se redovito u restauraciji Narodnog doma, a drugi dolaze amo poslije objeda u svojim kućama, da uz čašu vina ili crnu kavu provedu koji čas u društvu. Ja sam bio osamljen u kutu blagovaonice kod manjeg stola. Kada sam svršio ručak,pristupi k

meni mlad gospodin, približno mojih godina, čije mi se je lice činilo nekako poznato. Prepoznao sam ga. Bio je to Antun F., rodom iz okolice Pazina, moj drug u pulskoj gimnaziji sve do četvrtog razreda, kada je otišao u sušačku gimnaziju. Poslije nijesam ništa saznao o njemu. On je mene sada prvi prepoznao. Naš sastanak nije bio baš srdačan, jer se je Antun držao rezervirano. Pozove me k većem stolu, oko kojeg je bilo okupljeno šest, sedam njih, ponajviše mladje gospode. Upoznao sam se sa svima;bili su gotovo svi ljudi akademske naobrazbe, profesori i pravnici.

Antun, uz kojega sam sjedio, pripovijedao mi je, da je nedavno došao u Pazin kao koncipijenat nekom hrvatskom odvjetniku. Prošloga ljeta promoviran je na doktora prava. Malko me je vrijedjalo njegovo oholo držanje. Razgovarao je sa mnom nekako s visoka. Kada sam mu kazao, da sam sada upravitelj župe u ovom zabitnom selu, razmak izmedju njega i mene kao da je postao veći. Cijelo to njegovo držanje prema meni vrijedjalo je moj ponos,kada sam pomislio,da sam bio među najbdjim đacima u razredu,a Antun među slabijim, dapače morao je ponoviti četvrti razred; ponovio ga je na Sušaku, gdje je i svršio gimnaziju.

Doskora nabaci neki medicinar - tri do četiri godine mladji od mene, probleme svjetovnog nazora. Tada se razvije živahna debata, polemika izmedju njega i mene.I moj bivši gimnazijski drug zauzme protukršćanski stav u vrlo radikalnom obliku. Samo jedan svjetovnjak, komesar kod kotarskog poglavarstva, branio je kršćanski svjetovni nazor. Dvojica - starija gospoda - držali su se po strani. Mene je suvremena katolička apologetika u sjemeništu vrlo zanimala, te sam je prilično dobro proučio, a i sada naručujem bolja apologetska djela i rado ih čitam. Čini mi se,da sam znanstvenom spremom branio kršćanski svjetovni nazor.

Na to mi predbaci moj bivši gimnazijski drug,da je moje teološko znanje jednostrano, dogmama skučeno, da nemam šireg pogleda na svijet zbog pomanjkanja znanstvene spreme, da nemam akademskog titula te stoga da nijesam njima - svojim načelnim protivnicima- ravnopravan u diskusiji. Ta me je "argumentacija" iznenadila. Sve je to bilo konfuzno, logički nepovezano. Rekoh ukratko, da se smatram kompetentnijim u pitanjima filozofske i teološke prirode od diletanata na tom polju, jer je to moja struka. "Što se pak tiče akademskog titula, na koji se Ti pozivaš", rekoh prema Antunu,"čuj me, Antune! Eto pred ovom prisutnom gospodom-koji neka budu svjedoci,- kladim se, da ću do tri, a najdulje do četiri godine, imati titul doktora prava kao i Ti. Ako do tog roka ne budem to postigao, obavezujem se, da ću platiti u fond Djačkog pripomoćnog društva u Pazinu sto kruna. Oprostite, gospodo, na toj mojoj izjavi! Ne ću da omalovažavam doktorat prava, ali držim, da taj titul sam po sebi ne daje ona prava u rješavanju teških metafizičkih problema, koja mu doznačuje - kako se čini, gospodin Dr.Antun F. - Za rješavanje ovih problema,koji

su mučili u prošlosti najveće umove, a i danas su na dnevnom redu i jakih mislilaca, potrebit je uz predatnu ljubav prema istini dublji historijski, filozofski i teološki studij. Nemojte uzeti za zlo, ne zamjerite, ako kažem da mnog . . s nedostatnim znanjem rješavaju ta teška pitanja i hoće da budu autoriteti i onima, koji su to bolje proučili. Kažem to u svrhu obrane kršćanskog svjetovnog naziranja na svijet."

Za vrijeme naše debate bio sam - barem izvana - miran i obziran. Smatram, da je potrebito, da se svaka polemika -osobito sa strane svećenika - vodi u duhu kršćanske snošljivosti i ljubavi. Kada sam se smirio u svojoj duši i hladnije cijelu stvar razmotrio, uvidio sam, da sam se nerazborito zaletio s okladom, da ću u odredjenom roku položiti doktorat prava. Ali kada sam se na to obvezao u onom obliku, treba da to i izvršim. Kasnije se je razvijao naš razgovor mirnije, bez polemike, jer smo se našli na zajedničkom tlu nacionalnih i gospodarskih pitanja našeg naroda u Istri. Moram priznati, da sam premalo verziran u tim pitanjima; treba da ih bolje proučim. Rastali smo se oko tri sata popodne kao prijatelji. I moj školski drug Antun bio je prema meni ljubezniji kod rastanka nego kod prvog susreta. U svakome od nas ima dobra i zla. Velika je umjetnost i krepost, da pomognemo sebi i drugome, da izbije i nadjača u nama onaj bolji "ja", koji ima da služi istini, pravdi i ljubavi.

Iz Pazina uputio sam se u svoje rodno mjesto. Djed i baka umrli su prije, nego sam svršio gimnaziju. U kući bio je drugi brat iza mog pokojnog oca sa brojnom obitelji. Treći brat priženio se je u susjedno selo, a četvrti je željeznički stražar. Sve tetke su se poudavale u seljačke kuće. Stric i njegova obitelj primili su me vrlo lijepo. Zadnji put posjetio sam ih u prvim danima iza svoje prve sv. Mise.

To moje rodno mjesto, i ako sam u njemu svršio osnovnu školu, nije me privlačilo. Odgojen u gradu, teško bih se snašao u seljačkom ambijentu. To osjećam osobito sada u ovom pustom kraju, gdje je kulturna i materijalna razina mnogo niža nego u mome rodnom mjestu. Vrijedni moj učitelj, nedavno umirovljen, živi u Kastvu, odakle je rodom. Još vrši ovdje dušobrižničku službu, i ako je već u odmakloj dobi, župnik i moj bivši vjeroučitelj u pučkoj školi. Rodom Slovenac, lijepo se je snašao u mome rodnom mjestu, gdje boravi skoro pola vijeka. Vrlo ljubazno i gostoljubivo me je primio, te sam noćio kod njega.

Slijedeći sam se dan vratio kući pod večer, uskotračnom željeznicom, do koje sam pješačio preko dva sata, i ako sam brzo hodao.

Sada je potrebito, da se uputim u sve, što mi je nužno znati za naumljeni studij prava na juridičnom fakultetu, te da nabavim potrebite knjige i skripta. U tom pogledu bit će mi na ruku moj prijatelj Ivan.

7. listopada 1909.

Prekjučer i jučer obišao sam čitavu župu sa zvonarom i dvjema crkvenim starješinama. Imali smo sa sobom vozić,pred koji su bila upregnuta dva magarca.Bio je "pobir" groždja, što ga daju svome dušobrižniku župljani, koji posjeduju vinograd.Ova dužnost davanja grožđja potječe valjda od vremena, kada je bila ustanovljena župa. Svaka kuća, koja ima loze, daje župniku "brenticu" grožđja; to je približno dvadeset kilograma, kako mi kaže zvonar. Nekada, kada je bio manji broj kuća, te se je i vinova loza manje gojila, nije to bio veći dohodak, ali sada sakupi župnik,ako urodi loza, preko dvadeset kvintala grožđja, iz kojeg može napraviti preko dvanaest hektolitara vina i oko trideset litara rakije. Tako mi reče zvonar barba Zvane, koji je uvijek ovdašnjim župnicima radio oko vina u župničkoj konobi i pekao ili kuhao, kako se kaže rakiju.

I ako želim upoznati gospodarske i obiteljske prilike svojih župljana, što mi je potrebito kao dušobrižniku,ipak sam nerado išao na taj put. Imao sam neugodan osjećaj, kao da idem u prosjake i to medju sirotinju, kakva je znatan dio mojih župljana. Kazao sam zvonaru, neka bi on to obavio sa crkvenim starješinama bez mene, ali barba Zvane mi reče, da bi u tom slučaju bilo mnogo zamjere kod župljana, jer su dosada svi "plovani"uvijek osobno obavljali taj "pobir". E, onda nije bilo drugo nego poći. Uzeo sam sa sobom veći broj sličica za djecu, nekoliko krunica za odraslije i cigara i cigareta za muški svijet.

Narod me je primao vrlo lijepo i ljubazno, te nijesam nigdje opazio, da nerado daju taj "danak" svome dušobrižniku.Za taj prinos naroda odbija vjerska zaklada dušobrižniku od kongrue neznatan iznos. Kod primo-predaje rečeno mi je, da taj odbitak iznosi godišnje sedamdeset kruna. Kako upravitelj župe primam mjesečno devedeset kruna, a kod godišnjih interkalarnih računa imam da vratim u ime tog "pobira" (lukna) sedamdeset kruna vjerskoj zakladi. Ja sam u načelu protiv svakog direktnog davanja svećeniku sa strane naroda. I štolarina mi je vrlo neugodna, koja je uostalom u toj maloj i siromašnoj župi neznatna.Svakako ne ću uzeti nikakve pristojbe od siromašnih župljana, a pogotovo ne kod pogreba. Novac nije za mene nikada imao privlačivosti, a i poznato mi je iz pastoralke, da je darežljivost, širokogrudnog dušobrižnika odlično svojstvo, koje mu pomaže u vršenju njegova uzvišenog duhovnog zvanja. Narod oprašta, kako čujem od vrijednih starijih iskusnih svećenika, svome duhovnom pastiru svaku manu prije nego škrtost, pohlepu za novcem.

Što se tiče mojih prilika, trebalo bi, da nešto uštedim za slučaj svoje ranije smrti u svrhu opskrbe svoje drage majke i da se pobrinem za Zitu, o kojoj vodi moja plemenita majka brigu kao o vlastitoj kćeri. Možda bi bilo uputno, da sebi osiguram život kod kojeg solidnog društva. Vidjet ću. Svakako ću to urediti na

temelju razumne štednje na račun svoje osobe. Za Zitu ulagat ću posebno na njezino ime po mogućnosti svakog mjeseca neki iznos. I ako sam nešto prikupio našem siromašnom kućnom namještaju, što ga je moja majka privezla k meni, kada sam postao kapelan, te smo uredjivali svoje kućanstvo, do sada sam uštedio nešto preko dvije stotine kruna, u ove dvije godine svoje svećeničke službe. Dobro je, da ne pušim, barem ne redovito već samo u prigodama. Vina pijemo vrlo malo. Svi moji dohoci u ovoj župi iznosili bi mjesečno ukupno - kako mi se čini - sto i četrdeset kruna, ne uračunajući amo "pobir". Oko šezdeset kruna trebat će nam mjesečno za hranu, gorivo i rasvjetu. Za odijelo, rublje, obuću za nas troje i kućni pribor iznašat će izdatak kroz godinu do dvije stotine i pedeset kruna. Približno dvadeset kruna trošim mjesečno za novine, revije i knjige. Desetak kruna na mjesec bit će izvanredni izdaci. Ostat će nam mjesečno do trideset kruna kao uštednja. Svoju malu mirovinu ulaže moja dobra skrbna majka već godinu dana za Zitu.

Iskusni i razboriti župnik, kod kojega sam bio dvije godine kao duhovni pomoćnik, dao mi je uz ostalu dušobrižničku praktičnu pouku i veoma korisne upute i savjete za kućno gospodarstvo, štednju, uporabu novaca, zbog česa sam mu vrlo zahvalan. I njemu imam da zahvalim svoju malu uštednju od svojih skromnih kapelanskih dohodaka. Jedan responzorij iz brevijara (uzet iz sv. Pisma) usjekao mi se je u pamet: "Siromaštvo ni bogatstvo ne daj mi, Gospode, već mi udijeli, što mi je potrebito za život."

U ovoj župi uživa dušobrižnik oveći vrt uz župnički stan i do njega malu šumicu sa sjenokošom. U vrtu nalazi se i malo vrelo, koje će dostajati za kućne potrebe i za zalijevanje vrta. Vidjevši sve to, moja je skrbna majka odmah predložila, da kupimo kozu za mlijeko, nabavimo veći broj kokoši i kuniće, što će nam veoma dobro doći u našem gospodarstvu. Ja sam spremno prihvatio prijedloge svoje majke i njoj prepustio, neka sve to uredi, kako joj se čini da je najbolje. Moja je poduzetna majka za nekoliko dana nabavila kozu, koja nam daje do dva litra mlijeka na dan, i desetak kokošiju; kuniće nijesmo jošte nabavili, jer treba prije za njih urediti drvene štalice. Za kozu i za kokoši nalaze se mala štala i kokošinjak u dvorištu. Nekoji od mojih predšasnika, držali su malu kravicu, kako mi je rečeno. Glede vrta uz župni stan kazala mi je majka, da će se urediti i obraditi u proljeću. U zimi ili već u jeseni prekopat će se zemlja u vrtu i nadjubriti. Vrt mjeri preko tisuću i pô četvornih metara; ogradjen je živicom. U proljeću zasadit ćemo ga povrćem, a ranije - u veljači - voćkama, koje uspjevaju u ovom kraju.

Malen podrum koji ima dvanaest četvornih metara površine, dozidan je uz kuću na zapadnoj strani. U podrum, čije je tlo niže od kuhinje, ulazi se iz kuhinje preko tri stepena. Nad podrumom dozidana je mala soba. Tako ima župnički stan u prizemlju kuhi-

nju, podrum i župni ured; u gornjem katu dvije sobe i sobicu, u koju se ulazi kroz sobu, u kojoj ja spavam. U drugoj sobi smjestile su se moja majka i Zita. Ova je njihova soba zimi vrlo ugodna, jer je jedan prozor okrenut prema istoku, a drugi prema jugu.

Cijeli je stan vrlo primitivan i trošan. Stropovi su visoki samo dvjesta i trideset centimetara, prozori su maleni. Pod u sobama je istrošen i nagnjio; trebat će ga pokrpati na mjestima, gdje bi mogla propasti noga. U kuhinji je kao i u hodniku grub kamen i pločnik. Nad ognjištem pola metra visokim, na jednoj strani porušenim, diže se "napa" sa policom naokolo za lonce. Iz širokog dimnjaka vise nad ognjištem čvrste željezne verige za kotao. Budući da bi kuhanje na takvu ognjištu bilo veoma otešćano mojoj majci, koja je uvijek kuhala na štednjaku, odmah iza prvih dana našeg dolaska, kupio sam u Trstu štednjak, za koji sam izdao trideset i pet kruna. Moja je majka vrlo zadovoljna tim štednjakom. Samo župni ured ima peć, željeznu, starog oblika, zardjalu; loži se iz hodnika. Vanjska vrata kuće i kapci na prozorima već su truli; amo tamo vide se tragovi na njima negdašnje zelene boje. A ni zidovi kuće nijesu več odavna okrečeni, na mnogim je mjestima pala žbuka. Koliko je duga kuća s podrumom, toliko se proteže pred kućom dvorište, u kojem se nalazi pred mojom sobom i podrumom visok razgranjen dud. Dvorište, jednake širine sa dužinom, ogradjeno je oko dva metra visokim grubim zidom. Široka vrata u kućno dvorište izradjena su od željezna lima; na mnogim mjestima probušena su od rdje. Na uglu konobe vode u vrt prosta drvena vrata. Trebalo bi skrbne i vješte ruke i znatnih sredstava, da se popravi taj zapušteni župnički stan, te mu se dade izvana i iznutra ljepši izgled. Prije mog dolaska popravili su župljani krov na kući, da barem voda ne curi u kuću, kada kiši. Kazao mi je seoski župan, da su kanili izvesti i druge neke popravke na župničkom stanu, ali Biskupski Ordinarijat da je poslao amo svećenika, prije nego što su se nadali. Pripravni su da pridonesu potrebito za nužne popravke na "plovaniji". Uostalom taj trošni župnički stan čini se gotovo raskošan medju ovim siromašnim kućicama, od kojih su većina pokrivene slamom ili kamenim pločama, a manji dio crijepovima.

Kada sam prigodom "pobira" prolazio kroz jedno udaljenije naselje svoje župe, skoro sat udaljeno od središta župe, sjedio je pred vrlo trošnom kućom oronuli starac i zamolio me za vrijeme našeg razgovora, da bih mu dao burmuta. Rekoh mu, da ne običajem burmutati, pa takvv duhana nemam, ali da ću ga priskrbiti i dati ili poslati u prvoj prigodi. Dao sam mu nekoliko cigara. Starac mi zahvali i reče mi: "Gospodine plovane, vidjet ćete, kako će Vam biti lijepo kod nas. Malo ima župa, u kojima živi svećenik ovako dobro, kako kod nas. On ima svega. On može biti zadovoljan i sretan u našoj plovaniji". Nešto se je uzbunilo u mo-

joj potištenoj duši iza ovih riječi. Nijesam znao u prvi mah,što bih mu rekao. Iza male šutnje odgovorih mu: "Dao Bog, da bude dobro svima nama!"

Po putu pripovijedao mi je barba Zvane, da je taj starac,koji se zove Jože N, - a odavna nosi nadimak "frajon" - vidio u svojim mladim godinama ljepše dane. Iza rane smrti svog oca baštinio je lijepi posjed, ali uzevši ženu iz bližnjeg gradića zapade u dugove zbog svoje rasipnosti i lijenosti te izgubi posjed i kuću. Sada žive on i njegova žena u ovoj siromašnoj kućici,koju mu je dao na raspolaganje neki daljnji njegov rodjak.Djece su doduše imali petero, ali je sve zarana pomrlo. Sada žive od male zarade; on popravlja kabliće i slično, ona plete čarape ili zašije kakve priproste haljine. Ako ne dotječe zarade, priskoče im u pomoć dobri susjedi živežnim namirnicama. Čuo sam već više puta, da u mnogim župama, osobito zabitnim, misle i kažu tamošnji vjernici, da njihov dušobrižnik živi bolje nego u drugim župama. Ovaj seoski svijet, osobito u zaostalim mjestima, vidi, kakva je razlika izmedju načina života njihova "plovana" i njihova vlastita života, pa misli, da njihov "plovan" provodi ugodan i sretan život u njihovoj sredini, a ne shvaća, kako je težak i mukotrpan život školovanom čovjeku u zabitnom kojem selu,osobito ako se ne može snaći, uživjeti u takvi život, kako je to kod mene. -

Bože, pomozi me, da se smirim u tim novim, meni tako teškim prilikama te da savjesno ispunjavam svoje svećeničke dužnosti!

17. l i s t o p a d a 1909.

Jučer sam se vratio iz Beča. Upisao sam se u juridički fakultet. Za to sam tražio i dobio dozvolu od Biskupskog Ordinarijata. U Beču našao sam svoga gimnazijskog druga Alberta P.Rodjen je u Mariboru te se je priznavao Nijemcem, i ako mu ima zvuči slovenački. Otac mu je bio zidarski majstor kod gradnje nove crkve ratne mornarice u Puli. Poslije položenog ispita zrelosti stupio je u vojsku kao jednogodišnji dobrovoljac te je iza položenog časničkog ispita ostao u vojsci, ali zbog oslabljenog vida morao je napustiti vojsku. Sada uči već drugu godinu pravo u Beču, kamo se je preselio njegov otac iz Pule pred tri godine. Moj mi je bivši gimnazijski kolega išao vrlo uslužno na ruku kod upisa u pravni fakultet. Uputio me je i u program juridičkog studija te mi je pomagao kod skupljanja knjiga i skripata za moj juridični studij. Izručio sam mu svoj Indeks, da digne potpise kod pojedinih profesora, kod kojih sam upisao akademske satove. Obavivši taj posao poslat će mi Indeks preporučeno u mjesto mog službovanja. Početkom ljetnog semestra poći ću opet u Beč,ako bude trebalo i ako mi bude zgodno. Veoma mi se svidja Beč, a Bečlije su me upravo iznenadili svojom ljubaznom susretljivošću.

Svoju sam dragu majku bio uputio već u rujnu, u svoju namje-

ru, da kanim učiti pravo. Čini mi se, da nije bila zadovoljna s mojom odlukom, ali mi nije ništa prigovorila, samo mi je preporučila, da u svemu tražim, što je ugodno dragome Bogu. Lijepu i svetu dušu ima moja majka!

Moja je uštednja znatno splasnula uslijed ovih izdataka za juridički studij. Trebat će skrčiti nekoje izdatke. Otkazat ću bečki dnevnik "Reichspost"; ta i onako nemam vremena, da čitam novine. Budući da mi se ubraja teološki studij na fakultetu za dva semestra, mogao bih pravničke nauke svršiti u tri godine, jer dobro poznam kanonsko pravo a donekle i povijest prava. Intenzivnim radom nadam se, da ću to i postići. Hvala Bogu, dobro imam pamćenje, prilično brzo shvaćam i teže probleme, a vremena za učenje imam dosta u toj maloj župi. Juridično gradivo kako vidim iz knjiga i skripata, donesenih iz Beča, čini mi se zanimljivije, nego što sam mislio isprva.

S veseljem dat ću se na posao.

6. s t u d e n o g 1909.

Kišovito vrijeme traje već dva tjedna. Da nijesam zaposlen pravničkim studijem, bilo bi mi veoma dosadno. Al ovako prolazi mi vrijeme brzo i ugodno. Učim prosječno šest sati na dan, a koji dan i više.

U vrijeme ovih kišovitih dana bio sam kod dvoje bolesnika; providio sam jednog starca i jednu mladu ženu. Starac - kako mi se čini - ima upalu pluća, a mladu ženu dovela je sušica do groba. U jednoj i drugoj kući vlada bijeda, ne samo zbog neimaštine, već i zbog neznanja i zaostalosti. Rado bih bio više pomogao, nego će to učiniti ono nekoliko kruna, danih onoj siromašnoj ženi sa dvoje slabunjave djece. Njezin je muž otišao prošle godine u Ameriku - kako sam čuo - ali je i on ondje dulje vremena bolovao te nije mogao pomoći svojoj obitelji. Ovu bolesnu ženu i njezino dvoje djece - djevojčicu od tri godine i dječačića od četiri godine - pazi svekrva, koja još nije stupila na prag starosti. Tužila mi se je uz suze na bolest i bijedu.

Na Dušni dan bio sam izmoren od posla. Običaj je ovdje -kao i u mnogim župama naše biskupije -, da dušobrižnik moli tog dana za pokojnike po pojedinim grobovima po želji pojedinih župljana, koji čekaju na grobu svojih pokojnika, dok ne stigne do njih svećenik. Za izmoljeni psalam "Iz dubina" uz odnosne molitve bacaju u kotlić za blagoslovljenu vodu novčić ili dvije pare kao nagradu svećeniku za obavljenu molitvu, a nekoji i više. Sve mi se to čini nedostojno i molitve i svećenika. Nastojat ću, da to izmijenim, i ako ima to biti na materijalnu štetu dušobrižnika. - Premda je cijeli dan uz neznatne prekide sipila sitna kiša, molio sam od jutra do mraka po grobovima. Sreća je, da imam dobre nepromočive cipele i velik jak kišobran, što mi je sve nabavila mo-

ja skrbna majka, kada sam nastupio svoju svećeničku službu.Tako sam izdržao cijeli dan na kiši, na mokroj travi, bez većih poteškoća i bez ikakvih posljedica za svoje zdravlje.

8. studenog 1909.

Sutra - u utorak - je pedesoti rodjendan i imendan moje drage majke. Danas sam bio u Trstu te sam kupio lijep i zgodan molitvenik, kojim se služe članovi trećeg reda sv.Franje. Moja majka pripada tome redu već od svojih djevojačkih godina.Budući da je svršila talijansku školu te je i u Puli obavljala u društvu drugih trećoretkinja pobožnosti u talijanskom jeziku, ona se i sada najradije služi talijanskim molitvenikom, i ako se osjeća Hrvaticom. Donesao sam iz Trsta i vunenu tkaninu za haljinu svoje majke. Kupio sam govedjeg i telećeg mesa za sjutrašnji ručak, veći komad čokolade uz raznovrsne slatkiše i biranog voća. Slatkišima veseli se osobito Zita,a tudje je veselje veselje moje požrtvovne plemenite majke.

Lijepo nosi moja majka svoje godine, i ako su nekoje bile ispunjene žalostima i brigama. Mnogo joj je ostalo od one mlade tihe ljepote. Vrana joj kosa ne pokazuje još sijedih vlasi. Svojom čistom skromnom ljepotom pala je ona kao dvadeset i dvogodišnja djevojka mome ocu u oči, kada je izlazila iz crkve Bl. Dj. Marije u Puli sa svojim roditeljima, a moj je otac - tada mladi vojnik - baš išao u tu crkvu, što je činio u nedjeljama,kada je bio slobodan izlaz iz vojarne. Doskora su se bolje upoznali.Moja je majka bila jedinica kći; dvoje je braće rano pomrlo.Moj je otac dolazio k njima u kuću i očitovao svoju namjeru, da se vjenčaju, čim svrši njegova vojnička služba, koja je bila na izmaku. Sve sam to saznao od svoje bake u Puli, kada sam bio u drugom razredu gimnazije. U našoj se je obitelji kao i u svim gotovo obiteljima kvarnerskih otoka gojio praktični kršćanski život.Iako gradski život krije mnogo pogibli za vjerski život i za mladu nevinost, jake vjerske tradicije čuvaju većinu otočana od tih pogubnih utjecaja. Tako je i moja majka, koja je došla u Pulu sa svojim roditeljima kao šest - godišnja djevojčica, izrasla u tome obiteljskome krugu u poštenu vrijednu djevojku.

Otkada sam svećenik, nastojim, da iznenadim svoju majku na njezin imendan kakvim darom. I prije sam joj kao gimnazijalac usmeno, a kao bogoslov pismeno čestitao imendan uz kiticu duhovnog cvijeća. U toj medjusobnoj ljubavi, koja je pojačana svjetlošću i toplinom žive vjere, nalazim izdašno vrelo tihe sreće, čiste kao izvor - voda. - Sretan je onaj svećenik,kome je uz bok dobra skrbna kršćanska majka. Time produljuje ugodni topli obiteljski život, te je ujedno pobožna majka tome svećeniku u nekom pogledu andjeo čuvar. Žalibože, da je vrlo malen broj tih sretnih svećenika.

Već je sedam sati i po, vrijeme redovito naše zajedničke večere. Idem u kuhinju, da čestitam svojoj majci njezin rodjendan i imendan, izručim joj darove te joj kažem, da ću sjutra prikazati sv.Misu, da joj Gospodin Bog udijeli obilate milosti za vječnost i sadašnjost.

10. studenoga 1909.

Jučer smo proslavili rodjendan i imendan moje majke u vrlo dobrom raspoloženju. Meso, što sam ga donesao iz Trsta, omogućilo je mojoj majci, da priredi veoma tečan ručak.

Imali smo i gosta. Malo prije podne stigao je amo župnik iz susjedne župe, koji je prije moga dolaska upravljao i ovom župom. Stariji je to gospodin; približava se sedamdesetoj godini, ali je još gotovo u punoj snazi. Veli, da nije bio nikada bolestan, te nije pio nikakvih lijekova, osim od domaćih trava. Živi vrlo umjereno uz jednostavnu hranu, što ga je očuvalo valjda i od pretilosti. Njegova je župa srednje veličine; broji oko hiljadu i pô duša. U župi postoji i nadarbina, koja omogućuje župniku lijepo gospodarstvo. Budući da je onaj kraj niži, uspijeva u njemu mnogo toga bolje nego ovdje. Vinova loza daje odlično vino. U jednom dijelu onog kraja uspijevaju i masline. Župnik se bavi i pčelarstvom; ima petnaest košnica.

Upoznao sam se s njime, kada sam bio kapelan. Sprijateljili smo se, te me je pozvao, da ga posjetim u njegovoj župi. Bio sam dva puta kod njega; jedamput prije svog dolaska, a jedamput poslije svog dolaska u ovu župu. Pošao bih češće do njega, ali mi se ne da zbog njegove kućanice. Ona se vlada u župnom stanu kao gazda u svojoj kući. Hoće da se miješa u stvari koje su izvan područja njezina rada i znanja. Starija je to žena, bliža šezdesetoj nego pedesetoj godini života. Kada sam je upoznao i vidio njezino vladanje, sjetio sam se Perpetue, kućanice Don Abondija, u Manzonijevu romanu "Vjerenici", samo mislim da ona prisvaja mnogo više vlasti nego Perpetua. Ali i moj je susjed mekše prirode, nego je bio Don Abondio. Ova kućanica služi kod mog susjeda preko dvadeset godina. Prije je imao kod sebe sestru, koja se je udala već kao starija djevojka za nekog udovca. I kod besprikornog života mog vrijednog pobožnog susjeda postala je ova kućanica preuzetna, jer je moj susjed mirne, tihe, golubinje ćudi. Povjerio mi je, da bi je bio već odavna otpustio, ali veli, da vodi kućanstvo mnogo bolje, nego što je to činila njegova sestra, te da ima ovu jedinu, iako veliku manu, da hoće biti svagdje uvažena i zapovijedati. Mislim, da bih bio radije sam, nego da se dadem skučiti pod vlast gazdarice.

Kao antipod ove gazdarice kućanica je mog susjeda na drugoj strani moje župe. Ondje je dušobrižnik takodjer stariji gospodin rodom Čeh, vrlo blaga slavenska duša. Odličan igrač na guslama.

Postao je u svojoj vinorodnoj župi žrtva alkohola. Doduše nikad nije pijan, ali je prečesto - gotovo svaki dan - u nekome mamurnome stanju uslijed prečestog i preobilnog uživanja vina i rakije. Njegova kućanica, starija desetak godina od njega, nastoji, da tu nesretnu sklonost ovog dobrog i inače vrijednog svećenika sputa, koliko može, ali to čini na vrlo obziran način. Poštena i pobožna, ta Slovenka vodi kućanstvo ovome dušobrižniku od prvih početaka njegova dušobrižničkog života. Držim, da nije bilo ove čestite kućanice, bio bi taj dobri svećenik podlegao demonu alkohola, koji bi ga bio možda već spremio u rani grob. I njemu daje narod groždje kao lukno. Bio sam kod svoga susjeda Čeha koncem rujna, baš kad je mastio skupljeno grožđje. Nekoliko dana iza toga bio je on kod nas. Malo zatim posjetila nas je i njegova kućanica. Na moju je majku ona učinila vrlo dobar dojam.

Pitanje kućanice, gazdarice, jedno je vrlo mučno i teško poglavlje u životu svećenika. Već od najstarijih vremena izdala je Crkva mudre propise i upute u tom pitanju. Bilo je pokušaja, da se uredi zajednički život svećenika, kao što je učinio sv. Augustin. Crkveni propis, da svećenik smije uzeti samo starije žensko lice, da mu vodi kućanstvo - ako nema najbližeg roda - ostaje prečesto žalibože samo mrtvo slovo. U tom sam pogledu vrlo sretan, što imam svoju majku sa sobom i to uzornu pobožnu dušu, koja se nikada ne upliće u moje čisto dušobrižničke poslove. Samo da mi je očuva dragi Bog jošte dugo godina.

15. s t u d e n o g 1909.

Danas smo pretakali vino. Ja nemam svojih bačava za vino. Pred više godina nabavio je tadašnji župnik nekoliko bačava inventar župničkog stana, što je i potrebito, jer je dušobrižnik, koji dolazi iz župe, gdje nema pobira grožđja, u neprilici glede sabranog grožđja, kako bih bio i ja, da nijesam našao posudu za grožđje i vino u župničkom stanu.

Posao u podrumu obavljao je barba Zvane, kako je to činio i kod mojih predšasnika. Pomagao mu je njegov već odrasli unuk. Barba Zvane računa, da će biti čistoga vina preko petnaest hektolitara. I našu rakiju pekao je barba Zvane iza svoje; nateklo je ove oko pedeset litara. Vino je ovdje ove godine vrlo dobro; imat će oko deset po sto alkohola. Narod mi je dao zrelo, slatko, birano grožđje. Polovicu ću vina prodati. Uslijed vinske klauzule u trgovačkom ugovoru s Italijom, cijena je vinu dosta niska, petnaest do dvadeset para po litru. Moje će vino uzeti poznati mi župnik u jednoj daljnjoj župi. Prodat ću i četrdeset litara rakije, jer mi je ne pijemo, ali zadržat ću desetak litara, da mogu ponuditi drugima župljanima i kojem gostu..

Barba Zvane je vrlo spretan i pametan čovjek, ali nema smisla za red i čistoću, kao ni ostali ovdješnji narod, jer nijesu

na to priučeni. Kada mi je barba Zvane prvi put ministrirao kod sv.Mise, opazio sam kod "Pranja ruku", da je on časak prije očistio nos dosta glasno prstima te ih obrisao o svoje ne baš čiste hlače. Zatim je svojim prljavim prstima podigao na oltaru rupčić, kojim sam si imao otrti polivene prste. Poslije sv.Mise upozorio sam ga, da to nije nikako lijepo, te da toga više ne čini. Na to reče mi barba Zvane: "Gospodine plovane, Vi ste prvi, koji mi je to kazao. Unaprijed ne će se to dogoditi." I doista poslije toga dolazio je barba Zvane i u čišćem odijelu i sa čiščim rukama u crkvu te je pazio po mojim uputama i na veću čistoću i red u crkvi, a napose oko oltara. Pripovijedao mi je, da je kao odrasli dječak pratio svećenika već u vrijeme, kada je harala kolera po Istri, godine 1853. Mnogo se je svećenika izmijenilo u to vrijeme u toj župi.

I sada, kada smo groždje mastili i vino otakali i pretakali, pazio je barba Zvane, da bude sve čisto, kako sam ga upućivao. - Kako barba Zvane, tako bi i velika većina ovdješnjeg naroda bila pristupačna korisnim uputama, uza svu svoju konservativnost,osobito kada vide, da ove dolaze od onih koji im žele dobro, te imaju stoga prema njima povjerenja. Kod toga treba da ima svećenik mnogo ustrpljivosti i ljubavi.

29. s t u d e n o g 1909.

Jučer je bila prva nedjelja adventa. Pred nekoliko dana pritisla je dosta velika studen. Jučer je palo i nešto snijega,tako je zemlja pokrivena tankim bijelim plaštem. Mi smo se dobro opskrbili potrebitim gorivom za zimu. Drva sam dao sasjeći u župničkoj šumici, u kojoj se već dulje vremena nije sjeklo. U župnom uredu palim peć preko mjesec dana. Ovdje radim, učim gotovo preko čitavog dana. Drva me ne stoje gotovo ništa, jer su mi župljani svojevoljno badava posjekli odredjena stabla, dovezli i rascijepali; dali smo im za vrijeme njihova rada samo hranu i vino. I u kuhinji imaju majka i Zita ugodnu toplinu, koju daje štednjak sa duljom cijevi za odvod dima. U listopadu nabavio sam dasaka i dao popoditi grubi pločnik u kuhinji.I kuhinju dali smo okrečiti od nekog zidara samouka iz župe. Stoga ima kuhinja sada drugačije lice, nego što ga je imala, kada smo amo stigli.Čistoća i red kao i razmještaj kuhinjskog pribora mnogo pridonose za prijazniji izgled kuhinje, u čemu ima dobar ukus Zita. U sredini kuhinje visi nad stolom lijepa svjetiljka, koju je bila kupila pokojna Zitina majka. Može se položiti i na stol, jer ima u tu svrhu posebno podnožje. Budući da ova svjetiljka troši vrlo mnogo petroleja, moja majka zapali je samo, kada večeramo ili kada netko od nas čita na večer u kuhinji ili radi Zita koji ručni rad. Inače gori mala zidna svjetiljka kod štednjaka.

U župnom uredu imam dobru stolnu svjetiljku, koja ipak ne

troši toliko petroleja, koliko ona velika u kuhinji. Dok se nijesam počeo baviti juridičnim studijem, mnogo sam više boravio u kuhinji, ali sada me moje svećeničke dužnosti i studij vežu gotovo cijeli dan uz crkvu ili župni ured. Da nema Zite, moja bi majka bila odviše osamljena. Iza večere ostanem obično u kuhinji, gdje zajednički izmolimo krunicu, pošto majka i Zita pospreme i urede kuhinju. Oko devet sati idu majka i Zita na počinak; ja idem oko deset sati. Ustajemo dosta rano. Sada u vrijeme zornica, dižemo se u pet sati. Na zornici je razmjerno vrlo mnogo župljana, malo manje nego kod sv.Mise u nedjeljama i blagdanima. Sav narod pjeva u vrijeme sv.Mise omiljelu pjesmu "Poslan bi andjeo Gabrijel" i druge adventske pjesme. Našao sam ovdje stari običaj, da dušobrižnik drži iza evandjelja katehetske propovijedi kroz cijeli advenat. I ja ću držati tu korisnu vjersku pouku. Sv.Misa sa propovijedi traje oko jedan sat.

Uza svu svoju zaposlenost osjećam se u nekim časovima kao zatočenik. Veo sjete pokrije mi dušu te ne mogu biti vedar, zadovoljan. Nastojim pak, da ovo svoje neraspoloženje krijem pred svojom majkom.

14. prosinca 1909.

Jučer smo slavili opet jedan rodjendan. Zita je rodjena pred devetnaest godina. Krštena je po želji svog oca na ime Lucija, a na drugom mjestu na ime Zita po želji svoje majke, koja ju je uvijek nazivala samo ovim dragim imenom.

Prošlog utorka, uoči blagdana Bezgriješnog Začeća Bl.Dj.Marije, bile su moja majka i Zita u Trstu, da kupe neke stvari za sebe i za kuću, te su ujedno obavile sv.ispovijed. Kupile su ujedno i dvije peći od željeznog lima, obložene iznutra šamotom. Jednu peć postavili smo u njihovu spavaću sobu, a drugu u moju. Kada smo bili u Puli, moja je majka išla redovito svakog tjedna na sv.sakramente. Ovdje ide svakog mjeseca. Na sv.ispovijed ide župniku - dekanu susjednog talijanskog gradića, gdje je sjedište općine. Dalek je to za nju put; onamo i natrag prevaljuje skoro dvadeset kilometara. Zita ide na sv.sakramente mnogo rjeđe; dva tri puta na godinu, na što je mora majka katkada podsjetiti.

Zita je bila na svoj imendan veoma raspoložena, skoro-rekao bih - obijesna. Kada smo bili časak sami u kuhinji, dobacila mi je neke poglede, koji su me uznemirili. Pripisujem to njezinu živahnom južnjačkom temperamentu, koji je baštinila od svoje majke.

Zita i ja nazivamo se imenima brata i sestre. Ta su imena imala za nas oboje punu sadržinu, dok smo bili jošte djeca. I prije nego su se uzeli njezin otac i moja majka, ja sam zabavljao, tetošio, držao na koljenima živahnu i ljupku malu Zitu. Ona me je izvanredno voljela; iza smrti svoje majke, bila je najradije kod

mene. Ljubili smo se zaista kao brat i sestra. Ja sam u svojoj čustvenoj bratskoj ljubavi prema svojoj maloj sestrici često podnosio njezine prpošne djetinje hirove. Moja je majka nastojala poslije udaje s njezinim ocem, da ispravi nekoje neispravne crte u Zitinu značaju, ali je kao njezina maćeha bila u tome vrlo oprezna, taktična. Ljubavlju, primjerom, vjerskom poukom trsila se je da djeluje na dobro, pristupačno, ali i strastveno i nestalno srce male Zite. U Puli polazila je Zita školu do petnaeste svoje godine; svršila je višu djevojačku školu u talijanskom jeziku. Bila je vrlo dobra, pače odlična učenica. Onda ju je moja majka dala u neku krojačku radionu, ali Zita nije imala za taj rad ni volje ni smisla. Doskora napustila je tu radionu te je ostala kod kuće. Bavila se je ručnim radom, vezenjem i pletenjem krasnih čipaka, u čemu je bila vrlo vješta. Nije navršila ni sedamnaest godina, kada su moja majka i ona pošle sa mnom, da mi vode kućanstvo. Zita je za kućne poslove imala volje i spreme; naučila je mnogo toga u kućanstvu od moje majke. Čitala je vrlo rado i mnogo, osobito knjige koje su dale maha njezinoj mašti i ugadjale njezinu čuvstvovanju. Dok sam bio u sjemeništu te se nalazio u praznicima kod kuće, pokazivala mi je knjige, koje čita, ali kasnije nije to činila rado. U talijanskom mjestu, gdje sam službovao kao kapelan, vidio sam joj u ruci romane - pisane u talijanskom jeziku,- koji su mi se činili loši, kada sam prolistao nekoliko stranica. Opomenuo sam je, da se čuva štiva, koje donosi mnogo pogibli za dušu.

Ja nijesam nikada imao naročite sklonosti za čitanje romana. Kao djak njemačke gimnazije morao sam dobro poznavati povijest njemačke literature i pročitati odredjene njemačke pisce. Iz svjetske literature pročitao sam samo poznatije nekoje pisce. Modernu literaturu poznam samo po prikazima, kritikama, esejima, koje čitam u "Stimmen aus Maria Laach", "Civiltá cattolica", "Hrvatske Straže" i po osvrtima po dnevnicima, koje čitam. Ovdje na tavanu ima znatan broj knjiga Hrvatske i Slovenske Matice, koje su ostale u župnom stanu iza smrti moga predšasnika. Po tim knjigama kopa Zita više puta.

One intimne bratske veze izmedju mene i Zite počele su već odavna pucati. Ta naša medjusobna intimnost prelazila je s moje strane u suzdržljivost tijekom moje četrnaeste godine, kada sam bio u trećem razredu gimnazije. U razvoju mog puberteta mi je prevelika blizina Zitina, i ako je ona stupila jedva u osmu godinu, neugodna, jer sam imao neki neodredjeni osjećaj, da njezina intimnost unosi neku zabunu, nesklad u moj duševni i duhovni život. Nijesam više dao da me ljubi i grli, što je ona tako voljela u svojoj ekspanzivnoj čuvstvenosti. Ona me nije tada shvaćala - što je razumljivo - te je mislila, da je više ne volim, da se na nju srdim. I meni je bilo to udaljivanje od Zite teško, ali sam više volio i ljubio svoj unutarnji mir, nepogaženi cvjetnjak

svoje duše. Bio sam u pogledu čistoće duše vrlo osjetljiv. Pred očima lebdio mi je uzvišeni ideal čistog Božjeg službenika,kakav sam želio postati.Slijedeći svoj zanos prikazao sam Bogu preko ruku Bl.Dj.Marije pred Njezinim oltarom u kolegijatnoj crkvi u Puli 7.svibnja - na svoj imendan - iza svibanjske pobožnosti zavjet vječne čistoće. Bio sam u petom razredu gimnazije; doskora sam imao da dovršim svoju šesnaestu godinu života. Od onog dana sve to više pazio sam na svoja osjetila, a napose na svoje oči, jer sam bio uza svu dobru volju osjetljive prirode. Od tada postao sam sve više suzdržljiv prema Ziti, i ako sam nastojao, da budem prema njoj ljubezan, dobar i uslužan. U tom sve to više suzdržljivom odnosu prema Ziti završio sam gimnaziju. Zita je bila tada u trinaestoj godini, ali se činila mnogo zrelija.

Kada sam imao poći u sjemenište početkom listopada one godine, Zita se je vladala neobično kod moga rastanka. Iza moga oproštajnog zagrljaja s mojom dragom majkom, stupila je k meni Zita te mi se je rukama bacila oko vrata i ljubila me uz plač i obilate suze. Ovaj neobični jaki izljev njezine čuvstvenosti pripisivao sam našem duljem rastanku, ali me je to njezino vladanje uznemirilo.

Godine mog boravka i bogoslovskog studija u goričkom sjemeništu brzo su prošle. Kada sam dolazio kući za vrijeme školskih praznika, mnogo sam boravio u crkvi i u župnom uredu, gdje sam pomagao župniku prepisivanjem matica i crkvenih računa.Imao sam i do desetak sati u tjednu instrukcija, koje sam davao djacima koji su imali popravak iz kojeg školskog predmeta. Već kao četvrtoškolac bio sam postao instruktor djaka. Bio sam kao bogoslov nekoliko puta na manjem izletu s dobrim prijateljima.Često sam išao na kupanje na dalnjim žalima u društvu s kapelanom ili kojim dobrim znancem.

U to je vrijeme završila Zita gradjansku školu s odličnim uspjehom. Izrasla je rano u zrelu djevojku. Kada sam boravio kod kuće u praznicima iza treće godine bogoslovije, postavi mi Zita gledajući me svojim crnim očima, u kojima se je odražavalo, što me je silno uznemirilo, ovo neobično pitanje: "Pogledaj me dobro! Ljudi vele da sam lijepa mala. Što bi ti kazao, Stanko? "Vragoljasto se nasmije, kada sam se na te riječi bio zbunio i zacrvenio. Priznao sam u sebi, da je Zita krasna djevojka, koja može da zavrti mozgom muškoj glavi. Poniknuh očima te joj kazah iza kratke stanke: "Zito! Pazi mnogo više na ljepotu svoje duše koja vječno živi, a ne na ljepotu tijela,koje vene i prolazi kao cvijet!" Iza toga počeo sam se sve to više bojati Zitine blizine. Vrlo mi je bilo neugodno, kada smo se našli sami, osobito ako me je gledala - i ako se to rijetko desilo - svojim zagonetnim očima, u kojima se je nešto odrazivalo, što se je silno uznemirivalo. - Kada sam bio u četvrtom tečaju bogoslovije, ostao sam cijelu školsku godinu u sjemeništu, a da nijesam ni za Božić, ni

za Uskrs pošao kući. Imao sam neki neodredjeni osjećaj,da prijeti mojoj duši, mome svećeničkom zvanju, pogibao sa strane Zite. Prvu sv.Misu služio sam u crkvi Bl.Dj. Marije na Trsatu,kamo smo pošli nas troje. Pod tihom sv.Misom pričestio sam svoju majku i Zitu.

Već za Veliku Gospu nastupio sam svoju kapelansku službu. Ono malo našeg siromašnog pokućstva ukrcali smo na vlak, dovezli ga u mjesto mog dušobrižničkog rada i smjestili se u kapelanskom stanu, ne baš velikom, ali prijaznom i nama dostatnom. Budući da je naše gospodarstvo bilo ondje ograničeno, samo na kućanstvo, a i stan sa kuhinjom, podrumom i tri male sobe, te nije zadalo mojima puno posla, preporučio sam Ziti, da preuzme ručni rad za druge uz nagradu. Molile su me za to neke gospodje, koje su vidile u kuhinji i gostinjskoj sobi krasni ručni rad Zite. Radila je doskora i za djevojke, koje su se spremale za udaju.Zarada bila je razmjerno malena, ali glavna dobit je bila, da je Zita bila zaposlena.

Radila je i za obitelj talijanskog odvjetnika u mjestu, osobito puno toga za miraz njegove kćeri, koja je bila tri četiri godine starija od nje. Sprijateljili su se, te je Zita češće polazila u njihovu kuću. Isposudili su joj razne knjige i časopise Opazio sam,da sve to djeluje negativno na njezin vjerski moralni život i narodnu svijest. Srećom se je ta njezina prijateljica doskora udala za nekog liječnika u većem primorskom mjestu. Stoga nam je bilo lakše navesti Zitu, da prekine veze s tom obitelji.

Neki mlad trgovac Hrvat, vrlo čestit čovjek, s lijepom uredjenom trgovinom u mjestu, zanimao se je za Zitu i nastojao, da joj se približi, ali ona nije marila za njega ni za druge neke muškarce,privučene njezinom lijepom pojavom. Brinući se za njezinu budućnost, moja majka i ja najradije bismo bili pozdravili dostojnu udaju Zitinu, ali je nijesmo smjeli na to nagovarati. Zagonetno mi je da Zita kod svoje strastvene, a i-kako mi se čini-koketne naravi, ne mari za muški svijet, koji joj se približava.

I one dvije godine moje kapelanske službe u onom malenom mjestu kotarskog suda brzo su prošle u ugodnim prilikama za sve nas. U ovome pak zapuštenom mjestu, koje nosi u moju dušu sjetu i neku zlovolju, snašla se je najprije moja hrabra majka, i ako krije - kako mi se čini - osjećaj nekog razočaranja. Zita kaže da je teško ovdje izdržati, ali da valjda ne ćemo dugo ovdje ostati.

Prošlo je već jedanaest sati. Večeras sam odviše otegnuo pisanjem svoga dnevnika, što običajem činiti, kada vlada oko mene potpuna noćna tišina.

Silvestrovo, 31. p r o s i n c a 1909.

Devet sati je već prošlo. Moja majka i Zita pošle su spavati. Meni pak ne bi san zaklopio tako brzo oči, jer sam iza večere popio veću zdjelicu crne kave i popušio cijelu cigaru - viržinku. Zita je predložila, da svi zajedno dočekamo Novu Godinu, ali je moja majka umorna, jer je iza objeda zajedno sa Zitom pošla u bližnji gradić na sv.ispovijed. Prevalile su skoro dvadeset kilometara. Vratile su se iza pet sati. Donijele su iz gradića razne stvari za kuhinju, ponajviše živežne namirnice. Tako sam ostao sam u kuhinji. U župnom je uredu hladno, jer popodne u njemu nijesam palio peć. Iza crne kave i popušene cigare osjećam se nekako raspoloženijim; ugadja mi ova tiha samoća u toploj kuhinji. Uzimam svoj dnevnik, da mu povjerim svoje misli i osjećaje, koji zaokupljaju moju dušu.

Božić je eto prošao. Na Badnjak pošao sam po ovdješnjem starom običaju blagoslivljati kuće u svojoj župi. Nije baš zgodan dan za to odredjen. Kod malenog broja kuća, koji je valjda bio, kada se je uveo taj običaj, dalo se je to lako obaviti,ali pos - jetiti i blagosloviti u jedan kratak - najkraći - zimski dan oko sto pedeset kuća i to rasijanih po raznim naseljima, od kojih su nekoja udaljena do pet kilometara, to je mnogo teže.Tako umornog svećenika čeka ponoćka sa jutarnjom, zornica i podnevna sv. Misa sa propovijedi. Hvala Bogu, što sam sve lako izdržao. I na Badnjak i na Božić bilo je krasno - i ako hladno - i suho vrijeme.

Blagoslov kuća pružio mi je točniji uvid u kućne, gospodarske i zdravstvene prilike mojih župljana. Kada sam išao po župi prigodom "pobira" grождja,nijesam zavirio u svaku kuću, ili sam vidio samu kuhinju ili možda još koju prostoriju. Ali kod blagoslova kuća blagoslovi se po ovdješnjem običaju svaka kućna prostorija, poškropi se blagoslovljenom vodom. Tada mi se je otkrila stambena bijeda ovog naroda, iako sam letimice očima prošao kućne prostorije. Tamne, malo gdje okrečene sobe imaju malene prozore. Stropa u kuhinji ili sobama nijesam gotovo ni vidio; gdjegdje vide se potamnjele grede bez položenih dasaka na njima;kroz rupe na krovu svjetlucalo je sunce u mnoge takve tamne prostorije. Bolji kreveti po kućama vrlo su rijetki. Velika većina kreveta su slamnjače, položene na "konjićima", a mnoge su slamnjače na podu. Reć bi da malo koji krevet ima strunjaču.Pokućstvo stoji u većim drvenim škrinjama, koje se nalaze ponajviše uz krevet. U tim škrinjama dovezu mlade nevjeste svoj miraz u kuću.Amo tamo vidi se po koja priprosta stolica. Samo na dva, tri mjesta opazio sam ormar s pretincima i ormar s vratima. Mnogi imaju samo jednu prostoriju, koja služi i kao kuhinja i kao spavaona. Narod si nije svjestan nečistoće, koja vlada u kući i oko kuće. Štednjaka nijesam vidio nigdje. Uz stol, uz koji se okupi obitelj

kod jela, nalaze se dugi stoci bez naslona. U kuhinjama vidio sam uz ognjište ovakve stoce sa naslonom. Mjesto rijetkog staklenog ormara za stolno posudje "vetrine" vidio sam gdjegdje u kuhinjama i sobama zidne ormariće sa staklenim ili drvenim vratašcima. Ponajviše služi za držanje posudja otvoren stalak, pričvršćen na zidu što nazivaju takodjer talijanskom riječju "skancija" ili "napa", koja se diže nad ognjištem te ima naokolo police, pocrnjele od dima, služi za spremanje zemljenih lonaca i manjih zdjela. Gotovo sve je posudje zemljeno, kako ga izradjuju Ribničani i prodavaju po Istri. Rijetko sam vidio oriban pod. Zaista je ovo selo jedno od najbjednijih, ako ne najbjednije u cijeloj Istri. Pred kućama nikakav red, djubrišta se prožetu do samih vrata kuća, jer se staja za marvu nalazi ponajviše uz kuću, dapače često prizemno pod gornjim dijelom kuće, kamo dopire neugodan i nezdrav miris stajskog djubreta. Koliko bi trebalo pouke, vremena, truda i strpljivosti, da se digne kulturna i gospodarska razina tog dobrog, ali zapuštenog i zaostalog naroda!

Župljani su me po svima kućama lijepo i srdačno dočekali i pratili pobožno blagoslov kuće. Običaj je, da dadu po koje jaje župniku tom prigodom kao nagradu za trud kod blagoslivljanja kuća. Barba Zvane, koji me je pratio, nosio je košaricu za spremanje darovanih jaja. Blagoslivljanje kuća započeo sam odmah rano u jutro u najudaljenijim naseljima te sam došao kući iza andjeoskog pozdrava, kad se je spustila tamna noć. Zadnju sam blagoslovio župnu kuću.

Iz košarice uzeo sam približno polovicu skupljenih jaja, a ostalo s košarom izručio sam barbi Zvanetu da uzme to kući. On se je nećkao, da toliko toga uzme. Tek kada sam ga silio, da to svakako uzme, poslušao je. Budući da imamo mi dostatno jaja od naših kokoši, mojim će dijelom sabranih jaja pomoći moja majka kome bolesniku u župi.

Večeru na Badnjak priredila je moja majka po starom istarskom običaju, kako je to za života želio moj pokojni otac, a i meni je draga takva večera: juhu od crvenog graha, tjestenina, zelje, bakalar, voće jabuke i orasi. Bio sam veoma gladan, jer sam cijeli dan postio. Iza crne kave kod kuće pojeo sam oko podne u jednoj kući samo mali komad kruha, uz nekoliko oraha i popio čašu vina. U mnogim kućama nudjali su me rakijom, smokvama i jabukama. Rakijom sam samo namočio usne, da ne odbijem posvema, što su mi nudili gostoljubivo moji dobri župljani.

Večerali smo poslije šest sati. Kao što malne po svima selima Istre, tako je i ovdje običaj, da se puca iz puške ili kubure iza dovršene večere. Već kao djak prvog razreda gimnazije priredio sam jaslice, kipići su bili iz sadre, bojadisani. Kasnije sam popunio i ljepše uredio ove svoje jaslice. Ove je godine Zita postavila i složila ih u jednom kutu naše kuhinje pod jednom granatom "smrekvom", jer borovih stabala nema u tom kraju. Sve

troje zapjevali smo poslije večere "U sej vrijeme godišta". Zita ima vrlo lijep sopran, a i moja majka jošte ugodan alt. Kada su majka i Zita pospremile kuhinju, izmolili smo zajednički radosni dio krunice.

Tako je došlo skoro devet sati. Pošao sam u župni ured, koji je bio ugrijan, da završim časoslov Badnjaka te izmolim dio oficija za sutrašnji dan. Zatim sam prošao već složene propovijedi za ponoćku i za Misu podnevnicu. Ponoćka je počela u jedanaest sati pjevanjem božićne jutarnje. Nekada su ovu jutarnju pjevali latinski, ali zadnji ovdješnji župnik uveo je hrvatsko pjevanje. I ako nije bilo škole ipak su mnogi bistriji i željni knjige, naučili čitati, a nekoji i pisati, prije nego je počeo poučavati u čitanju i pisanju ovdješnji seoski "meštar". Crkva raspolaže sa dvadesetak knjiga za pjevače, koje su tiskane u Dalmaciji. Crkva je bila dupkom puna. Bio sam zadovoljan s pjevačima. Ova pjevana jutarnja s koralnim "Tebe Boga hvalimo" u ovoj priprostoj seoskoj crkvici medju ovim pobožnim siromašnim narodom dala je mojoj duši veći zanos, nego bi možda bila to doživjela u kojoj katedrali. U ponoći počela je sv.Misa. I koralnu sv.Misu pjevao je dosta skladno narod uvježban od pokojnog župnika. Poslije evandjelja držao sam kratku propovijed. Zatim je slijedio tako zvani "ofer" prema starom običaju u seoskim istarskim župama. Svećenik daje poljubiti svakome vjerniku u crkvi malo propelo uz riječi : Mir s tobom. Vjernici bace jedan ili dva novčića na limeni pladanj. Najprije dolaze muškarci, a iza njih ženski svijet pred oltar, da poljube križ. Za to vrijeme pjeva cijela crkva pjesmu "U sej vrijeme godišta". Približavao se je drugi sat iza ponoći, kada smo izišli iz crkve. Otišao sam odmah na počinak, jer sam u šest sati imao da služim zornicu. Budilica zvala me je u pet i pô sati. I moja je majka ustala da ide na zornicu. Zita, koja je takodjer s majkom bila na ponoćki, spavala je dalje; pošla je na Misu podnevnicu, dok je majka spremala ručak. Na Božić - kao i na sve veće blagdane kroz godinu - drži se popodne tako zvana "velika večernja". Pjevaju se psalmi božićne večernje. Iza toga izloži se Svetootajstvo i pjeva se: Sakramentu dakle ovomu. I večernju i ostalo pjevali su pjevači dosta dobro. Mnogi vjernici pratili su svojim glasovima njihovo pjevanje. Crkva je kod svih službi Božjih bila dupkom puna, osim kod zornice. Na Stjepanju došli su župljani kao i na Božić mnogobrojni i na sv.Misu i na veliku večernju. - Ovome narodu crkva sa sv.obredima nije samo duhovna potreba, već sve to daje narodu i uzvišen, doživljen estetski užitak.

Do par časaka bit će ponoć. Godina 1909. strovaljuje se u more vječnosti; pomalja se nova godina 1910. Blagoslovi, o Gospode ovu novu godinu! Svojom svemogućom očinskom rukom vodi nas putem svoje Ljubavi! Blagoslovljena i sretna bila ova godina mojima, mojim župljanima, svima!

20. s i j e č n j a 1910.

Jošte sam u teškoj omami od strašnog udarca: već dva dana počiva moja ljubljena draga majka u hladnom grobu. Kao da ne vjerujem, da me je ostavila i preselila se u bolji svijet. Čini mi se sve to kao strašan san, iz kojeg se probudjujem i osjećam strašnu stvarnost. Pretužna i prekruta je to zbilja. Mila moja majko, zašto si me ostavila? Sretan bih bio, kad bih mogao s Tobom i ja kroz vrata vječnosti, da ne ostanem sirota, sâm bez Tebe, koja si mi bila jedina prava radost na tom svijetu! Osjećam sada još teže prazninu ovdješnje pustoši, samoće.

Sutradan poslije sv.Triju Kralja nije se osjećala dobro moja draga majka te je morala ostati u krevetu. Pozvali smo odmah liječnika iz bližeg gradića. Ustanovio je, da je moja majka oboljela od upale pluća na obim stranama i to vrlo teško. Nadao se je, da će moći ipak preboljeti. Držali smo se točno njegovih uputa. Kada je liječnik dva dana kasnije opet došao, pokazao je zabrinutost. Reče, da je bolesnici srce oslabilo uslijed visoke temperature. Došao je k nama četiri puta, ali nije mogao pomoći. Na peti dan svoje bolesti izrazi moja majka, da želi primiti sv. sakramente umirućih. Pozvao sam odmah njezina ispovjednika, župnika - dekana iz bližnjeg gradića, da je ispovijedi. Po njezinoj želji podijelio sam joj ja sv.poputbinu i posljednju pomast. Teškom mukom zadržao sam jecanje, ali suze su mi se silom kotrljale niz lice. Majka me pogleda nježno te mi reče: "Ne plači, sinko ! Idem, kako se čvrsto nadam, gore u kuću našeg nebeskog Oca, gdje ćemo se doskora opet naći. Neka se vrši sveta Božja volja!" Isti dan navečer pozove mene i Zitu, svakoga napose. Meni reče ostavljam vas doskora, tebe i Zitu. Nju sam smatrala - kako znadeš uvijek kao svoje dijete te sam je kao takvu ljubila i za nju se brinula. Ostavljam je tebi, da se za nju brineš kao za rodjenu sestru. Čuvaj je kao brat i kao svećenik, da ne zadje stranputice. Ona ima dobro srce, ali ne shvaća još ozbiljno život. Neka tebe i nju blagoslovi i čuva dragi Bog! Mirnije ću umrijeti, kada znam, da ćeš se ti brinuti za nju. "Obećao sam joj, da ću u svemu ispuniti njezine želje. Kada je Zita iza mene bila kod majke, izidje suznim licem iz sobe.

Na osmi dan ostavljale su sve više tjelesne sile moju majku. Češće ju je ostavila svijest uslijed visoke vrućice i iznemoglosti. Molio sam , kad je bila pri svjesti iz crkvenog obrednika molitve, kojima sv.Crkva preporučuje duše umirućih. Pratila ih je pobožno, predana u volju Božju. U noći od subote na nedjelju, bio sam i ja gotovo cijelu noć uz njezin krevet. Dolazile su žena i nevjesta barbe Zvane, da nam budu u ponoć kod njegovanja naše bolesne majke. Zita je bila ili u sobi kod bolesnice ili u kuhinji, da štogod pripremi za bolesnicu ili za nas. Peć postavljena u majčinu sobu, dobro je poslužila ovih dana.

U nedjelju ujutro izdahnula je plemenitu svoju dušu moja dobra majka uz šapat naših molitava. Uz plač sviju nas prisutnih zaklopio sam joj oči.

Sućut mojih župljana u vrijeme bolesti, kod smrti i pogreba moje drage majke bila mi je neka olakšica, utjeha u mojoj teškoj žalosti. Pogreb se obavio prošlog utorka sa sv.Misom. Sprovod je vodio župnik - dekan uz asistenciju dvaju susjednih župnika.Gotovo sva je župa prisustvovala, pratila moju mrtvu majku do groba a bilo je naroda takodjer iz susjednih župa, kako mi je rečeno. U ono kratko vrijeme, što je ovdje boravila, moja je majka stekla poštivanje i ljubav sviju, koji su je upoznali.

Braća svećenici odbili su svaku nagradu za svoj trud. Neka im plati dragi Bog! Kako mi je pusta i prazna kuća bez drage majke! I Zita ide po kući u crnini kao tiha sjena. Ovih par dana dolaze susjede da pomognu Ziti urediti stan.

Po želji župljana iskopan je grob mojoj pokojnoj majci na vrlo zgodnom mjestu. Kada se ulazi u crkvu, oko koje je groblje, nalazi se na desnoj strani velik drveni križ sa pričvršćenim hrastovim klecalom. Malo podalje od toga križa majčin je grob, tako da ga vidim uvijek, kada idem u crkvu.Za sada naručit ću kod stolara u gradiću veći drveni križ i drvenu ogradu oko groba, na kojem ćemo posaditi cvijeće u proljeću. Kasnije ću naručiti kameni spomenik i željeznu ogradu.

Osjećam se sada ne samo duševno potištenim, već i tjelesno izmorenim i oslabljenim. Slabo spavam, malo jedem i to bez teka. Dragi Bože ,budi mi utjehom i okrepom u toj mojoj teškoj žalosti! Nebeska Majko, utjeho žalosnih, moli za me!

3. veljače 1910.

Jučer, na Svijećnicu, osvanulo je jutro uz lepršanje malenih pahuljica snijega, koji je u noći pokrio zemlju bijelim plaštem pedalj debelim. Snijeg je prestao padati oko devet sati. Na sv.Misu došlo je mnogo vjernika i iz udaljenih naselja.Ovdje postoji stari običaj, da župnik podijeli pred oltarom ,kad svrši obred blagoslivljanja svijeća, - svakome vjerniku u crkvi, malenu svijećicu, tešku oko tri dekagrama. Kod ophoda oko crkve nose svi ovu svijećicu zapaljenu. Kupio sam već prije Božića u Trstu preko šest stotina takvih svijećica uz cijenu od dvije i pô krune po kilogramu. Da se pokrije taj trošak, dužni su župljani,da nasijeku i odvezu na prodaju dva voza drva iz crkvene šumice.Seoski župan i crkveni starješine vode o tome račun. Na kuće-gospodarima je red da obave taj posao. Čujem, da izbiju kod toga i nesuglasice. Možda će se to pitanje dati urediti na opće zadovoljstvo.

I danas,na dan sv.Blaža došlo je mnogo vjernika na blagoslov grla.

U ova dva tjedna, koji su prošli poslije smrti moje drage majke, popustila mi je nešto žalost i bol nad preteškim gubitkom. Da me žalost odviše ne zaokupi, pomaže mi uvelike uz molitvu i moj juridični studij, kojemu se posvećujem sada dnevno do sedam sati u župnom uredu. Žao mi je Zite, koja ostaje tako osamljena. Ona pak ide često do susjeda, ili ove dolaze k njoj. Sprijateljila se je s unukom barbe Zvane-Marijom-, čestitom i bistrom djevojkom jošte prije smrti moje majke. Zita se je smirila u našoj žalosti prije nego ja. Pa to je i razumljivo. Zita nema onog dubokog osjećaja djetinje ljubavi prema pokojnoj mojoj majci kao ja, jer joj nije bila prava majka, iako se je za nju brinula više nego koja prava majka. Kod objeda i večere, iza koje izmolimo zajednički krunicu, boravim u kuhinji; inače molim; čitam i radim u župnom uredu.

9. veljače 1910.

Ove smo godine stupili rano u korizmu, jer je Uskrs ove godine 27. ožujka. U korizmi imat ću dosta posla. Kroz čitavu korizmu, osim nedjelje, blagdana i zadnjih triju dana Velikog tjedna, držat ću vjeronauk za djecu po dva sata dnevno. Bit će to malo nezgodno u hladnoj crkvi. Za dolazak na vjeronauk daje se znak manjim zvonom u devet i u deset sati kada počinje vjerska obuka. Na vjeronauk dolaze djeca u dobi od sedme do dvanaeste godine, u kojoj obično primaju prvu sv.pričest. To je pet godišta. U župi rodi se godišnje oko trideset djece. Znatan broj ih umire u najranijim godinama. Na vjeronauk ima da dodje osamdeset do sto djece. Pogledat ću u matične knjige. Danas na Čistu srijedu, bila je crkva puna vjernika kod pepeljenja i kod sv.Mise. Svidja mi se, što za vrijeme pepeljenja pjeva u lijepom napjevu čitava crkva: Spomeni se, čovječe, da si prah i u prah vratit ćeš se. Ovdješnji narod drži vrlo strogo propise glede nemrsa i to po starijim strožim propisima./nemrsa/ Poste pak samo na Badnjak, Veliki petak i uoči Velike Gospe. Pa nijesu ni dužni postiti uz svoj teški poljski rad. Čujem, da u korizmi zamru i vesele pjesme, da pastiri ne sviraju na svoje frule i na mješčić. Početkom korizme dijele se ovdje po kućama listići za sv.vazmenu ispovijed i pričest. Svaki kuće domaćin digne kod župnika toliko listića, koliko ima članova u obitelji, koji su se pričestili. Kada dotični dodju na sv. ispovijed, izruče svoju ceduljicu, a prime drukčiju kod sv. pričesti. Do sada nijesam znao za taj običaj, koji se je očuvao samo u rijetkoj kojoj župi. Lijep je to običaj kod ovdješnjeg pobožnog naroda, koji drži mnogo do svojih vjerskih, crkvenih tradicija. Svakako ću nastojati, da se čuva taj običaj, koji može promicati vjerski život, ako je dušobrižnik razborit. Ne smiju se pak siliti vjernici, da idu samo svome župniku vazmenu ispovijed, već im treba dati u izboru ispovjednika potpunu slobodu.

Jučer mi je stigla ponuda neke tvrtke za povećavanje slika. Imam lijepu fotografiju svoje pokojne majke iz zadnje godine njezina boravka u Puli pa ću je poslati na povećanje. Lik moje nezaboravne majke poprima u mojoj uspomeni sve to više produhovljeni oblik. Čvrsto se nadam, da je ona već primila nagradu u nebeskim visinama za svoj iskreno pobožni, požrtvovni, ponizni Bogu odani život. Svaki se dan sjećam njezine duše kod sv.Mise, a i preko dana molim za njezin vječni pokoj.

21. o ž u j k a 1910.

Već odavna nijesam posegnuo za svojim dnevnikom. Veoma sam zaposlen u crkvi i svojim studijem. Vjeronauk, na koji dolazi redovito preko osamdeset djece, držim svakog radnog dana po dva sata; treba pohvaliti ovdješnje roditelje, koji se brinu veoma mnogo za vjersku pouku svoje djece. Premda nijesu imali dvije godine svoga dušobrižnika, a susjedni župnik, koji je upravljao župom, nije mogao da češće drži vjeronauk za ovdjašnju djecu, ipak su djeca prilično dobro upućena u vjerske istine i dužnosti te znaju dobro vjerske obrasce; a zato treba zahvaliti njihovim roditeljima. Dolaze na vjeronauk i neka starija djeca, koja nijesu do sada primila prvu sv.pričest; jedan dječak ima već četrnaest godina. S veseljem radim s ovom dobrom i poslušnom djecom. Kupio sam dvadesetak dasaka, da mogu djeca u crkvi na njima sjediti. Ispod dasaka postavimo kamene, te tako dobijemo neke primitivne klupe, koje pružaju svoj prisutnoj djeci, mogućnost da sjede. Ove improvizirane klupe sižu po duljini do polovice crkve. Djeca su bistra, pažljiva, i brzo pamte. Katehizaciju prekinem po dva tri puta pjevanjem pobožnih pjesama, da ih dulja vjerska obuka odviše ne umara. Za Bijelu nedjelju moći ću, kako se nadam privesti k prvoj sv.pričesti četrdeset i pet djece, medju njima desetak starije.

Na sve korizmene nedjelje obavlja se pobožnost križnog puta kojoj prisustvuje gotovo toliko vjernika, koliko kod sv.Mise. Slike su križnog puta u crkvi doduše štampane, ali su ukusne i u lijepim okvirima sa hrvatskim natpisom odozdo.

Na maslinsku nedjelju (jučer) bio je ophod oko crkve sa maslinskim grančicama, iako je sipila tiha kiša. Ulogu evandjeliste kod pjevane Kristove muke imao je jedan dobar pjevač. Zaslugom moga predšasnika, crkveno je pjevanje u ovoj zabitnoj seoskoj crkvi na znatnoj visini.

Ove sam korizme doista omršavio. Žalost za pokojnom majkom, pouka djece u crkvi, studij kod kuće oko šest sati dnevno, korizmeni post uzrok su mojoj izgubljenoj tjelesnoj težini. Zita izgleda vrlo dobro, dapače čini mi se gojnija nego prije. Kod večere kada uzimam približno samo četvrti dio običnog obroka, nuka me da jedem, jer da ću odviše oslabiti. "Proći će korizma, pa ću više jesti i ojačati." Kažem joj da mi posvećuje dio pažnje za mo

je tjelesno blagostanje, koje je imala moja pokojna majka. Uznemiruje me pak njezina prevelika nježnost prema meni.

Ovih dana primio sam povećanu sliku svoje majke. Vrlo dobro je uspjela. Naručio sam u gradiću lijep okvir iz orahovine. Sliku postavit ću na zid u svojoj sobi.

26. t r a v n j a 1910.

Prošlo je sto dana, otkad se je moja draga majka preselila u bolji svijet. Iako je moja žalost jošte velika, vrijeme ju je znatno ublažilo. Na ogradjenom grobu pokojne majke cvate lijepo cvijeće. Svaki dan pomolim se na njezinom grobu, za pokoj njezine duše, a njoj, svetoj duši, preporučim se, da moli za me.

Obred Velikog tjedna obavio sam u onom opsegu, kako to biva u većim župama. Šest, sedam pjevača na svakoj strani oltara pjevali su psalme uz gašenje svijeća. Pjevali su i tužaljke Jeremije proroka. Skladno su sve otpjevali. I jutarnji obredi Velikog tjedna bili su od naroda dobro posjećeni, napose na Veliki petak bila je crkva dupkom puna. Na Uskrs ujutro prije izlaza suncabilo je svečano proslavljeno Gospodnje Uskrsnuće. Pjevala se je, "jutarnja" s koralnim "Tebe Boga hvalimo", zatim je bio ophod oko crkve. Iza toga slijedio je blagoslov sa Presvetim. Na koncu - poslije obreda Uskrsnuća - obavio sam blagoslov jestvina, kruha, jaja, luka.

Prva četiri dana Velikog tjedna imao sam mnogo ispovijedi, Već prije šest sati bio sam u crkvi te sam ispovijedao dva do tri sata. Dolazili su gotovo samo muškarci. Držim, da su skoro svi moji župljani obavili svoju uskrsnu dužnost prije Uskrsa. To sam im bio u par navrata i preporučio.

Na mali Uskrs bila je prva sv. pričest za četrdeset i dvoje djece. Troje je izostalo zbog bolesti. Taj su dan i mnogi drugi župljani pristupili k sv. sakramentima.

Poslije Uskrsa sam se oporavio tjelesno. Nemam onog napornog rada s djecom, imam više teka te se hranim nakon korizme obilatije. Moram priznati, da se Zita veoma trsi da pripremi dobru i tečnu hranu, te da mnogo pazi na to, što rado jedem. Posvećuje mi mnogo pažnje, katkada i previše, te me pogleda koji put očima, iz kojih izbija više nego sestrinska sklonost, tako te mi sve to postaje neugodno. Nameće mi se misao, bojazan, da se možda iza toga krije kakva neuredna sklonost, ljubav prema meni. Dao Bog, da se varam!

8. s v i b n j a 1910.

Jučer je bio moj imendan, slavim sv. Stanislava biskupa i mučenika. Do mjesec dana, ako me Bog poživi, bit će moj dvadeset i šesti rodjendan. Niti o svome imendanu ni o rodjendanu nijesam Ziti ništa spomenuo, ali ona se je sama sjetila. Pripremila je, a

da mi nije ništa kazala, vrlo ukusan ručak te mi je čestitala k imendanu. Ona se smatra sada kao gazdarica u kući iza smrti drage moje majke, kojoj sam se ja u kućanstvu pokoravao. I time što naš odnos ima izgled brata i sestre - pa i župljani smatraju Zitu mojom polusestrom, Zita sigurno prisvaja više prava kod mene, nego kakva kućanica. Zita je pokojnu moju majku nazivala uvijek mamom, a mene obično imenom ili katkada bratom. Odnos izmedju mene i Zite za života pokojne moje majke nije stvarao nikakvo pitanje, jer je moja majka bila i Zitin i moj andjeo čuvar te je ona bila i jaka pregrada izmedju Zite i mene. Ja sam hvala Bogu očuvao svetu čistoću, na koju sam pazio osobito iza položenog zavjeta vječnog djevičanstva. Uz moju osjećajnu, čuvstvenu, emocionalnu narav bilo je, što je razumljivo, katkada i veće borbe, ali uz pomoć Božje milosti svladao sam sve te napasti. Sada se pak bojim, da će Zita sa svojom strastvenom prirodom, koju je dosada obuzdavala prisutnost moje majke, unijeti mnogo napasti, teških borbi, velikih pogibli u moj dosada skladni smireni duhovni život. Iako opažam sve to veću sklonost, možda neurednu, nedopuštenu ljubav prema meni, držim da ona nema svjesne namjere, da ide ovim pogibeljnim skliskim putem te povuče i mene za sobom. Ali njezino vršenje vjerskih dužnosti, njezina pobožnost nema dubljeg korjena, ona ne proživljava to u jačoj mjeri. I žalost za pokojnom majkom - pokazuje rekao bih samo svojom crninom. Sve to pridonosi, da ona teže obuzdava svoju strastvenu i možda sjetilnu žensku prirodu u svojoj dvadesetoj godini, koja bukti u ovome mladome, zdravome, bujnome tijelu jače nego kod drugih mladih djevojaka. A i njezino porijeklo, po kojem ima mnogo južnjačke talijanske krvi po svojoj majci, temperamentnoj Sicilijanki, jak je činilac u njezinoj strastvenoj naravi.

Slaba je moja strana, da sam imao Zitu rado, ljubio i tetošio kao malu djevojčicu. Iako sam kasnije - od svoje četrnaeste godine - postao sve to više suzdržljiv prema njoj, svejedno sam bio prema njoj uvijek dobar, mekan i nježan - možda i odviše - a i popustljiv do krajnjih granica mogućnosti. Nastojao sam pak, da moja ljubav prema njoj ostane uvijek čista bratska ljubav, bez ikakve primjese sjetilnosti. Sada moram biti budan na straži protiv napasti, koje uvelike ugrožavaju moj svećenički život. Da se očuvam od pada u grijeh pogubne nečistoće, koji bi mi ubio dušu, oteo mi nutarnji mir, učinio me nedostojnim, rekao bih i

nesposobnim za uzvišenu svećeničku službu, oboružat će se pobožnom molitvom, čvrstim odlukama, te ću što više izbjegavati Zitinu blizinu, u čemu će mi biti opravdana izlika, da moram što više vremena posvetiti svome juridičnom studiju. Češće pristupiti ću k sakramentu sv.ispovijedi; ako mi bude zgodno, ispovijedit ću se dva puta u mjesecu. U brevijaru usrdno molit ću: "Deus in adiutorium meum intende! Domine ad adiuvandum me festina!" "Bože u pomoć moju priteci! Gospodine, pomoći mi pohiti!"

30. s v i b n j a 1910.

Prošlog četvrtka proslavili smo Tijelovo u duhu kršćanske pobožnosti, što svečanije prema našim ovdješnjim seoskim prilikama. Stanovnici župnog središta okitili su puteve, po kojima je imao proći ophod sa Presvetim, zelenim granama i posuli ih poljskim cvijećem. Sva su djubrišta bila odstranjena na tim putovima. Po nekojim prozorima tih siromašnih kuća vidjelo se cvijeće u zemljanim loncima i gdjegdje po koja svijećica. Nad četiri oltara, kod kojih se zaustavi ophod, podignuli su seljani lijepe zelene sjenice, kako ih je bio podučio moj predšasnik, agilni Zagorac. Na licu svojih dobrih, pobožnih župljana čitao sam odraz njihova svečanog uzvišenog duševnog raspoloženja. Jedan od dvojice crkvenih starješina kazao mi je pred crkvom, da mu se čini, da taj dan i sunce ljepše sije. I u mojoj je duši to skladno pobožno raspoloženje naroda odjeknulo punim akordom. Ali u tu tihu harmoniju moje čuvstvene duše unosi neku disonancu Zita sa svojim bićem, svojim vladanjem. Ona postaje sa svojom strastvenom naravi sve agresivnija prema mojoj duhovnoj tvrdjavi. Sinoć iza večere, kada sam ostao nešto dulje u kuhinji, dodje razgovor i na naše djetinjstvo. Ona iznese, kako se lijepo i živo sjeća, da sam nju četirigodišnju djevojčicu držao na koljenima i ljubio, a ona da mi je grleći me oko vrata trostruko uzvratila moje poljupce." Još sada, reče, osjećam slatkoću tvojih poljubaca. "Ja je pogledam ozbiljno, a i s nekim strahom. Iz njezinih crnih živahnih očiju izbijalo je neko strastveno raspoloženje, koje sam već nekoliko puta zamijetio, ali nikad nije izbijalo takvom vatrom, kako sada. Svom snagom svoje duše nastojao sam, da svladam ili barem prikrijem svoje unutarnje uzbudjenje, te rekoh dosta smirenim glasom: "Znaš, Zito, tada smo bili nedužna djeca, bezazleni ne poznavajući strasti, bili smo kao brat i sestra, a danas, kako sigurno dobro shvaćaš, velik je razmak izmedju nas u tom pogledu, nepremostivi ponor. "Ona se zacrveni te reče s nekim ljubaznim smiješkom: "Ti Stanko, uzimaš sve ozbiljno. Bog zna, što si ti mislio kod mojih riječi. Nijesam ja zlo mislila. "Ženska je duša zaista često neshvatljiva sfinga. Nijesam htio odmah otići iz kuhinje, već sam skrenuo razgovor na druge stvari. Govorio sam o vrtu, u kojem treba presaditi zelje i obaviti neke druge poslove. Doći će barba Zvane i njegov unuk, da nam pomognu u tom poslu.Ka-

da smo završili razgovor o tome, izmolili smo zajednički krunicu po običaju. Bilo je već devet sati, kada otidjoh u župni ured, rekavši mirno i prijazno Ziti: Laku noć.

Posegnuo sam za svojim juridičnim knjigama, ali nijesam mogao da se saberem. Zitino vladanje odviše me je uznemirilo. Jedva sam u vrućoj molitvi i razmatranju našao smirenje uzbudjene duše. O Bože, pomozi me u ovim teškim časovima! I ne uvedi nas u napast! Zitu možda sada krivo sudim, ali sada sam počeo osjećati prema njoj neku neurednu sklonost, kakvu dosada nijesam nikada osjetio. Slutim, da me čekaju dani teških borbi.

3. lipnja 1910.

Jučer popodne sam ustao iz kreveta, uz koji sam bio prikovan cijelu srijedu i dio četvrtka. U utorak sam radio u vrtu s barbom Zvanom i njegovim unukom cijelo prije podne, a popodne uz neki mali odmor posvetio sam svome studiju. Popodne je Zita pomagala u vrtu. Zita i ja razumijemo se nešto u vrtlarstvo, jer smo u Puli imali uz kuću mali vrt, koji nam je uz malu odštetu bio ustupio kućegazda. - Ali taj rad u našem vrtu prošlog utorka navukao mi je jaku krstobolju. U noći na srijedu probudi me jaka bol u ledjima, a napose u križu. Odmah sam znao, da je to krstobolja, jer me je ova već jednom uhvatila za vrijeme moje kapelanske službe. Pod skrbnom njegom moje drage majke, koja mi je masirala ledja, postavljala vruće obloge, u vodi i octu namočene, te mi dala aspirine, mogao sam već drugi dan ustati. Taj samaritanski posao ne može nikako obaviti Zita, a ne ću se služiti ni pomoću drugih osoba. Svejedno sam u srijedu uza sve velike boli ustao, da se uredim. Izmučen i sav u znoju od boli legnem opet u krevet.

Kada je vidjela Zita, da ne idem u crkvu, došla je kucati na moja vrata. Ležao sam uslijed velikih boli nepokretan na ledjima. Ziti, koja je stupila u sobu, rekoh, da imam krstobolju, kao pred dvije godine. Ona je znala, kako me je majka liječila, ali mi sada ne ponudi - što je razumljivo - onu njegu, koju mi je tada maj a iskazala. Reknem joj, da mi donese aspirine, koje imamo uz druge obične lijekove uvijek u kući, vrući čaj i pokrivala da se dobro iznojim. Uz pokrivala donijela je Zita vrući lipov čaj i aspirine. Kušao sam da se pridignem, da popijem čaj s aspirinima, ali nepodnosive boli kod toga pokušaja nijesu to dopustile. Trebalo je, da me Zita podigne. Jedno i drugo osjetili smo, da nam jače udara srce, kada se Zita dignuvši me desnicom - podloženom pod moja ramena i držeći u ljevici zdjelu čaja i aspirine - odviše nagnula nada mnom i kod toga dodirnula svojim užarenim licem moga lica, što je učinila, kako držim, nehotice. Svojim rukama uzmem aspirine i popijem vrući čaj, u znatnoj količini. Počeo sam se silno znojiti, te sam bio doskora sav

mokar. Sam se ne mogu presvući, a Zitine pomoći u tu svrhu ne ću nikako. Tako sam se znojio i sušio. Oko podne popio sam opet veću količinu vrlo osladjenog čaja, ali kod toga nijesam pustio da me rukom pod ramenima pridigne Zita, već jastukom i da druga dva jastuka podloži pod moj jastuk, da tako mogu svojim rukama uzeti čaj i aspirin. Iako sam silno žedjao uslijed neprestanog znojenja, radije sam trpio žedju, nego da uzmem češće tekućinu. Cijelo vrijeme, koje sam odležao u krevetu, nijesam uzeo nikakve druge hrane osim dobro osladjenog čaja. Na večer popio sam treću zdjelicu lipova čaja uz dva aspirina. U noći nijesam mogao spavati, znojio sam se. Bila je to za mene strašna noć. Na pozornici moje mašte pojave se prizori, u kojima su demonske sile izvodile putene orgije. Ono, što sam učio ili čitao iz moralke, iz pastoralne medicine ili čuo o seksualnom životu, ležalo je dosad u mojoj pameti kao mrtvo, zakopano. A sada sve to oživi u uzbudljivim prizorima pred očima moje mašte. Nastojao sam, da otjeram iz svoje fantazije sve te nemoralne slike, molio sam, razmatrao o potresnim istinama svete vjere. Časovito su ti prizori izginuli, da se doskora vrate u još ružnijim obliku i upravo nametljivo. I lik Zitin pojavio se je češće u tim prizorima. Borio sam se svom snagom svoje izmučene duše, zazivajući Božju pomoć, zaštitu Bl. Dj. Marije i andjela čuvara da ne privolim uz (putene želje) težnje svog uzbudjenog tijela. Pomoću Božje milosti tvrdjava moje slobodne volje ostala je neosvojena od tih demonskih napasti. Kada je počeo svitati dan, smiri se moja strašno uzburkana nutarnjost. Sada pak me počme uznemirivati savjest, predbacujući mi da sam bio mlitav u toj borbi. Nastojao sam da je umirim uvjeravajući se, da nijesam barem smrtno sagriješio, jer nigdje nije bio potpuni pristanak moje slobodne volje uz putene želje, a bez toga potpunog pristanka nema smrtnoga grijeha. Umirio sam svoju savjest uz savršeno pokajanje za nedostatnu odlučnost u suzbijanju napasti.- Ova strašna duga duševna borba uz besanicu ostavila je sigurno i jače tragove na mojem licu.

Rano ujutro-oko pet sati - pokuca Zita na vratima moje sobe. Kada me vidi, reče zaprepaštena: "Što ti je, Stanko? Izgledaš veoma loše. Veoma si blijed i nekako silno izmoren". Rečem joj, da me je besanica uz znojenje izmučila i oslabila te da se nadam, da ću moći polagano već i ustati. Osušio sam se prema danu te se nijesam više ni znojio. Sigurno je organizam znojenjem izlučio više nego dvostruko od popijene tekućine. Sada sam se mogao pridignuti u krevetu i bez pomoći Zitine - iako nešto teško - i popiti zdjelicu mlijeka. Prema podnevu digao sam se iz kreveta, premda sam još osjećao boli. Najprije sam izmolio brevijar. Iza objeda u svojoj sobi spavao sam dva sata, a zatim sve do večeri učio sam pravo. Iza lake večere legao sam u krevet. Spavao sam cijelu noć dubokim snom, koji me je veoma okrijepio. Danas sam mi-

sio. Za ručak priredila je Zita veoma dobro i tečno jelo. Vrlo joj je bilo drago, što sam pohvalio kolače, koje je ispekla. Pogledala me je za vrijeme ručka često, nekom nježnošću, koja unosi nemir i uzbudjenje u moju dušu.

12. lipnja 1910.

Danas je nedjelja. Naokolo vlada noćna tišina; prošlo je deset sati. U to vrijeme idem obično na počinak, ali nočas kô da ne će san na moje oči. Posižem za svojim dnevnikom, da ovim stranicama povjerim velike teškoće ovih zadnjih dana. Čini mi se, kao da će to olakšati teški teret mojoj duši.

Iza moje krstobolje, kô da se je promijenilo Zitino vladanje. Postala je zamišljena, ljubeznija, rekao bih i nježnija prema meni. U njezinim očima odrazuje se neka sjeta, neka žudnja, kako mi se čini. Meni posvećuje još više pažnje nego prije. I sebe dotjerava više nego dosada. Kosa, odijelo, obuća, sve je to na njoj urednije. Njegovane ruke i lice odaju svojim mirisom, da ih pere finim sapunom. I u kući vlada sada veći red i čistoća. U mojoj sobi, u župnom uredu, u kuhinji ima lijepog cvijeća u raznim posudama; najljepše cvijeće, ruže i karamfili bijele i crvene boje, postavljeno je u mojoj sobi. Shvaćam i ne shvaćam pravo, što sve to znači. Možda je to samo prolazan ženski hir; ili se možda drugo nešto krije iza toga? Bojim se, da je ovo drugo, što me silno plaši. Po mnogim znakovima sudim, da je u njezinu srcu, u njezinoj duši prevladala nedopuštena ljubav prema meni, te da se ona nada, da će me svim ovim sredstvima jače privuči i predobiti za ovu svoju ljubav. Ne bih je rado krivo sudio; drago bi mi bilo, da se varam. Razjašnjenje o njezinu vladanju ne mogu tražiti od nje.

Iz toga niknule su nove pogibli za moju već nekako uzdrmanu dušu (koja ima sada da se bori protiv probudjenih putenih požuda moga mladenačkog tijela). Do zadnjih vremena sve sam napasti protiv sv. čistoće svladao bez velikih poteškoća. Sada pak probudila je i probudjuje neprestano Zita svojim vladanjem i svojom zavodljivom pojavom ove strasti u takvoj jakosti, kakve nikada dosada nijesam osjetio. Onaj dosadašnji uravnoteženi sklad moga "ja" kao da se je razdvojio u duhovni "ja" i puteni "ja" te se njih dvojica bore za prevlast. Ova neprestana borba, u kojoj je uz pomoć Božje milosti dosada uvijek prevladala moja duhovna strana, čini mi život dosta teškim. O Bože, oduzmi od mene ovaj žalac moje buntovne puti!

Danas poslije večernje bio je kod nas barba Zvane sa svojom ženom Jelom. Pripovijedao nam je o svećenicima pod kojima je on vršio crkovnjačku službu od svojih dječačkih godina. Svih "plovana" da je bilo pet, a ja da sam šesti. Prvi župnik, koga pamti barba Zvane bio je stariji gospodin, u čije je vrijeme harala ko

lera po Istri! Umrlo je tada u toj župi od te bolesti preko pedeset stnovnnika.Tada je imao barba Zvane oko trinaest godina. Šest godina iza toga umro je onaj dobri stari župnik te je i ovdje zakopan. Iza njega došao je neki pre Mate, rodom iz Kranjske vrlo dobar svećenik i za crkvu i za narod. Bio je mlad kao kaplja i vrlo lijep i ljubezan gospodin. Sa sobom imao je sestru, mnogo stariju od sebe.Budući, da je ova bila uvijek slaboga zdravlja, pomagala joj je u kućanstvu djevojka iz sela, imenom Katica. Bila je sirota, bez oca i majke, koji su umrli od kolere. Roditelji su joj bili veliki siromasi.Othranila ju je njezina baka, takodjer vrlo siromašna, pa je Katica, koja je imala dvanaest godina, kada je izgubila roditelje, čuvala nekoliko godina ovce kod imućnijih seljaka. Izrasla je u lijepu zdravu djevojku, valjda najljepšu u župi.Bila je vrlo bistra, ali i ohola zbog svoje ljepote. Stanovala je uvijek kod svoje dobre bake, a preko - dana polazila je k župnikovoj sestri, da joj pomogne u kući. Kada je iza tri godine poslije njegova dolaska u župu.umrla sestra pre Mate, uze on Katicu koja se je kroz zadnje dvije godine za života župnikove sestre dobro uputila u kućanstvo, da mu vodi gospodarstvo. Dvije godine iza toga što se Katica preselila pre Mati, podje ovaj kao župnik u neku daljnju župu u okolici Trsta, Katica pak ne podje s njime, već se nastani kod župnikova brata, nižeg činovnika u Trstu. Samo barba Zvane i njegova žena Jela znali su uzrok te rastave. Barba Zvane i njegova žena nijesu nikome povjerili tu tajnu. Župnikov brat niži činovnik u Trstu,mnogo stariji od župnika - bio je vrlo dobar čovjek. Tri, četiri puta posjetio je ovdje svoga brata, te ga je tom prigodom upoznao barba Zvane. Bio je oženjen - i njegova žena bila je vrlo dobra. Djece nijesu imali. Pre Mate, koga je posjetio barba Zvane u njegovoj župi, sada je samovao u svome župnom stanu - bez kućanice. Kako je saznala Jela,koja je posjetila Katicu u Trstu nekoliko puta, pre Mate brinuo se je za Katicu i dijete savjesno, šaljući redovito potrebitu svotu novaca za njihovo uzdržavanje. Katica je kasnije postala ispitana primalja, a sin liječnik. Kod njega je nedavno umrla Katica. I pre Mate umro je pred desetak godina. Iza te pripovijesti o pre Mati zapita me Jela: "Je li istina, što naši stariji govore, da se žena koja sagriješi sa svećenikom, ne će nikada spasiti?" Odgovorih joj: "Nema grijeha,koji ne bi oprostio dragi Bog griješniku, samo ako se ovaj iskreno pokaje i ima čvrstu odluku, da ne će više griješiti," Barba Zvane nastavi pripovijedati o ovdješnjim dušobrižnicima. Iza pre Mate, došao je amo stariji jedan svećenik, koji je bio veliki škrtac (barba Zvane rekao je: "žmukljar"). Umro je ovdje ne ostavivši dobru uspomenu. Njegovu ostavštinu baštinio je sin njegove sestre, koja se je malo iz njegova dolaska u ovu župu udala u bližnju župu. U kratko vrijeme profućkao je taj nećak dobivenu baštinu i svoje imanje. Ovog svećenika nasljedio je neki pre Jo-

že, koji je bio vrlo pobožan svećenik, ali je bio krhka zdravlja. Otišao je odtuda u neku primorsku župu, ali je doskora ondje umro, kako se je saznalo. Zadnji dušobrižnik prije mene bio je redovnik-franjevac-rodom iz Hrvatskog Zagorja, koji je ostavio samostan, da prehrani svoju staricu majku. Bio je vrlo dobar svećenik i dobar pjevač, koji je uveo ovdje u crkvi lijepo pjevanje. Kada mu je umrla starica majka iza deset godina ovdješnjeg boravka, podao se je sve više piću te je i uslijed toga doskora i umro. Ovdje je službovao petnaest godina.

Bilo je skoro šest sati, kada je otišao barba Zvane sa ženom. Pogostili smo ih vinom i kolačima.

Kod večere osvrnula se je Zita na pripovijedanje barbe Zvane i njegove žene Jele. Reče, da ovdješnji svijet ima odviše stroge nazore glede morala. Glede postupka pre Mate sa Katicom reče Zita, da je pre Mate ružno postupao, kada ju je otjerao. U mjestu mojega kapelovanja da joj je pripovijedala tamošnja hrvatska učiteljica, da se u nekom kraju gdje je ona živjela kod svoga djeda i bake, narod ne sablažnjuje, kada vidi kod svećenika gazdaricu, koja ima djecu, jer da je ljubav izmedju muškog i ženskog bića - kazala joj je učiteljica - usadjena od Boga u čovječju narav. Ta učiteljica posjetila nas nekoliko puta, ali doskora dade joj znati moja majka, da nam nisu po volji njezini posjeti, te je i Ziti kazala, da se ne druži s tom učiteljicom. Ali, kako smo saznali, Zita nije sasvim prekinula prijateljevanje s tom učiteljicom, koja je imala previše slobodne nazore u ćudoredju; i čini se da je Zita, koja je desetak godina mladja od nje znatno poprimila te krive moralne nazore svoje prijateljice. Glede postupanja pre Mate prema Katici rekoh Ziti, da pre Mate nije otstranio Katicu iza toga, što je njihov grijeh imao posljedice, već živio daleko od nje, od bližnje griješne prigode -što je bila njegova stroga moralna dužnost, ali se je savjesno brinuo za Katicu i dijete uz znatne žrtve i lijepo ih opskrbio.

14. l i p n j a 1910.

Danas sam obavio deset dana prije svoju mjesečnu ispovijed kod svog redovitog ispovjednika, jer mi je savjest veoma uznemirena. Nadam se pak, da nijesam u svojim mislima, željama pristao uz nečiste slike i težnje, koje su mi se upravo nametavale. Svome sam ispovjedniku, starijem pobožnomu ocu u franjevačkom samostanu u Piranu potpuno i iskreno iznio teško i pogibeljno stanje svoje duše. On mi reče, da moram učiniti sve moguće, da se Zita, neposredna prigoda za teške grijehe, udalji što prije od mene. To da je jedini izlaz od ove strašni pogibli, u kojoj se nalazi moja i njezina duša. I ja to dobro uvidjam; ali kako da to izvedem? Kuda da pošaljem Zitu?

Ah, mila i draga moja majko, Ti nijesi ni slutila tešku opa

snost za dušu svoga sina, kada si mi na smrtnoj postelji preporučila, da čuvam Zitu kod sebe i da se za nju brinem kao pravi brat, kao duhovni njezin otac. Ti si me, majko, smatrala kao svećenika očeličenim, neranljivim za ubojite strijele nečistog duha. Previše si se pouzdavala u moju moralnu snagu, koju da imam kao svećenik po Božjoj volji, kakvim si me sudila. A ni ja nijesam uz prošli svoj očiti mladenački život mislio, da u nekim dubokim -do-tada pokrivenim ponorima moga "ja" spavaju tako pogibeljne požude, koje su se eto probudile i hoće da me povuku u tamne ponore. -Svećenički život, za kojim sam uvijek težio kao najvećim idealom i pravom srećom već na tom svijetu, postaje mi sada sve to većim teretom uslijed tih neprestanih borbi protiv sve to jačih putenih napasti. U nekim časovima čini mi se, da bih rado napustio svećeničko zvanje, kada bi mi bila dana mogućnost da se vratim u svijet, (kako to predlaže neki pisac u svećeničkom nekom glasilu) uz dopuštenje sv.Crkve, koje da bi dala onima, što nijesu dorasli dužnostima celibata. Osjećam opet, da bi mi bilo teško i uz takvo dopuštenje poći u svijet. Smatrao bih se kao nekim prognanikom...

Pogibao, koja prijeti mojemu čistome životu, velika je. Solus cum sola! Ne znam, kako da postupam prema Ziti, koja svijesno i besvijesno budi u meni na razne načine nedopuštenu ljubav. Katkad, dodje mi misao, da se osamim u kući, da sa Zitom što manje govorim, da izbjegavam njezinu blizinu, da sâm jedem u župnom uredu ili u svojoj sobi...Kako bi na to reagirala Zita?..... Bojim se, da bi naš život postao nama dvoma nesnosan, gotovo nemoguć...U strašnoj sam dilemi: zlo ovako, naopako, onako...Pomozi mi, dragi Bože, da nadjem izlaz iz tog strašnog položaja!

20. l i p n j a 1910.

Jučer u nedjelju - bio je moj dvadeset i šesti rodjendan. Moja je pokojna majka uvijek vodila račun i o mojem rodjendanu. U neku sam ruku želio, da prodje moj rodjendan neopažen sa strane Zite, da izbjegnem kakvoj većoj pažnji Zite, koja me sada samo uznemiruje. Ali Zita nije zaboravila dan u koji smo za života moje majke slavili moj rodjendan. Spomenula mi nije ništa o mome rodjendanu. Opazio sam pak, da je u subotu revnije i bolje čistila i redila kuću uz pomoć svoje prijateljice Marije. Nijesam je ništa pitao. - U nedjelju ujutro-nešto prije sv.Mise-kada sam molio brevijar u župnom uredu, pokuca Zita na vrata i udje. U lijevoj je ruci držala lijepu staklenu posudu - koju je valjda nedavno kupila, kada je bila u Trstu, a u toj kristalnoj posudi bile su krasne bijele, žute i crvene ruže, ubrane na ružinim grmovima, koje je zasadio moj predšasnik, velik prijatelj cvijeća. Desnu mi ruku pruži i čestita srdačno moj rodjendan. Lijepo i naravno se je kod toga držala, što je pomirljivo djelovalo na moju

dušu. Bila je blagdanski opremljena; jer je doskora imala poći u crkvu.

Ručak je bio jednostavan, jer - kako mi reče Zita -nije dospjela zbog polaska u crkvu, da spremi nešto bolje, ali zato da će biti bolja večera. Večerali smo u kuhinji. Sjeli smo za stol tek oko osam sati zbog duljeg spremanja večere. Dok sam ja boravio i radio u župnom uredu, uredila je ona stol vrlo ukusno. Na njemu je bila posuda sa ružama, koju mi je jutros poklonila.Zita nije na sebi imala odijelo, u kojem je kuhala, već se je presvukla u tanko crno odijelo, vrlo ukusno sašiveno. I kosu -kako sam zapazio - ljepše je uredila. Osjetio sam, da je i miris ljubičice, koji je izbijao iz nje, jači nego obično. Zapitao sam je,kada smo sjeli za stol". Čemu si se tako svečano opremila?" Zacrvenivši malko odgovori mi: "Zaprljala sam haljinu kod spremanja večere pa sam se presvukla, da budem uredna kod večere u počast tvog rodjendana. "Pogleda me očima, koje me uznemiruju.Zašutih i uzeh ubrus. Njezin lik činio mi se je neobično krasnim i zavodljivim. Digao sam svoje srce, svoju dušu k Bogu, da me jača svojom milošću.

Zita je priredila četiri do pet vrlo ukusnih tečnih jela,od kojih je jedno bilo pikantno te je prouzročilo žedju.Ona je znanje u kuhanju, koje je stekla od moje majke, popunila i usavršila po raznim knjigama - ponajviše talijanskim, - koje daju upute u kuhanju. Na stolu bila je staklenka bijelog vina iz biranog, nešto prosušenog grozdja,što smo ga imali u maloj količini za osobite zgode.

Tijekom večere raslo je raspoloženje kod Zite,a i moje pridonijelo je tome dobro, - a i dosta jako vino, -koje smo popili u većoj količini nego obično, osobito iza onog pikantnog jela.Zita je bila užarena u licu, valjda od strastvene uzbudjenosti,što odavahu njezine oči i cjelokupno njezino držanje. Ta strastvena uzbudjenost prelazila je protiv moje volje i na mene i ojačala je, kada mi je nehotice padao pogled na njezine bujne grudi,koje su se napadno isticale pod tankom crnom haljinom, te se brzo dizale i spuštale, sigurno uslijed bržeg i jačeg kucanja uzrujanog srca. Zašutismo oboje. Silno uzbudjen i uznemiren nijesam znao, što bih rekao, ni što bih radio. Uzeo sam iz košarice na stolu nekoliko lijepih trešanja i počeo ih jesti.Da prekinem ovu mučnu šutnju, zapitah Zitu, odakle je dobila ove krasne trešnje. Ona mi odgovori, da ih je primila od svoje prijateljice Marije, te iza male šutnje nastavi: "Ove trešnje sjećaju me mog djetinjstva. Bila mi je majka jošte na životu. Nas dvoje djece igrali smo se u vrtu pokraj kuće, u kojoj smo stanovali. Ti si sjedio na nekoj stolici i držao si mene - četiri godišnju curičicu - na svojim koljenima.Moja majka donese crvenih lijepih trešanja. Ti si izbirao lijepe trešnje i stavljao mi ih u usta. Smijali smo se, poljubili i zagrlili, što sam ja tako voljela. Sve mi je to

i danas živo u pamoti, koja mi čuva još mnogo ranije uspomene, valjda nešto iza mojih dviju godina. Zatim sam sišavši s tvog koljena uzela nekoliko trešanja u šaku i počela te gadjati a ni ti mi nijesi ostao dužan. Kako su to lijepe i ugodne uspomene. Željela bih da budemo Stanko, opet ona mala djeca, te da se gadjamo ovim trešnjama! "I odmah uzme nekoliko trešanja i poče me gadjati. Iz njezinih živih crnih očiju izbijala je strastvena želja i izražena molba, da se i ja nabacujem trešnjama u nju. Bio sam silno uznemiren, uzbudjen, vidio sam strašnu moralnu opasnost, u koju srćemo ovom tobože nedužnom igrom. Ipak mi uspije da se snadjem i svladam. "Pusti to, Zito", rečem dosta mirno, "Ti znadeš dobro, da se naše bezazleno djetinjstvo ne može nikad više vratiti. Ono, što odgovara djeci te je njima dopušteno, nama već odraslima to ne pristoji, nije dopušteno. Ti si toliko zrela i uvidjavna da možeš shvatiti, kamo bi nas moglo dovesti takvo igranje." Ona se malko zbuni i reče: "Ti si Stanko odviše ozbiljan, kao kakav starac i vidiš ondje zlo, gdje nema nikakva zla. Što bi bilo u tome zla da se malko veselimo i igramo dobacujući si trešnje i kod toga se veselimo i smijemo? Ta mladi smo." "Kod vas žena", rekoh, "govori više srce, koje je često nerazborito, nego pamet, koja vidi mnogo dalje." Slegnuh ramenima i zašutih. Bio sam prividno miran, ali osjetih žestoku napast, da popustim sirenskim glasovima strastvene zamamljive Zite.

Pogledao sam na zidni sat u kuhinji. Bilo je devet sati i pô. Rekoh Ziti, da ćemo izmoliti krunicu po običaju, te da ću zatim poći u župni ured, da učim, dok ona uredjuje kuhinju. Ziti to nije bilo milo, te reče, da barem na svoj rodjendan pustim studij iza večere.

Kada dodjoh iza obavljene krunice u župni ured, nekako sam odahnuo, kao da sam skinuo teški teret. Zitina blizina gušila je moj duhovni život. Htio sam nešto raditi, učiti, da istisnem iz svoje duše ono, što sam večeras doživio. Nijesam se nikako mogao koncentrirati kod studija. Šetao sam po uredu gore, dolje i razmišljao o svom položaju, koji postaje danomice sve to težim i opasnijim za moj duhovni život zbog Zitinih nedopuštenih sve manje prikrivenih ljubavnih osjećaja prema meni. Moja je slabost, što sam sačuvao prema Ziti onu meku; čuvstvenu dobrotu, prijaznu pažnju, koju sam joj iskazivao kao nedoraslој. Ovakvo moje vladanje možda potstrekava griješne njezine sklonosti prema meni. Morao bih u svom odnosu prema Ziti biti odrešitiji, nepristupačniji.

Bilo je skoro jedanaest sati, kada podjoh u kuhinju, da popijem čašu vode, jer sam veoma žedjao. Zita je dovršila pospremanje u kuhinji. Zaželili smo jedan drugome laku noć te podjosmo svatko u svoju sobu.

Već je prošlo jedanaest sati, kada sam legao u krevet. Prije toga preporučio sam se dragom Bogu, da mi udijeli miran san. Uza

sve svoje nastojanje nijesam mogao zaspati. Zamamljivi lik večerašnje Zite uporno se javljao na poprištu moje mašte. Moj je duh teže krotio neuredne požude, koje su ojačale u mome tijelu uslijed obilate i pikantne hrane i znatne - iako ne prevelike -količine ispitog vina. Veća zdjelica jake crne kave i carska viržinka - Zita ju je kupila u Trstu, već za moj imendan, takodjer su djelovale na moje živce. Uslijed svega toga bile su nečiste napasti nametljivije, konkretnije, nego kada sam nedavno ležao u krevetu zbog krstobolje. Nemirno sam se okretao u krevetu. Borio sam se protiv putenih požuda, koje kao da su proželе moje tijelo. Molio sam, mislio sam na posljednje stvari čovjeka. Nečisti duh uzmakne za kratko vrijeme, da doskora još većom žestinom navali.

Sav izmučen tom borbom izmedju duha i tijela zaspao sam oko jednog sata poslije ponoći. Što nije mogao postići strašni napasnik u mome budnom stanju, to je kušao za vrijeme moga nemirnoga sna, kada ni svijest ni slobodna volja nijesu na vlasti...

Probudih se sav znojan, uzbudjen. "Apage satanas! Nikada! - Radije umrijeti", bio je krik moje strašno uznemirene, prestra - šene duše, prije nego sam došao do svijesti, da me onaj strašni napasnik omamljuje opojnim slatkim otrovom putenih naslada. Kada sam došao do potpune svijesti, odahnuo sam, videći, da to nije bila zbilja, već strašan ružan san. Osjetio sam silnu izmorenost, potištenost, a i poniženje, zbog ovakvih pojava putenih strasti.

Sada me počne uznemiravati savjest...Jesam li ja kriv tome doživljaju u snu?..Nijesam smio uzeti onako obilatu večeru niti ispiti onoliko vina..Trebao sam bolje zatvarati svoje oči pred zavodljivom pojavom strastvene Zite, te se odlučnije, odrešitije vladati prema njoj...Nastojao sam opet, da sebe opravdam time, što nijesam mogao sve te borbe predvidjeti (i da se je sve to u snu dogodilo protiv moje volje...) Umirio sam se donekle,ali zaspati nijesam mogao. Prošla su već tri sata iza ponoći, noć je već počela uzmicati pred danom...Na polju moje fantazije pojavi se prizor, doživljen u snu,strašno zavodljiv, sada u budnome sta nju. Borio sam se svom moralnom snagom protiv napasti, koje su igrale bestidno kolo oko mene i vukle me u to zamamljivo kolo... Bože moj, kakve su to muke, ovo razapinjanje moga "ja" izmedju dviju protivnih jakih sila...Činilo mi se, da bih pozdravio smrt kao osloboditeljicu od tih muka...

Napasti ne će da uzmiču, pače sve to jače jurišaju...Skočih iz kreveta i kleknuh pred raspelom...Bože..Spasitelju.. pomozi Sjetih se zapomaganja apostola na uzburkanom genezaretskom jezeru : Gospodine, zar Ti nije stalo što pogibamo...Klečeći na podu izmolih svim žarom svoje duše one dvije molitve, koje molim redo - vito iza sv.Mise. 1)En ego o bone et dulcissime Jesu...i Suscipe, Domine, universam meam voluntatem...Preporučih se Bl.Dj.Mariji molitvom: O Gospodjo moja, o Majko moja...Dugo sam klečao...

Već su počele padati sunčane zrake na okolišnja brda..U mojoj duši postajalo je sve mirnije, svjetlije...Legoh opet u krevet i zaspah dubokim snom. Sunce je stajalo već visoko, kada me probudi jače kucanje na vratima moje sobe. Došla je Zita kucati, misleći da sam bolestan, jer nijesam išao u crkvu, premda je bilo već prošlo osam sati, a u druge dane misim u šest sati.

Brzo se spremih. Iako uznemirene savjesti zbog noćnih teških napasti, al ipak iza savršenog pokajanja zbog svojih grijeha-nadam se ne smrtnih-stupih pred oltar.

Odavna nijesam tako sabrano, ponizno, pobožno misio. Osjetio sam svoje nevrijedno i griješno ništavilo pred Beskrajnim Božjim Veličanstvom. Vidio svoju škrtost u žrtvama, prema neizmjerno darežljivoj Ljubavi. Kod sv. pričesti sa suzama u očima izjadoh svome Nebeskome Učitelju i Pastiru svoje nevolje, svoje potrebe, svoje teško i pogibeljno stanje. Zamolih Ga svim srcem, da bude uvijek u krhkoj lađi moga života, da svojom Božanskom moći utiša oluju strasti, koja prijeti, da me pokopa u tamnoj pučini putenih grijeha.

Sigurno sam se činio još izmoren i blijed, kada sam iza sv. Mise došao u kuhinju, jer me je Zita - koja se takodjer činila neispavana zapitala: "Što ti je, Stanko? Nekako si blijed."Odgovorih joj, da sam noćas loše spavao. Odmah podjoh u župni ured, da učim. Teško sam pamtio. Takodjer iza ručka požurih se, da izidjem iz kuhinje, jer prisutnost Zitina izaziva na poprištu moje duše opet one prizore, koji su mi prouzročili tako teške borbe kod očuvanja svete čistoće. Učio sam cijelo popodne osim kratka vremena, kad sam drijemao, naslonjen glavom na pisaći stol.I kod večere bio sam škrt riječima, te me je Zita nekoliko puta upitno i zabrinuto pogledala. Konačno me upita za uzrok mojeg neraspoloženja. Odgovorih joj,da je tome kriva prošla neispavana noć. Odmah iza večere izmolismo zajednički krunicu te rekavši Ziti da moram nadoknaditi izgubljeni san, podjoh u svoju sobu.Bježati treba, bježati moram od Zite.In fuga salus.(U bijegu je spas.) Doskora je jedanaest sati, kada završavam bilježenje svojih zadnjih doživljaja u ovaj dnevnik.

26. l i p n j a 1910.

Danas smo slavili zaštitnika naše župe, sv.Ivana Krstitelja, kako je i ovdje običaj, da se svečano slavi zaštitnik župe na prvu nedjelju, koja dolazi iza njegova kalendarskog dana.Na današnji dan drži se ovdje i "sajam" (ovdašnji narod kaže "samanj"). Razumije se, da je taj "sajam" u tom zabačenom selu veoma "mršav". Na prodaju je nekoliko priprostih kolača, ranijeg voća i jeftinih igračaka. Na čistini pokraj sela drži i prodaje pod sjenicom vino, pivo, kruh, sir i šunku neki gostioničar iz susjednog gradića, jer ovdje u župi nema gostionice. Poslije večernje ple-

še mladež na nekom gumnu uz pastirske svirale, na kojima znadu nekoji svirači izvesti svojevrsne plesne melodije. Kada na večer oglasi zvono andjeoski pozdrav, prestane ples, i mladež ide svojim kućama.

Stari je običaj, da na taj dan pogosti župnik crkvene pjevače u župnom stanu, i to poslije večernje. Tako sam i ja danas učinio. Pod širokom sjenatom krošnjom velikog duda u župničkom dvorištu priredili smo stolove pokrivene stolnjacima, okolo stola postavili smo stoce bez naslona uz nekoliko stolica. Došlo je petnaest, šesnaest pjevača, oba crkvena ključara, seoski župan i zvonar barba Zvane sa ministrantima. Kupili smo za taj dan nekoliko kilograma dobre tjestenine i jedno jagnje. Ovo je veoma omiljelo jelo u ovom kraju. Zita je to vrlo dobro priredila kao i raznovrsne kolače. Vina su pili koliko im je bilo po volji, ali nitko se nije opio. I ja sam s njima sjedio i jeo za stolom. Osjećao sam se vrlo ugodno u društvu tih priprostih ali dobrih i razumnih ljudi. Bilo ih je razne dobi, od dječaka ministranata do sijedih staraca. Kada je sunce zapalo, razišli su se vrlo zadovoljni.

Jučer i danas pritisla je velika vrućina: u mojoj sobi, koja je zaštićena donekle velikom krošnjom visokog duda u dvorištu, kazivao je toplomjer nešto iza podne 32°C. I u gustoj sjeni pod dudom znojili smo se, premda je pirio ugodan zapadnjak.

Nakanio sam, da sutra odem vlakom do svog prijatelja, župnika u lijepom malom mjestu na moru, kako smo se pismeno već dogovorili. Preksutra ćemo poći do njegova brata, kanonika u Trstu, s kojim sam takodjer poznat. Osjećam veliku potrebu društva školanih ljudi, napose svećenika s kojima mogu izmijeniti misli. I ako mi ne će biti prijatno putovati po toj vrućini, svejedno se tome veselim, jer će me to duševno osvježiti. Vratio bih se u utorak na večer u osam sati do svoje najbliže željezničke stanice, odakle ću proslijediti pješke do svoje župe, po punoj mjesečini: sjutra je uštap. Večeras, kazao sam Ziti, da putujem sutra i da se ne ću vratiti do utorka u noći. Ona mi reče, da će joj dobro doći moja otsutnost, da može kuću bolje očistiti i urediti. Ona je uznemirena, gotovo razljućena, što dolazim ovih zadnjih dana vrlo malo u kuhinju, i to samo, kada uzimam jelo, te sam i kod toga zamišljen i škrt riječima. Jučer kod večere zapitala me je, zašto sam postao takav. Rekao sam joj, da imam mnogo učiti, da se što bolje spremim za ispite u jeseni. Čini se, da je nije zadovoljio moj odgovor. Možda sluti, koji je pravi razlog moje povučenosti. Ženska duša ima jaču intuiciju, nego što je to kod nas muškaraca.

Od zadnje svoje bolesti - krstobolje - nalazim se u vrlo kritičnom moralnom stanju, koje ima svoj glavni uzrok u Ziti, krasnom zavodljivom ženskom biću i još jači u njezinu vladanju prema meni, kojim hoće, kako sve kaže, da me predobije za nedopuštenu

grešnu ljubav. Opažam, da na svoju nesreću i žalost postajem pod tim utjecajem sve to više puten. Tjelesnost sve to više preotima maha u mome biću. Sve do nedavna vladala je u meni duhovna strana bez velikih borbi; tijelo se je pokoravalo duhu. A sada se javlja tjelesnost, putenost u takvim prilikama, u kojima se prije nije ni malo glasila. Ne privolim (tim) nasrtljivim putenim težnjama, ali osjećam, da sam sve to slabiji u pružanju otpora. U borbi protiv sve to jače putenosti služim se u zadnje vrijeme sredstvima, dosad nikad upotrebljenim. Kada ne će da me prodje putena požuda molitvom, dižem se iz kreveta i klečim u molitvi dok se ne vrati mir u moju dušu. Uzimam katkada manje hrane i uskraćujem sebi posvema vino, koje i onako pijem u maloj količini. Svim žarom svoga srca molim u pripravi za sv.Misu: "Kralju djevica i ljubitelju čistoće i neporočnosti, ugasi nebeskom rosom svoga blagoslova u mojoj puti plamen vatrene požude i daj,da ostanem čist dušom i tijelom..."U zahvali poslije sv.Mise snažno odjeknu u mojoj duši nekoji dijelovi molitava poslije sv.Mise..." "Ova sv.pričest - molim Te, Gospode,...neka bude iskorjenjena požuda...Ti jedini budi uvijek moja nada, moje pouzdanje,moje bogatstvo, uživanje moje, ugodnost moja, veselje moje...moje sklonište, moja pomoć, mudrost moja...u Tebi neka bude ukorjenjena pamet moja, srce moje!"

Sva ova sredstva i molitve jačaju moju dušu u borbi protiv tih žestokih napasti, ali ne vrate mi onu prijašnju stalnost i gotovo nepomućeni mir u mome duhovnom životu.Postaje mi sve to jasnije, da je jedini izlaz iz ove smrtonosne pogibli za moj čisti, dostojni svećenički život u trajnom rastanku od Zite.

28. lipnja 1910.

U unutarnjosti moje duše još talasa nemirna pučina, koja je bila strašno uzburkana silnim orkanom putenih strasti prošle noći...Iznemogao sam duševno i tjelesno...izmučen...kao da osječam groznicu...glava mi je vruća i teška..Nijesam gotovo ni stisnuo oči prošle noći...Hvala Ti, dobri Bože, da nijesam doživio brodolom u prošloj noći, tako strašnoj...

Devet je sati prije podne. Sjedim ovdje u župnom uredu,izmoren potresnim duševnim borbama, noćas proživljenim...Skupljam svoje misli, sredjujem i kušam, da se smirim i rastjeram tešku tamnu sjetu, koja se je slegla na moju dušu...Bože,Bože moj,kada će biti kraj tim mojim teškim borbama i patnjama...Iz dubina vapim k Tebi Gospodine, Gospodine, Gospodine, usliši glas moj...

Već prije osam sati došao sam amo u župni ured.Posegnuo sam za svojim dnevnikom, da izjadam svoje patnje, svoje muke kao imaginarnom prijatelju...Raskinut je tijek mojih misli, jer sva-

kovrsni osjećaji, čuvstva stvaraju zbrku u potresnoj mojoj duši.. Na mahove, bez suvišnosti bilježim svoje časovite misli i duševno stanje u dnevnik.

- - - - - -

Dugo vremena kopam po knjigama moralne i asketske sadržine, da nadjem u njima upite i savjete, što bi odgovaralo sadašnjem mojemu teškom duševnom raspoloženju, mojim duhovnim potrebama. Dulje vremena zaustavio sam se na nekojim mjestima zlatne knjižice "Nasljeduj Krista". Osobito 20. poglavlje III. knjige odjeknulo je u mojoj duši....Potražio sam psalam LXVIII. i svom dušom molim sa psalmistom: A ja molim Tebe, Gospodine vrijeme je, da mi se smiluješ, o Bože. Po velikom svome milosrdju usliši me, po istini spasenja svojega! Izvadi me iz gliba, da ne propadnem; oslobodi me od onih, koji me mrze, i iz duboke vode. Da me ne zaduši morska oluja, da me ne proždre pučina, i da ne sklopi jama nada mnom ždrijelo svoje...

Prošlo je već jedanaest sati. Razmatranje pročitanih mjesta u asketskim knjigama i molitva unijela je znatno umirenje u moju dušu. Mirnije mogu se osvrnuti na doživljaje prošle noći i bolje povezano bilježiti ih...

- - - - - -

Jučer rano ujutro krenuo sam od kuće, da stignem na vlak, kojim sam imao putovati k svomu prijatelju. U vlaku sam se vozio od osam do devet i pô sati. Od stanice do mjestanca mog prijatelja iznosi udaljenost skoro sedam kilometara, kako mi je kazao načelnik postaje. Pješačio sam preko dva sata zbog silne vrućine. Znoj mi je curio po tijelu, premda sam bio skinuo kaput i ovratnik po samotnom putu. Bilo je jedanaest i pô sati, kada sam stigao u župni stan. Al' eto nevolje! Moj je prijatelj bio brzojavno pozvan u Liburniju k svome bratu, koji je bio na umoru. Lijepo me je primila njegova sestra, koja je znala za moj dolazak. Želio sam se okupati u moru, do kojeg je pedesetak koračaja od župničkog stana. Uzeo sam u tu svrhu od kuće hlačice za kupanje. Osvježivši se u ugodnoj morskoj vodi, vratio sam se oko pola sata popodne u župnički stan. Sestra moga prijatelja priredila mi je vrlo dobar objed. Kod crne kave pripovijedala mi je o prilikama, u kojima žive. Zadovoljni su s ljudima i s krajem. Župni stan je ovdje veoma lijep i udoban. Pročitavši novine, koje prima moj prijatelj, podjoh u crkvu, da dovršim brevijar. U crkvi nije bilo tako vruće kao u župnom stanu, gdje se je dignula živa u toplomjeru do 34° C. Prije svog odlaska okupah se opet u moru. Nešto prije četiri sata krenuh natrag prema stanici. Vrućina mi je na putu postala upravo nesnosna, iako sam polako koracao s kaputom na ruci i odmarajući se često u sjeni hrastova, koji rastu uz put. Srećom sam imao suncobran, koji me je ipak nešto štitio od žarkih sunčanih zraka.

Gotovo nikoga nijesam sreo. U šest i pô sati krenuo je vlak, te smo stigli do moje stanice u osam sati. Sunce je zapalo kada sam sa stanice krenuo prema svojoj župi. Iako je poslije zapada sunca popustila vrućina, bilo je neobično sparno zbog velike vlage u zraku i užarenog tla. Skinuvši kaput polagano sam koracao prema kući po samotnom putu. Danje svijetlo zamijenila je puna mjesečina. Osjećao sam ugodnu mekoću tople sanene noći, koja čovjeka raz-nježuje, čini ga nekako mekoputnim. Predao sam se svojim misli-ma...Pred očima moje duše oživješe na poprištu moje mašte svi tako uzbudljivi dogadjaji i prizori, što sam ih doživio zadnjih dana...Uočio sam pogibli, koje mi prijete od tog maštanja, snatrenja. Silio sam svoju fantaziju, da skrene na drugo polje. Molio sam poluglasno krunicu. Ali zavodljive slike, putene napasti gurale su se upravo u polje moje mašte, čak i za vrijeme moje molitve...Borio sam se,ali mekoputna mlitavost, koja kao da je zavladala mojim tijelom, sputavala mi je dušu. Uza sve moje odbijanje, nečiste požude rasle su u mojem tijelu...Činilo mi se je, kao da osjećam tajinstvenu blizinu paklenog napasnika, koji mi dočarava putene užitke tako zamamljivima i šapće mi: "Ne ćeš odoljeti"... Govori mi i latinski: "Carpe...Si non caste, caute...Naturam expellas furca,usque tamen redibit...Ne možeš odoljeti...Ne ćeš odoljeti češće ponavlja. Malne mehanički prebirao sam krunicu,dok su me salijetale napasti kao crni stršeni, koji zuje oko čovjeka, iako ih neprestano tjera. Molio sam, molio, ali zujanje onih paklenih stršena nadglasivalo je glas moje molitve... U takvim neodlučnim, neodrešitim borbama približavao sam se svojoj kući...

Zita kuca na vrata župnog ureda i kaže, da je objed na stolu. S nekim neugodnim osjećajem, sa strahom idem u kuhinju......

\- - - - - -

28. l i p n j a 1910.-na večer.

Kod ručka vrlo sam malo jeo. Oboje potišteni, šutjeli smo. Prisutnost Zitina dovela mi je živo u pamet, u maštu uzbudljive prizore, koje sam noćas doživio. Odmah poslije objeda, izmijenivši nekoliko najnužnijih riječi, vratih se u župni ured. Drijemao sam do tri sata, pa se iako neraspoložen-prihvatio juridičnog studija i ustrajao uz male odmore sve do večere, do sedam i pô. Kod večere imao sam nešto više teka, ali sam bio vrlo škrt riječima,iako je Zita nastojala, da zapodjene razgovor o stvarima,koje nijesu imale nikakve veze s noćašnjim dogodjajima. Kada smo svršili s večerom, rekoh Ziti, da mi uredi krevet u sobici za goste čistim plahtama. Začudjena i nekako prestrašena pogledala me te reče, da je taj krevet uredila, kada me je posjetio susjedni župnik, prošlog petka, te je mislila da će kod nas prenoćiti. Preporučih joj, da sama izmoli krunicu, i podjoh u malu gostinjsku sobu. Prolazeći kroz svoju sobu sjtih se živo noćašnjeg prizora na svome krevetu,

koji je tako strašno uskomešao moju nutrinju. Na tome svom krevetu ne bih mogao nikako spavati, a da se ne bih izložio - kako osjećam, zavodljivim putenim napastima. U gostinskoj sobici izmolio sam časoslov i Gospinu krunicu pa uzeo u ruke knjižicu " Nasljeduj Krista", da se duhovno osvježim.

Prošlo je devet sati. Oko mene sve je tiho; čujem samo ugodno biglisanje slavulja kroz otvoreni prozor. Uza svu prošlu nesanu noć ne osjećam sklonost za spavanje; bit će to zbog prevelike uzrujanosti.

Nastavljam bilježenje svojih doživljaja u prošloj noći.

- - - - - -

Bilo je prošlo jedanaest sati, kada sam prošle noći prispio u dvorište župnog stana. Daleko na zapadu čula se je mukla grmljavina...Zitu nijesam htio buditi. Znao sam da se nalazi u unutrašnjoj strani podrumskog prozorčića pod opukom ključ podrumskih vrata. Ako su bila zaključana kućna vrata, mogao je netko od nas u kuću kroz podrum. Tako sam i ja sada gotovo nečujno ušao u kuću. Zapalio sam u župnom uredu veliku stolnu svjetiljku. Bio sam vrlo žedan. U kuhinjskom zidnom ormaru našao sam lonac kozjeg mlijeka. Tim sam mlijekom s dolivenom vodom iz bakrenog kabla u podrumu i dodanim šećernim kockama ugasio žedju i okrijepio se. U kući - osobito u župnom uredu - bila je sparna vrućina. Na našoj starinskoj zidnoj uri u kuhinji udaralo je dvanaest sati, kada sam se uspinjao po stepenicama, da udjem u svoju sobu s velikom svjetiljkom u ruci. Otvorim vrata svoje sobe...Ne znam jasno, kako sam se vratio u župni ured u onom divljem metežu utisaka, osjećaja, u strašnoj borbi sa raspaljenom požudom, u tom silnom vihoru, u kojem me zapljusnuo i pokrio val putene strasti, te prijetio, da će me elementarnom silom povući sobom u dubinu, u ponor...Moja slobodna volja kao da je bila časovito suspendirana...Zavodljiva živa slika, dosad od mene nikad nevidjena, koje su besvijesno upile moje oči, kao da je pokrila cijelo polje mog shvaćanja, osjećanja i htijenja...Moje noge, koje su se tresle, jedva su me dovele dolje u župni ured. Iz drhtavih ruku skoro bi mi bila ispala svjetiljka...Shrvan, iznemogao sjedem na stolicu...U meni i oko mene kao da se je sve treslo, rušilo...Osjećao sam se opkoljen demonskim silama...Onu zamamljivu sliku, koja se je usjekla u moju dušu, moju maštu, ne mogu nikako otjerati iz svoje unutarnjosti. U mome dosadašnjem životu uznemirila me je nepristojna golotinja na papiru i one iz mrtve tvari, a sada...Dok sam bio kao uzet pod jakim utiskom zavodljive, žive slike, dočaravao mi je nečisti . Asmodej prizore, koje ne ću da gledam, ali ne mogu zatvoriti oči pred njima; šapće mi riječi, koje ne ću da slušam, ali uši svejedno čuju...Bože, Bože moj, u pomoć mi priteci!...Kleknuo sam, molio sam. ..Neko vrijeme utihnule su donekle napasti, ali se doskora opet vratile kao silni valovi uzburkanog mora...

Nad župnim uredom čujem pomicanje stolice, valjda me hoće Zita s tim upozoriti,da je slobodna moja soba, iz koje se je vratila u svoju sobu.

Prošao je već sat iza ponoći, a u meni i dalje bjesnila borba izmedju duha i tijela...U to čujem nad sobom skok bosih nogu na pod. Sigurno je čula Zita nemirno moje hodanje po župnom uredu, pa hoće valjda,da dodje dolje...Što kani? Moje grozničavo tijelo zahvati jači plamen putene požude...Savjest - koja je još budno vodila obranu protiv tih divljih navala putenih strasti,kaza mi, da je sada obrana u bijegu, jer mi prijeti gotovo sigurna propast, ako se pojavi Zita i to možda s nečistom nakanom.... Žurno uzeh kaput i šešir, ugasih svjetiljku i projurih kroz kuhinju u podrum koji otvorih i brzo za sobom zaključah, te podjoh brzim koracima prema groblju do crkve, da ondje potražim zaštitu i mir. Stupim kroz vrata groblja pred crkvu i kleknem na klecalo pred velikim misijskim križem. Nebo je bilo pokriveno crnim oblacima, spremalo se nevrijeme. Iako je pun mjesec visoko stajao, bila je tama zbog gustih crnih oblaka. Klečim pred propelom.Jaki blijesak i silna tutnjava groma izmijenjuju se.Obuhvatim donji dio križa obim rukama i naslonim svoju vruću glavu na drvo križa. Ne znam pravo, kako je došlo sada do toga, da sam zavapio iz dubine svoje duše: "Sveznajući, svudašnji, sveti, pravedni i milosrdni Bože! Kunem se ovim svetim križem, da ću stupiti u najstroži red, ako bih popustio i udovoljio svojoj nečistoj požudi. Tako me pomogao trojedini Bog! Amen. - Pomozi mi, dragi Spasitelju , jer eto na rubu sam propasti. Ti jedini možeš me spasiti". Silni blijesak i potresna grmljavina popratili su zadnje riječi moje zakletve, mojeg zavjeta...U mojoj se je duši sada stišala oluja...

Podjoh do nedalekog groba svoje pokojne majke. Klečeći na zemlji pomolih se za pokoj njezine duše i preporučih se njezinu zagovoru kod dragoh Boga.

U to počnu padati debele kapi kiše. Sklonih se pod crkveni trijem. U kaputu sam imao mali brevijar i neke novine.Rastegnuh novine na prag crkve i sjedoh. Ondje na vratima svetišta, nedaleko svetog šatora, u kojem boravi Onaj, koji me je pozvao medju svoje svećenike i koji mi može i hoće pomoći i obraniti, osjetio sam se zaštićenim i smirenim. Kleknuo sam na prag crkve i molio iz duše svoga Božanskog Učitelja da mi oprosti,što se nijesam dosta odlučno borio protiv grijeha, što sam časovito kolebao...Jaka je kiša počela pljuštiti. Prostrani crkveni trijem branio me je od kiše. Sjeo sam opet na prag crkve i pokrio rukama svoje vruće čelo naslonivši lakte na koljena.Zadubih se u razmišljanje. Trulež u ovim nedalekim grobovima govori mi o prolaznosti tijela, njegovih strasti, putenih užitaka...Doskora ću možda i ja u grob, prije nego što mislim...Živo sam sebi predočio svoje mrtvo tijelo u grobu: smrdljivi trulež u od-

vratnom raspadanju...Iza kratkog ovog života dolazi bezkonačna vječnost; za kratko, iako katkada teško odricanje, za trpljenje, koje često graniči s mučeništvom, čeka me, nepamćena vječna sreća, kruna nebeske slave, za časovitu varavu putenu nasladu nenadoknadivi gubitak blaženog gledanja Boga, izvora svake istine, dobrote i ljepote, vječna muka. Pade mi na pamet misao nadahnutog pisca, koju sam često čuo na duhovnim vježbama i čitao: O smrti, kako je ispravan tvoj sud!...Jednom - to me sigurno čeka u nedalekoj budućnosti - ležat ću na smrtnoj postelji...Kako ću tada biti sretan, da sam služio Bogu, a nesretan, kada bih robovao svojim neurednim sklonostima, svojim strastima...

Kiša je prestala padati, oblaci su se razilazili, najavila se je zora. Ja sam dalje sjedio na pragu crkve, zadubljen u svoje misli i brige za budućnost svoga i Zitina života...Konačno prepustih sve Božjoj Providnosti; sam nijesam vidio izlaza iz tih teških i pogibeljnih prilika...

Moj džepni sat pokazivao je četiri sata. Sunce je počelo ljubiti svojim zlatnim zrakama okolišnja brda. Kleknuh na crkveni prag i preporučih se dobrome Pastiru, da me čuva svojom milošću. Oćutio sam se opet slabim i potištenim, jer sam s nekim strahom predvidjao, da me opet čekaju teške borbe u Zitinoj blizini, uza sav moj zavjet i zakletvu.

Podjoh tiho kroz konobu u župni stan. U župnom uredu izmolih jutarnju s pohvalama i prva dva časa. Izmučen, umoran naslonih svoju tešku vruću glavu na pisaći stol i padoh u neki polusan. Probudio me je štropot nada mnom. Zita je ustala. Bilo je skoro šest sati. Podjoh žurno u crkvu, da ne vidim Zite. Najavih se u kući barbe Zvena, jer zbog mojeg jučerašnjeg odlaska nije očekivao, da ću danas misiti. Barba Zvane me zapita, da li sam bolestan, jer da vrlo loše izgledam.

Iako nijesam smrtno sagriješio, kako se nadam, savjest nije mi bila mirna. Probudih iskreno savršeno pokajanje prije sv.Mise. Kod sv. pričesti molio sam usrdno dragog Spasitelja, da me izvede iz tih tako pogibeljnih prilika.

Kada sam došao kući iza sv.Mise, pogleda me Zita očima, koje su odavale veliku njezinu zbunjenost i neki strah. I ona se činila nekako izmorena i blijeda. Ne rekoh ništa osim običnog pozdrava. Šuteći popih kavu bez kruha. Vidjeh, da bi Zita nešto rado kazala, ali da se ne usudjuje. Popivši kavu prekinuh šutnju: "Vidiš Zito, u kako si težak, da ne kažem strašan položaj stavila mene i sebe svojom lakoumnošću." Sjedila je kod štednjaka, kada sam je nagovorio ovim riječima. Pokrije lice rukama, te uz jecanje reče isprekidano: "Strašna sparina, koja je vladala u mojoj sobi, nije mi dala spavati već u noći na ponedeljak. Moja je soba cijeli dan izložena suncu. Sinoć sam pošla opet u svoju sobu na počinak. Bila je veća sparina nego prošle noći; doskora bi

la sam sva u znoju. Tada sam pošla u tvoju sobu, koja je zaštićena od sunčane žege dudom u dvorištu i dozidanom sobicom. Nisam ni slutila, da ćeš se vratiti. Ako bi se slučajno vratio,mislila sam, da ćeš lupati na kućna vrata i zvati me. Vrlo žalim, da se je to dogodilo, i molim te Stanko, da mi oprostiš moju nesmotrenost. Kriva je svemu tome ona užasna sparna vrućina! Pogleda me ponizno, ali i odviše nježno, što me je razoružalo i uznemirilo. Stidljivost i ljubavna strast odrazivale su se u njezinim očima.

Izbjegavam Zitinu blizinu što više mogu. Nas dvoje ne možemo zajedno živjeti. Njezina strastvena ljubav prema meni,sve više pretvara moju bratsku protiv moje volje u nedopuštenu pogubnu ljubav prema ženskom biću, komu me vuku probudjene putene požude,protiv kojih se moram boriti danju i noću. Istina je, svojom sam zakletvom digao bedem protiv nasrtaja nečistog duha. Ali tko i što jamči, da ne će neprijatelj, koji navaljuje dan i noć na duhovni moj grad strašnim oružjem putenih požuda, provaliti u taj grad,osvojiti ga i razrušiti...Ne, ne ja ne smijem pasti, ja ne ću pasti. ..To bi bilo za mene i za Zitu gore nego najteža smrt...Molit ću Oca nebeskoga i nebesku Majku, da me nadahnu, što mi je činiti, da izbjegnem svoju i Zitinu moralnu propast. Mila moja majko,koja si sigurno u Božjoj milosti, moli predobrog Boga, da me uvijek uščuva u svojoj milosti, da nikad ne skrenem s pravog puta. Moli za Zitu, da se osvijesti, da vidi pravi put kojim joj je hodati i da joj dade Gospodin Bog snagu, da hoda putem kršćanskih kreposti...Budi, Gospodine, milosrdje Tvoje svrhu nas,kako smo se ufali u Tebe.!

Približava se ponoć. Završavam današnje bilješke. Mirnu noć neka mi udijeli Gospod! Sjutra je blagdan sv.apostola Petra i Pavla. Moći ću, ako mi bude potrebito, i otegnuti sa spavanjem.

1. s r p n j a 1910.

Jučer sam bio u Piranu kod svog redovitog pobožnog i razboritog ispovjednika, da uredim i umirim svoju savjest. Kod povratka upoznao sam se u željezničkom vozu s nekom učiteljicom-rodom iz Dalmacije, koja službuje u zapadnoj Istri- blizu Poreča u školi Družbe sv.Ćirila i Metoda. Pripovijedala mi je, da je svršila učiteljsku školu u Dubrovniku pred dvije godine te je odmah nastupila službu na Družbinoj školi u sadašnjem mjestu. Stupila je u učiteljsku školu sa navršenih dvadeset godina. Za vrijeme svog školovanja stanovala je u samostanu časnih sestara u Dubrovniku. Bljesnula mi je misao, da bi i Zita mogla poći u učiteljsku školu. Propitao sam svoju novu znanicu još o nekim stvarima, koje su u vezi sa polaskom učiteljske škole. Kod moje stanice rastali smo se; ona je proslijedila prema Poreču.

Zadovoljan i sretan u duši vraćao sam se kući. Hvala Bogu,da se je našlo jedno sretno rješenje mučnog i teškog pitanja, kako da se razidjemo ja i Zita. Ona će poći u učiteljsku školu, a ja

ću samovati, da mogu namiriti troškove za njezino školovanje u Dubrovniku. Njezin odlazak oslobodit će me tolikih napašti i strašnih pogibli za moj svećenički život. Zita može biti zadovoljna i sretna, da si može spremiti lijepu budućnost polaskom učiteljske škole.

U tome smirenom i ugodnom duševnom raspoloženju stigao sam kući nešto iza deset sati. Iako sam bio rekao Ziti, da me na večer ne čeka, ona nije išla spavati, već je radila neki ručni rad u kuhinji. Opazila je, da sam vedar i veseo, kako nijesam bio već dulje vremena, pa je to moje raspoloženje djelovalo i na nju. Postala je opet intimnija i opet ljubezna te me je za vrijeme večere nekoliko puta pogledala nježnim-rekao bih zaljubljenim-očima, što je poremetilo uspostavljeni mir moje duše. Poslije večere ispripovijedih Ziti ukratko svoj susretaj u vlaku sa učiteljicom Dalmatinkom, koja da je u kasnijim godinama završila učiteljsku školu, te upitah Zitu, da li bi i ona pošla u učiteljsku školu. Na to će ona: "Nemam nikakve želje ni volje, da opet sjedim u školskim klupama i dase već starija gnjavim učenjem. Pa ni život učiteljice, osamljene u kojem zabitnom selu, ne mami me ni najmanje. Pa uostalom čemu da tražim promjenu sadašnjeg života ? Meni je s tobom lijepo i dobro. Mi smo zajedno srasli, ti si bolji nego koji rodjeni brat, pa i miliji si mi nego rodjeni brat. "Kod zadnjih riječi pogleda me,nekako koketno, te njezine oči zabljesnu onim zagonetnim strastvenim sjajem, koji mene tako uznemiruje i uzbudjuje. Potišten zbog držanja Zitina otidjoh u župni ured zaželivši joj laku noć.

Došavši u sobu razmišljao sam, što mi je učiniti. Svoju osnovu, da pošaljem Zitu u učiteljsku školu, ne ću nikako napustiti. To moram izvesti radi spasa svoje i njezine duše. Treba da nadjem način, kojim ću Zitu uvjeriti, da je potrebito za njezino i moje dobro, da se rastanemo pa je zato najzgodnije da ide u učiteljsku školu. Zita je svršila višu djevojačku školu, koja joj otvara pristup u učiteljsku školu. Iako je ona svršila sve svoje škole samo u talijanskom jeziku, ipak vlada dosta dobro i hrvatskim književnim jezikom, jer je pročitala lijep broj knjiga iz hrvatske književnosti. Zita je vrlo nadarena; učenje ne će joj zadavati poteškoća. Svejedno otpremit ću je što prije u Dubrovnik, da se ondje što bolje spremi u hrvatskom jeziku i za eventualni kakav prijamni ispit.

Zita je vrlo temperamentna i strastvena, ali u nje je i veoma dobro srce. S njome treba s ljubavlju, otvoreno i iskreno govoriti. Najbolje će biti, da joj dadem uvid u pravo stanje svoje duše, iznesem svoje osjećaje, prikažem velike pogibli, koje prijete našim dušama kod zajedničkog našeg života, te se pozovem na njezino dobro srce, na njezine sestrinske osjećaje. Držim,gotovo sam uvjeren, da će iza svega toga prihvatiti moju osnovu.

Usmeno ne bih joj to mogao nikako kazati. Učinit ću to pismenim putem. Zatražit ću od nje, da i ona pismeno iskreno kaže, što misli i kani u tom teškom ali i sudbonosnom pitanju. Neka nam bude u pomoć dragi Bog svojom milošću!

2. s r p n j a 1910.

Danas sam bio malne cijeli dan u župnom uredu te sam dulje vremena razmišljao o sadržini pisma, namijenjenog Ziti. Polagano sam ispunio gotovo dvije stranice službenog uredskog arka. Napisao sam ovo:

Draga sestro Zito!

Pišem ti ove retke kao tvoj brat, i kao skrbnik za tvoj vremeniti i vječni život. Kada je ležala draga moja majka na smrtnom krevetu, obećao sam joj na njezinu želju i molbu, da ću se za te brinuti kao brat i duhovni otac. Želim ostati vjeran svome svečano zadanom obećanju. Služim se pismom, jer bih ti ono, što ti imam kazati, teško mogao usmeno reći.

U ovome pismu ću ti otvoriti iskreno svoju dušu, svoje srce, jer smatram to potrebnim za moj i tvoj spas.

Ti se sjećaš i znaš dobro, kako sam te zavolio kao dragu sestricu, kada si bila malo dijete. Taj bratski osjećaj prema tebi vlada mojim srcem i danas. Čim sam se pak jače osjetio muškarcem nijesam ti više mogao iskazivati onih svojih intimnih bratskih osjećaja na ćutljivi način, jer ipak ti mi nijesi prava po krvi. Ti si postajala sve to više za me žensko biće, koje može buditi u meni-muškarcu- sjetilne pogibeljne porive i grešne požude. Ti nijesi imala punih osam godina, kada sam se počeo od tebe udaljivati, te nijesi tada razumjela moju suzdržljivost u bratskoj nježnosti prema tebi. Kasnije si i ti bez dvojbe shvatila, ovakovo moje suzdržljivo vladanje. Ja sam te i nadalje volio i iskazivao ti svoju bratsku ljubav u granicama, koje mi je postavila moja savjest. Poslije mature otišao sam u sjemenište. Tvoj neobični jaki čuvstveni izlijev sestrinske ljubavi kod našeg rastanka prvi put me je tada zbunio. Za vrijeme svojih bogoslovskih nauka opazio sam, slutio sam, da je kod tebe prvašnja čista sestrinska ljubav prema meni prešla u ljubav ženskog bića prema muškom. To me je veoma uznemirivalo. Nadao sam se, da će ta ljubav u tvome srcu ugasnuti, čim postanem svećenik. Očekivao sam, da ćeš se doskora i udati. Tvoj nehaj za udaju zabrinuo me je katkada. Dok je bila u životu moja draga majka, bila je ona jaka pregrada izmedju tebe i mene, ali smrću moje majke pala je ta ograda, koja je štitila mene i tebe. Sada je postala tvoja nedopuštena ljubav pod krinkom predjašnje sestrinske ljubavi - sve to nasrtljivija prema meni. Može biti, da ti nijesi namjerno i svijesno išla za tim, da me povučeš u krug svojih nedopuštenih osjećaja. Ovakvo tvoje vladanje, u kojem je sve to više izbijala grešna ljubav prema meni, uznemirivala je danomice sve to jače

moju svećeničku nutrinju te je donijela takve pogibli za moj čisti, Bogu posvećeni život, kakvima nije dosad nikad bila izložena moja duša.Ti si plamenom svoje strastvene ljubavi ubacila i u moju dušu jake iskre, koje moram gotovo neprestano gasiti, da ne bukne u njoj vatra silnih grešnih požuda, koja bi ostavila na polju moga duhovnog života žalosno pusto garište. Ti možda ni ne slutiš, koliko me je stajalo teških borbi i velikih muka, da ne popustim nečistim žudnjama, probudjenim tvojom predatnom strastvenom ljubavlju. Oprosti mi, što tako otvoreno a možda i krivo sudim i tumačim tvoje vladanje.

Vjeruj mi, Zito, Bog mi je svjedok, da bih radije umro najtežom smrću, nego da popustim požudama grešne ljubavi.Sve bih nesreće i nevolje radije doživio nego svoj pad u kaljužu putenih grijeha. Ja sam već kao šesnaest-godišnji mladić prikazao Bogu vječno djevičanstvo te sam ga, hvala Bogu i očuvao dosada. A sada kao svećenik moram nastojati, da što čišćim srcem, neokaljanim rukama prinosim presvetomu Bogu najčišću, najsvetiju žrtvu. Nečist svećenik strašna je nakaza kod Božjeg oltara.Stoga bi pasti u nečisti grijeh bilo za mene nešto užasno.

Tri dana prije svoje smrti izručila te je moja predobra majka meni, da se brinem za tvoje duhovno i tjelesno dobro.. A sada, Zito, da se strovalim s tobom u ponor putenih grijeha?! Ne, draga sestro, to ne smije biti, to ne će nikada biti!Bog će nas svojom jakom milošću očuvati od toga strašnoga zla. Znaj, Zito, da sam one za me strašne noći, kada si mi nehotice pružila onu strašno zavodljivu sliku na mome krevetu i tako prouzročila orkan divljih putenih strasti u meni, položio zakletvu pred propelom na groblju, da ću stupiti u najstroži red, ako padnem činom u nečisti grijeh, popustivši griješnoj ljubavi.Tako mi Bog pomogao, držao bih danu zakletvu! Kako možeš sad dobro uvidjeti, mi ne možemo zajedno živjeti. Kazao mi je i moj ispovjednik, da se moramo razići, jer smo jedan drugome velika najbliža grešna prigoda.

Stoga ne ostaje drugo, draga sestro Zito, nego da se rastanemo i to tako da ti podješ u učiteljsku školu, jer je to u sadašnjim prilikama jedini izlaz iz našeg teškog i pogibeljnog položaja. Ja ću samovati i tako namaknuti sredstva za tvoje školovanje. Oko pet stotina kruna uštedila je moja skrbna majka za tebe, da ti bude za opremu kod eventualne tvoje udaje. Taj će novac sada vrlo dobro doći. Čvrsto se nadam, da ćeš sve to dobro shvatiti i pristati na moj prijedlog. Pripravan sam na najveće žrtve, da očuvam svoju i tvoju dušu. Ja sam ti eto potpunoma otkrio svoju dušu, svoje srce. Budi i ti prema meni iskrena, da se znamo ravnati i jedno i drugo. Znam, da imaš dobro srce i da gojiš sestrinske osjećaje prema meni.Ako mi želiš dobro, o čemu ne sumnjam, te ne ćeš da me unesrećiš na tom i na drugom svijetu, učini i ti svoje, da ostanemo uvijek brat i sestra, vezani čistom

svetom ljubavlju, bez natruhe nedopuštenih osjećaja. Neka ti pomogne dragi Bog, neka ti svojom milošću rasvijetli razum i ojača volju, da se spremno odlučiš za taj moj izneseni prijedlog, koji je po mojem najdubljem uvjerenju pravi put u sretan naš život na tom i na drugom svijetu. Molimo, molimo ponizno, pobožno, i usrdno dragog Boga, da nas vodi pravim putem. U tu nakanu prikazat ću sutra sv.Misu. Prenesi se u duhu pred prijestolje vječnog neprevarljivog Suca, komu ćemo oboje polagati račun, možda i prije, nego što mislimo.

Ponovno te molim, da mi oprostiš, ako sam te u čemu krivo sudio.

Sve dobro razmisli, pa mi pismeno odgovori!

Tvoj brat Stanko.

Kod večere bili smo oboje zamišljeni, šutljivi. Iza obavljene molitve sv.krunice - bilo je skoro devet sati - rekoh Ziti: "Čuj, Zito! Imam ti kazati veoma važne stvari. Usmeno ne bih to mogao nikako iznijeti, jer se to tiče mojih i tvojih najintimnijih osjećaja. Stoga sam napisao što bih ti imao reći. Pročitaj to, pa mi sutra ili prekosutra - kada dospiješ - predaj pismeni odgovor na ovo moje pismo!" Dok sam ja to kazivao, Zita me je prestrašeno gledala te je uzela predato pismo.

U sobici sjedim već cijeli sat kod stola i mislim o tome, kako će Zita sve to shvatiti i na što će se odlučiti. Nadam se, da će uvidjeti kako je naš zajednički život pun pogibli, te da će stoga usvojiti moj prijedlog. U slučaju, da se ona ne da urazumiti, stupit ću što prije u red Isusovaca, da tako prekinem naš zajednički život, tako pogibeljan za oboje, Ziti ne ću učiniti krivo. Na takvu odluku imam pravo, pače i strogu dužnost, jer spas naših duša dolazi prije svega. Toga joj za sada ne ću kazati. Bit će zadnja moja karta za slučaj njezina niječnog odgovora. Mi se moramo razići, ili ovako ili onako. To sam čvrsto odlučio.

4. s r p n j a 1910.

Jučer - u nedjelju -, poslije večere, kada smo se spremali na počinak, predala mi je Zita svoj pismeni odgovor. U ova dva dana bila je vrlo potištena, zamišljena, šutljiva: gotovo ništa nije jela ni kod ručka ni kod večere. Opazio sam u par navrata, da je imala i zaplakane oči. Kada mi je predala pismo, nije me gotovo ni pogledala, već tiho kazala: "Ti si Stanko, bio prema meni sasvim iskren. I ja ti uzvraćam iskrenošću." Pisma nijesam htio odmah te večeri otvoriti, već sam to odložio za sutrašnji dan. Htio sam očuvati mir svoje duše, već i odviše osjetljive zbog zadnjih dogadjaja. Jutros, kada sam iza sv.Mise došao u kuhinju, da popijem kavu, pogleda me Zita plahim upitnim pogledom. Nijesam joj kazao ništa, već popivši kavu podjoh u župni ured. Ovdje - dignuvši svoje srce k Bogu - otvorih pismo, koje glasi:

Dragi Stanko! Ti si mi iskreno otvorio unutrinu svoje duše, lijepe i čiste, koju ja inače dobro poznam. Ja sam ti za to zahvalna. Teško sam se odlučila - tek iza teške borbe, - da i ja dadem tebi potpuni i istiniti uvid u nutrinju svoje bijedne grešne duše i to više kao svećeniku i ispovjedniku, nego kao bratu. Ti si pravilno tumačio moje vladanje, ali sudio si me preblago. Dobro si upoznao i poznaš moju čuvstvenu, ali strastvenu narav.

Bio si uvijek tako dobar i nježan prema meni kao maloj djevojčici, bolji nego ikoji brat. Ja sam ti uzvraćala tvoja meka bratska čuvstva punim srcem; bio si mi najmiliji na svijetu, pogotovo iza smrti moje majke. Kada si mi prestao iskazivati svoju bratsku ljubav na ćutljivi način, poljupcima i zagrljajem u mojoj dobi od sedam osam godina, te nisi dopustio, da na tebi kao prije izlijem zagrljajem i poljupcima svoje srce puno jake čuvstvene ljubavi prema tebi, bilo mi je preteško. Ali vidjela sam da me svejedno i nadalje voliš i ljubiš uza svu svoju sve to veću suzdržljivost.

U vrijeme moga ranog djevojačkog dozrijevanja moja čista i nedužna sestrinska ljubav prema tebi prelazila je polagano u lju-bav osjećajne žene prema ljubljenom muškarcu. Već u trinaestoj godini, bila sam si toga potpunoma svijesna. Ti si mi postajao danomice sve to veći i privlačiviji ideal mojoj ženskoj ljubavi. Kada si imao poći u sjemenište, osjetila sam se strašno nesretnom zbog toga. Svejedno nijesam izgubila nadu, da ću te ipak osvojiti, prije nego što postaneš svećenik. Pokazat ću ti -mislila sam- svoju beskrajnu ljubav, pa ćeš i ti mene zavoljeti kao ženu i uzeti. Tom varavom nadom tješila sam se u dane, kada si boravio u sjemeništu. Veliki strah pred tvojom majkom uvijek me je zadržao, da nijesam jače i otvorenije nastojala, da te osvojim kao žena i privežem uza se. Ja sam štovala i ljubila tvoju majku, ali i katkada - iskrena hoću da budem - nešto se bunilo u meni - protiv nje, što mi je bila velika zapreka na putu do tvog srca.

Kada si bio zadnje godine u sjemeništu te nijesi htio doći kući kroz čitavu školsku godinu, upravo sam očajavala. Htjela sam ti pisati, ali nijesam to učinila, nešto zbog stidljivosti, ali više zbog straha, da ćeš me odbiti, budući da sam vidjela tvoju čvrstu odluku da postaneš svećenik.

Poslije tvog redjenja vidjela sam, da je moja ljubav beznadna, luda, te sam nastojala da je ugušim. Podje mi za rukom, da neko vrijeme, ali vrlo kratko s pomoću molitve i primanjem sv. sakramenata zapretam svoju sada nedopuštenu ljubav, ali ona doskora opet plane. Potpunoma je ugasiti nikada nijesam smogla. Ti si mi potpunoma ispunio i zapremio srce i dušu, tako da nijesam marila za ljubav drugih muških lica. Moja je ljubav prema tebi bila dugo vremena čisto idealna ili platonska, na koju oznaku te ljubavi sam naišla u nekim knjigama. Ali pod utjecajem ljubavnih roma-

na i drugovanja sa znanom ti učiteljicom u mjestu tvoje kapelanske službe ova je moja ljubav poprimala sve to više značaj sjetilne ljubavi, koja traži zadovoljenje. Jaka pregrada ovoj mojoj grešnoj ljubavi prema tebi bila je tvoja majka, čijih sam se bistrih i pronicavih očiju tako bojala. Smrću tvoje plemenite majke, pala je ta pregrada kako i ti ističeš u svom pismu. Moja je grešna ljubav preotela mah iza kratkog žalovanja za mojom pomajkom, tvojom dragom majkom. Ta je ljubav rasla u sve veću strast, zamaglila mi je razum, otupila savjest, oslabila prirodjenu žensku suzdržljivost i stidljivost; slijepo sam išla za tim da te predobijem za svoju strastvenu ljubav. Opazila sam - barem tako mi se je činilo - da tvoj moralni otpor slabi.

U noći prošlog ponedeljka, kada si se nenadano vratio s puta i zatekavši me onakvu u svojoj sobi na svom krevetu, nemirno hodao po župnom uredu, slutila sam tvoju tešku borbu, pa sam kanila sići do tebe i osvojiti te za svoju grešnu strastvenu ljubav, ali te je tvoj dobri andjeo čuvar odveo. Možda odviše otkrivam unutrašnjost svoje grešne duše, ali čini mi se to potrebitim, da bolje razumiješ moje vladanje i upoznaš, kakva jesam.

Ova ispovjed olakšava mi dušu. Tvoj junački otpor protiv svjesnih i nesvjesnih nasrtaja moje strastvene ljubavi dovadja me - osobito iza tvog pisma - do boljeg, razumnijeg shvaćanja vrednota, koje se kriju u kršćanskom čistom životu. Udaljen od mene kao predmet nedovoljne ljubavi, protiv koje se sada borim svom duševnom snagom -, postaješ mi bliži kao brat i kao svećenik, koji će mi biti savjetnik i vodič na putu boljeg i ljepšeg života, kojim ću sada - kako tvrdo odlučujem - krenuti uz Božju pomoć.

Čini mi se, da je moje srce zgnječeno; u njemu, koje je samo tebe zavoljelo, ne će biti - kako sada mislim - nikada mjesta za ljubav, kojeg drugog muškarca. Ne bih znala rastumačiti zašto tako osjećam. Iz svega toga postao bi i meni naš zajednički život teškim. Stoga sam spremna, da otidjem od tebe i podjem u učiteljsku školu. I moja nesebična sestrinska ljubav prema tebi nuka me, da te ostavim, da ne trpiš, te si sačuvaš neokaljanu svoju lijepu svećeničku dušu.

U ova dva dana mnogo sam razmišljala, mnogo sam naučila. Ni sinoć ni preksinoć nijesam pošla na počinak, sve do ponoći. Posegnula sam za knjigama duhovne sadržine, koje su ostale u sobi iza smrti/pokojne majke. Listala sam po tim knjigama i čitala nekoja poglavlja, osobito one knjige, koja je namijenjena mladim djevojkama u svrhu, da očuvaju svetu čistoću. Tu knjigu, lijepo uvezanu, darovao si mi pred dvije godine, ali do sad nijesam bila pročitala ni jedne stranice te knjige. Sada sam gledala i sudila svoju strastvenu ljubav sa posve drugog stajališta. Prema uputama u tim knjigama, molim i postim, da svladam svoje grešne sklonosti. Molim usrdno dragog Boga, da mi očuva ove nove jasne poglede i dade mi jakost, da vladam svojim srcem po Njegovoj sve

toj volji.

Dragi Stanko, oprosti mi dosadašnje vladanje prema tebi!

Moli za me, da me Bog čuva i krijepi na mojem novom životnom putu, koji će mi biti katkada vrlo težak, kako slutim.

Zita

Ovo Zitino pismo smatram potpunoma iskrenim, te me je uvelike razveselio nastali preokret u njezinoj duši. Čini se, da je njom mnogo više obvladala ljubav nego putena požuda, što ju je znatno dignulo u mojim očima.

Kod objeda držao sam se prema Ziti kao u dane prije tih duševnih potresa, blag i susretljiv, ljubezan, iako suzdržljiv. Moje ju je vladanje osokolilo te je i ona postala vedrija.

Kada smo svršili ručak, rekoh Ziti: "Tvoje mi je pismo potvrdilo moje mišljenje o tebi, da si dobra i pametna duša. Ti si pače i bolja, nego što sam te katkada sudio i osudio. Sada smo oboje u duši smireni. Ali treba da budemo, uvijek na straži pred svojim srcem, koje je tako nestalno. Treba stražiti i Bogu se moliti, kako nas opominje Božanski Spasitelj, jer duh je pripravan, ali tijelo je slabo". Dok sam ovo govorio, tiho se je zadovoljstvo odražavalo na Zitinu licu, koje malko i porumeni. Zatim smo govorili o spremanju za učiteljsku školu. Rastumačio sam joj, da ću ovdje moći sam živjeti i pokriti svoje razne troškove polovicom svojih dohodaka, a druga polovica dostajat će za njezino školovanje. Sedamnaest kruna mjesečno bit će dosta za njezin stan, hranu, odijevanje, školske i druge manje potrebe. Na ovo moje izlaganje reče Zita: "Koje sve žrtve imaš ti, Stanko, da podneseš zbog mene! Kako ćeš moći ti ovdje živjeti kao kakav pustinjak! "Došla mi je misao, da joj kažem, da će mi biti lakši, mirniji, ljepši i sretniji život bez nje i njezine kućne njege, nego s njome vodeći neprestane duševne borbe protiv grešnih požuda. Ali zadržah odmah u sebi tu misao, koja bi mogla poremetiti naš tihi medjusobni sklad. Rekoh joj, da ću odmah danas pisati upravi samostana časnih sestara u Dubrovniku o toj stvari. Mislim, kazah joj, da će biti dobro, da što prije podje u Dubrovnik, gdje će se moći na vrijeme spremiti za prvi tečaj učiteljske škole. Premda sam vidio, da bi Zita rado produljila naš razgovor, svejedno sam izišao, jer da imam puno posla. Bolje je, da smo što manje blizu jedno drugome. Čovječje srce je tako hirovito, nestalno, osobito kod žene. Iza tih tišina može se opet dignuti oluja utišanih strasti. Pa i Ziti bit će olakšan odlazak time, da što više osjeti samoću. Takodjer iza današnje večere, izmolivši zajednički krunicu, otišao sam odmah u župni ured.

Već je doskora jedanaest sati, kada dovršavam današnje bilješke u svojem dnevniku. Noćas ću moći spavati u svome krevetu u svojoj sobi, jer je poblijedila, gotovo isčezla ona tako zavodljiva slika, vidjena na mom krevetu pred tjedan dana. Quietem

capiam, mi Jesu! Quoties respiro per noctem, toties sis a me benedictus!

12. s r p n j a 1910.

Dans sam primio odgovor od predstojnice samostana čč.ss. u Dubrovniku. Javlja mi, da je uprava samostana spremna, da primi na stan moju polusestru, kako nazivlje Zitu. Ja nijesam pisao u samostan, da mi je Zita polusestra, već pastorka moje pokojne majke. Ujedno javlja mi se pobliže, što je potrebito za primanje u samostan i stupanje u učiteljsku školu. Rekao sam Ziti, da se sada što prije spremi na put u Dubrovnik. Treba da ide u Trst, da dopuni svoju opremu potrebitim rubljem, haljinama, obućom i ostalim nužnim stvarima. Dao sam joj dvjesta kruna iz uštednje pokojne majke. Neka odmah sutra putuje u Trst u pratnji Luce, nevjeste barbe Zvane, koja je vrlo razborita žena. Opažam, da ova žurba nije po volji Ziti, ali ništa ne prigovara. U ove dane iza našeg sporazuma izbjegavam što više blizinu Zitinu. U našim kratkim razgovorima kod ručka i večere osvrćem se na njezino putovanje, na lijepi Dubrovnik, na život u samostanu, na školu, te nastojim, da je za sve to oduševim. Ona sluša mirno, ali je ponajviše zamišljena. Vidim, da se bori u svojoj duši i da trpi. Čini se, da je njezina oduševljena volja, da potpunoma zavlada svojim srcem, nekako klonula. Napisala je u svome pismu, da joj je srce zgnječeno, ali vidim da se katkad trgne i protiv svoje volje. Opazio sam u par navrata u njezinim očima, kada me je pogledala, onaj nježni blijesak, a možda besvijestan, koji odaje njezinu - ne sasvim svladanu nedopuštenu ljubav. Sve me to veoma uznemiruje, jer ta njezina velika strastvena ljubav odjekne protiv moje volje u mom srcu i hoće da me osvoji. Neka samo otidje što prije. Bolje će biti i za me i za nju.

18. s r p n j a 1910.

Zita se je spremila na odlazak u Dubrovnik. Sutra popodne otputovat će brzom parobrodarskom prugom iz Trsta. Kupila je dva veća kovčega, u koje će spremiti stvari, koje ima uzeti sa sobom. U Trst na parobrod pratit će je Luca. U Dubrovniku dočekat će je netko iz samostana. Brzojavno sam javio njezin dolazak. Odlazak Zitin u Dubrovnik u učiteljsku školu izazvao je medju mojim župljanima iznenadjenje, rekao bih i neku uzbunu. Na njihova pitanja, čemu ide sada kao već zrela djevojka u školu, rekoh da će njezina budućnost kao učiteljice biti mnogo bolje osigurana, nego da ostane sa mnom "Uostalom mogla bi biti učiteljica i u vašem mjestu, kada bude ovdje sagradjena škola," dodah sa smiješkom. Dalje su se zanimali, tko će mi iza njezina odlaska kuhati, rediti kuću; da li ću naći drugu kuharicu. Rekoh im, da ću živje

ti sam u župnom stanu, da mogu nju uzdržavati u školi. Vidio sam, da im samovanje njihova plovana nije po volji. Donekle je to i razumljivo, jer će župljani imati slabiju vezu sa župnikovim stanom, gdje su bili katkada i podvoreni. Ženski svijet rado se je najavljivao pokojnoj majci, a sada Ziti. Kad ne budem kod kuće, bit će zatvoren župnički stan.

19. srpnja 1910.

Danas prije podne otputovala je Zita u Trst, odakle će popodne u tri sata krenuti parobrodom u Dubrovnik. Pratile su je do Trsta Luca i njezina kći Marija, koja je vršnjakinja i dobra prijateljica Zitina. Bistra i vrijedna je to djevojka. Nju je Zita naučila u vrlo kratko vrijeme čitati i pisati, a i u kućanstvu stekla je ta dobra djevojka mnogo znanja od pokojne moje majke i kasnije od Zite, jer je gotovo svaki dan bila kod nas, te je pokazivala mnogo zanimanja za kućanstvo.

Zita je bila cijelo današnje jutro prije svog odlaska vrlo potištena; vidio sam joj i suze u očima. Kod rastanka pruži mi ruku, koja je drhtala, a izraz u njezinim očima silno me uzbuni. Svladam svoju uzbudjenost i miran - barem prividno - prihvatim njezinu ruku te joj rekoh: "Vidjet ćeš kako će ti biti lijepo u krasnom Dubrovniku, gdje ćeš naći brojno društvo svojih kolegica u školi i medju njima dobre prijateljice. Ne ćeš više zaželjeti, da se vratiš u ovaj pusti kraj. S Bogom, draga sestro! Sretan put! Božji andjeo neka te prati i čuva! Naglasih riječ "sestro", da kod nje i kod mene nadvladaju bratski i sestrinski osjećaji. Ona zaplače i reče drhtavim glasom: "S Bogom Stanko"!

Hvala Bogu, moja duša diše sada mnogo slobodnije. Odlaskom Zitinim nestat će velik dio poteškoća, zasjeda, pogibli na putu mog duhovnog života. Ne ću trebati da gasim neprestano one pogibeljne iskre, koje su vrcale iz vatrenih očiju i strastvenog zamamljivog tijela zaljubljene Zite na polje moga "ja", koje je postalo tako upaljivo zadnje vrijeme. Zazelenjet će - čvrsto se nadam - opet moje duhovno polje pod utjecajem nebeske rose, koju ne će više ispijati plameni strasti.

Već sam stvorio nacrt o vodjenju svoga kućanstva. Sam ću živjeti u župnom stanu i takodjer sam priredjivati sebi jelo. Brigu za kozu i za kokoši imat će obitelj barbe Zvane. Za svoj trud uzimat će polovicu mlijeka i jaja. Kruh nosit će mi iz bližnjeg gradića listonoša uz dogovorenu nagradu. Povrće mi daje vrt. Kuću ću si sam rediti. Zvonarevi pobrinut će se, da dva ili tri puta u mjesecu očiste župnički stan temeljito. Izdaci za čitavo moje kućanstvo ne će iznositi mjesečno u novcu možda ni trideset kruna. Od polovice mojih mjesečnih dohodaka ostat će mi oko četrdeset kruna, što će dostajati za moje izdatke razne vrste. Svota, koju ću primiti za prodano vino i rakiju, mogla bi dostajati za troškove moga juridičnog studija. Mnogi su svećenici ovako samo-

vali. Nedavno sam čitao slično u životopisu arskog župnika, svećenika uzornog svetog života, Ivana Vienneya, koji je svojim samotnim isposničkim životom uz molitvu i požrtvovnim radom priveo Bogu bezbroj duša. Moj će samotni život prema njegovu životu biti raskošan. Nastojat ću, da živim dostojno svoga svetog svećeničkog zvanja, da radim požrtvovno na Božju čast, na spas povjerenih mi duša. Slobodno vrijeme ispunit ću juridičnim studijem.

21. s r p n j a 1910.

Lijepo sam se snašao u novom načinu svoga življenja.. Hranim se sada ljeti ponajviše hladnim kiselim mlijekom, jogurtom i kruhom. To je najjednostavnija priprava hrane, i ovakva hrana mi prija. Često ubrat ću u vrtu salate ili radića, što će mi biti uz kuhano jaje ugodna večera. Katkada - obično nedjeljom -pojest ću koji komad mesa, što će mi ga po narudžbi donijeti listonoša iz gradića. Vatre ne ložim; imam kuhalo ili grijalo na alkohol. Sada mogu sabranije i više učiti, jer ne doživljavam onih pogibeljnih uzbudjenja i napasti kao za vrijeme Zitine prisutnosti. Mir duše neprocijenjeno je dobro, kako piše autor divne knjige "Nasljeduj Krista". Odmah slijedeći dan iza odlaska Zitina otišao sam u Piran svom redovitom ispovjedniku, da što prije i što bolje uredim stanje svoje duše. Ispovjednik se je veselio sa mnom, da sam se na tako sretan način riješio strašne najbliže prigode za pogubni grijeh. Utihnule, zaspale su one putene strasti, koje je bila probudila Zita svojom strastvenom grešnom ljubavlju. Sada se stidim samoga sebe, kada se sjetim, da su nekoji prizori, koji su se pojavili amo tamo protiv moje volje na polju moje mašte pod utjecajem probudjenih putenih požuda, mogli imati uopće kakvu privlačivost. Protiv ovakva šta osjećam sada samo odvratnost. Strasti osobito putene, ne samo da zamagle razum, oslabe volju, otupe savjest, već i iskvare i iskrive takodjer i estetski osjećaj. Kako sam zahvalan Gospodinu Bogu, da sam se uz pomoć Njegove milosti očuvao od moralne kaljuže, kamo bi me bile dovele zavodljive napasti. Majko nebeska, preko čijih sam ruku prikazao Bogu vječno djevičanstvo, isprosi mi od Boga potrebite milosti, da bijelo odijelo svoga djevičanstva donesem čisto, nepoderano pred Božji sud!

Dosada sam bio često prestrog prema onoj braći, svećenicima, koji su se dali zavesti od svojih putenih požuda u grijehe nečistoće; ponosan, možda više ohol na svoju neporočnost, s visoka, gotovo prezirno gledao sam na svoju palu braću svećenike. Zaboravio sam na dužnu ljubav, na potrebitu poniznost, nijesam se držao riječi sv. Augustina: Interficite errores, sed parcite hominibus. Ubijte pogrješke, ali štedite ljude! Odsada bit ću ponizniji i obzirniji (prema braći svećenicima, koje je svladala putena požuda).

31. s r p n j a 1910.

Jučer - u subotu - primio sam iz Dubrovnika od Zite pismo ove sadržine: "Dragi brate Stanko! Kod našeg rastanka kazao si mi: S Bogom, draga sestro! Ta Tvoja topla riječ, kojom me nazivaš sestrom, duboko se usadila u moju dušu, iako si me i prije katkada, osobito u ranijim godinama, nazivao sestrom. Neka mi ulije i očuva dragi Bog čiste sestrinske osjećaje prema Tebi!

Oprosti mi, što Ti se nijesam javila odmah iza svog dolaska u Dubrovnik, već je eto prošao tjedan dana, što sam amo stigla. Htjela sam se prije snaći u ovim svojim novim prilikama života.- Časne sestre primile su me vrlo lijepo. Zavod je pust; sve su učenice otišle svojim roditeljskim kućama. Spavam u jednoj manjoj spavaonici, u kojoj je sve uredno i udobno. Hrana je dobra. Iza toliko vremena jedem opet ribe, kojih gotovo nikad nijesmo jeli, otkada smo otišli iz Pule. Svakog dana idem ujutro u zavodsku kapelu, gdje se služi sv.Misa u šest sati. Pred tri dana obavila sam u franjevačkoj crkvi svoju generalnu ispovijed, koja je unijela velik mir u moju dosada tako uzburkanu dušu. Ti si mi bio savjetovao, da obavim takvu ispovijed u Trstu, kada sam išla onamo, da popunim svoju opremu za put. Ali tada nijesam bila ni raspoložena ni pripravna na to, a nijesam imala ni vremena.

Čim sam došla amo, prihvatila sam se posla oko knjiga pod vodstvom jedne časne sestre učiteljice, da se što bolje pripravim za prvi tečaj učiteljske škole. Taj rad mnogo mi je lakši i ugodniji, nego što sam mislila, da će biti. Bavim se najviše hrvatskom slovnicom. Za upoznavanje književnog hrvatskog jezika dobro je došlo čitanje hrvatskih knjiga, ponajviše - kako znadeš- romana, ne uvijek najboljih. U matematici, kao i u zemljopisu gotovo bolje sam spremna, nego što je potrebito, a crtanje, kako znadeš, ide mi vrlo dobro. Ići će cjelokupni rad u školi,ako Bog da, sasvim glatko.

U Dubrovniku sada upravo vrvi od brojnih gostiju. Ovdje je toplije nego kod nas. Nijesam mislila, da je Dubrovnik tako lijep slikovit.

Amo u samostan dolazi češće neka gospodja, koja je velika prijateljica samostana. S njom su me upoznale časne sestre već drugi dan iza mog dolaska. Gospodja je Dubrovčanka, iz stare neke gosparske obitelji.Njezin muž, Bosanac, tražen je liječnik; on vodi brigu oko zdravlja i učiteljskih pripravnica u samostanu. Gospodja je vrlo fina i ljubezna. Časne sestre pustile su me na njezinu želju, da idem s njome u njezinu kuću. Tu sam upoznala njezinu obitelj, koja se sastoji od sedam članova. Uz gospodina doktora i njegovu gospodju nalaze se u obitelji jošte majka doktorova, gospodja koja je slična našoj pokojnoj majci, tri kćeri i jedan dječak, koji je ove godine svršio treći razred pučke škole. Napose je srdačna djevojčica od tri godine.

Veoma sam zavoljela tu obitelj; čini mi se kao da smo odavna poznati. Oni imaju uz svoju kuću vlastito kupalište i lijepu ladjicu, u kojoj sam se već povezla po moru. Bila sam kod njih dva puta. Sutra će opet doći po me Ljudmila, najstarija kći, s kojom sam sklopila intimno prijateljstvo. Ona će naredne školske godine stupiti u treći tečaj učiteljske škole; mladja je od mene dvije i pô godine. Jučer je bila kod mene u spavaonici. Kada sam u svome ormaru nešto tražila, ispala mi je na tlo fotografija, snimljena na dan prve Tvoje sv. Mise na Trsatu, i na kojoj smo nas troje Ti, pokojna majka i ja. Tu sam fotografiju primila tada od Tvoje majke te je brižno čuvam. Ljudmila je digne te me odmah prepozna na njoj, pa reče: "To su sigurno tvoja mama i tvoj brat. Kako je slična tvoja mama mojoj baki, samo je ljepša, mladja." Reče jošte, što mi se ne da prešutjeti, premda bi Ti to volio: "Kako krasnog brata imaš. Vrlo je sličan vašoj majci. Divne ima oči. Vidi se na njima, da ima neku čuvstvenu dušu. Mora da je silno dobar, osobito tebi, svojoj sestri." Bila sam u neprilici pred bujicom njezinih riječi te rekoh: "Pa i jest i predobar." Spremim brzo fotografiju i započnem razgovor o drugim stvarima, jer bi mi bilo vrlo neugodno objašnjavanje naših obiteljskih, rodbinskih odnosa.

Razbrbljala sam ti se ja, pa ne pitam, dragi brate Stanko, kako Ti je u osamljenom pustom stanu? Je li Ti dosadila jednolična hrana? Piši mi opširnije, kako prolaziš?

Bog budi s nama! Mnogo lijepih sestrinskih pozdrava

od sestre Zite

Dubrovnik, dne 27. srpnja 1910.

P.S. Kolebala sam, da li bih Ti pisala ili ne bih i ovo: Na generalnoj ispovijedi, u kojoj sam se rasplakala, čvrsto sam odlučila da ću svladavati sva svoja neuredna nagnuća. Imam svu dobru volju, ali sam slaba. O Bože, kako je teško zapovijedati svome srcu, osobito je to meni. U nekojim časovima čini mi se, da to nadilazi moju duševnu snagu. Moli, moli, dragi brate, za svoju sestru, da je Bog jača na strmoj stazi novog života! Moja duša osjeća neku olakšicu, kada Ti iskreno otkrijem svoju nevolju, svoje poteškoće."

Ovo Zitino pismo razveselilo me je u jednu ruku, ali u drugu ruku i uznemirilo. Vidim, da se Zita nije sasvim smirila, premda ima dobru volju, da izidje sasvim iz kruga svojih nedopuštenih osjećaja. Neka joj pomogne dragi Bog! A i u mojoj je duši jučer, kada sam pročitao pismo, poprimila dosad svjetla i glatka površina mog unutarnjeg duševnog života tamniju boju, koja navješta oluju. Bože, u pomoć mi priteci! I ja sam mislio da sam iščupao iz svoga srca svaku neurednu sklonost prema Ziti. Mirniji bih bio, da nije dodala onaj P.S. u pismu. Kada se bude potpunoma smirila moja duša u molitvi i razmatranju, odgovorit ću Ziti. Već danas mi je mnogo vedrije u duši nego jučer.

2. k o l o v o z a 1910.

Iza današnje večere, koja se sastojala od kiselog mlijeka i komada raženog kruha, napisao sam odgovor Ziti na njezino pismo. Vedro i mirno mi je u duši. Ziti pišem:

"Draga sestro Zita! Tvoje sam prvo pismo iz Dubrovnika primio razmjerno dosta brzo. Pisano je 27. a stiglo 30 srpnja. Vrlo me veseli, da si se već lijepo snašla u Dubrovniku te da imaš poznanstvo i vezu sa čestitom obitelji, gdje ćeš naći ugodnu i poštenu razonodu, dok ne počne školska obuka.

Napose me veseli Tvoja duhovna obnova u generalnoj sv. Ispovijedi. Ostani nepokolebiva u svojim dobrim odlukama! Ne budi malodušna! Ne škrtari žrtvama u ljubavi prema Bogu. Veledušnost, iskazanu Mu od Njegovih razumnih stvorova, nagradjuje obilato predobri Bog.

Neka Te ne plaši naporni put u usponu prema čistim visinama, obasjanim suncem Božje istine i ljubavi. Tu se osjeća čovječja duša mirnom i sretnom. Odatle je čist vidik u daljinu. Samo napried, dušom punom pouzdanja u pomoć i milost Božju! Možda si kada čula ili čitala latinsku rečenicu: Per aspera ad astra! Po trnovitom putu do zvijezda! Prikaži Bogu svoje, katkada nemirno, potišteno srce s djetinjim pouzdanjem. Smireno i utješeno vratit će Ti ga predobri nebeski Otac. Samo ustraj na tom putu, ne kloni duhom! Osobito Ti preporučam pobožnu i ustrajnu molitvu; molitva je disanje naše duše. Predoči si češće u molitvi Božanskog Spasitelja, koji nas zove k sebi riječima: "Dodjite k meni vi svi, koji trpite i nosite teret! Ja ću vas okrijepiti. Jaram je moj sladak i breme moje lako. I naći ćete mir dušama svojim." Podji češće u kapelu samostana pred svetohranište! Ondje izjadaj, kao dijete svojoj majci svoju dušu, otkrij svoje potrebe, svoje slabosti Nebeskom Liječniku, našem predobrom Pastiru! Ako izmorena ne možeš dalje hodati, On će Te uzeti u svoj naručaj i nositi. Znaj i vidi, draga sestro, da je sladak Gospodin duši, koja Ga traži. Primaj što češće pobožno svete sakramente, koji su nam od Boga dana vrela Božjih milosti, duhovne okrepe. Posveti što više pažnje svojoj besmrtnoj duši, svojoj jedinici, iako Te to stoji često mnogo samozataje, pregaranja! Znajući Tvoju iskrenu težnju za ljepšim duhovnim životom, držim, znam, da Ti ove moje svećeničke riječi, izišle iz bratskog srca, ne će dosaditi, pače, da ćeš ih rado primiti.

Sada pak da Ti pišem o sebi, o načinu svog dnevnog života. Iako samujem, lijepo i mirno prolaze mi dani uz unutarnje zadovoljstvo. Sretan sam, presretan, da smo pomoću Božje milosti sačuvali svoje duše u onim velikim smrtonosnim pogiblima. Sada sabranije vršim svoje svećeničke dužnosti i posvećujem više vremena pravničkom studiju. Idem često u vrt, gdje u sjenici vinove loze učim i čitam. Prošećem se katkada i do dalnjih naselja svoje župe

te provedem po koji ugodan čas s dobrim svojim župljanima. Veseli me, što mi se sada rado približavaju djeca, koja su me se isprva tako bojala.

Hranim se priprostim, ali zdravim jelom. Već sam Ti bio iznio još kada si bila ovdje, svoju osnovu glede prehrane i kućanstva. Toga se držim, te se osjećam vrlo dobro, hvala Bogu. Kuću sâm redim, brinem se za cvijeće, koje si Ti tako brižno njegovala, i zalijevam povrće u vrtu, kada treba. Sve ovo unosi razonodu i odmor u mome studiju. Zimi, kako predvidjam, bit će mi ovakav samotni život znatno teži.

Susjedi- a i drugi - pitaju za Tebe; da li pišeš, kako Ti je. Ovakvim pitanjima salijeće me osobito Tvoja prijateljica Marija. Javi se i njoj što skorije pismom; to će je uvelike razveseliti.- I muca, koju si mazila, mijauče i gleda me, kao da me pita, kuda je pošla njezina gazdarica. Sada nastoji da se meni ulaguje. Ne pustim je da gladuje; ima dosta kruha i mlijeka. Meni pak čini ugodnije društvo moj kanarinac, koga prenosim onamo, gdje radim, u kuhinju ili u župni ured ili u svoju sobu. Sada pjeva manje, gotovo je utihnuo, jer je počeo mijenjati perje.

Kozu i kokoši paze teta Jele ili njezina nevjesta Luce. Glede nagrade za njihov trud uredili smo na njihovo i moje zadovoljstvo. Završavam svoje pismo, jer eto došao je barba Zvane, pa će njegova nevjesta sutra rano predati pismo u mjestanou, kamo ide po svome poslu. Našemu listonoši mogao bih predati pismo jedva prekosutra.

Moli se, draga sestro za mene, kako što se i ja svakog dana sjećam Tebe u svojim molitvama, a napose u sv. Misi. Namijeni i koju žrtvu za me! Božja nas milost pratila i Božji mir vladao u našim dušama!

Pozdravlja Te lijepo Tvoj brat po Bogu, zajedničkom našem Nebeskom Ocu,

Stanko.

N. dne 9. kolovoza 1910.

19. kolovoza 1910.

Jučer sam bio u Pazinu. Pisao mi je moj dobri prijatelj Ivan, sad doktor prava i odvjetnički koncipijent, da se nalazi u Pazinu kod odvjetnika Dr. K. već neko vrijeme, budući da je umro njegov prijatelj odvjetnik u Trstu, kod kojeg je bio zaposlen. Piše mi da je iza položenog diplomskog ispita u par navrata odlučio, da će me posjetiti u mojoj župi, kako je bio obećao kod našeg zadnjeg sastanka, ali su uvijek kakve prilike ili neprilike osujetile njegov posjet. Došao je u Pazin, jer za sada nije mogao dobiti mjesto kod kojeg odvjetnika u Trstu. Rado bi, da se vidimo.

Dan prije došao sam uskotračnom željeznicom u Karojbu. Noćio sam kod župnika, koji mi je bio do sada lično nepoznat. Primio me

je vrlo gostoljubivo. Ovaj vrijedni, plemeniti skromni svećenik pripada onoj skupini čeških svećenika u Istri, koji su došli amo pred dvadesetak i više godina na poziv istarskih svećenika prof. Spinčića i Mandića, da popune redove hrvatskih i slovenskih svećenika ne samo na polju dušobrižničkog rada, već i da pomognu oko nacionalnog osvješćivanja i kulturnog napretka našeg naroda u Istri.

U Pazin stigao sam iza trosatnog pješačenja u deset sati. Potražio sam svoga prijatelja. Budući, da je bio zaposlen, dogovorili smo se, da ćemo se naći na ručku u Narodnom domu, gdje se Ivan hrani.

U ovo slobodno vrijeme posjetio sam prošta u Pazinu, kojega dosad nijesam poznavao lično, dosad nijesam imao prigode da ga upoznam. Ali znao sam ga po imenu i čitao sam neke njegove čuvstvene pjesme. Najavio sam se u njegovoj kancelariji. Visok je to gospodin. Bit će mu do šezdeset godina. Malko me je iznenadilo - i to neugodno -, kada me je kroz svoje naočale pogledao nekako mrko. Vidio sam doskora, da je veoma kratkovidan, pa da ono napinjanje očiju, da bolje vidi, daje tada njegovu pogledu mrki neki izraz u licu. Čim sam se predstavio, te smo se upoznali, bio je sa mnom vrlo prijazan. Odmah mi reče da ću biti njegov gost kod ručka. Zahvalih mu najljepše, ali rekoh, da se ne mogu odazvati njegovu gostoljubivom pozivu, jer se imam sastati kod ručka u Narodnom domu sa svojim prijateljem Dr.R. Budući da srećom nijesu dolazile stranke u župni ured, lijepo i ugodno smo razgovarali sve do podne. Meka je to pjesnička duša. Vrlo je načitan. Od mladih svećeničkih godina radio je oko osvještenja svoga naroda. Donedavno bio je župnik-dekan u nekom talijanskom gradiću, gdje je pet, šest stotina Talijana imalo u svojim rukama općinu, u kojoj je oko šesnaest hiljada Hrvata. Teška je to bila borba, jer tada Istra nije imala školovanih ljudi medju Hrvatima i Slovencima, ili je takvih bilo veoma malo. Često je sav taj narodni pokret pao na ramena svećenika, koji su nastojali, ne samo da osvijeste naš narod u nacionalnom pogledu, već da ga i oslobode iz lihvarskih ruku talijanskih posjednika i trgovaca. Sve mi je te prilike opisivao prošt vrlo opširno i uz neke potankosti. Težak je bio isprva taj narodni i socijalni rad. "Išlo je i ići će, ako Bog da, sve to brže i bolje. Ja se nadam, iako sam već u godinama, da ću doživjeti vrijeme, kada ćemo mi Hrvati i Slovenci u Istri zauzeti ono mjesto u ovoj zemlji, koje nam pripada po broju našeg naroda i po opsegu tvrde grude, koju mi natapamo svojim obilatim znojem. Daleko budi od mene, da mrzim druge narodnosti, već ljubim svoj narod i želim i borim se, da dodje do svojih prava i do pravog napretka. Svakom svoje, a nikomu krivo." Osjećajno govorio je prošt ove zadnje riječi.

Veliko zvono na visokom pazinskom zvoniku oglasi podnevni

andjeoski pozdrav. Onaj sat i pô, proveden kod prošta, brzo mi je prošao. S jačom vatrom ljubavi prema svom narodu ostavih toga sada meni tako bliskog starijeg brata svećenika.

Gotovo u isto vrijeme stigli smo Ivan i ja u Narodni dom. Sjeli smo kod malenog stola u kutu blagovaonice, da uzmognemo intimnije i nesmetano razgovarati. Za vrijeme ručka ispripovjedili smo si kako smo prošli u životu od zadnjeg našeg sastanka u rujnu prošle godine. O upisu u pravnički fakultet i o smrti svoje majke bio sam ga pismeno obavjestio. Pripovijedao sam mu, kako sada živim i spremam se za prvi državni ispit iz prava, koji kanim polagati ove jeseni, jer mi se ubrajaju godine teologije za dva semestra a i juridično gradivo iz crkvenog prava - koje mi je poznato - kao i povijest prava već sam uglavnom svladao. Položivši ispit upisat ću se u peti semestar. Vidio sam, da je to Ivana iskreno veselilo.

Nešto iza jednog sata dodje u blagovaonicu više gospode, medju kojima opazih medicinara koji - kako mi reče Ivan, ima diplomirati ove jeseni. S njime bio sam polemizirao prošle jeseni. Zapazio sam i svog bivšeg gimnazijskog druga. Sjedosmo svi zajedno iza običnih formalnosti pozdravljanja i predstavljanja - bila su za mene dva nova lica - oko većeg stola te naručismo tko vino, tko crnu kavu. Isprva tekao je razgovor o običnim stvarima. Kada je nastala kratka šutnja u razgovoru, izvuče medicinar iz djepa tršćanski talijanski list " Il Piccolo", pa me okrenut prema meni zapita: "Jeste li čitali, velečasni, u današnjem broju dnevnika "Il Piccolo" o škandalu, što ga je prouzročio u Trstu neki mladi svećenik, zatečen od muža kod vlastite žene." Medicinar ironično me je nepomično gledao. Oči svih prisutnih bile su uprte u mene. U maloj neprilici, što da odgovorim, poniknuh časak očima, ali doskora bljesne mi misao, koja mi se je činila, kao zgodan odgovor. "Jeste li čitali dragi gospodine u sv. Pismu, što ste imali čuti u četvrtom gimnazijskom razredu pod vjeronaučnim satom, o sudjenju ženi, optuženoj zbog preljuba. Krist je kazao farizejima, koji su doveli tu ženu pred njega, da joj sudi: Tko je od vas bez grijeha, neka prvi baci kamen na nju. Osjetili su ovi farizeji, da Krist vidi u unutrašnjost njihove duše i u bojazni, da ih ne bi otkrio izišli su jedan za drugim, kako to opisuje u svome Evandjelju sv. Ivan. Ne bih rado, da me krivo shvatite. Sveta naša vjera i uzvišeno svećeničko zvanje stoje visoko nad ovim ljudskim slabostima i grijesima u koje pada po svojoj iskvarenoj prirodi protiv propisa svete vjere i čovjek svećeničkog zvanja. Tamne ljudske slabosti i grijesi ističu svojim kontrastom ljepotu svijetlih ideala nadnaravne nauke, od Boga nam objavljene. Nije ispravno, pripisivati ljudske pogreške i mane sv. vjeri i njezinim ustanovama, kako se to često čini." Oglasi se sad kotarski komesar, koji je bio prošle jeseni u debati o svjetovnom nazoru zauzeo kršćansko staja -

lište: "Seksualni problem i celibat" reče - jesu vrlo teška pitanja."

Razvila se je zatim živahna polemika o svećeničkom celibatu. Nekoji od prisutne gospode zatražiše, da iznesem razloge za taj svećenicima propisani celibat. Vidio sam, da ovaj problem zanima sve prisutne.

Najprije istaknuh idealne motive za taj disciplinski crkveni propis. Uzvišena duhovna služba Kristova službenika-svećenika-traži od ovoga, da živi što intenzivnijim duhovnim životom. Savjesno držani celibat izvor je i podloga požrtvovnog idealizma. Vlast duha nad tijelom, koju postizava duh katkada uz tešku borbu daje duši onaj mir, unutarnji sklad i zadovoljstvo što je teško opisati. To je ujedno dostojna žrtva i zadovoljština za preteške grijehe putenosti u koje pada poživinčeni čovjek. Razmjerna sloboda i neovisnost od vanjskog svijeta temelje se takodjer na savjesno držanom celibatu. Zatim iznesoh ukratko historijski razvoj celibata. Bio sam više puta prekinut u razlaganju toga problema prigovorima i upitima. Dr. Antun F. moj bivši gimnazijski drug prigovori: "Drukčija je stvarnost od ove teorije. Koliko ima svećenika koji drže propisno i savjesno celibat? Držim, da je vrlo malen postotak takvih svećenika. Praksa govori protiv celibata. "Nekoji od prisutnih odobravali su njegov prigovor. Na to odgovorih: "Koliko ima i u braku nevjernih muževa i žena, premda je u njemu lakše održati bračnu vjernost nego u celibatu zavjetovanu čistoću. Grijesi protiv celibata i bračnih dužnosti znakovi su moralne dekadanse. Uza sve grijehe u braku nitko ne poriče vrijednost braka. Ja za sebe duboko sam uvjeren, da će u katoličkoj Crkvi uvijek postojati svećenički celibat, koji savjesno drži velika većina katoličkih svećenika, premda je celibat samo disciplinski propis katoličke Crkve. Medicinar nije htio da ima zadnju riječ te reče: "Spolni nagon je kod čovjeka tako jak a i naravan, da ne vjerujem da može normalan čovjek trajno držati celibat. "Na to sam odmah replicirao: "Što je ljudima nemo uće po naravnim silama, to mogu postići po nadnaravnoj snazi, što je daje Božja milost. Razumije se, da to ne spada u iskustveno područje materijalnog fiziološkog svijeta, već je to učinak duhovnih nadnaravnih sila. Te se sile često negiraju, a dosljedno i učinak. Dopustite mi, da u obranu celibata katoličkih svećenika iznesem i mišljenje jednog njemačkog liječnika - Dr. Kannamüllera, čiju sam knjigu pročitao ovih dana. Ta knjiga nosi naslov "Caveant moniti" te je namijenjena školovanim ljudima svih staleža, a napose roditeljima, svećenicima i liječnicima. U tome svome djelu govori spomenuti liječnik, koji vrši svoju liječničku praksu u gradu Passau i o svećeničkom celibatu te ističe, kako velika većina svećenika (njegove riječi: die uberwiegende Mehrheit) drži celibat, te o celibatu katoličkih svećenika navodi sud liberalne novine "Strassburger Post" iz godine 1906., gdje se veli, da je kršenje celibata iznimka. Ovaj liječnik

- pisac kaže dalje, da je svojevoljno odabrani celibat kao apsolutno uzdržanje od seksualnog života lakši nego relativna uzdržljivost, kao u braku, koja se nametne u nekim prilikama."Ovim mojim riječima završili smo debatu o celibatu,koja je trajala preko pola sata.

Iza kratke stanke u razgovoru zapita me Dr.Antun F.: "Šta je Stanko, s tvojim studijem prava?" Mjesto mene odgovori moj prijatelj Ivan: "Stanko kani ove jeseni polagati prvi državni ispit u Beču." "Zbilja?" uskliknе Antun gledajući me začudjen."Spremam se neprestano od prošle jeseni za taj ispit", odgovorih, pa se nadam, da ću ga položiti do dva mjeseca, ako mi očuva dragi Bog zdravlje."

Bila su prošla dva sata, kada smo se razišli, i ja otpratih Ivana do njegove kancelarije. Srdačno smo se oprostili. Kući sam išao iz Pazina vlakom na pruzi Pula-Trst u četiri sata popodne i došavši do najbliže željezničke stanice, pješačio sam cestom po lošim puteljcima, neka tri sata te stigao kući oko osam sati.

Sad ću morati učiti što više i što intenzivnije. Studij ću produljiti do osam sati na dan. Nikuda ne ću polaziti osim do svog ispovjednika u Piran.

3. rujna 1910.

Zita mi je opet pisala kratko pismo. Primio sam ga jučer- u petak. Pismo, napisano 28. kolovoza glasi:

Dragi brate Stanko!

Već je eto mjesec dana prošlo, da Ti nijesam pisala.Pa i nema ništa osobito, što bih Ti imala javiti. Živim životom dosta jednoličnim, ali mirnim i ugodnim. Zaposlena sam dosta učenjem hrvatske gramatike i čitanjem hrvatske literature. Čitam lijepe i dobre knjige narodne pjesme pod vodstvom s.Rozalije,koja ima diplomski ispit iz hrvatskog jezika. Svakog dana napišem i koji sastavak u hrvatskom jeziku, koji mi ispravlja s.Rozalija, te mi ujedno tumači gramatička i stilistička pravila u hrvatskom jeziku. Radit ćemo do Male Gospe, a onda neka se odmaram do početka školske godine, do polovice rujna. Jedan ili dva puta u tjednu idem do obitelji, o kojoj sam Ti pisala u svome predjašnjem pismu. Nedavno sam bila s Ljudmilom i s njezinom majkom na izletu u Konavlima. Upadno mi je bilo otmjeno držanje ondješnjih stanovnika i ljepota djevojaka onog kraja, vele da je poznata. Ljudmila mi postaje sve to intimnija prijateljica. Dva tri puta zapitala me je, da li mi pišeš. Rekla sam joj, da nam je majka umrla,te da Ti sâm živiš, da me možeš uzdržavati u učiteljskoj školi. Njezina radoznalost o našim obiteljskim prilikama, postavlja me katkada u neprilіku. Izbjegavam razjašnjenje ali ne lažem. Mnogo mi je milije da sam smatrana Tvojom sestrom (ili polusestrom sa strane čč.sestara).

U slobodno vrijeme, kada ne učim, bavim se ručnim radom. Č.

sestra, koja poučava ručni rad u preparandiji, izrazila se je i previše pohvalno o mome ručnom radu. Molila sam je da mi dadu izradbu zastora za svetohranište. Č. predstojnica dala mi je krasan uzorak za te zastore, finu bijelu svilu i svilene konce raznih boja. S osobitim veseljem radim na tim zastorima.

Vrlo sam Ti zahvalna za svećeničke i bratske Tvoje upute, koje mi daješ za duhovni uspon u svijetle čiste visine. Trsim se, da ih se savjesno držim. Ali iskreno Ti kažem, da katkada sustanem, kao da ne mogu dalje. Dodju mi napasti, da opet sidjem u nizine, jer je pretežak put, gotovo nemoguć - kako mi se čini u nekim časovima -, do onih duhovnih vrhunaca. Ali, pomoću Božje milosti iza ovakvog sustajanja ipak krećem naprijed. Pomozi mi, dragi brate, svojim molitvama!

Tvoja sestra Zita

U Dubrovniku, dne 28.kolovoza 1910.

Vidi se, da Zita ima dobru ozbiljnu volju, da ide novom svijetlom stazom duhovnog života. To me veseli i hrabri, da i ja lakše svladam zapreke, koje se - iako ne teške - pojavljuju na mome putu do svećeničke savršenosti.

Odmah jučer napisao sam odgovor Ziti, da je danas listonoša uzeo pismo, koje ovdje prepisujem iz koncepta.

Draga sestro Zito!

Isti dan, u koji sam primio Tvoje već očekivano pismo, šaljem Ti eto i odgovor. Predvidjao sam, da Ti ne će biti teška priprava za učiteljsku školu, a veoma mi je drago, kada vidim, da Ti sve to ide lako i dobro. Uvjeren sam, da ćeš u školi lijepo i uspješno napredovati. I meni je milije, da Te drže mojom sestrom ili polusestrom. Lagati ne smiješ o našem rodbinskom odnosu, kako si se i do sada hvalevrijedno držala, ali niti ne treba, da nekome nepozvanom taj odnos objasniš. Držim, da Te ne će nitko o tome pitati, kada si u njihovu shvaćanju zauzela položaj moje sestre ili polusestre.

Sada si svakog dana kod sv.Mise. Kada čuješ kod predglasja riječi: Gore srca!, digni i Ti svoju dušu, svoje srce prema Bogu. Kao što majka primi u naručaj svoje dijete, koje prema njoj proteže ručice, tako će i Tebe primiti, pridignuti nebeski Otac, kada dižeš k Njemu svoje ruke u ljubavi i u ufanju. Pridruži se andjeoskim zborovima u nebeskim visinama i pjevaj: Svet, svet, svet je Gospodin Bog Sabaot. Puna su nebesa i zemlja slave Tvoje. Blagoslovljen, koji dolazi u ime Gospodnje. Hozana u visinama! I Ti hodaj svuda u ime Gospodnje, pa će Te Gospodin blagosloviti.

Kada sustaneš na putu svoga duhovnog uspinjanja, gledaj pred sobom svoga dragog Spasitelja, koji nosi teški križ pred Tobom, a nosio ga je za me i za Te. Čuj Ga, što Ti govori: Tko hoće da bude moj učenik, neka se odrekne samoga sebe, uzme svoj križ svaki

dan i podje za mnom.-Križ, što ga nosimo, otvara nam vrata raja na drugom svijetu, i donosi nam mnogo utjehe na tom svijetu.Crkvena jedna pjesma, kojom slavimo Kristovu muku, ima i ove riječi: Zdravo, križu, nado jedina! Sve, na što nas mami ovaj svijet, varavo je, ništetno, a često i pogubno; samo nasljedovanje Krista donosi vječnu sreću blaženih i nutarnji mir u duši, što ga svijet ne može dati. Nabavi zlatnu knjižicu, "Nasljeduj Krista" u hrvatskom ili talijanskom jeziku. Mislim, da ćeš moći kupiti tu knjižicu i u Dubrovniku. Ako je ne možeš naći u kojoj tamošnjoj knjižari, kaži časnoj predstojnici, da Ti je nabavi od koje zagrebačke knjižare.

Sada se marljivo spremam za prvi državni ispit iz prava,koji kanim polagati koncem listopada. Inače prolazim dobro, hvala Bogu.

Tvoja prijateljica Marija upravo je oduševljena Tvojim pismom. Izvanredno ju je razveselila i krasna razglednica grada Dubrovnika. Rado je pokazuje svojim susjedima i prijateljicama. "Lijepo joj je ondje,ljepše nego što bi joj bilo kod nas; sretna ona" čuo sam, kako govori.Rekla mi je, da Ti je pisala.

Božja milost i pomoć neka Te prati!

Lijepo Te pozdravlja Tvoj brat Stanko

5. listopada 1910.

Datum zadnjeg dana prošlog mjeseca nosi Zitino pismo, koje sam primio jučer.Iz pisma izbija veća vedrina njezine duše.Brojno društvo kolegica u školi i u samostanu, rad u školi, sve to blagotvorno djeluje na Zitu, udaljuje je od predmeta, koji je prouzročio njojzi i meni toliko teških i pogibeljnih časova. Piše mi,da je njihov I. tečaj u učiteljskoj školi brojan. Tješi je, da ima u razredu još dvije kolegice gotovo istih njezinih godina.Kako joj se čini, bit će joj školski rad lak i ugodan. U zavodu je u slobodno vrijeme veselo, bučno. Ima tu igara i pjevanja. Sada je počela i ona učiti glasovir. Za to ima veselja i ljubavi. Nastavnica pjevanja kaže, da ima lijep glas i dobar sluh. U školskom i zavodskom zboru pjeva sopran. Ziti sam odgovorio odmah jučer. U pismu osokolio sam je na rad, koji je balzam našeg života, kako kaže neki njemački pjesnik. Preporučio sam joj, da bude u svome vladanju prema kolegicama prožeta iskrenim osjećajima kršćanske ljubavi, da bude ljubezna, susretljiva, ustrpljiva, požrtvovna, skromna. Tim će načinom isklesati svoj "ja" u skladan, lijep značaj,koji će joj biti u životu od neprocjenljive vrijednosti. Završio sam pismo obećanjem, da ću joj se javiti iz Beča, kada budem položio prvi državni ispit iz prava.

Sutra idem opet u "pobir", da skupim "danak" u grožđju, iako mi je neugodno. Ove su godine urodili vinogradi vrlo dobro, i grožđje je dobro dozrelo, jer su ovi jesenski dani sunčani,topli.Od vina, što ću ga imati od skupljenog grožđja, zadržat ću za sebe

samo dvije stotine litara; ostalo ću prodati. Dobiveni novac od prodanog vina i rakije dobro će mi doći za pokriće mojih juridičnih studija i ispita. U ovo zadnje vrijeme posvećujem mnogo vremena pripravi za svoj skori pravnički ispit. Nadam se, da sam dobro spreman.

U mjesecu listopadu držim krunicu sa blagoslovom, ali nema dosta naroda, jer je taj zaposlen berbom i radom u podrumu,kao i ljuštenjem kukuruznih klipova. Zbog toga nije se prije mog dolaska držala u toj župi ova pobožnost na večer, već je dušobrižnik izmolio krunicu ujutro iza sv.Mise sa ono malo svijeta,koji bi došao na sv.Misu. Ako budem ostao dulje na toj župi, što ne kanim, treba da tražim način, da dovedem veći broj vjernika na tu večernju pobožnost svete krunice.

31. L i s t o p a d a 1910.

Prošle sam se subote na večer vratio iz Beča, kamo sam bio krenuo 23. na večer. Jučer - u nedjelju - išao sam ranije spavati, jer sam osjećao potrebu odmora. Ispit položio sam - hvala Bogu - s vrlo dobrim uspjehom. Upisao sam se u peti semestar. Imao sam znatnih troškova za put, boravak u Beču, ispite i nabavu novih potrebnih skripata iz prava. Prodajom vina i rakije opet ću se financijalno oporaviti. Držim, da ću za prodano vino i rakiju primiti oko tri stotine kruna.

Dan prije mog polaska u Beč primio sam pismo od Zite. Tada joj nijesam odgovorio. Iza položenog ispita poslao sam joj razglednicu iz Beča s kraćim vijestima. Iz Zitina pisma vidi se,da se ona sve to više snalazi u svojoj novoj okolini. Zadovoljna je.Škola je vesela, mnogo više, nego što je očekivala.Hvala Božjoj Providnosti, da se je tako sretno razriješio onaj teški čvor u našem životu.

Sada ću se odmarati dvadesetak dana od svog studija.Duševni rad, putovanje, nervoza prije ispita, nedostatni san, sve me je to izmorilo, oslabilo. Ako potraje dulje ovo lijepo vrijeme,moći ću poći na dulje šetnje, do susjednih župnika.

Za vrijeme moje odsutnosti nije trebalo pozvati susjednog župnika za koju duhovnu potrebu. Moje malo gospodarstvo preuzeli su u to vrijeme zvonarevi. Kanarinca preporučio sam napose zvonarevoj Mariji. Kada sam se vratio,veselo je skakutao po čistoj krletci i pijeskom posutoj. U kući sam našao čisto oprani plo čnik i oribane podove. Kada sam pohvalio Lucu, nevjestu tete Jele u prisutnosti Marijinoj, reče ona, pokazujući na Mariju:"Moja je Marija sve to uredila, kako je vidjela kod Zite, od koje je naučila mnogo lijepih i korisnih stvari." Lijepo pohvalih Mariju, kojoj kod toga udari rumenilo u lice. Teti Jeli, Luci i Mariji donesoh lijepe krunice, ukusne školjčice za blagoslovenu vodu i zidna drvena raspela. Ovim darovima veoma sam ih razveselio,osobito

Mariju bijelom krunicom iz sedefa, srebrnom žicom povezanu. Sjutra ću odgovoriti opširnijim pismom Ziti.

21. s t u d e n o g 1910.

Jučer smo imali dekansku konferenciju u kojoj smo iza referata, što ga je pročitao dekan, raspravljali o modernizmu. Po člancima, što ih čitam u časopisima "Civilta cattolica" i "Quartalschrift" dobro sam upućen u tu novu vjersku zabludu. Svi smo položili zakletvu protiv zabluda modernizma prema naredbi sv. Stolice.

Danas se slavi prikazanje Bl. Dj. Marije u hramu. Ovaj dan drži ovdješnji narod, kako to biva i u mnogim drugim župama, kao polublagdan te je u velikom broju prisustvovao sv. Misi; mnogo je župljana pristupilo sv. sakramentima.

Koncem prošlog tjedna pretakali smo moje mlado vino; vrlo je dobro, bolje nego prošle godine. Već sam obavijestio o tome poznatog mi župnika, koji mi je pisao, da bi kupio moje vino za se i za svoga prijatelja, župnika u sjeveroistočnoj Istri.

Opskrbljen sam i drvima za zimu. Sada, kada samujem, trebat ću manje goriva, budući da ložim samo u kuhinji, gdje sebi priredjujem jelo i boravim preko dana. Hranim se sada nešto drukčije nego ljeti. Ujutro uzimam toplo mlijeko s kruhom, za ručak kuham ponajviše krumpir, koji priredim na razne načine. Promjenu u hrani donosi mi grah, kupus, pirinač, tjestenina. Imam i lijepu količinu dobrih jabuka i krušaka; kupio sam nekoliko kilograma debelih oraha i badema, koje uzimam katkad za večeru s kruhom uz ruski čaj; takva se večera lako priredi i vrlo mi prija. Da se ne zaprljaju lonci čadjom na vatri u štednjaku, dao sam napraviti od limara neke plitke tave, koje umetnem u luknje štednjaka kao podlogu loncima. Široki otvor kuhinjskog dimnjaka dali smo već prošle jeseni zatvoriti limenim vratašcima, kroz koja je povučena cijev štednjaka.

Kroz duge večeri čini mi društvo samoća i tišina. To mi dolazi vrlo dobro kod moje sadašnje velike zaposlenosti. Uz pravnički studij, kome posvećujem i sada četiri do pet sati dnevno, spremam se i za župnički ispit, koji kanim polagati početkom naredne korizme. Ovaj župnički ispit ne zadaje mi puno brige, jer sam kao kapelan, a i kasnije uzimao u ruke dogmatiku, moralku i pastoralku, a kod prvog državnog ispita iz prava polagao sam ispit iz crkvenog prava.

Na moju razglednicu iz Beča, u kojoj sam javio Ziti, da sam sretno položio ispit, čestitala mi je ona na lijepoj razglednici Dubrovnika. Kako je njezina čestitka stigla iza mojeg pisma, što sam joj ga poslao 3.XI. (pisanog na dan Svih Svetih), zahvalio sam joj lijepom nabožnom razglednicom, kakvih sam više kupio u Beču.

17. p r o s i n c a 1910.

Vani padaju vrlo gusto velike pahuljice snijega čitav dan. Snijeg siže skoro do koljena. Zbog toga nije danas došao listonoša. Sutra - u nedjelju - ne će moći doći u crkvu župljani iz daljnjih naselja, osobito starci i djeca. Jutros je bilo dosta vjernika na zornici, premda je već noćas počeo padati snijeg. Na blagdan Bezgrešnog Zaćeća Bl.Dj.Marije čestitao sam Ziti krasnom kartom, koja je prikazivala Bezgrešnu, k njezinu rodjendanu i imendanu zaželivši joj mnogo Božjih milosti po zagovoru Bl.Dj.Marije i njezine zaštitnice sv.Lucije. Prekjučer sam primio pismo od Zite, u kojem mi najljepše zahvaljuje na bratskom sjećanju i čestitkama. Veli, da će nastojati, da bude poslušna kći nebeske Majke i revna učenica svoje zaštitnice sv.Lucije, i da joj veoma pomaže u duhovnom životu čitanje zaista zlatne knjižice "Nasljeduj Krista", koju je dobila u nekoj knjižari u Splitu.Dalje mi piše, da se je blagdan Bezgrešne vrlo svečano proslavio u njihovu zavodu. Imali su akademiju, koja je bila veoma dobro posjećena te je i sjajno uspjela. Taj dan bilo je svečano primanje u Marijinu Kongregaciju. I ona se je već početkom školske godine prijavila kao kandidatkinja. Obred tog primanja obavio je presvjetli dubrovački biskup. Medju primljenim novim članicama bila je i ona.Preporuča mi, da molim za nju, da ustrajno stupa putem svojih dobrih odluka. Inače spominje da je zdrava te da lako svladava školsko gradivo. O njezinu uzornom vladanju i odličnom uspjehu u školi bio sam nedavno obaviješten od predstojnice zavoda, na koju sam se bio obratio, da mi javi, kako uči Zita N., "pastorka moje pokojne majke." Pa jasno je - prema ovim riječima - da Zita ne može biti moja polusestra, jer nosi drukčije prezime te je mladja od mene. Pisao sam na upravu zavoda 3. prosinca, a već 10.ovog mjeseca primio sam odgovor. U pismu časne predstojnice zavoda javlja mi se da Zita N. bez dodatka "polusestra", vrlo dobro napreduje u školi, te je njezino vladanje u zavodu uzorno.Sve me je to veoma obradovalo, te sam od srca zahvalio dragom Bogu, što me je nadahnuo, da pošaljem Zitu u učiteljsku školu. Žrtve za njezino uzdržavanje u naucima bit će mi mnogo lakše. Jučer sam odgovorio Ziti kraćim pismom, u kojem joj preporučujem najodaniji posluh prema nebeskoj Majci. Ona - sada jedina njezina majka - primit će je pod svoje okrilje, i vodit će nju, poslušno svoje dijete,putem kršćanskih kreposti, te će je primiti za ruku kod težih uspona i dovesti konačno u nebo. Spomenuo sam, da sam inače zdrav hvala Bogu, ali opet mnogo zaposlen učenjem prava i spremanjem za župnički ispit, koji kanim polagati u narednoj godini početkom korizme, prvih dana mjeseca ožujka. Izrazujem joj svoje veliko veselje na njezinu dobrom napretku u školi i lijepom vladanju, o čemu da sam obaviješten od časne predstojnice njihova zavoda, te joj toplo preporučam, da i nadalje proslijedi ovim putem. Na koncu dodah

mnoge lijepe pozdrave od susjeda i njezinih prijateljica.

Badnja večer 1910.

Večeras je moju dušu pritisla takva težina ovog mojeg samotovanja, kakvu dosad nijesam osjetio. Izmoren od hodanja kroz čitav dan blagoslivljajući kuće svojih župljana vratio sam se poslije večernjeg andjeoskog pozdrava u pusti hladni župnički stan. Blagoslivljajući kuće nijesam se nigdje zaustavio dulje vremena. Nudjali su me posvuda rakijom, kojom sam jedva nakvasio usne, nazdravivši i zaželivši im sretne božićne blagdane. Osim komadića kruha i nekoliko oraha nijesam iza jutarnje gole crne kave ništa jeo kroz čitav dan. Sinoć sam skuhao malo graha za današnju večeru. Došavši kući, naložio sam u štednjaku jaku vatru. Ugrijao sam grah i začinio ga maslinovim uljem. To mi je bio glavni obrok. Zatim sam uzeo kutiju sardina. Naranča i orasi s ruskim čajem dopunili su večeru, koja mi je dostatna, hvala Bogu.

Već je doskora osam sati. U jedanaest sati poći ću u crkvu, da najprije otpjevamo jutarnju i zatim odslužim sv. Misu. Dotada ima još tri sata. Sjedim i maštam kod otvorenog svog dnevnika....

Prenosim se maštom na prošlogodišnji Badnjak. Kako lijep mi je bio ovaj Badnjak, a i drugi Badnjaci, u prošlim godinama. Toplinu i ljepotu obiteljske zajednice osjeća duša na taj dan u mnogo većoj mjeri nego u druge dane, kao što i samoća postaje u te dane mnogo pustijom i težom. Napose teško osjeća to moja duša, koja je po svojoj prirodi, ekspanzivna, komunikativna, čuvstvena......Bože moj, što je sve prohujilo preko mene, kroz moju dušu od badnjeg dana prošle godine!...

Moja draga majka slavi sigurno na nebu ovaj Božić, a i Zita se nalazi u zavodu, gdje unosi Božić i vanjskim sjajem radost i vedro raspoloženje u duše. Zita mi je poslala čestitke k božićnim blagdanima i ja sam joj takodjer čestitao na umjetničkoj karti... I u najsiromašnijim kućama moje župe ima više božićnog veselja nego u tome mom samotnom, pustom župničkom stanu. Teška sjeta slegla se na moju meku dušu...da proplačem.........

Ah ne! Čemu da se predajem tim crnim mislima i tužnim osjećajima! U duhu se prenosim za tisuću devetstotina i deset godina natrag. U kamenoj spilji, u siromašnoj staji, bilo je hladnije, više pusto, nego u ovoj mojoj toploj, rasvijetljenoj kuhinji. Djevičanska Majka i Njezin djevičanski Zaručnik i zaštitnik tiho i s dubokom poniznošću klanjali su se Bogu Čovjeku, Djetešcu, položenom na slami u jaslama, u koje su duvali topli dah govedo i magarac. Neizreciva sreća i zadovoljstvo ispunjavalo je dušu Božje Majke i Njezina prečistog Zaručnika...

Zrake - svijetle i tople - onog nedokučivog otajstva, kada dobri Bog silazi iz nebeskih visina u tamnu, mračnu dolinu grijehom palog čovječanstva, da ga digne i dovede u svijetlu rajsku do

movinu, te nebeske zrake neka rasvijetle moju turobnošću zamagle-nu dušu i ugriju radosnim zahvalnim osjećajima moje hladnom samoćom zamrlo srce!...Slava Bogu na visini i mir na zemlji ljudima dobre volje!...

Krist nam se rodio. Dodjite, da Mu se poklonimo! Tako ću pjevati i ja doskora u crkvi s pobožnim narodom...Sada ću **izmoliti** što sabranije, pobožno i polagano jutarnju -tri noćnice-po svome časoslovu. U duhu pridružit ću se andjeoskim zborovima, stupiti u društvo priprostih dobrih pastira...Božansko Dijete udijelit će mi u dar onaj sveti mir, što ga svijet ne može dati.Svojom će milošću jačati moju volju, da bude ta volja dobra, da se slaže s Njegovom svetom voljom. Daj, Gospodine,da Te slavim kao razumni Tvoj stvor, kao vjerom prosvijetljeni kršćanin, kao Tvoj **vjerni**, Tebi odani svećenik!

16. s i j e č n j a 1911.

Danas je godišnjica smrti moje nezaboravne drage majke.U ovoj samoći jače osjećam, što sam izgubio njezinom smrću.. Čvrsto vjerujem u općinstvo svetih. Draga majko, moli, moli za me, kako si molila za me, za svog sina, dok si boravila na tom svijetu! I ja se sjećam Tebe svakog dana u svojim molitvama, premda se čvrsto nadam, da si u raju te da ne trebaš više moje molitve za pokoj tvoje duše.

Danas sam prikazao sv.Misu za pokoj duše ljubljene svoje majke. Iza svake sv.Mise idem na njezin grob, na kojem se nalazi već od ožujka prošle godine lijep kameni spomenik, jedini na tom groblju, a možda i prvi.

Zita mi je čestitala k novoj godini, a i ja sam joj poslao zgodnu kartu. Poslije mi se nije javljala.

Pritisla je oštra zima. Moj toplomjer na prozoru pokazao je jutros 12°C ispod ništice. Zemlja je pokrivena bijelim smrznutim sniježnim plaštem. Vrlo malo izlazim, samo u crkvu ili do kojeg bolesnika, kojih ima mnogo više zimi nego ljeti, osobito medju starijim župljanima. Prošle noći pozvali su me k starici,kojoj je naglo pozlilo. U tom noćnom izlazu prehladio sam se; nadam se da će ta prehlada brzo proći.

Svakog dana popodne najave se zvonar i njegova žena ili nevjesta, da vide, trebam li štogod. Vrlo su mi susretljivi i dobri. Barbi Zvanetu ponudim čašicu rakije u toj prigodi. Veli, da je rakija dobar lijek za stare ljude. Inače čine mi društvo moj kanarinac i maca. Otkada je zapao snijeg, postavljam na komad daske hrane za ptice, koje sada teško nadju potrebitu im hranu.Za vrijeme odmora u svome studiju, promatram ove vesele Božje stvorove, koji dolaze do položene hrane; većinom su to vrapci.Katkada idem do zvonarevih ili kojeg bližeg susjeda, ali često mi smeta dim u njihovim kuhinjama.

Sada zimi trebam više vremena za pripremanje jela. Zbog snijega i ružnog vremena ostao sam nekoliko puta bez kruha. Zbog toga sam kupio kada sam bio posljednji put u Piranu, veću količinu dvopeka. Koza mi sada ne daje mlijeka. Pijem čaj uz kruh s maslacem ili crnu kavu s tučenim jajem, kako sam vidio da je to priredila moja pokojna majka. Ne mogu se potužiti, da se loše hranim. Izdaci za hranu nijesu prekoračili moj proračun, pače su prosječno manji. Sada u zimi dolaze teta Jele ili Luce rjeđe, da pometu i urede župni stan. Svakog mjeseca operu mi rublje, koje se skupi kroz mjesec i urede bolje župni stan. I ja posegnem češće za metlom ili krpom, da uredim kuhinju i druge prostorije. Imam za cijelu zimu nacijepanih suhih drva pod krovom u najbližem uglu dvorišta. Da mi ne treba izlaziti u dvorište po drva, osobito u noći i kada je ružno vrijeme, pripremim u konobi veću količinu drva.

Ne znam, što bih radio ovako osamljen, da nijesam zaposlen studijem. Pravničke i teološke su mi knjige i razonoda. Jučer sam učio čak deset sati, ali na večer osjetio sam se umoran. Dosta je da učim osam sati na dan, ako ne ću, da mi trpi zdravlje. Sadašnji teološki studij unosi ugodnu promjenu u monotoniju juridičnog rada. Novine čitam razmjerno malo; više vremena posvetim čitanju bogoslovskih časopisa i svećeničkih listova, što ih primam: Quartalschrift", "Stimmen aus Maria Laach", "Zeitschrift fur katholische Theologie", "Hrvatska straža", Civilta cattolica", "Korrespondenzblatt fur den katholischen Klerus.

12. v e l j a č e (sedamdesetnica) 1911.

Zita mi je pisala opširno pismo; jučer sam ga primio. Izvijestila me je o svome uspjehu u školi, koncem prvog polugodišta, koje je završila dne 4.tog mjeseca. Nijesam se nadao, da će ona izvući tako sjajne ocjene. U svim predmetima-osim u dvjema-ima ocjenu: "uspjeh odličan". U onim dvjema uspjeh je "pohvalan". Izbija iz njezina lista, iako to izričito ne kaže veliko zadovoljstvo i sreća zbog tako odličnog uspjeha u naucima. Piše mi, da joj se sve to više svidja rad u školi i život u zavodu. I zdravlje joj je vrlo dobro. Sjetila se je godišnjice smrti pokojne majke te je na taj dan prikazala svetu Misu, pod kojom je primila i svetu pričest, za pokoj duše naše pokojne majke; u duhu je bila na njezinu grobu, koji je po svoj prilici pokriven bijelim snježnim plaštom. Piše joj češće Marija; barem jedamput u mjesecu. Izvješćuje je o svemu i svačemu u župi. Pisala joj je, kako po cijele Božje dane živim sam u župnom stanu, sjedim u kuhinji pred stolom punim knjiga. Nešto da sam oslabio i da sam blijed. Zita pita zabrinuta da li sam bolestan. Neka joj što prije javim, kako je s mojim zdravljem. Preporuča se u moje molitve, i ona moli svaki dan za me.

Jedva sam pročitao pismo - bilo je doskora podne - kada se

najave barba Zvane i njegova unuka Marija. Barba Zvane došao je izvjestiti, da je umrla osamdesetgodišnja starica, koju sam providio pred dva dana. Marija mi pak veselo pokaže pismo, koje je takodjer danas primila od Zite, izvuče iz pisma fotografiju te reče: "Poslala mi je svoju fotografiju. Jeli takvu i Vama poslala? Ne!...Sigurno će Vam je poslati. ..Ali je krasna Zita!" Turi mi fotografiju pred oči. Zaista je Zita na fotografiji vrlo fina,otmjena; miran, ljubezan izraz lica nekim sjetnim izražajem u crnim očima daje joj posebni čar. Odjevena je u jednostavno crno odjelo. Marija mi je pripovijedala, da je odmah iza nove godine poslala Ziti svoju fotografiju, koju je dala njezina teta izraditi, kada je bila kod nje na Stjepanju, te proboravila kod nje tri dana. Molila je ona tako lijepo Zitu, da joj i ona pošalje svoju fotografiju. Zita joj piše, da je zdrava i zadovoljna i da joj ide dobro u školi.

Ziti sam odmah večeras odgovorio. Čestitam joj od srca na krasnom uspjehu u školi, koji da me je uvelike razveselio. Ne treba - pišem joj - da joj preporučim, da i nadalje bude ustrajna u svome radu i u svome uzornom vladanju. To će biti njezina velika sreća i moje zadovoljstvo. Zahvaljujem na njezinu sjećanju godišnjice smrti naše majke. Sigurno i ona moli za nas na nebu.

Neka se ne uznemiruje zbog mojeg zdravlja. Istina je,bio sam nešto oslabio oko polovice siječnja zbog teže prehlade, koju sam navukao kad sam noću providio neku bolesnicu i ta se prehlada pogoršala u hladnoj vlažnoj crkvi, u kojoj sam dulje ispovijedao na blagdan presv.Imena Isusova. Ali ta je prehlada prošla hvala Bogu sasvim, te se sada osjećam vrlo dobro. Preporučio sam joj na koncu, da moli i za me te prikaže u tu svrhu koju sv.pričest i koju žrtvu. O fotografiji, poslanoj Mariji, nijesam ništa spomenuo u listu.

15. o ž u j k a 1911.

U prošlom tjednu polagao sam župnički ispit te sam ga, hvala Bogu, položio s dobrim uspjehom. Prijavili smo se samo dvojica za taj ispit. Teme za pismene radnje bile su veoma teške. Dogmatska radnja imala je naslov: De natura peccati originalis. Moj kolega, Talijan, dvije godine stariji od mene po teološkom studiju, nije uspio na ispitu, ni pismeno ni usmeno, premda se je,kako mi reče, spremao savjesno za taj ispit.

Sada ću imati više vremena za juridički studij. Nadam se, da ću moći završiti sve ispite u ljetu 1912. godine, samo ako mi uzdrži dragi Bog potrebito zdravlje. U korizmi, kada držim vjeronauk za djecu u crkvi preko dva sata dnevno, moći ću svome juridičnom studiju posvetiti pet do šest sati. Sada, kada dolaze ljepši i topliji dani, moći ću učiti s knjigom u ruci po samotnim putovima i stazama.

Jučer sam sproveo do hladnog groba devetnaestgodišnjeg mladića, nećaka pokojnog djaka - pjesnika. I ovaj je umro od sušice, koja se je kod njega naglo razvila kroz ovu zimu iza jake zanemarene prehlade. Mladićev otac brat je pokojnog pjesnika -djaka. Stanuje u najudaljenijem naselju ove župe, četiri do pet kilometara daleko. Posjetio sam ga više puta, za vrijeme njegove bolesti. Mladić je bio čestita nepokvarena duša, te su ga svi voljeli. Primivši nekoliko puta sv. sakramente ispovijedi i pričesti i nekoliko dana prije smrti posljednju pomast, izdahnuo je mirno i Bogu odano svoju čistu dušu, baš kada sam kod njega molio molitve za umiruće. I ako nije ovdje običaj, da svećenik prati iz udaljenih naselja ove župe mrtvace do crkve, već ide u susret sprovodu nekoliko stotina koračaja do već odredjenog mjesta, ja sam tog dobrog mladića otpratio od rodjene kuće do groba. Dirnuli su i mene do suza žalost i plač njegove rodbine i prijatelja. Svidje mi se lijepi običaj u toj župi - koji vlada gotovo u svim seoskim župama Istre, da se susjedi pobrinu za sve, što je potrebito kod pogreba. Oni obavijeste o smrti dušobrižnika, daljnju rodbinu pokojnika, iskopaju grob, nose mrtvaca do groba i sahrane ga. U ovoj župi vlada još stari običaj, da se nakon pogreba drže "karmine" u kući pokojnika, kod kojih su uz rodbinu i pomagači kod pogreba, a često i drugi saučesnici sprovoda.

Ovi prizori bijede i žalosti opravdali bi crno pesimističko gledanje na život, kada ne bi postojao drugi, bolji život onkraj groba. Pa zaista koji bi smisao imao čovječji život sa svojim suzama, patnjama, bijedom, bolestima, umiranjem, ograničen na ovaj kratki vremenski period od rodjenja do smrti! Kršćanska vjera postavlja melem utjehe na rane teških boli i ovih mojih dobrih župljana, kada ih snadje nesreća, nevolja, žalost, kada smrt pokosi i mlade živote, nadu obitelji...Ovakvi dani teških boli zbližavaju nas, kada nam je duša prožeta sučuvstvovanjem. To vidim kod sebe i kod mojih župljana.

23. t r a v n j a 1911.

Danas je Bijela nedjelja ili Mali vazam, kako naziva ovaj dan naš narod u Istri. Svečane uskrsne blagdane završili smo danas sa prvom svetom pričesti dječaka i djevojčica moje župe. Svih je bilo trideset i dvoje. Nastojim, da po novoj crkvenoj odredbi dovedem što ranije djecu na prvu svetu pričest. Zbog raznih poteškoća nijesam mogao provesti u potpunom opsegu želju i naredbu Svetog Oca Pape Pija X. Nadam se, da ću to postići u narednim godinama. Trsio sam se, da i vanjska svečanost prve svete pričesti bude što svečanija. Otkrili smo crkvu i oltar, koliko se je moglo. U dvorištu župnog stana pripremili smo po dva složena stola, pokrivena bijelim stolnjacima, jedan za dječake, a drugi za djevojčice. Zdjelica imao sam već otprije veći broj, iako različitog oblika i raz-

ne veličine, a u prošlom tjednu kupio sam u Piranu nekoliko priprostih zdjelica i žlica, da popunim pribor za takve ili slične zgode. Ujedno sam kupio veću količinu i slatkih kolača za taj dan. Sve su to donijele iz Pirana Marija i njezina majka, koje su onamo pošle, da kupe jedanaestogodišnjoj Pepici, Marijinoj sestri novo odijelo za prvu sv.pričest.

Dvorište župničkog stana bilo je lijepo očišćeno, pometeno. Na stolovima bilo je u posudama proljetno šumsko cvijeće. Uz stolove bili su dugi stoci bez oslona, koje su nam isposudili neki susjedi za tu zgodu; teško bi bilo skupiti potrebiti broj stolica.

Kada su se iza sv.Mise poredala djeca oko stolova, donijele su Marija i druge dvije djevojke iz sela pecivo na stolove,a zatim kavu u većim posudama, da napune zdjelice, koje su bile već postavljene na stô. Kuhinjom je upravljala Luce, Marijina majka. Već prije sv.Mise bilo je u kuhinji sve pripravljeno. Kada su bile zdjelice napunjene kavom, izmolih s djecom molitvu prije jela i sjedoh na čelu stola za dječake,da u društvu s djecom popijem i ja kavu. Roditelji i braća mnogih prvopričesnika došli su u dvorište. Lijep, sunčan, topao proljetni dan povećao je svečano i ugodno raspoloženje ove dobre djece i svih nas. Djeca su dobila i po drugi put kavu, ako su željela.Ostatak kolača podijelio sam medju ostalu prisutnu djecu u dvorištu. Podijelio sam iza toga lijepe spomen slike prve sv.pričesti, na kojima sam napisao ime prvopričesnika. Na koncu zapjevali smo pjesmu "Do nebesa nek se ori", koju pjesmu pjeva čitav narod u crkvi prve nedjelje u mjesecu.

Ova priprosta svečanost donijela je mnogo veselja djeci,vjernicima a i meni. Već je bilo podne, kada su djeca otišla, premda je bila taj dan sveta Misa jedan sat ranije, u devet sati.

Ove sam uskrsne blagdane lijepo prošao, hvala Bogu.Zvonarevi zaklali su kozlića moje koze te i meni donijeli komad pečenog jarčića. Marija znade prilično dobro i čisto prirediti jela, što je naučila od Zite. Na Veliku subotu skuhao sam sebi malu šunku, kao i govedju juhu, koju sam iza sv.Mise pregrijao. Kod pekara u gradiću bio sam naručio tri pogače, a iz Pirana donio sam bio na Veliki utorak lijepih naranča. Marija mi je ponudila, da će mi češće kuhati, ako želim.Mislim, da je bolje, da ostanem kod svoga sadašnjeg običaja.

Od Zite primio sam uskrsne čestitke već u subotu pred Cvjetnicom. Uz čestitku dodala je nekoliko riječi, da je zdrava i zadovoljna, a na uskrsni ponedeljak da će poći u društvu Ljudmile, njezine sestre i majke na izlet u Boku Kotorsku. Troškovi da će biti neznatni. Misli, da ću joj dopustiti taj izdatak.

Uzvrativši joj čestitke dodao sam, da ću joj od srca rado priuštiti lijepu razonodu izletom u Boku Kotorsku. Ako su joj potrebni kakvi veći izdaci za koji eventualni zajednički školski iz-

-let, slobodno neka se prijavi za takvu ekskurziju. Njezin lijepi napredak u školi i njezino uzorno vladanje olakočuju mi sve materijalne žrtve.

U vrtu je sve okopano. Zvonarevi su pod mojim nadzorom lijepo uredili vrt. Bit će raznog povrća dosta i za me i za njih. U vrtu je mali izvor vrlo dobre vode. Već prošle sam godine dao iskopati i urediti ispod izvora nepropustljivu jamu, koja drži oko sto hektolitara vode, da se može odatle u vrijeme suše zalijevati povrće u vrtu. I u vrtlarstvu bila je Marija pažljiva učenica Zitina. Sve će to dobro doći Mariji danas sutra kao kućanici, kao ženi.

Pripovijedala mi je Marijina majka, da se je neki mali posjednik u Portorozama zagledao u Mariju, kada je bila ondje o Božiću kod svoje tete, njezine sestre. Kaže, da je taj mladi čovjek, Slovenac, vrlo vrijedan. Nedavno se vratio iz vojništva. Stanuje s majkom udovicom i s mladjom sestrom, koja se ima doskora udati. I Mariji da se svidja taj čestiti mladić. Na uskrsni ponedeljak bila je Marija opet kod svoje tete. Sada će doskora Marija opet u Portoroze sa svojom majkom, kako su se dogovorili zvonarevi s tim mladim Slovencem, koji je danas iznenada došao amo, da se bolje upozna s Marijinom obitelji. Bio bi došao s Marijom i do mene, da mu se nije žurilo na vlak, kako mi je kazao barba Zvane, koji je došao k meni, prije nego što je išao zvoniti "Zdravo Mariju". Vrijedna i čestita je djevojka unuka barba Zvanina, sretan će biti tko je bude uzeo za ženu. Čini se, da bi moglo biti vjenčanje ovog ljeta. Treba da spremim Mariji kakav vjenčani dar.

31. s v i b n j a 1911.

Danas sam završio svibanjsku pobožnost. Dosada se ona nije držala u toj župi. Ove godine pozvao sam svoje župljane da dodju u što većem broju kroz čitav mjesec svibanj podvečer u crkvu, da slavimo Nebesku Kraljicu, kako to biva ovog mjeseca u gotovo čitavom katoličkom svijetu. Budući da nema u crkvi pobočnog oltara, objesio sam na zidu s desne strane oltara krasnu sliku Bezgrešnog Začeća, koju je dobila pokojna moja majka kao vjenčani dar od svoje krizmane kume. Pod slikom uredio sam nešto slično na malenom oltaru, na koji sam postavio četiri svijećnjaka sa svijećama i okitio ga cvijećem. Iako je narod vrlo zaposlen napolju u to godišnje doba, odziv je bio preko mog očekivanja. Oko dvjesta vjernika dolazilo je na večernjicu, koju sam držao u prvoj polovici mjeseca u sedam sati, a u drugoj u sedam i pô. Naučio sam djecu nekoje Marijine pjesme već u korizmi, kada su dolazili na vjeronauk. Pobožnost sam obavljao pred jedinim oltarom u crkvi, koji je bio okićen cvijećem i bogato rasvijetljen. Najprije su pjevala djeca koju od naučenih Marijinih pjesama: zatim smo molili svetu krunicu, a poslije nje držao sam kratku propovijed s kojim zgodnim pri-

mjerom. Slijedile su lauretanske litanije pred izloženim Presvetim Sakramentom, koje je pjevala čitava crkva. Poslije blagoslova sa Presvetim pjevali su svi prisutni vjernici "Budi hvaljeno", što se pjeva od pamtivijeka po istarskim crkvama. Na koncu izmolio sam s narodom andjeoski pozdrav. Sve je to trajalo približno jedan sat. Večeras smo pjevali "Tebe Boga hvalimo". Crkva je danas bila malne puna. Narod je veoma zadovoljan uvodjenjem ove pobožnosti.

Zita mi je čestitala imendan lijepom kartom, na što sam joj zahvalio takodjer lijepom razglednicom. Pred četiri dana, prošle subote primio sam od Zite odulje pismo. Opisuje mi krasnu svibanjsku pobožnost u njihovu zavodu. Glavni oltar, posvećen Bl.Dj. Mariji, krasno je okićen. Pjevačice - a medju njima je i ona-izvježbane su vrlo dobro. Lijepu propovijed drži velečasni N.,umirovljeni gimnazijski kateheta - profesor. Ova svibanjska pobožnost - piše - dizala je njezinu dušu - a i mnoge druge duše - u čiste skladne visine ne samo svojom pobožnom sadržinom, već i svojom estetskom formom. Duša se je napajala duhovnim i duševnim užitkom.

Piše mi, da nije mislila, da će sve to većim veseljem prionuti uz školski rad. Ugodna joj je razonoda sviranje glasovirom što je mnogim početnicima vrlo dosadno. Uživa i u ručnom radu.Šteta, što za sve to ima premalo slobodnog vremena.

Saznala je od Marije, da sam i ja uveo ovdje svibanjsku pobožnost, te da dosta naroda dolazi na svibanjske večernjice, a i Mariji, da se veoma svidja ta pobožnost. Pisala joj je takodjer Marija, kako je lijepo proslavljena prva sv.pričest ovdješnje djece, kao nikad dosad.

Odgovorio sam joj jučer, u utorak. Radujem se s njom, da joj je duša, srce otvoreno za sve, što je lijepo i dobro, Bogu ugodno, te da proživljava sretne dane u svome dnevnom životu u svom radu i nastojanju oko usavršavanja svog duhovnog i duševnog života.Neka joj duša bude uvijek odjekivala skladnim akordima divne Božje harmonije. Ovako doživljeni duhovni užici daju nam duševnu snagu, da ustrajemo i uz najveće žrtve na visinama, gdje se čuju ovi Božji akordi. Opisao sam joj, kako me je u pismu zamolila, svečanost prve svete pričesti i svibanjsku pobožnost. Ovaj, po svojoj vanjštini skroman i neznatan dušobrižnički rad, donio mi je mnogo duhovne utjehe. Preporučam sebe i pokojnu majku i nadalje u njezine molitve, a i ja ću se sjećati nje u svojim molitvama, napose kod sv.Mise, kod spomena živih prije pretvorbe.

Potpisao sam se, kako obično, "Tvoj brat Stanko."

2. l i p n j a 1911.

Moja se župa nalazi u dekanatu, u kojem su približno trećina dušobrižnika Talijani, a i dekan je Talijan. Na našim dekanatskim konferencijama govori se talijanski, premda bi morao vladati u službenom dijelu dekanatske konferencije latinski jezik, u kojem se i pišu referati. Ali malo koji svećenik vlada tako latinskim jezikom, da bi se mogao bez poteškoća usmeno izražavati u tom jeziku. Talijanski svećenici znaju vrlo slabo hrvatski ili slovenski jezik, dočim mi Hrvati i Slovenci malne svi lako vladamo talijanskim jezikom. Jučer - u četvrtak - imali smo prvu ovogodišnju dekanatsku konferenciju, a drugu ćemo imati po svoj prilici polovicom studenog.

Susjedni dekanat u slovenskom dijelu sjeverozapadne Istre okuplja samo slovenske župe. Slovenski svećenici tog istarskog predjela imaju svećeničko udruženje, posvećeno Presvetom Srcu Isusovu. Član te kongregacije može biti svaki svećenik, pa tako sam i ja učinio već prošle godine. Tri, četiri puta u godini drži ova svećenička kongregacija svoje sastanke izvan dekanatskih konferencija. Na tim sastancima, koji počnu ranije ujutro s adoracijom, sv.Misom i meditacijom u crkvi, drži koji član udruženja već unaprijed odredjeni i prihvaćeni referat o kojem aktuelnom pitanju. Tako se mogu članovi kongregacije uputiti u taj unaprijed odredjeni referat i spremiti, da posegnu u debatu o tom predmetu. Sastali smo se jučer 1. lipnja u lijepom, slovenskom mjestancu kod vrijednog i sposobnog župnika I. Bilo nas je svih svećenika - sa župnikom - dvanaest. Nekoji su javili, da su zapriječeni doći.

Tema je bila: Svećenički celibat i sredstva za očuvanje čistoće. Predavač je bio nedavno imenovani župnik jedne od većih župa u slovenskom dijelu Istre.Dosada ga nijesam lično poznavao.Bit će mu oko pedeset godina. Vrlo je lijepo i svestrano obradio tu temu. Predavanje je trajalo preko jednog sata. Zabilježio sam nekoje glavne misli. Pitanje svećeničke čistoće temeljno je pitanje u duhovnom životu svećenika, u njegovu dušobrižničkom radu. Sveta crkva insistirala je od najstarijih do današnjih vremena, da svećenici žive u potpunoj čistoći, iako je katkada tolerirala -a i danas dopušta grkokatolicima - da svećenici žive u braku. Citirao je razne pisce bogoslove, koji su uzveličavali djevičanstvo, kao sv.Ciprijana, sv.Bernarda, sv.Lovrenca,Justinianija i mnoge druge. Zatim je govorio o razlozima, nutarnjim i vanjskim,zbog kojih traži sv.Crkva celibat kod svećenika. Već u Starom Zavjetu tražila se je uzdržljivost kod židovskih svećenika za vrijeme vršenja njihove svećeničke službe. Iznio je zatim pogibli, koje prijete svetoj čistoći, i o čuvarima ove uzvišene kreposti, koji su prava poniznost, bdijenje i veledušnost u žrtvama. Svećenik se ne smije nikad odviše pouzdavati u svoju moralnu snagu, kada se radi o sv. čistoći, a ni starost ne čini ga imunim od zaraze nečistoće.Treba

uvijek na vrijeme uočiti pogibli, koje prijete sv.čistoći u nekim danim prilikama. Predavač je govorio dosta opširno o trećem čuvaru sv.čistoće, o duhu žrtve, odricanja, samozataje. Svećenika koji se rado i spremno odriče i onoga, što bi mu bilo inače dopušteno, i to u nakani, da lakše služi Bogu, nagradjuje Bog obilatim milostima. Treba krotiti svoje oči, svoju fantaziju, držati se od askeze preporučene mjere u jelu, a napose u piću. Sredstva, kojima će svećenik očuvati sv.čistoću, jesu: ustrajna molitva za tu andjeosku krepost, dnevno razmatranje, sabrano i pobožno služenje sv.Mise, dnevno prikazivanje samoga sebe u sv.Misi s iskrenom pobožnom odanošću svome Nebeskom Učitelju i Pastiru. Što češća sv. ispovijed kod stalnog pobožnog ispovjednika i dnevno ispitivanje savjesti očeliče svećenika protiv strelica nečistog duha.Mjesečna rekolekcija i godišnje duhovne vježbe uvelike promiču duhovni život svećenika i time ga jačaju u očuvanju svete čistoće.

Kada je predavač završio svoj referat, razvila se je živa diskusija o tom predmetu. Medju ostalim pretresao se je odnos svećenika prema kučanici. Govorilo se je o njezinoj dobi propisanoj od crkvenih kanona, o potrebitim svojstvima te kućanice, o njezinim vrlinama, nužnim krepostima, o manama o pogubnim sklonostima. Kako se ima vladati svećenik prema svojoj i tudjoj kućanici?Jedan od prisutnih svećenika -vrlo mlad - iznio je svoje mišljenje, da svećenik ne smije nikada boraviti u kuhinji niti uzimati jela s kućanicom u istoj prostoriji; svakoj kućanici -i mladjoj-neka svećenik kaže "Vi"; a s njome neka ne govori, nego što mora. Neki stariji svećenik dobaci mu, da je njemu lako tako govoriti,jer ima sobom majku i sestru. Ipak su se kretala razilaženja u mišljenju u granicama ozbiljne debate. Bilo je govora i o uredjenju zajedničkog života svećenika, barem u mjestu gdje je to moguće.Iznesene su i poteškoće takva zajednička života. Jedan je mladi subrat, koji je dvije godine prije mene primio svećenički sv.red,izišao s ovim projektom: Dobro bi bilo kada bi se ustanovio jedan crkveni red, čiji bi članovi, braća, laici, imali da žive na župama zajedno s dušobrižnikom, i to neki kao kuhar, ekonom, drugi kao crkvenjak ili orguljaš. Ujedno bi ova braća radila u slobodno vrijeme u vrtu ili na polju, uopće bi bili zaposleni u vodjenju gospodarstva. Poglavar takva reda premještao bi svoje redovnike sporazumno s Biskupskim Ordinarijatom, pod čiju jurisdikciju spada dotična župa. Tako bi svećenik u ovoj poluredovničkoj zajednici, koja bi imala svoje propise, mogao živjeti savršenijim duhovnim životom. Umanjene bi bile pogibli za njegov moralni život,riješen bi bio znatno i materijalnih briga, koje često apsorbiraju rad i vrijeme mnogih dušobrižnika. Ova se je ideja svidjela mnogima, ali teško da bi došlo do njezina ostvarenja.

Na koncu je potaknuo jedan stariji svećenik diskusiju o prijedlogu profesora teološkog fakulteta u Beču za rješenje katkada

zamršenog slučaja u održanju svećeničkog celibata. Taj prijedlog sastoji se u tome, da Crkva riješi neke svećenike, koji nijesu dorasli čuvanju sv.čistoće,obveze celibata, ali ne smiju vršiti nijedne svećeničke službe.Dva prisutna svećenika smatrala su ovakvo rješenje možda zgodnim za moralno slabe svećenike, ali pristali su uz ostale svećenike, da bi ovakav izlaz utro put nekom laksizmu u očuvanju celibata, savršene čistoće. Kod mnogih svećenika mogla bi ovakva mogućnost povratka u svjetovni stalež izazvati prije ili kasnije krizu u čuvanju celibata. Uostalom treba sve prepustiti mudrom upravitelju svete Crkve, koja ima stoljetno tisućljetno iskustvo, te je vodjena Božjim Duhom. Kod točke dnevnog reda "eventualija" pretresla su se neka praktična pitanja u vezi s vodjenjem matica. (Referat s diskusijom i eventualijama odu̇ljio se je tri sata.) Nešto poslije podne imali smo zajednički ručak kod mjesnog župnika,za koji je dao svaki od nas svoj prinos (dvije krune) za pokriće efektivnih troškova zajedničkog ručka,od čega se je odvojila mala nagrada kućanici za njezin trud.I za vrijeme ručka živahno se je diskutiralo o političkim , nacionalnim, i gospodarskim pitanjima. Oko tri sata popodne razišli smo se.Ovakvi sastanci braće svećenika osvježuju duhovno i duševno. U ugodnom raspoloženju vraćao sam se u svoj samotni dom.

2. s r p n j a 1911.

Prošli su eto svi glavni crkveni blagdani. Prošle nedjelje slavili smo u župi svoga zaštitnika ove župe, sv.Ivana Krstitelja, kako se ovdje slavi u prvu nedjelju iza 24. lipnja. Tom prigodom priredio sam uz pomoć zvonarevih poslije večernjice zakusku za pjevače i crkvene starješine, kako je to stari običaj. Sve je dobro ispalo, i svi su bili veoma zadovoljni.

Nedavno su se obavili izbori za carevinsko vijeće. U ovome kotaru koji se je dosada smatrao isključivo domenom Talijana,postavili smo kao svoga kandidata prof.Matka Mandića, komu je osiguran izbornički mandat u sjeveroistočnoj Istri. Prof.Mandić imao je sakupiti glasove našega naroda kao protukandidat talijanskog liberalnog kandidata Dr. Benattija i njegova suparnika Spadara,koga kandidira talijanska kršćanska pučka stranka. Kod ovih izbora ima da se afirmira ovdašnji naš narod, koji nije to učinio kod zadnjih izbora god.1907., kada se je po prvi put glasovalo po općem izbornom pravu. Ali sada, kod ovih izbora, dobio je naš kandidat velik broj hrvatskih i slovenskih glasova. U mojoj župi dobio je prof.Mandić gotovo sve glasove mojih župljana, što je -kako čujem- veoma iznenadilo one, koji sjede na upravi ove talijanske općine. To pripisuju meni u grijeh, i vodit će možda o tome račun. Zapravo ja se nijesam isticao kod izbora. Nijesam prisustvovao ni jednoj izbornoj skupštini, ali sam u privatnim razgovorima isticao, da naš narod u Istri ima pravo na upravu ove pokrajine,

jer smo mi Hrvati i Slovenci u velikoj većini u ovoj zemlji.S našim narodom u Istri postupa se maćuhinski. Ne znam, tko je uoči ovih izbora ubacio glasine, da ću otići iz ove župe, ako bude većina župljana glasovala za kojeg talijanskog kandidata. Ja nijesam takva šta nigdje kazao. Ali rečeno mi je,da su mnogi izbornici u mojoj župi, koji ne bi bili glasovali ili bi bili dali svoj glas talijanskom kandidatu, predali svoje glasovnice za kandidata prof.Mandića.

Zita mi je čestitala k mojem rodjendanu lijepim pismom;nekoliko dana zatim primio sam od nje razglednicu iz Splita, kamo je priredila njihova Škola zajednički izlet. U pismu mi piše Zita,da će završiti obuka u učiteljskoj školi devetog srpnja; doskora da će mi se javiti opširnije. Za čestitku k mojem imendanu zahvalio sam joj odmah kraćim pismom u očekivanju njezina opširnijeg pisma. Prekosutra poslat ću upravi samostana čč.ss.pismo, u kojem ću zamoliti poglavaricu samostana, da bi zadržala u samostanu uz redovitu mjesečnu odštetu Zitu i preko školskih praznika. Uvjeren sam da će mi doći uprava samostana u susret, jer se nedavno u svome pismu vrlo pohvalno izrazila o vladanju Zitinu u zavodu i o njezinu napretku u školi. Zita da je jedna od najvrednijih učenica u zavodu.

4. s r p n j a 1911.

Danas poslije sv.Mise bio sam pozvan, da odnesem sv.poputbinu nekom starcu, koji stanuje u najdaljem naselju moje župe. Vratio sam se tek iza jedanaest sati, jer sam se zaustavio kod svog povratka u razgovoru sa svojim župljanima, koji su na polju ili želi ječam ili kosili travu ili nagrćali kukuruz. Kod zvonarevih čekala me je pošta, koju listonoša preda njima, kada sam ja odsutan. Medju ostalim nalazilo se je Zitino pismo. Podjoh kući i otvorih to pismo, koje nije baš dugo. Zita piše: "Dragi brate Stanko! Već je skoro godina dana, da sam došla amo u zavod u Dubrovnik. Vrlo sam Ti zahvalna, što si se uz velike žrtve tako mudro po svojoj svećeničkoj savjesti pobrinuo za moju sigurniju i ljepšu budućnost na ovom i na drugom svijetu. Neka Te Gospodin Bog za to obilato nagradi! -Kada sam polazila amo koncem srpnja prošle godine, nijesam se nadala da me čekaju ovdje ovako svijetli dani, koje eto hvala Bogu i proživljavam. Moja je nutarnjost sasvim smirena, uredjena. Nadam se, da mi je uz pomoć Božje milosti uspjelo, da iščupam u vrtu svoga srca otrovno bilje, divlje šikarje. - S čistim sestrinskim osjećajem leti mi duša češće do Tebe u onaj pusti stan u tihoj samoći. Mislim na Tvoj teški pustinjački život, za koji si se odlučio i zbog sebe i zbog mene.-Eto doskora počinju dugi školski praznici, koji će trajati preko dva mjeseca, sve do polovice rujna. Ja sam spremna, da provedem ove praznike kod Tebe. Onom čistom sestrinskom ljubavlju, koju osjećam

u svojoj zahvalnoj duši, nastojala bih, da Ti oživim malko onu pustu samoću, da Ti uredim što bolje onaj zapušteni stan, da Ti spremim tečna jela, da osjetiš ugodnost i toplinu kućne njege, na koju si bio naučen od svoje najranije mladosti. Uredila bih Ti rublje i odijela. Znam, da Ti uz pomoć zvonarevih lijepo obradjuješ i uredjuješ vrt, ali ja sam ovdje mnogo toga vidjela u vrtlarstvu što mi prije nije bilo znano. Sada bih se okoristila tim znanjem u uredjenju Tvojeg župničkog vrta te uputila zvonareve, osobito Mariju u ovo lijepo i korisno vrtlarstvo.

Boravak na selu, rad u župnom stanu i u vrtu preko školskih praznika bio bi za mene neka promjena života i korisna razonoda.

Pisala mi je Marija, da će se vjenčati oko polovice kolovoza te me poziva u svoje svatove. Očekuje, da ću svakako doći. Rado bih se odazvala tome pozivu, da vidim Mariju i druge znande. Ljudmila i druge prijateljice pitaju me, kada ću otputovati kući. Mislim, da si me, Stanko, dobro shvatio.

Očekujem skori odgovor od Tebe, gotovo nestrpljivo, a i iskreno da kažem s nekom bojazni.

Preporučujem se u Tvoje svećeničke molitve.

Pozdravlja Te

Tvoja zahvalna sestra Zita.

U Dubrovniku dne 1. srpnja 1911.

Danas gotovo cijelo popodne razmišljao sam, što i kako da odgovorim Ziti. Čudno: ona veli, da je sasvim smirena, a meni bi, kako osjećam, njezina prisutnost unijela nemir i možda teže borbe u dušu.- Zita, znam- misli iskreno, ali ona ne pozna dobro čovječje srce, koje je tako nestalno i tako često vara čovjeka... Možda bi ipak njezin ovdješnji boravak onako ispao, kako ona to iskreno zamišlja. A tko jamči za to? Nije pak isključeno, da se zbog naše bliske prisutnosti probude uspavane, zamrle, strasti, možda pogibeljnije nego prije... Ne, ne smijem ni sebe ni Zitu lakoumno izlagati eventualnim teškim moralnim pogiblima! Uostalom, ja sam se već bio odlučio, da Zita ne dodje amo, kada sam pisao upravi zavoda, da bi zadržali Zitu preko praznika u zavodu.

Prije večere napisao sam Ziti ovo pismo:

Draga sestro Zito! Danas prije podne, dok sam bio kod jednog bolesnika, donio je listonoša Tvoje pismo od 1. ovog mjeseca. Kada sam ga pročitao, bio sam neko vrijeme u neprilici u pogledu Tvoje želje, da bi amo došla i provela ovdje dvomjesečne školske praznike. Čitavo sam popodne razmišljao, kakvu odluku da stvorim. Pred Svetohraništem molio sam Spasitelja, da me nadahne, da se odlučim za ono, što je na spas Tvoje i moje duše.-Iskreno Ti kažem, nijesam očekivao, da želiš amo doći iz onog krasnog primorskog grada, koji privlači toliko stranaca, gostiju, u ovu zabitnu pustoš; da Ti se prohtije, da zamijeniš lijepu zavodsku zgradu s ovim kukavnim župničkim stanom. Ja sam uvjeren o iskrenosti Tvojih sestrinskih osjećaja i izjava. Vrlo sam Ti zahvalan za Tvoje dobro srce,

za Tvoju iskrenu volju, da mi preko svojih školskih praznika olakšaš i uljepšaš ovaj moj pusti kako pišeš i samotni život. To bi bila velika žrtva za Tebe, koju bi jače osjetila, kada bi bila ovdje. Ali je nešto drugo posrijedi,o čemu Ti ne pišem rado, već prisiljen radi objašnjenja moga držanja i moje stvorene odluke.

Ti znaš dobro, kako smo prošli pogibeljne olujne teške dane u prošloj godini. Ne sumnjam, da iskreno misliš, kada izjavljuješ , da Ti je sada unutarnjost duše potpunoma smirena. I ja sam sretan u toj pustoj samoći, jer uživam nepomućeni, sveti mir svoje duše, usidrene u Božjoj ljubavi i milosti. Ti pišeš, da si iščupala na polju svoga srca, svoje duše svaki otrovni korov. Vjerujem, da Ti tako misliš. Osvjedočen sam, da je lijep i čist vrt Tvoje duše,da u njemu raste krasno cvijeće kršćanskih kreposti. Ne znaš li pak, da djavao, naš najveći neprijatelj, sije sjeme otrovnog korova na tlo naše duše, kada spavamo, to jest kada ne budno pazimo na svo unutarnji duhovni život. To nam je kazao sam Spasitelj u svojoj paraboli o dobru i zlu sjemenu. A naša duša, iskvarena istočnim grijehom, uspješnije je tlo za zlo nego li za dobro sjeme.Kako se mučimo, da gojimo na tom tlu kreposno bilje, a korov raste bez njege, pače neprestano izbija, makoliko se mi trudili, da ga s korjenom iščupamo. Ovaj otrovni korov je katkada sličan dobrome bilju, da katkada teško razlikujemo. Djavao poprima koji put svijetli oblik andjela, da nas zavede. On se često služi najlukavijom taktikom, da nas zavara i gurne u grijeh. Stoga moramo bdjeti,biti na straži. Sjećaš se možda onih riječi Božanskog Spasitelja, gdje nam kaže, kako djavao nastoji, trsi se da se vrati u dušu,koju je morao ostaviti. To je u evandjelju, koje se čita u trećoj nedjelji korizme. Ispisat ću Ti ovdje ovaj odlomak iz tog evandjelja: "Kada nečisti duh izidje iz čovjeka, ide kroz bezvodna mjesta, tražeći pokoj i ne našavši reče: Vratit ću se u kuću, iz koje sam izišao. I došavši nadje je pometenu, ukrašenu. Tada otidje i uzme sedam drugih duhova, gorih od sebe i ušavši nastane se ondje i bude potonja čovjeku onomu gora od predjašnje..."Ti me sigurno razumiješ,draga sestro. Ne mislim tvrditi, da bi naš zajednički život kroz ove školske praznike morao zaći u uzburkanu struju medju pogibeljne virove, pače imam razloga nadati se, da bi sve dobro i lijepo prošlo, kako si Ti zamišljaš. Ali tko nam za to jamči? Tko traži pogibli, lako u njima nastrada.

Jučer, prije nego što sam primio Tvoje pismo, zamolio sam upravu zavoda, da bi Te držali u zavodu i preko školskih praznika. Mislim , da će sigurno udovoljiti mojoj želji.

Molimo dragoga Boga, da nas vodi svojom očinskom desnicom putem Njegove svete volje!

Želeći Ti od srca, da lijepo i ugodno sprovedeš školske praznike te da se dobro odmoriš

pozdravlja Te Tvoj brat Stanko.

Držim da će me Zita pravilno shvatiti te sasvim napustiti misao i želju, da dodje amo preko praznika.

Zbog Zitina pisma i uslijed razmišljanja, kako da se odlučim prema njezinoj želji, danas popodne nijesam ništa učio. Treba da sutra to nadoknadim, barem djelomično.

Pismo za Zitu odnijet će sutra Luca, koja putuje u Trst, da kupi rublja i odijela Mariji za miraz.

16. s r p n j a 1911.

Jučer u subotu primio sam pismo od Zite kao odgovor na svoje zadnje pismo. Dva dana prije stigao je od uprave zavoda jasan odgovor, da će držati Zitu i preko praznika u zavodu. Pače, kako se veli u pismu, njezin će boravak vrlo dobro doći zavodu, jer će Zita kao dobra i nadarena slikarica pomoći časnoj sestri slikarici kod slikanja misnog ornata na svili. Zbog njezine sposobnosti, koju će uložiti kod izradbe tog misnog ruha (misnice, dalmatika i pluvijala), uprava zavoda ne samo da ne će primiti za to vrijeme plaću za stan i za hranu, već će dati Ziti i nagradu za njezin rad.

Zita pak piše:

Dragi brate Stanko!

Tvoj me je odgovor, koji sam primila već prošlog petka, u prvi mah ražalostio, ali kada sam sve dobro promislila, vidim, da Ti imaš pravo. Ti sve bolje shvaćaš nego ja i u unutarnjost moje duše, Tvoje oko dublje prodire nego moje. Dragi Bog neka Ti naplati Tvoje plemenito požrtvovno nastojanje, da me i svojom molitvom i razboritošću pratiš i čuvaš na putu duhovnog uspona, kojim želim stupati.

Istog dana popodne - Tvoje sam pismo primila za vrijeme ručka - pozvala me je časna s. predstojnica zavoda u svoju uredsku sobu te imajući u rukama Tvoje pismo - poslano upravi zavoda - , reče mi, da je želja moga skrbnika, da ostanem u zavodu preko školskih praznika. Reče mi zatim, da ne ću biti nezaposlena, već da ću raditi kod slikanja svilenog misnog ornata po uputi i pod nadzorom časne sestre, (koja je u svoje vrijeme svršila slikarsku akademiju). Ova časna sestra slikarica cijeni moju sposobnost u crtanju i slikanju. "O tome reče sestra predstojnica, izvješćujem i Vašeg velečasnog skrbnika".

Jučer sam već počela raditi na tom misnom ruhu. Taj će rad biti za mene velik užitak. Simboli i slike što se imaju slikati na bijeloj svili, svidjaju mi se izvanredno. Isprva sam se bojala dosade za vrijeme svog osamljenog boravka u zavodu preko dugih školskih praznika; sada vidim, da će mi ti praznici proći vrlo brzo u tome radu. Uz najmarljiviji rad jedva će se moći dovršiti kroz praznike slikanje tog bogato ukrašenog ornata ,

koji ima toliko komada. Časna sestra slikarica hoće, da bude sve dobro i precizno izradjeno.

Sada ću Te izvijestiti, o svom uspjehu u školi. U svim predmetima imam ocjenu: odličan osim u zemljopisu. Nastavnik iz zemljopisa ne da malne ni jednoj učenici, "odlično".

Pišem Mariji, da žalibože ne ću moći doći na njezine svatove. Ne javljam joj, da si Ti tako odredio, a mislim, da joj ni Ti nijesi to kazao. Ovim radom oko slikanja crkvenog ruha opravdavam svoj boravak u zavodu preko praznika pred Ljudmilom i drugim kolegicama, koje su vrlo radoznale, gdje i kako kanim provesti ove školske praznike.

Bog bio s nama!

Lijepo Te pozdravlja

Tvoja sestra Zita

Dubrovnik, dne 11.srpnja 1911.

18. s r p n j a 1911.

Jučer sam odgovorio Ziti, a danas je uzeo listonoša pismo sa sobom. Danas oko podne dodje Marija gotovo zaplakana u župnički stan te mi pokaže pismo, u kojem joj javlja Zita, da ne će moći prisustvovati njezinu vjenčanju, jer ostaje preko praznika u zavodu radi slikanja crkvenog ruha. "A pred nekoliko dana" -reče Marija-"pisala mi je Zita, da je skoro stalno, da će doći amo preko praznika i biti u mojim svatovima. Ja sam se tome tako veselila ! Zašto se je zadržala zbog onog ručnog rada u Dubrovniku?" Marija me pogleda upitnim pogledom, kao da traži i od mene razjašnjenje uzroka, zbog kojega na dolazi Zita. Na to sam rastumačio Mariji, u kakvom krasnom radu je zaposlena Zita preko praznika. Za nju je ručni rad i slikanje velik užitak. "Usotalom" - završih naš razgovor-" znate i Vi sama. Marijo, da će moći Zita mnogo ljepše sprovesti praznike u lijepom živahnom Dubrovniku nego ovdje, u ovom našem pustom selu." Marija se je malko smirila pa mi reče, da će u subotu na večer doći k meni njezin zaručnik i ona, da ih napovijedim naredne nedjelje. Vjenčanje bi se obavilo 9. kolovoza sa sv.Misom, kako su se dogovorili.

Ziti sam pisao, da me je osobito razveselio njezin sjajni uspjeh u školi te joj srdačno čestitam, preporučujući joj da zahvali dragom Bogu na primljenim darovima te ostane uvijek skromna i ponizna. Zatim joj izrazih svoje veselje zbog njezine uvidjavne pripravnosti u prihvaćanju moga stanovišta glede njezina boravka kroz praznike. Ujedno sam joj javio, da će njezin rad, koji joj donosi umjetnički užitak, biti još materijalno nagradjen time, što će uz besplatni boravak u zavodu za vrijeme praznika primiti još novčani dar. S Njom se veselim, da je sve to tako lijepo i dobro ispalo.

14. k o l o v o z a 1911.

Prošle srijede vjenčao sam Mariju s onim vrijednim Slovencem iz Portoroža. Bio je velik broj svatova; kod stola bilo nas je preko dvadeset. Vjenčanje sam obavio jedva oko jedanaest sati zbog zakašnjenja zaručnika i njegovih svatova. Pod sv.Misom držao sam mladencima kratku prigodnu propovijed. Istaknuo sam ljepotu kršćanskog braka, koji prima svoju moralnu snagu i produhovljenu, čistu sreću iz sakramentalnog vrela. Za tu zgodu isposudio sam zvonarevima posudja i stolnog pribora, koliko sam imao.Mariji sam dao kao vjenčani dar prilično veliku sliku sv.obitelji u lijepom okviru, oveće drveno raspelo, bijelu krunicu iz sedefa,molitvenik "Oče budi volja Tvoja", uvezan u bijeli celuloid i porculansku zidnu posudu za blagoslovljenu vodu. Zaslužila je; marno mi je uredjivala sa svojom majkom župnički stan. Čvrsto se nadam, da će biti sretni jer su oboje razumne i plemenite duše. Zita je čestitala Mariji na krasnoj umjetničkoj razglednici, što je Mariju razveselilo.

Kod stola pripovijedali su stariji o lijepim starim običajima, koji su vladali nekada kod sklapanja braka. Velik dio tih starih običaja, koji su bili prožeti poezijom, nestalo je u zadnjim generacijama.

Pod večer otidju svatovi prema stanici uskotračne željeznice, kojom su imali poći u Portorože, da dovedu mladu ženu u kuću ženika. Imali su i glazbu, koja ih je pratila: manje gusle,veće gusle (bas) i "klarinet". Sreća što je bilo nebo naoblačeno, te stoga nijesu svatovi trpjeli velike vrućine, kakva je bila prije podne kod vedrog neba.

31. k o l o v o z a 1911.

Jučer sam bio u Piranu, da obavim svoju redovitu mjesečnu ispovijed kod svog ispovjednika u franjevačkom samostanu. Stigao sam u Piran ranim vlakom, da nabavim neke potrebite stvari. Misio sam u svetištu Bl.Dj.Marije u Strunjanu. Potražio sam ručak u jednoj pristojnoj gostioni u Piranu.

Tu sam kod stola u kutu gostinjske sobe zamjetio jednog svećenika. Pristupim bliže; lice njegovo činilo mi se je poznato. "Nijesi li Ti Franjo, moj stariji kolega u goričkom sjemeništu" . Franjo se je mene jedva sjetio, kada sam mu kazao svoje ime.To je i razumljivo: Franjo je bio u bogosloviji dvije godine preda mnom. Kada sam ja stupio u goričko sjemenište, Franjo je bio otišao kao prefekt u biskupski djački konvikt u Trst. Zatim je bolovao skoro godinu dana. Tako se je desilo, da je naše lično poznanstvo bilo površno, nejasno . Franjo je bio rodom iz nekog sela sjeverno od Pazina. Svršio je njemačku gimnaziju u Trstu, a bio je gojenac biskupskog konvikta u Trstu kroz čitavu gimnaziju. Sada je upravitelj neke hrvatske župe nedaleko Buja. Veselili smo se, da smo se

zajedno našli. Ispripovijedili smo jedan drugome svoje prilike i neprilike na svome dušobrižničkom području.

Budući, da smo obojica morali još dugo čekati na vlak, pošli smo u malu kavanu, gdje smo uz crnu kavu nastavili svojim pripovijedanjem. Franjo je želio znati, kako se osjećam u svojoj župi,u kojoj nije nikada bio, ali je čuo, da je to najbjednija i najzabačenija župa u biskupiji. I on se je čudio, kada je saznao,da sam onamo premješten, jer -ne će da mi laska- da o meni imaju svi svećenici, koji me poznaju vrlo dobro mišljenje,(da sam vrijedan i sposoban svećenik). Rekoh mu, da boravak u takvim župama može biti uz dobru volju korisna škola u duhovnom životu.Ispripovijedali smo zatim i svoje privatne obiteljske prilike. Franjo je čuo, da mi je umrla majka, razmjerno još mlada i da sam pastorku svoje majke poslao u učiteljsku školu, čemu se mnogi svećenici čude. On dolazi mnogo više u doticaj s ostalom braćom svećenicima te može mnogo više toga saznati iz naših svećeničkih krugova. Pitao me je kako živim. Kada mu iznesoh način svoga dnevnog života,- reče mi, da i on provodi sada sličan život. Bio je prije u jednoj lijepoj maloj župi u Liburniji, odakle je pred deset mjeseci premješten u ovu veću župu, iz koje kani što prije otići, jer mu nije po volji da mu narod plaća cijelu dušobrižničku kongruu. Nekada je to bilo u naravnim prinosima, a sada daje svaka kuća u gotovu novcu. To je njemu vrlo neprijatno, iako je narod ove župe vrlo dobar,te se župa nalazi u vrlo lijepom plodnom kraju Istre. Uz dopuštenje svoga nasljednika u predjašnjoj župi ostavio je u jednoj prostoriji velikog župnog stana svoje pokućstvo, a svoju sestru, koja mu vodi kućanstvo, poslao je u neku domaćinsku školu u Sloveniji, da se usavrši u vodjenju kućnog gospodarstva. Položio je župnički ispit prošle godine, a sada se sprema za polaganje katehetskog ispita za srednje škole. Čeka prigodu, da se natječe za župu, koja bi njemu odgovarala ili katehetsko koje mjesto. Za sada živi sam u župničkom stanu, kao i ja,hranu pak mu nose iz gostione, vrlo ukusno pripremljenu, kako mi reče. U toj lijepoj župi vjernici su u ogromnoj većini Hrvati, ali se oni takvima ne priznaju, već vele, da su "Slovenci".

Zanimat će te "reče mi", kako sam bio primljen u ovoj župi kod svoga dolaska u studenom prošle godine. Preda mnom bio je upravitelj župe talijanski svećenik, koji vlada slabo hrvatskim jezikom. Kod primopredaje župe prisustvovao je, uz predjašnjeg upravitelja župe, uz dekana -Talijana-dvaju crkvenih starješina i patron župe, načelnik općine, pod koju spada i moja župa.Bogat je on veleposjednik.Dovezao se je u svojoj dvopregnoj kočiji. Saznao sam kasnije, da je doprlo do ušiju toga ohologa Talijana, da sam ja neki borbeni Hrvat te je htio,da me osobno vodi i upozna.Inače bi bio poslao na primopredaju općinskog tajnika, kako je to bilo kod predjašnje primopredaje. Iza dovršenog službenog posla sjeli

smo za stol u sobi pokraj kancelarije, koja je uz kancelariju i opremljena inventarnim pokućstvom -iako starim- što je meni vrlo dobro došlo. Na stolu je bio velik tanjur narezane domaće šunke i sira uz pšenični kruh i dvije staklenke crnog vina, koje je veoma dobro u tom kraju Istre. Načelnik je sondirao teren mojih narodnih osjećaja i težnja na tom polju. Postupao je kod toga vrlo ljubazno kao dobar diplomat. Prozreo sam njegovu namjeru i bio vrlo oprezan u svojim odgovorima i izjavama. Govorili smo, razumije se, talijanski. "Vidite, velečasni," kazivao je načelnik," ovdje je vrlo dobar, miran narod. Ovdje je bilo mnogo župnika Slavena, ali ni jedan nije trovao ovdješnji narod panslavističkom politikom. I mi u općini živjeli smo uvijek u prijateljskim odnosima s ovdješnjim dušobrižnicima slavenske narodnosti. Nadam se, pače sam uvjeren, da ćete i Vi biti svećenik mira, ljubavi, pravi Kristov sluga. "Ja sam mu odgovorio, da sam želio i da želim uvijek takav biti. Činilo mi se je, da je bio zadovoljan, kada smo se rastali. Otpratio sam ga do njegove kočije."

Naručili smo drugu crnu kavu. Franjo je nastavio s propovijedanjem:

"Koncem godine 1910. kako znadeš, obavio se je u čitavoj državi popis pučanstva. Kako sam čitao u službenim tiskanim izvještajima u godini 1900. zabilježeno je samo sedam Hrvata u sadašnjoj mojoj župi od približno hiljadu i po stanovnika. U cijelom sudbenom kotaru Buje bio je unesen kao Hrvat samo sto i jedan stanovnik, premda ima Hrvata u tom kotaru preko sedam hiljada. Popis su obavili samo talijanski namještenici. Kod ovog zadnjeg popisa pučanstva morao sam otvoriti svoje političke karte. Bilo je to u prošlom prosincu uoči popisa pučanstva. Tada su imala doći u moju župu -prema našem dogovoru- dva profesora hrvatske gimnazije u Pazinu, da u prvoj nedjelji tog mjeseca održe obaviještenom narodu predavanje o popisu pučanstva i da tom prigodom upute narod, kako se ima izjaviti glede općevnog jezika, po kojem se pučanstvo ubrajalo u jedan ili drugi narod. Ja držim politiku uvijek daleko od crkve. Stoga nijesam kazao narodu ni jedne riječi u crkvi o tom predavanju, već sam oglasom, pribijenim na crkvenom tornju , upozorio narod na to predavanje. Odmah isti dan pošalje mi načelnik po općinskome slugi pismo, u kojem traži razjašnjenje o oglasu, koji da je osvanuo na vratima crkvenog tornja u "nepoznatom jeziku", "lingua ignota", kako se je on izrazio. Bilo bi dugo pričanje, kako je općinski načelnik mobilizirao državne i crkvene vlasti, da ne dodje do tog predavanja. Vidio sam, da bi u takvim prilikama moglo doći tom prigodom do sukoba. Stoga otkazah brzojavno to predavanje. Taj je dogadjaj dobro djelovao u budjenju nacionalne svijesti mojih župljana."

"Čuo sam", prekinuh Franju, da si podigao hrvatsku školu u svojoj župi. Veoma bi mi bilo drago čuti, kako ti je to uspjelo u toj talijanskoj općini, gdje su sigurno budno pazili, da ne bi

došlo do otvorenja hrvatske škole na njihovu području. "Na to je Franjo pripovijedao, kako je uspio, da podigne školu. Družba sv. Ćirila i Metoda u tom kraju, koji su Talijani smatrali kao svoju isključivu domenu." Negdje iza ove nove godine, reče, "dodju k meni tri starija vrlo pametna župljana s molbom, da bih im pomogao, da dodju do "slovinske" škole, jer da narod nije zadovoljan s talijanskom školom, koja postoji u mjestu već četrnaest godina. Talijanski da se učitelji drže daleko od naroda i zanemaruju školu. Vidio sam, da narodna svijest ima tu sporednu ulogu, jer je uspavana. Ja im obećah, da ću poraditi oko osnutka hrvatske škole, ali uz uvjet da bude barem oko sto djece, koja će preći u hrvatsku školu. Preporučio sam im, da o tome zasada nikome ništa ne kazuju, jer bi Talijani, kada bi to saznali, učinili sve moguće, da ne dodje do osnutka hrvatske škole u tom kraju."Gospodine, "reče jedan", prije bi pošla glava dolje, nego bismo o tome nekome nešto izbrbljali." Obećali su mi, da ćemi najdalje do dva tjedna donijeti zaželjene podatke koje će veoma oprezno sakupiti. Do petnaest dana dodju ova trojica opet k meni na dogovor u nedjelju iza večere. U to sam se vrijeme bio obratio pismeno okolišnim putem na ravnateljstvo Družbe sv. Ćirila i Metoda, da li bi bilo ono voljno sagraditi školu u ovom kraju. Primio sam pozitivan odgovor. Ova trojica zajamčila su mi, da će od sto šezdeset djece, koja sada polaze talijansku školu, sigurno od sto do sto dvadeset preći u hrvatsku školu.

Tada je uskrslo teško pitanje, kako će se isposlovati od općine dopuštenje za gradnju školske zgrade. Udesio sam to tako, da sam našao našeg pametnog i zgodnog čovjeka u župi, koji će tobože graditi lijepu kuću na svome zemljištu negdje u sredini župe uz cestu, gdje je položaj kao stvoren za školu. Nacrt za školu izradio je jedan slovenski arhitekt u Trstu tako da se malenom "nutarnjom promjenom u zgradi stvore prostorije, koje odgovaraju svim propisima za školsku zgradu. Taj spretni naš pristaša dobio je brzo i bez poteškoće dopuštenje za gradnju "svoje kuće". Koncem travnja počeli su se kopati temelji hrvatske škole. Razumije se, da je sve to izazvalo kod talijanskih mogućnika iznenadjenje, zaprepaštenje i protuakciju. Gradnja je škole ubrzana, da se već početkom listopada može u njoj držati obuka. Pisao sam upravi Družbe, da pošalje amo vrsnog učitelja, koji bi bio dorastao ovdješnjim poteškoćama i dobar organizator kulturnog pjevačkog društva.

Mnogo još toga zanimljiva pripovijedao mi je Franjo te bismo bili produljili sa svojim ugodnim razgovorom u vlaku, da nije Franjo vidio u kavani novi vozni red za parobrodarske linije s vrlo zgodnom vezom za Umag, odakle može stići kući u sat i pô. Pozvao me je, da dodjem što prije k njemu, odakle ćemo posjetiti dva susjeda župnika Hrvata, koji rade oko nacionalnog osvještenja našeg naroda u tim krajevima. Obećah, da ću doći.

Kući sam stigao nešto iza deset sati. Popio sam hladno mlijeko, koje mi je spremila Luca u konobi na hladnu mjestu.

Već je prošlo jedanaest sati. Unosim u svoj dnevnik iza večere, kako to obično činim. Vrijeme preko dana posvećujem svome studiju.

3. rujna 1911.

Jutros sam primio pismo od Zite, pisano 29.kolovoza. Ispričava mi se, što mi se nije javila već sedam sedmica opširnijim pismom, već mi je poslala samo dvije karte, a od mene da je primila samo jednu kartu iza mog zadnjeg pisma. Silno je zaposlena slikanjem misnog ornata, ali je taj rad ne umara, već joj donosi velik užitak, ugodnu razonodu. Tako joj vrijeme prolazi vrlo brzo. Više puta došla je u samostan njezina prijateljica Ljudmila, da je odvede sa sobom na koji izlet ili na kupanje, ali se je ona rijetko odazvala njezinu pozivu, premda joj je časna slikarica rekla, neka slobodno izadje, osobito kada je radila čitavo prije podne. Osjeća se sasvim zadovoljnom i sretnom u tom radu, ide u samostanski vrt, u kojem sestra vrtlarica goji uz povrće i krasno cvijeće. Katkada čita koje bolje djelo iz domaće ili strane literature. Doskora će početi opet školski rad, koji će joj ponovno donijeti promjenu poslije ovih samotnih dana tihog rada. Dotada, kako misli časna sestra slikarica, bit će dovršen rad oko misnog ruha. Piše mi i o nekim izdacima, što ih je imala za odijela, jer je tek ovih praznika skinula crninu za pokojnom majkom. U tu svrhu dobro joj je došao moj redoviti prinos za njezino uzdržavanje, koji joj je dala uprava samostana na slobodno raspolaganje.

Pita me, kako prolazim, kako moje zdravlje. Marija joj se javila poslije Velike Gospe. Piše, da je sretna u svom novom domu, a pred nekoliko dana da me je vidjela u Piranu i sa mnom govorila.-Bit će joj milo, ako joj se doskora javim oduljim pismom.

Odgovorio sam Ziti odmah danas prije večere.Ispunio sam, četiri stranice pisma većeg oblika. Najprije sam izrazio svoje veselje, što uživa u svom slikarskom radu, te joj ugodno prolazi vrijeme školskih praznika u radu, čitanju dobrih knjiga i drugim, iako rijetkim, vanjskim razonodama.- Ako joj treba još novaca, da namiri troškove za svoja odijela, neka mi slobodno javi, jer mi ne će biti teško poslati joj potrebiti novac. Jučer sam poslao upravi zavoda sedamdeset kruna.

Meni prolazi vrijeme takodjer vrlo brzo u mome radu, pravničkom studiju. Treba da se marljivo spremam za rigoroze, koje ću polagati, ako Bog da, u jeseni 1912. godine. Učim u svojoj sobi, u dvorištu pod krošnatim dudom ili u vrtu pod "ružom"; katkada čine mi skripte društvo po samotnim puteljcima na šetnji.

Sada se hranim ponajviše kiselim mlijekom, jajima i siro -

vim povrćem. Kupio sam i dvije oveće osušene šunke. Kruh mi nosi redovito iz grada naš listonoša. Subotom dobavim sebi, ako je moguće, svježeg mesa za nedjelju. Osjećam se sasvim zdravim, hvala Bogu, te bez osobite umornosti mogu učiti do osam sati dnevno. Ne zalazim nikuda, osim u Piran na svoju redovitu mjesečnu ispovijed, i katkada do kojeg brata svećenika u susjedstvu. Na šetnju idem puteljcima izmedju polja i sjenokoša svojih župljana, s kojima se tom prigodom rado zaustavim i s njima razgovaram o njihovim poslovima i poteškoćama, uplićemo i kakvu primjerenu vjersku pouku, što je sve milo mojim župljanima. Na večer provedem koju "uricu" na "škrilji" pred kućom barbo Zvane, kamo dodju često i bliži susjedi na "čakule". Tu im iznosim što čitam o najnovijim dogadjajima u svijetu.

Konačno isporučujem Ziti brojne pozdrave njezinih bivših susjeda, prijateljica, a napose zvonarevih. Osobito je spominje Luca i uvijek pita za nju, kada dolazi po poslu u župnički stan.

Želim Ziti, da svježim silama započne novu školsku godinu, te da je prati Božja pomoć.

8. listopada 1911.

I ove godine držim kroz ovaj mjesec listopad pobožnost sv. krunice. Narod posjećuje ove godine tu večernju pobožnost u većem broju nego prošle godine; osobito djeca dolaze u velikom broju. Već u prošloj korizmi poučavao sam neku odrasliju djecu u čitanju, iza dovršene vjerske pouke. Prije početka listopadske pobožnosti učio sam djecu, kako treba moliti sv.krunicu, tumačio sam im otajstva, kojih se spominjemo u sv.krunici. Naučio sam ih neke lake Marijanske pjesme. Vježbao sam ih i u pjevanju lauretanskih litanija po ovdješnjem napjevu, što je bolje uskladilo pjevanje u crkvi kod listopadske pobožnosti. Budući da u molitveniku "Oče, budi volja Tvoja" nema tekstova marijanskih pjesama, koje sam učio djecu, naručio sam iz Zagreba molitvenik "Isus, prijatelj djece" u dvadesetak primjeraka. On je veoma zgodan za moju djecu, jer uz željene pjesme ima i kratak izvadak iz katekizma. Taj molitvenik bit će samo prilaz na naš istarski pučki molitvenik "Oče budi volja Tvoja".

Poučavanje djece u čitanju bilo je vrlo primitivno, budući da nemam zgodnog mjesta, a ni najpotrebnijih učila. Crnilom i malim kistom narisao sam slova većeg oblika. Iz dasaka, što sam ih imao u župničkom stanu, sabio sam nešto, što bi imalo da odgovara tabli sa potrebitim stalkom. Na toj gruboj ploči, koju sam pocrnio vodenom bojom, pribio sam uske letvice - vodoravno u odredjenom razmaku, da medju njima mogu biti položena slova, nacrtana na tvrdom bijelom papiru. U crkvi pokraj oltara namjestio sam tu primitivnu ploču. Imao sam početnicu za pučke škole te po njoj uzimao pojedina slova, koja sam položio na tablu medju let-

vicama,a trstikom pokazivao sam slova i slogove djeci, koja su stajala pred pločom i zborno izgovarala slova i slogove,pokazane im trstikom. Iako nam crkva služi kao škola, uvijek smo svjesni djeca i ja svetosti mjesta. Budući, da su djeca bistra i pažljiva, naučila su u razmjerno kratkom vremenu dosta dobro čitati. Nabavio sam i trideset čitanki - početnica,koje sam darovao siromašnoj djeci. Djecu imućnijih kuća poučavao je u čitanju i pisanju seoski meštar. Nekoji roditelji molili su me, da bih njihovu djecu poučavao i u pisanju, ali to mi nije moguće, jer u crkvi nema klupa, na koje bi mogla djeca položiti pisanke kod pisanja. Donekle bi se dalo i tu pomoći, da naime djeca drže pločice na svojim koljenima, dok pišu. Ali za sada se ću upuštati u to, jer sam zaposlen svojim studijem.

Jučer sam obavio "pobir grozdja". Ove je godine tuča u dva navrata oštetila vinograde, iako ne u većoj mjeri. Barba Zvane misli da je tuča uzela skoro trećinu groždja, koje se isprva tako lijepo pokazivalo i napredovalo. Rekao sam barbi Zvani i seoskom županu, da bih ove godine propustio pobir, ali oni su mi kazali, da narod čeka da dodjem.- Tako sam eto jučer obišao župu u pratnji zvonarevih dvaju vozića,pred kojima su bila upregnuta dva magarca, dosta velika i jaka, s kojima su upravljali crkveni starješine. Iznenadilo me je, da su župljani-gotovo svi- dali vrlo lijepo odabrano groždje,i to u punoj mjeri. Zahvaljivao sam svojim župljanima, koji su me tako lijepo u svojim kućama dočekali, na njihovoj darežljivosti. Večeru nam je priredila Luca u mojoj kuhinji, gdje smo svi, koji smo bili zaposleni kod pobira, zajednički večerali. Imali smo tjesteninu s mesom od zaklane kokoši. Već je bilo osam sati prošlo, kada su otišli crkveni starješine, kojima sam se zahvalio na današnjem trudu, a barba Zvane ostao je još sa mnom,da se dogovorimo, kada ćemo gnječiti (on reče "smastiti") groždje. Reče mi, da bi on to učinio sutrašnji dan sa svojim sinom i unukom. Kaže mi, da je narod dao zrelo i zdravo groždje, premda je bila slaba berba uslijed ponovne tuče. Narod, da bi rado da ostanem medju njima, a barba Zvane da je čuo više puta od mladjih i starijih, "da nisu nikada imali tako dobroga plovana", čim da se i on slaže, koji je služio kao crkovnjak tolikim svećenicima." Pustite to, barba Zvane, "dometnuh", ne smije se nikad hvaliti dan prije noći. Ako budem umro medju vama nastojeći, da budem uvijek dobar vaš duhovni pastir, moći ćete možda sačuvati lijepu uspomenu o meni." Bilo je devet sati, kada sam ostao sâm. Osjetio sam u svojoj duši tihu radost, što mi je danas kod "pobira" pokazao narod tako odanu ljubav. Prirodjena dobrota, mekoća duše, što mi ju dao dragi Bog, osvaja srca mojih župljana. Čuo sam mnoge svećenike gdje se tuže, da je narod sebičan, nezahvalan. Bit će pojedinci, a možda gdje i veći broj u narodu, ali držim, da dobar dušobrižnik treba da uvijek

nastoji slijediti svoga Božanskog Učitelja u blagosti,poniznosti, požrtvovnosti ljubavi, bio on shvaćen ili neshvaćen od naroda. Ovdješnji pak narod precjenjuje moju susretljivost i pažnju. Ta odanost mojih župljana olakšava mi teški, samotni život u ovome zabačenom mjestu.

Prošlog četvrtka primio sam pismo od Zite. Piše mi, da je u toku punog školskog rada. U samostanskoj kapeli drži se takodjer listopadska pobožnost sv.krunice, kod koje i ona pjeva u zavodskom zboru. Č. sestra, koja vodi pjevanje, hoće, da Zita pjeva solo nekoje pjesme, jer da ona pjeva iz duše, čuvstveno, ganutljivo, kako se je izrazila č.sestra. Ako hoće iskreno da kaže,veli Zita-priznaje, da su neke pjesme odjek borbi, boli i radosti njezine duše, ali da ne voli pjevati solo pred publikom, jer joj se čini, da je to indiskrecija, profanacija njezinih najintimnijih čuvstava.

Sutradan iza Male Gospe (bilo je to u subotu), piše Zita - pozvala me je jedna prijateljica preparandistkinja, koja polazi sada IV. tečaj s Ljudmilom na berbu u krasan vinograd u okolici Dubrovnika. Ona ima brata pravnika, koji svršava doskora svoje nauke. Taj mladi gospodin, koji je takodjer bio na berbi, reče, kada smo ostali sami, da me pozna po vidjenju. U vrijeme mog boravka u vinogradu i kasnije u njihovoj kući, bio je taj mladić o odviše ljubezan prema meni, čini mi se, da je zaljubljen u me. Oprosti Stanko, što Ti to pričam. Ja Tebi povjeravam sve svoje doživljaje sestrinskom iskrenošću. Ja sam bila prema tome mladome gospodinu vrlo obzirna i učtiva, ali dala sam mu znati već u vinogradu, kada smo bili neko kratko vrijeme sami, te mi se je on približio -iako ne direktno-ljubavnom ponudom, da je moje srce nepristupačno njegovim osjećajima. Možda je bio poziv na berbu izlika, da mi se može približiti taj mladi gospodin.

Kada me je na povratku kući pratila Ljudmila,koja je takodjer bila na berbi,povjerila mi je, da ju je pitala njezina kolegica, sestra tog pravnika, da li je moje srce zaposjednuto, što bi mogla ona znati kao moja intimna prijateljica. Ljudmila,da se je na taj upit nasmijala te rekla svojoj kolegici, da je moje srce slobodno, koliko ona znade, ali da je zasad -kako se čini - zatvoreno za svaku ljubav prema bilo kojem muškarcu.- Treba da izbjegavam prigodu, gdje bih se mogla opet sastati s tim pravnikom, da mu ne dadem zgode za eventualni ponovni pokušaj osvajanja moga srca. Ja još uvijek osjećam, što sam Ti prošle godine u svom pismu kazala, da je naime moje srce mrtvo za svaku svjetovnu ljubav poslije onog teškog duševnog potresa. Ponovno Te molim, da mi oprostiš što Ti sve to pišem...Vidim i sama, da bi bilo bolje, da Ti to ne spominjem...Jošte nije moje srce u potpunoj vlasti razboritog razuma.

Posao oko slikanja misnog ruha završen je dva dana prije početka školske godine. Uprava samostana dala mi je uza sve moje

nećkanje sto kruna kao nagradu za moju suradnju kod slikanja misnog ruha. Iako tu nagradu nijesam rado primila, s druge strane, dobro će mi doći, da Ti olakšam troškove za moje uzdržavanje u školi. Pisala mi je dalje i o izdacima za školske knjige, o kupnji jesenskog kaputa, ali svi ovi izdaci bit će pokriveni svotama, što sam ih poslao zavodu za njezino uzdržavanje, a koje uprava samostana nije htjela za se primiti, već ih je priložila svoti za njezine razne potrepštine. Dodijeljeni honorar ostat će joj kao višak, kao pričuva za nepredvidjene troškove.

Na koncu pisma moli me, da je ne zaboravim u svojim dnevnim molitvama.

Dva dana iza primitka pisma odgovorio sam Ziti. Dulje sam razmišljao, da li bi se osvrnuo na njezino pisanje o susretu s pravnikom. Odlučio sam, da ću preći preko toga. Zita bi bila pametnije učinila, da mi nije o tome ništa javila, jer me je to uznemirilo. Čini mi se, da se u njezinoj unutarnjosti nalazi pod pepelom još sasvim neugašeno ugljevlje one jake vatre tako pogibeljne strasti. Majko nebeska, isprosi meni i Ziti potrebne milosti, da nam ostanu srca čista, mirna!

Smiren sam pisao Ziti pismo, u kojem izražavam želju, da je prati obilata Božja pomoć u radu kroz novu školsku godinu. Pišem joj, da je i meni javila uprava samostana, kako joj daje sto kruna kao nagradu za njezin sposobni i marljivi rad kod slikanja misnog ornata. Ta svota da nije plaća za taj rad, već samo znak priznanja, a dragi Bog da će naplatiti njezinu ljubav i trud, što ga je uložila. Pisao sam joj, da ću joj i nadalje redovito slati mjesečno sedamdeset kruna, kao dosad. Pobožnost sv. krunice može joj mnogo pomoći u njezinu duhovnu usponu. Pobožno razmatranje veselih otajstva sv.krunice, uvodi nas u hram svete čistoće, kojom se je odlikovala prečista Majka Boga-Čovjeka; uči nas ljubiti skromnost, poniznost, siromaštvo, ljubav prema bližnjemu. Svaki dan nadjemo Boga, koji nas svojim nadahnućem uči svoje nebeske istine i zapovijedi, ako mu odanom ljubavlju prikazujemo svoje srce i svoju dušu.- U svijetlu žalosnih otajstva znamo cijeniti križ, trpljenja, samozataju, žrtve; vidimo da je grijeh najveće zlo, jer je zbog naših grijeha toliko trpio naš Spasitelj. Upoznamo i beskrajnu, neshvatljivu Božju ljubav prema nama. Slavna otajstva dižu našu dušu u svijne visine vječne slave, koju ćemo postići iza kratkog strpljivo prevaljenog križnog puta, nasljedjujući svog Božanskog Učitelja.-Ponovo preporučam Ziti,da se utječe premudroj Djevici Majci dobrog savjeta,kada se bude zbunila na putu svog duhovnog života. Kada se bude osjetila progonjena, napadnuta od neprijatelja, neka pouzdano pokuca na vrata Tornja bjelokosnog; u toj neosvojivoj kuli dat će joj Nebeska Majka sigurno utočište i zaštitu. Djetinja je ljubav i štovanje Bl.Dj.Marije po pisanju uvaženih bogoslova jamstvo za vječ-

no spasenje. Pisao sam joj takodjer, kako su me župljani prigodom sakupljanja groždja veoma lijepo primili, te da mi je ljubav i odanost ovog naroda velika utjeha u mojem osamljenom životu. Iako ću istom do devet mjeseci poći polagati rigorozne ispite, treba da se marljivo i ustrajno spremam za njih.

Preporučio sam joj da se sjeti mene i pokojne majke u ovim listopadskim pobožnostima.

9. s t u d e n o g 1911.

Nedavno sam primio pismo od svog kolege i prijatelja Franje, s kojim sam sklopio uže prijateljstvo prošlog kolovoza u Piranu. Pozvao me je, da dodjem u ponedeljak k njegovu susjednom župniku Antunu, kod kojeg će se on naći već oko deset sati prije podne. Prema željezničkom voznom redu stigao sam u župni stan Antunov tek nešto prije podne, jer sam onamo pješačio preko jednog sata od željezničke stanice u Bujama, gdje sam imao da obavim neki posao za jednog mog župljanina.

Kod župnika Antuna, koji upravlja ovom svojom župom već tri godine nadjoh prijatelja Franju. Lično se upoznah sada s Antunom, dosad poznatim mi samo po imenu. Prije objeda povede nas Antun u zadružni podrum, kojim on upravlja na veliku korist ovdješnjeg naroda. U podrumu, koji može primiti preko tisuću hektolitara vina, nalazi se velika kuća gospodske vanjštine uz druge gospodarske zgrade. Sve se te zgrade nalaze pola sata daleko od župnog stana. Bila je to donedavna velika gospoštija nekog talijanskog posjednika, na kojoj su naši ljudi radili kao kmetovi. Kada su oni počeli tražiti bolje zarade u Trstu ili na kakvom drugom mjestu ili se selili u Ameriku, ta su velika imanja uslijed odlaska radnih snaga davala mnogo manje prihoda, pa su zbog toga njihovi vlasnici bili spremni, da ih prodadu, ali uz gotov novac. Župnik Antun digao je potrebiti zajam kod Poljodjelske banke u Zagrebu te je kupio jedno od ovih velikih imanja, koje je zasjecalo u područje njegove župe. Velik dio tog imanja preuzeli su okolišni naši hrvatski seljaci. Da lakše otplaćuju dug Poljodjelskoj banci ti novi posjednici, ustanovio je Antun zadružni podrum, u koji daju svoje groždje dužnici uz tržnu cijenu, ali svota se ne isplaćuje njima, već se šalje banci u svrhu isplaćivanja dignutog zajma. Antun je popunio podrumski inventar, koji je našao kod kupnje imanja te pravi dobro tipizirano vino, čiji uzorak šalje sve do Češke i Galicije raznim samostanima i drugim ustanovama. Tako može brzo i uz povoljne cijene prodati vino zadružnog podruma. Čista dobit podijeljena je medju zadrugare razmjerno prema prodanom grožđju. Narod može vidjeti i naučiti, kako se pravi dobro i zdravo vino. Antun je bio sin imućna i napredna seljaka, te se je od dječačkih godina zanimao za poljoprivredu -kako mi je kazivao-, premda su ga dali u škole. Do petna-

est godina, možda i prije, bit će -kako računa Antun bivši kmetovi nezaduženi vlasnici preuzete zemlje.

U velikoj kući bivšeg veleposjednika uredio je Antun školsku sobu. To će biti druga hrvatska škola u tom dosad našem narodu otudjenom kraju. Školu će uzdržavati Družba sv.Ćirila Metoda. Druge prostorije u toj prostranoj kući služe za "posujilnicu", koju je ove godine osnovao Antun, veća soba kao čitaonica, točnije za sastajanje Antunovih župljana, starijih i mladjih, po nedjeljama i blagdanima. U kući stanuje sa svojom obitelji jedan seljak, koji pazi na kuću i brine se za poslove u podrumu. Kako sam razabrao iz razgovora s tim seljakom, on je vrlo bistar i kao seljak, koji nema mnogo slobodnog vremena razmjerno je mnogo načitan i upućen u razne grane poljoprivrede.

Antun je pet godina stariji od mene po bogoslovskim naukama. Došao je na ovu župu pred tri godine kao upravitelj župe,a nedavno je postao župnikom. Mi se dosad nijesmo lično poznavali, jer je Antun svršio gimnaziju na Rijeci i u Sušaku. Vrlo je sposoban. Rado filozofira. Čita mnogo, osobito filozofska, psihološka djela. Poznaje vrlo dobro Förstera, Dostojevskoga i druge pisce, koji se bave psihološkim problemima. Vrlo je skroman i jednostavan. Mnogo mi je toga o njemu pripovijedao Franjo, kada smo se našli u Piranu. Vidio sam, da nije pretjerivao.

Antun me je primio bratskom gostoljubivošću. Kućanstvo mu vodi sestra, a ovih dana nalazi se kod njega i njegova majka u posjetima.

Veoma sam ugodno proveo popodne s ovom svećeničkom subraćom, koji su u političkim i gospodarskim pitanjima bolje verzirani nego ja. Iznosili su osnove, kako bi trebalo osvijestiti narod toga kraja u nacionalnom pogledu i podignuti ga gospodarski. Antun je kazao, da zapravo nije za svećenika političko nacionalno polje, na kojem se lako zaboravi na pravednost i ljubav, ali u ovim prilikama gdje naš narod nema u ovim stranama svojih školovanih ljudi, treba da svećenik pomogne svome narodu znanjem i radom, da dodje do svojih nacionalnih i socijalnih prava. U tom svome radu izvan svoga svećeničkog zvanja ima svećenik paziti da bude uvijek vjeran učenik Učitelja ljubavi i mira. Slagao sam se potpunoma s Antunovim nazorima i načelima.

U pet sati rastali smo se. Pao je prvi mrak. Franjo je krenuo prema svojoj župi, udaljenoj kraticom oko sedam kilometara, a ja sam se uputio prema željezničkoj stanici, da oko sedam sati krenem prema svome dušobrižničkom mjestu.

Zadovoljan s današnjim izletom iako sam izgubio čitav dan za svoj studij, vratio sam se kući u 10 sati. Budući da je znatno zahladilo, dobro mi je došao moj jesenski ogrtač.

16. s t u d e n o g 1911.

Jučer smo pretočili mlado vino. Ima ga svega oko dvadeset hektolitara. Vrlo je dobro. Barba Zvane kaže, da još nijedan "plovan" u njihovoj župi nije imao toliko vina i rakije do pedeset litara jake i dobre. Već ima kupce i za vino i za rakiju. Mislim, da će biti cijena vinu oko dvadeset para po litri, a rakiji krunu i dvadeset para. Od vina zadržat ću količinu kao i prošle godine, do dva hektolitra i desetak litara rakije, sve to u prvom redu za svoje župljane, kada dodju k meni. Prodanim vinom moći ću namiriti velike izdatke za rigorozne ispite u narednom ljetnom roku. A i za skripta i za knjige, potrebne mi za te ispite, izdajem znatne svote. Sve mi to nabavlja gimnazijski kolega Albert P., koji kani takodjer doktorirati narednog ljeta. Otkada sam bio pred godinu dana u Beču, da položim prvi državni ispit, nijesam se vidio s Albertom. On me upisuje u juridički fakultet, diže potpise za moj indeks te mi šalje točne upute za ispite, i skripta i druge juridičke knjige.

Pred nekoliko dana sreo sam u Trstu prijatelja Ivana, koji je došao u Trst, da posjeti svoju obitelj. Pripovijedao sam mu o svome spremanju za rigorozne ispite. Ivan mi reče, da su upute, poslane mi od Alberta vrlo dobre, bolje, nego što ih je on imao za polaganje svojih ispita. To mi daje neku sigurnost u mom spremanju za ispite. Nastojat ću, da idem na ispite svakako u ljetnom roku naredne godine, samo ako mi dragi Bog očuva zdravlje.

Šest tjedana iza zadnjeg svog pisma javila mi se Zita kraćim pismom. Veli, da joj teku dani vrlo brzo. U zavodu spremaju lijepu priredbu za blagdan Bezgrešne s pjevanjem, recitacijama i igrokazom. Igrokaz sličan opereti, prikazuje djevojku, koju dovede zaštita Nebeske Majke kroz razne pogibli i napasti do samostana, gdje nadje mir svoje duše. Taj je igrokaz djelo nekog francuskog autora, a prevela ga je na hrvatski jezik ondješnja jedna časna sestra. Zita piše, da je njoj dano, da igra ulogu te djevojke. Od početka školske godine radi na slikanju antipendija za zavodsku kapelu pod nadzorom časne sestre slikarice. Taj posao ima biti gotov do 8. prosinca. Javlja mi dalje, da je kupila vrlo lijep zimski kaput za pedeset kruna, kostim, bluzu, cipele, šešir i druge neke manje stvari za svoje odijevanje. Uza sve to nije potrošila sav novac, koji je imala u rezervi. Sve do proljeća ne će joj trebati trošiti za odijevanje.

Uz obične svoje upite, kako moje zdravlje, šta radim, kako susjedi i njezini znanci, kojima šalje pozdrave, završava svoje pismo preporučujući se u moje molitve.

Danas je odnio listonoša moj odgovor na Zitino pismo. Pišem joj, da me veseli, što joj lijepo i brzo prolaze dani ne samo u školskom radu već i u umjetničkom slikanju nabožne sadrži-

ne, koja može pomoći duši da se digne u čiste sfere, te tako lakše zaboravi na duhovnu bijedu, u koju nas često vuče naša iskvarena narav sa svojim neurednim sklonostima. Ove se često puta protive ne samo etici već i estetici. Želim joj najbolji uspjeh u slikarskom radu i u igrokazu. Pred dva mjeseca kupio sam u Piranu od druge ruke fotografski aparat. Prilično sam se dobro izvježbao u snimanju i razvijanju fotografskih slika. Prilažem joj fotografiju majčina groba, na kojem sam 1.2. i 9. o.mj. (na njezin imendan) zapalio žižak. Slika je snimljena na Dušni dan. Fotografiranje mi donosi ugodnu razonodu. Poslat ću joj prigodom kakve fotografske slike pojedinačnih lica i skupina mojih župljana.

Dodah joj nekoliko riječi o svojem spremanju za ispite, o novostima u selu, izručih joj pozdrave susjeda i znanaca, koji joj zahvaljuju na njezinim pozdravima. Preporučujem sebe i dušu pokojne majke u njezine molitve.

30. studenog 1911.

Prošle subote bio sam kod prijatelja Franje I. - Njegova župa slavi kao zaštitnicu župe sv.Katarinu. Franjo me je pozvao, da toga dana održim prigodnu propovijed. Njegov susjed Antun pjevao je svečanu sv.Misu, kod koje sam bio djakon, a poddjakon drugi neki svećenik, meni dosada nepoznat, susjed i sjemenišni kolega Antunov Josip N., župnik u maloj lijepoj župi kod mora. Pisao mi je Franjo, da u ovim stranama nije običaj, da se na crkvenu slavu zaštitnika župe zovu drugi svećenici, ali on misli, da veći broj svećenika, kako to biva u senjskoj i u drugim nekojim biskupijama, uvećava proslavu zaštitnika dotične župe. Ujedno se nadje na okupu u takvoj prigodi veći broj svećenika, medju kojima se mogu izmijeniti korisne misli i pojačati medjusobna bratska svećenička veza.

Župna crkva sv.Katarine zidana je -kako se drži- pred četiri stoljeća; godina njezine gradnje ne postoji nigdje uklesana; u XVII. vijeku je prastara crkva proširena, kako kaže uklesani natpis nad vratima crkve, i to glagolskim slovima, a i u crkvi imaju ploče na grobnicama glagolske natpise. Franjo mi je pokazao, matice iz XVI. i XVII. vijeka, koje su bile pisane glagolicom.

Na svečanoj sv.Misi bilo je vrlo mnogo naroda; mnogi su stajali vani pred crkvom, jer ona ne može primiti više od sedam stotina vjernika. Srećom je bio lijep jesenski dan. Pjevači su pjevali u klupama pokraj oltara skladno koralnu sv.Misu, a na malom koru pratio ih je harmonijem seoski samouk, koji vrlo dobro hvata u akordima glasove crkvenih pjevača. Videći tako velik broj vjernika, oduševljeno sam propovijedao o krepostima sv. Katarine, koja je služila Bogu razumom, srcem i voljom, te dala svoj mladi život za sv.vjeru. Svečana sv.Misa s propovijedi za-

vršila je o podne.

Kod stola na jednostavnom, ali dobrom ručku, bili smo mi četiri svećenika i nedavno namješteni mladi učitelj Družbine škole u Franjinoj župi, koji je brat župnika Josipa. S tom sam se dvojicom sada sastao po prvi put i s njima se lično upoznao. Rodom su iz sjevero-istočne Istre, zagrijani za rad na polju narodnog osvještenja i kulturnog napretka našeg naroda u Istri.

Ručak je bio priredjen u seoskoj gostionici i donesen u župnički stan. Imali smo kod ručka odlično crno vino, koje zovu "refosko", a uspjeva osobito dobro u tom kraju, u kojem sam vidio i velik broj krasnih maslina. Kolika razlika izmedju ove i moje župe! Jedan i drugi kraj nastanjen je isključivo poljodjelcima, ali ovdje i lijepe seljačke kuće i odijelo na ljudima pokazuju materijalno blagostanje ovog plodnog kraja, koji se, kako čujem, naziva "vrt Istre". Ovdješnji je narod živahniji, veseliji nego u mojoj župi, ali moji vjernici, iako kulturno znatno zaostali i vrlo siromašni, imaju veliku prednost pred vjernicima Franjine župe u tome, što je moralni život mojih prostodušnih župljana na znatnoj visini, dok mladež Franjine župe odviše ljubi ples, koji skrivi često puta moralni pad mnogih mladića i djevojaka, kako mi je to pripovijedao Franjo.

Kod stola govorilo se i o omladinskim društvima, koja se osnivaju po istarskim selima, da se seoska mladež digne na višu razinu socijalnog kulturnog i nacionalnog života na osnovi kršćanskih načela. Takodjer Antun, Franjo i Josip osnovali su prošlih ljtnih mjeseci u svojim župama takva omladinska društva. Na sastancima drže se predavanja; mladiće uče učitelji rodoljubne pjesme, koje su zgodne za budjenje narodne svijesti tog naroda. Drže se i zgodne zabave. Organizatori tih seljačkih omladinskih društava jesu istarski akademičari, učlanjeni u katoličko akademsko društvo u Zagrebu "Domagoj". Ta će društva biti i ustuk širenju protuvjerske struje u našem narodu u Istri.

Wrijeme poslije ručka do večernje pobožnosti, koja se je imala držati u tri i po sata, prolazilo nam je vrlo brzo u ugodnom razgovoru uz čašu vina i crnu kavu. Kako običajem u takvim zgodama, pušio sam cigaru, i to "Wiržinku", Antun redoviti pušač "Portorike", a Franjo prigodni pušač kao i ja, palio je cigarete "Memfis", kojima je nudjao i mladog učitelja. Josip pak ne puši zbog svog krhkog zdravlja, kako mi reče. I on, blaga, skromna, tiha duša, radi oko budjenja narodne svijesti svojih župljana, koji su Hrvati. I Franjo i Josip rade -vidi se - po direktivama župnika Antuna.

Franjo mi je pripovijedao neke stvari koje su već poznate njegovim susjedima Antunu i Josipu; o poteškoćama i zaprekama, što ih je postavljala talijanska općina, da ospori-ako već ne može onemogućiti otvaranja hrvatske škole u njegovoj župi. Ali je ona pred nekoliko dana morala uzmaknuti u tom sprečavanju po

naredbi namjesništva u Trstu, kod kojega je posredovao narodni zastupnik prof. Matko Mandić. Pred tri dana počeo je s obukom u novootvorenoj školi mladi učitelj koji je došao amo već prvog dana mjeseca listopada. Družbina škola ima preko sto dvadeset djece uza svu protuhrvatsku akciju i zastrašivanje talijanskih moćnika. Onaj dan - kada su pale zapreke otvorenju hrvatske škole, brencalo je, kako je pripovijedao Franjo, zvonce na školskoj zgradi cijeli dan. - Živahnom gestikulacijom pripovijedao je Franjo, što mu se je desilo pred tjedan dana u nedalekom talijanskom gradiću, koji dominira svojim položejam na osamljenom brdu nad okolinom. Franjo je imao da obavi neki posao u tom gradiću. Kada se je vraćao kući, sakupi se oko njega šest, sedam momčića od približno petnaest do sedamnaest godina i počnu ga vrijedjati u talijanskom jeziku prostim izrazima i zviždajem." Samo vi vičite i zviždite, pomišljah u sebi', reče Franjo , ali držite ruke k sebi! Kada smo pak bili na nizbrdici izvan mjesta, čujem iza sebe glasove: "Demoghe la fuga a questo p...prete schiavo"... Pomisli: ne će biti dobro...I zaista doskora čuo sam, gdje grebe kamenje. Jedan mi kamen preleti preko glave...Okrenuh se i stadoh gledajući šutke oštro i strogo te nedorasle momčiće...I moji progonitelji stanu...Nastavih svoj put, ali polaganije. Doskora počne opet padati kamenje oko mene; jedan manji kamen pogodi me u desno rame, a drugi obori mi šešir s glave. Razljućen okrenuh se natrag prema toj četi, posegnuh mrkim licem u prazan stražnji djep hlača, kao da grabim samokres te stajah s odlučnim licem držeći ruku u stražnjem džepu hlača...Momci stanu...jedan od njih vikne: Non si scherza piu...ga rivoltella...Dobro je, pomislih...ovi dečki shvatili su, da imam samokres i da kanim pucati kod daljnjeg gadjanja kamenjem u svoju obranu. Još sporijim korakom proslijedih svoj put. Iz načela nijesam nikada nosio oružje sa sobom, niti ću nositi. Volio bih da sam nastradam, nego da tko nastrada od moje ruke", završio je Franjo pripovijedanjem ovog doživljaja.

Na to je iznio mladi učitelj isto tako nedavno doživljeni gotovo komični sukob s već odraslim dječacima istog gradića. Pred desetak dana bili su župnik Franjo i on na pošti u tom gradiću da govore telefonski s ravnateljstvom Družbe sv. Ćirila i Metoda u nekoj važnoj i hitnoj stvari. Dok su oni čekali u hodniku pošte, da dobiju telefonsku vezu s Opatijom, sakupilo se je pred staklenim vratima pošte pet, šest tih dječaka, jer su vidjeli u hodniku pošte Franju, koji je već poznat u tom gradiću, otkada je pokrenuo zidanje hrvatske škole u svojoj župi. Franjo je hodao po hodniku gore dolje. Kada je došao do zatvorenih staklenih vrata, stadoše ti ulićnjaci pokazivati rogove i pljuvati, dovikivati pogrdne izraze. Franjo je svaki put stao pred staklenim vratima kratak čas mirno, hladno promatrao vladanje tih dječaka, kao da ih proučava. Vidjevši dječurlija kod župnika potpunu indiferent-

nost za njihovo izazivanje udalje se.

Taj mladi učitelj učinio je na mene vrlo dobar dojam: ozbiljan, sredjen, sposoban, voljan je, da sve svoje sile postavi u službu predane mu škole i svoga naroda.

Poslije sam razgledao župnički stan, koji nije baš lijep, ali je mnogo bolji od mog siromašnog župničkog stana. U kući nema nikakva pokućstva osim u kancelariji i u sobi do kancelarije, što pripada župnom uredu po inventaru i u sobi gornjeg sprata, gdje su Franjin priprosti krevet i dva oveća sanduka, u kojima je amo dopremio najpotrebitije mu stvari. Svoje je druge stvari ostavio Franjo u župničkom stanu mjesta, gdje je prije službovao, kako mi je već pripovijedio u Piranu kod našeg prvog susreta.

Večernja je bila u tri i pô sata. Asistirali smo Franji kod oltara Josip i ja. Antun je morao zbog žurnog nekog posla prije otići. Kod večernje molila se je krunica i pjevale litanije u hrvatskom jeziku.

Otišao sam od Franje odmah poslije večernje, da stignem na vrijeme na vlak prema svojoj župi. Na mom putu pridruži mi se jedan Franjin župljanin, koji stanuje u udaljenom zaselku Franjine župe. Hvalio je svoga "plovana" koga vole i pripadnici talijanske stranke, jer da je za sve dobar pastir, prema svima vrlo susretljiv, sa svakim da lijepo razgovara, za sve da ima dobru, često i šaljivu riječ. Za novac da ne mari. Svima da je žao,što ne kani ostati medju njima, jer da mu je teško, da ga plaća narod. Oni su po njegovoj uputi uložili molbu državnoj vlasti da ona preuzme plaćanje svećenika u njihovoj župi, ali da nema mnogo nade, da će biti udovoljeno njihovoj molbi. Tješio sam ga, da će možda ipak ostati medju njima, jer i on veoma voli svoje župljane i ovaj kraj.

Oko deset sati stigao sam u svoj samotni stan.

16. p r o s i n c a 1911.

Danas mi je listonoša donio medju ostalom poštom i Zitino pismo. U pismu priložena je i fotografija jednog prizora u melodrami koju su igrali u zavodu na blagdan Bezgrešne. Medju igračicama vidim i Zitu. Malne teško sam je prepoznao. Vidi se da pjeva. Njezin zanešeni izraz na licu svjedoči, da se je uživjela u svoju ulogu.

U pismu mi Zita zahvaljuje,što sam se nje sjetio i čestitao njezin imendan i rodjendan te obećao,da ću na dan sv.Lucije služiti sv.Misu, da joj udijeli dragi Bog obilato milosti za sadašnjost i vječnost, da ide u životu onim putem, koji vodi do vječne sreće. Spominje zatim svoj rad oko oltarnog antipendija, koji je po sudu čč. sestara uspio vrlo dobro.

Ne bi htjela, da shvatim kano samohvalu, što me izvješćuje o uspjehu svoje uloge na akademiji 8. prosinca, ali zna,da će

me tim izvještajem razveseliti. Uživjela se je u danu ulogu te ju je na neki način i proživljavala. Iza svakog čina bila je nagradjena burnim pljeskom. Na svršetku predstave morala se je po drugi put pokazati na pozornici. Dvorana je bila upravo nabijena pozvanicima, od kojih su joj mnogi čestitali iza priredbe. S neke strane bilo joj je to neugodno, jer je to unijelo neko poremećenje u onaj skladni, tihi nutarnji mir, koji je ušao u njezinu dušu, kada se je ujutro pričestila pod sv. Misom i prikazala Nebeskoj Majci svoje srce, svoju dušu, svoje dobre odluke moleći Je, da sve to prikaže Božanskom svome Sinu, te da joj bude zaštitnica na njezinu putu, koji joj je katkada tako težak i naporan. Preporuča se u moje molitve.

U školi joj ide dobro, uživa čvrsto zdravlje. Marija joj piše češće iz Portoroža; veoma je zadovoljna i sretna. Pišu joj i o meni. Kada dodju njezini u Piran, ponajviše, da prodaju drva, tom se prigodom svrate i k njoj, iznose joj novosti u mjestu i vijesti o meni. Piše joj Marija, da me moji župljani sve to više vole, ali da se i boje, da bih mogao ostaviti ih prijelazom u koju drugu, ljepšu župu.

Na koncu pisma moli me Zita, da joj opširnije pišem, kako mi teku dani, kako živim, šta je novo u župi, ma da je mnogo toga saznala od Marije. Neka oprostim njezinoj radoznalosti.

Odmah danas odgovorio sam Ziti opširnijim pismom.

Obavijestio sam je da sam izvršio svoje obećanje glede sv. Mise na njezin imendan. Neka primi dragi Bog moju vruću molbu, da je čuva od svakog zla duše i tijela po zagovoru sv. Lucije, njezine zaštitnice, te joj udijeli obilate milosti i pomoć na njezinu putu, teškom katkada do kršćanske savršenosti.

Veseli me, da je zdrava, hvala Bogu, te da joj ide dobro u školi. Čestitam joj od srca, na lijepim uspjesima u slikanju oltarnog antipendija i u ulozi u igrokazu danom 8. prosinca. Kako razabirem iz njezina pisma, ljudska hvala ne će je uznijeti. Neka ostane skromna i ponizna od svih svojih uspjeha i dade hvale Bogu za sve darove i sposobnosti, što ih je njoj udijelio. "Ne nama ne nama, Gospode, već imenu svojemu daj slavu", citiram riječi Psalmista.

Pišem joj da sam veoma zaokupljen za rigorozne ispite. Kada želi znati više toga iz dnevnog moga života i novosti iz župe, udovoljit ću rado toj nedužnoj njezinoj radoznalosti. Malko šaljivo i zorno opisujem joj dnevni red, svoj posao oko spremanja u kući i kod pripremanja svog ručka i večere. Možda sam odviše ružičastim bojama ocrtao duge zimske večeri uz knjige, tucanje oraha i badema, uz pijuckanje ruskog čaja, u toploj kuhinji, u kojoj me često zateče i jedanaesti sat. Opširnije joj pišem o svom društvu, o kanarincu, o maci, svome crnom, vjernom i odanom psu "Crnku", kojeg sam dobio na dar od nekog prijatelja župnika pred nekoliko mjeseci. Uspio sam, da je medju njima zavladalo ne-

pomućeno prijateljstvo. Crnko, bezazlena životinja, čini mi društvo i na mojim šetnjama. Tišinu prekida često živahni kanarinac. Vodim brigu i o cvijeću, kojeg neke vrste cvatu u kuhinji i uljepšavaju moju najbližu okolinu. Zatim dodje na red kuća, pokućstvo, odijela i rublje s opisom stanja, u kojem se nalaze. Obredali su se u pismu i susjedi, u prvom redu zvonarevi i drugi poznati župljani. Pisao sam joj i o posjetu novih prijatelja svećenika, njoj nepoznatih, o proslavi sv.Katarine u daljnjoj župi. Njezino pismo, da me je našlo u ugodnom raspoloženju, te spremno udovoljih njezinoj želji, da joj iznesem i sitnije crte svog života i okoline.

U preporuku, da se sjeti mene u svojim molitvama, i s obećanjem, da ću se je i ja sjetiti u "memento" kod sv.Mise i u drugim molitvama, zaključih svoje pismo srdačnim pozdravom.

Već je prošlo jedanaest sati, kada završavam ovo dugo pismo na šest stranica srednjeg formata i unosim sve bilješke u svoj dnevnik. Vrlo brzo prošla su mi ova tri sata u tom pisanju. Nadam se, da će me budilica produditi u 5 sati ujutro. U šest sati imam zornicu s vjerskom poukom naroda pod sv.Misom. Kao i prošle godine, dolazi i ove mnogo naroda na zornice.

24. p r o s i n c a 1911.

Danas je zadnja nedjelja adventa i ujedno Badnjak. Jučer sam obavio blagoslov kuća u svojoj župi. Bio je vrlo lijep dan, iako hladan; termometar na mojem prozoru pokazivao je ujutru 5°C. ispod ništice.

Gdjegdje vidi se nerastopljen smrznuti snijeg,koji je pao pred osam dana u visini do dvadeset centimetara. Bio sam veoma zadovoljan videći pobožnost i dobrohotnu susretljivost svojih župljana.

Danas je kvatrena nedjelja. Iza večernje obavljaju se molitve za pokojne u crkvi i blagoslove se grobovi. Lijep je to običaj, koji vlada gotovo u svim župama Istre. U svim kućama gori žižak u spomen dragih pokojnika, a na mnogim grobovima vidio sam upaljene svijeće. I ja sam upalio žižak u fenjeru na grobu svoje pokojne majke.

Drugi je eto Badnjak, što samujem. Iza večernjeg Gospina pozdrava, nisam ni vidio ni čuo ikoga. Samo gdjekada prekinula je tu šutnju oko mene pucnjava iz kakve puške ili kubure. Narod drži danas post i nemrs, iako to nije zapovijedano, jer je danas nedjelja. Pa i ja se držim toga. U mojem štednjaku pucketaju drva. Moja je večera bila čorba od graha, začinjena uljem,nešto kupljene tjestenine, polivene vrućim uljem i komadićima slane sardele, zelje i bakalar, kako smo uvijek večerali na Badnjak za života drage majke. K tomu sam popio čašu vina. Imao sam naranča i oraha. Ruskim čajem završio sam večeru nešto iza šest sati. Iako bi mi bila zgodnija jednostavnija večera, ali iz pijeteta

prema svojim pokojnim roditeljima, koji su mnogo držali do tih tradicija, osobito pokojni otac, držao sam i ja taj običaj. U sedam sati i po bilo je sve pospremljeno po kuhinji.

Malo kada kroz godinu kao u ovakve dane osjećam vrlo teško prazninu oko sebe, koja je ostala u mom životu iza smrti ljubljene majke. Svojom materinskom dobrotom i onom finom nježnošću tako me je okruživala, da sam imao, i ako odrastao školovan svećenik, u nekim časovima u njezinoj blizini onaj osjećaj, što ga ima dijete, koje je sretno u toplom krilu svoje ljubljene majke. Ja bih se rado otresao te prevelike čuvstvenosti, ali ona uvijek izbija iz mojeg srca kao iz nekog nepresahnjiva vrela. Lijep je to dar Božji, koji unosi mnogo tihe sreće u čovječje srce, ali ta čuvstvenost može biti i izvor teške sjete, koja može nepovoljno djelovati na energiju i elan duše. Sreća je moja, da imam živu vjeru, čistu savjest, da me tješi svijest, da sam se kao svećenik čuvao uvijek - barem kako se nadam -, teškog grijeha i u najtežim prilikama, kako je to bilo pred godinu i po. Sve to tješi i diže u meni onaj duhovni "ja", ali moj osjećajni, čuvstveni "ja" nalikuje nekako djetetu, koje gladno u kolijevci plače i viče, doziva majku, da ga primi i nahrani na svojim grudima. Ta neka sentimentalnost, koju ne uspijevam ugušiti, unosi svojim glasom neku disonancu u akorde moga duhovnog života. Ovaj jedini ima pravu i vječnu vrijednost, jer ima da bude odjek one natprirodne apsolutne harmonije, kojom ima da zatitra naša duša poslije ovog života, te u tome - u apsolutnoj Istini, Dobroti i Ljepoti - nadje svoju vječnu nepomućenu sreću, za kojom ona neodoljivo teži.

Zita mi je čestitala božićne blagdane na razglednici, koju je sama naslikala. Samotna crkva ističe se na bijelom pokrivalu snijega, obasjanom punim mjesecom, koji proviruje medju oblacima. Prema crkvi kreće netko u dugoj haljini pokrivene glave držeći u desnoj ruci rekao bih knjigu. Bit će, da je mene zamišljala pod onim samotnim licem. Odozgo u oblacima medju dvjema krilatim andjeoskim glavama napisano je: Mir na zemlji ljudima dobre volje. Na dnu razglednice ističe se velikim slovima: SRETAN BOŽIĆ! Veoma mi se svidja ta razglednica, koja kazuje i o umjetničkom daru Zitinu. I ja sam poslao Ziti svoje čestitke na lijepoj karti pred šest dana. Iako teško osjećam ovu svoju samoću, volim, da je Zita daleko od mene, jer bi njezino biće, njezina prisutnost unijela jak disakord u moju dušu. Nastojim i molim dragoga Boga, da moji osjećaji prema njoj budu uvijek čisti, bratski. Iskrenom bratskom požrtvovnom ljubavlju želim je pratiti i pomagati na putu do njezine vremenite i vječne sreće. Radujem se svakom njezinom napretku u duhovnom životu, veseli me svaki njezin uspjeh na školskom i na drugom polju.

I Marija sa svojim mužem čestitala mi je Božić i novu go-

dinu. Piše mi, da je primila fotografiju od Zite, kada je igrala svoju ulogu na pozornici 8. prosinca. Piše mi takodjer da će za Stjepanju doći amo, da posjeti svoje. Moli me, da to isporučim njezinim te da im izručim i njezine čestitke k božićnim blagdanima. Pisala bi i svojima, ali nitko od njih ne zna čitati. Nikada ne će zaboraviti, kako duguje veliku zahvalnost Ziti, koja ju je naučila čitati i pisati. Mariji sam odmah uzvratio božićne čestitke. Doskora je deset sati. U razmišljanju i bilježenju brzo su mi prošla ova dva sata.

Prije ponoćke izmolit ću božićnu jutarnju s pohvalama i proći propovijedi za ponoćku i za sjutrašnju podnevnu sv.Misu.

1. s i j e č n j a 1912.

Stupili smo u novu godinu 1912. Bog zna, što nam nosi u svome krilu ova godina. Neka me susretne štogod bilo u ovoj godini na putu moga života, samo to Te molim, Gospode,da me vodiš putem svojih zapovijedi i odane ljubavi prema Tebi! "Upravi moje korake po riječi Tvojoj, i ne daj, da ikakvo bezakonje zavlada nada mnom... Pogledaj na me i smiluj mi se!" Luč Tvojih istina neka prednjači mome razumu, pokori svojom milošću moju volju Tvojoj svetoj volji!

I u ove dane kuham sam sebi i priredjujem jela. Dan pred Badnjakom dao sam zaklati kokoš, tako i uoči Nove godine. Na Božić sam si skuhao objed izmedju druge i treće sv.Mise.Za ove dane kupio sam si u Piranu dobrih kobasica,koje nazivlju"kranjskim",kao i sira, voća i kolača, koji mogu dulje trajati. Pokojni moj otac, u čemu se s njime slagala pokojna majka, želio je i govorio, da se veliki blagdani imadu proslaviti i dušom i tijelom.

Na Stjepanju došla je k svojima Marija, kao što je bila najavila. Poslije objeda došla je sa svojim mužem i k meni u posjete. Ponudio sam ih čašom bijelog vina uz kupljene kolače. U Marijinom odijevanju i vladanju opaža se, da živi u gradu.Vele, da im ide dobro. Imaju doduše malo gospodarstvo, ali unovče vrlo dobro mlijeko i povrće od svog vrta. Dvije dobre krave mljekarice donose im lijepe novce u kuću. Istina, rade svi. Marija raznosi mlijeko, pomaže mužu u vrtu, koliko dospijeva,a majka, svekrva obavlja kućne poslove. Prošle jeseni udala se je muževa sestra, koja je bila dotada desna ruka bratu u gospodarstvu. - Iz ručne torbice izvadi Marija fotografiju Zitinu u njezinoj ulozi kod predstave. Ja joj pokazah takodjer poslanu mi fotografiju,koja prikazuje Zitu u drugom prizoru i razglednicu, narisanu Zitinom rukom. Marija je odmah shvatila, da je Zita kod crtanja te razglednice imala pred očima ovdješnju crkvu i mene, kada u noći idem u crkvu. Divila se je Marija Zitinoj sposobnosti u crtanju. I ja sam joj čestitao na umjet -

ničkom daru lijepom kartom, poslanom joj prigodom nove godine.

Kada sam ih poslije večernje ispratio zajedno s njezinim ocem Jurom komad puta prema željezničkoj stanici, zamolili su me Marija i njen muž, da ih dodjem posjetiti u Portorož prigodom mog polaska u Piran. Zvonila je "Zdrava Marija", kada smo se vratili u selo.

Na Silvestrovo poslije večere listao sam po svome dnevniku, ali nijesam ništa ubilježio. Pred očima moje duše obredali su se u živim slikama dogodjaji, što sam ih proživio u ovoj župi kroz ove dvije godine i nekoliko mjeseci. Bilo je teških dana, a najbolniji bio je dan smrti ljubljene mi majke. Živa uspomena na dvomjesečnu borbu, da se održim na svijetloj visini čistog svećeničkog života, malne me je opet uznemirila. Zatvorih svoj dnevnik i uzeh u ruke zlatnu knjižicu "Nasljeduj Krista" u latinskom jeziku. Glavno je moje duhovno štivo ta divna knjižica. Uzeo sam šesto poglavlje iz prve knjige, koje iako kratko, sadrži duboke, korisne misli...Da, da pravi mir i zadovoljstvo vlada u duši samo gorljiva i duhovnog čovjeka..... U ponoć sam završio jutarnju nove godine sa hvalospjevom: Tebe, Boga hvalimo. Zahvalih Gospodinu Bogu za sva dobročinstva, koja mi je udijelio kroz prošlu godinu i zamolih Ga klečeći, da mi oprosti sve moje grijehe, počinjene u minuloj godini. Preporučih se Njegovoj svemogućoj, premudroj očinskoj Dobroti, da me čuva i vodi putem svojih svetih zapovijedi u nastaloj godini.

Nešto iza ponoći idem na počinak.

16. s i j e č n j a 1912.

Dvije su godine prošle, što me je ostavila draga majka i pošla u bolji svijet. Misio sam danas za pokoj njezine duše. Poslije sv.Mise, pošao sam na njezin grob, pokriven bijelim plaštem smrznutog snijega, čiji kristali svjetlucaju na hladnim zrakama zimskog sunca. Već sam sinoć zapalio uljani žižak u svjetiljci, pričvršćenoj na podnožju kamenog grobnog spomenika. Kada se nalazim na njezinu grobu, kao da dolazi utjeha i smirenje u moju dušu, iako me hvata žalost nad njezinim teškim gubitkom.

Na sv.Misu došlo je prilično svijeta. Ovdje je običaj, da se u nedjelju napovijedaju godišnjice smrti do stote godine poslije smrti dotičnih pokojnika i oglasi se, za koje će se služiti sv.Misa u narednom tjednu. Tako su znali moji župljani da će danas biti sv.Misa za pokojnu moju majku. Poslije sv.Mise pošlo je više njih škropiti njezin grob po ovdješnjem običaju. Zbog ljute zime smrznula je voda u škropionici. U takvim slučajevima osobito ako je nedjelja, donese barba Zvane jednu ili dvije ugrijane opeke, u drvenoj posudi i istrese u smrznutu škropionicu, da se rastopi led, barem djelomično, nad

blagoslovljenom vodom. Tako je učinio barba Zvane i danas.

Medju novinama i časopisima, što mi ih je danas - u utorak - donio listonoša, nalazi se i pismo od Zite. Nije ona zaboravila na godišnjicu smrti pokojne majke. Piše, da će i ona biti u duhu prisutna kod sv.Mise, koju ću prikazati -kako znade- za pokojnu majku. Kako i prošle godine, tako će i ove namijeniti toga dana sv.Misu i sv.pričest uz druge molitve i koju žrtvu za pokoj duše pokojne majke. Zahvaljuje mi na čestitkama k božićnim blagdanima i k novoj godini, kao ponovno i na dugom zadnjem pismu, kojim sam je uvelike razveselio. Veli, da je upravo uživala u šaljivom i slikovitom prikazivanju mog i moje okoline. Želi mi najbolji uspjeh u mojem spremanju za rigorozne ispite. Sestrinskim osjećajima veseli se unaprijed mojemu doktoratu, koji ću postići ovog ljeta, ako Bog da.-Sada i ona i ostale njezine kolegice uče vrlo marljivo, da završe što boljim uspjehom prvo polugodište. Ona se nada, da će imati dobre ocjene. Javit će mi se koncem ovog semestra.

2. v e l j a č e 1912.

Krasan je bio danas zimski dan. Crkva je bila upravo nabijena vjernicima; bilo ih oko pet stotina. Zato se je malo teže razvio ophod oko crkve zbog skučenog prostora. Roditelji su doveli sa sobom i djecu, koja su navršila tri, četiri godine. Iako nema po sebi veće vrijednosti ona mala svjećica, što je primaju župljani na ovaj dan od svog dušobrižnika, vjernici je ipak žele imati u svojim kućama kao blagoslovljeni predmet. Umirućima i mrtvacima u lijesu daje se ta svjećica u ruke, svima bez razlike dobi. Živa, jaka vjera prožima život - vanjski i unutarnji - ovog prostodušnog dobrog naroda. Bog dragi znade, ali držim, da ima u tom dobrom narodu mnogo vjernika, koji nijesu nikada izgubili posvećujuću milost, što su je primili na svetom krstu. I to mi je utjeha u ovim mojim prilikama. Ovo lako čuvanje Gospodnjeg stada, koje rado i spremno sluša glas svoga dušobrižnika, namjesnika Nebeskog Pastira, ne zadaje mi mnogo brige, niti nameće većih žrtava, te mi samo po sebi ne donosi ni većih zasluga, ali Gospod će se obazrijeti na moju žrtvu, koju Mu prinosim, pasući Njegove ovčice u ovoj pustoj samoći, kamo me je poslao preko crkvenih poglavara.

Jučer u četvrtak bio sam u Piranu, da obavim svoju mjesečnu sv. ispovijed. U samostanu naših hrvatskih franjevaca našao sam prijatelja Franju, koji je došao ovamo takodjer u tu svrhu, da obavi sv. ispovijed. Kada smo izvršili svoju nabožnost, otišli smo zajedno u nama već poznatu kavanu, gdje smo proveli preko jedan sat u ugodnom prijateljskom razgovoru. Pripovijedao mi je Franjo, kako ruju protiv njega Talijani nakon otvorenja hrvatske škole u njegovoj župi. Nekoliko dana iza no-

ve godine primio je on od Biskupskog Ordinarijata dopis, u kojem ga kori biskup, što se je dao upregnuti u kola borbenog nacionalizma, te da svojim postupkom tjera iz crkve, otudjuje sv. vjeri mnoge vjernike. Njemu - Franji - da je vjera "scabellum" nacionalizma. Poziva ga na red. Neka bude pravi savjesni dušobrižnik, koju mu je službu povjerila sv.Crkva, a ne nacionalni agitator. Neka bude pravi savjesni pastir Božjeg stada,a ne neki nemaran najamnik ili čak vuk, koji rastjerava ovce.

"Znaš" kazao mi je Franjo temperamentno, to me je strašno uzbunilo. Ja sam bio svjestan, da sam kao dušobrižnik uvijek vršio svoje dužnosti. Nastojao sam, da budem taktičan u svim prilikama. Ljubeznije sam susretao vjernike svoje župe,koji su bili drugog političkog mišljenja, da ne misle, da ih zanemarujem i omalovažavam zbog njihova političkog stava. Išao sam svima na ruku, bez razlike političke i nacionalne orijentacije. Govorio sam sa strankama talijanski, ako su me ove nagovorile talijanski, premda sam znao, da bolje govore svoj hrvatski materinski jezik. U talijanskoj pučkoj školi postupao sam s djecom blaže nego u hrvatskoj školi, samo da me krivo ne sude. U crkvi sam izbjegavao svaku riječ, koja bi se mogla krivo tumačiti, protegnuti na političko polje. Od siromašnih svojih župljana nijesam uzimao uredske takse ni štolarine,darežljiviji sam bio prema pristašama talijanske stranke,dapače sam prilično pomagao materijalno nekog doseljenog Furlana u župi, koji je imao bolesnu ženu i petero sitne djece. Poveo sam za njega i sabirnu akciju, da ne trpi glad njegova obitelj. Moji su se župljani odazvali znatnim prinosima u živežnim namirnicama za ovu obitelj. A sada eto te stroge osude, izrečene protiv mene, a da nijesam bio ni preslušan, da se mogu braniti. Zbilja to me je ranilo u dušu. Isti dan, kad sam primio taj dopis, napisao sam onako uzbudjen i ogorčen, uvjeren, da mi je učinjena nepravda ovim teškim ukorom,svoju obranu na pune četiri stranice službenog arka. Bio je to izljev moje ogorčene duše, ali i salva reventia i oboedientia debita ordinario (uz dužno poštivanje prema biskupu.) Ipak taj dopis nijesam odmah otposlao, već pročitavši ga nekoliko puta, pazeći da li se nijesam možda gdje izrazio nezgodno u svojoj uzrujanosti, otpremio sam ga tek iza tri dana, ne promijenivši ništa. Dva tjedna iza toga - pred deset dana - pošao sam do Biskupskog Ordinarijata da sâm iznesem važnu stvar pred biskupa. Naš je biskup kako znadeš Slovenac. Čim sam došao k njemu - on me lično pozna - reče mi:"ste š ekaj hudi? Vi ste si pač celo ono stvar preveč vzeli k srcu". Zadržao me je kod objeda, kod kojega sam opširno pripovijedao sav tok svoga rada u svojoj župi.Kazao mi je, da su bile dignute pismeno i usmeno teške optužbe protiv mene. Predao je bio to pitanje na rješenje kancelaru, koji je bio bolje upućen u te optužbe,pa mi je bio tako otpremljen

onaj dopis, koji me je teško uznemirio. Udobrovoljen i zahvalan otišao sam od biskupa, završio je Franjo tu epizodu iz svog dušobrižničkog života. Pretresavši još neka pitanja, aktuelna u životu hrvatskih svećenika u Istri, razišli smo se, Franjo na parobrod, a ja na željezničku stanicu.

15. v e l j a č e 1912.

Umoran sam. Učim gotovo čitav dan uz kratke odmore. Devet je sati. Večerao sam u sedam sati. Priredio sam topao cijeli krumpir uz ocvrti komadić šunke, k tomu začinjene zimske salate, ubrane u vrtu ispod debelog slamnog pokrivala. Završio sam tu dobru večeru zdjelicom lipova čaja s limunom. Prije spavanja uzet ću zdjelicu mlijeka. Kod ovog napornog rada treba da se dobro hranim.

Sjedim u toploj kuhinji kod stola, na kojem su novine i časopisi zadnje pošte, što obično pregledavam iza večere. Jutros mi je listonoša donio i Zitino pismo, koje sam otvorio jedva iza večere, da me ne bi eventualno bunilo kroz dan u mojem studiju i u mojim molitvama. Zita je otpremila pismo prošle nedjelje, a dan prije, desetog ovog mjeseca, završio je prvi semestar u njihovoj školi, te su im podijeljene svjedodžbe o školskom uspjehu u tom polugodištu. Šalje mi prijepis svoje semestralne svjedodžbe. U svim predmetima ima ocjenu "odlično". Nedavno, kao i u prošlom mjesecu studenom, pisala mi je uprava zavoda, na koju sam se bio obratio, da me izvijeste o vladanju i školskom radu Zite, da je njezino vladanje u zavodu i u školi uzorno, a napredak u školskim predmetima odličan. O tome nijesam spomenuo Ziti ništa u svojim pismima.- Zita je već zrelija i nadarena, pa uz svoju marljivost postizava tako lijepe uspjehe u školi. Iz tog njezina pisma izbija zadovoljstvo i vedrina. Javlja mi, da je vrlo dobro napredovala u glasoviru. Sestra, pod čijim nadzorom uče u zavodu sviranje i pjevanje, kazala joj je, da se u njezinu sviranju i pjevanju opaža odjek njezinih čuvstava. Ona i sama to osjeća. Prošle subote imale su na večer malu priredbu s pjevanjem i recitacijama. Uprava zavoda pozvala je na tu priredbu samo roditelje i bliže rodjake učenica. I Zita je imala da otpjeva neku pjesmu i izvede drugu neku točku na glasoviru. Nakon otpjevane pjesme i odigrane neke sonate burno su joj aplaudirali. U publici je vidjela taj dan kao i na akademiji na dan Bezgrešne onog pravnika, o kojem da mi je pisala prošle jeseni. Izgubila se je odmah nakon završene priredbe, da joj ne bi on pristupio bliže.

Moli me, da joj pošaljem kakve fotografije, snimljene u našem selu i okolici, kao i od pojedinih lica iz moje župe i kakve skupine župljana. Osobito bi rado imala fotografije susjeda. Drži, da mi već dobro ide snimanje i izvodjenje fotograf-

grafskih slika.

Napisat ću joj odmah večeras odgovor.

....

U odgovoru, što sam ga taj čas završio, najprije čestitam Ziti na njezinu odličnom uspjehu u školi. Neka zahvali dragome Bogu iz duše za primljene darove i milosti, te Ga zamoli, da joj i unaprijed udijeli svoj blagoslov i pomoć, da sav njezin rad bude posvećen Božjoj časti i koristi bližnjega. Neka ostane uvijek skromna i prožeta Ljubavlju prema Bogu i bližnjemu.- Vesele me njezine sposobnosti u pjevanju i u glazbi. To će joj vrlo dobro doći kao učiteljici, osobito ako bude službovala na selu. Pišem joj, da sam se već prilično dobro uputio u fotografiranje. Obećajem joj, da ću za drugo pismo spremiti nekoliko fotografija prema njezinoj želji. Završio sam ovo svoje razmjerno kratko pismo preporukom, da se medjusobno sjećamo u svojim molitvama.

22. veljače 1912.

Nastupila je korizma s jučerašnjom čistom srijedom, na kojoj je bilo mnogo vjernika u crkvi. Kako je već nekoliko dana popustila jača studen uslijed južnog vjetra, počeo sam već danas s vjeronaučnom poukom djece u crkvi, u kojoj sam kao i prošle godine uredio uz pomoć zvonarevih primitivna sjedala za djecu. Od približno stotinu djece, koja bi imala dolaziti na vjeronauk, došlo ih je danas osamdeset i sedam. Već sam prije izradio nacrt i raždiobu vjeronaučnog gradiva, koje kanim obraditi s djecom kroz ovu korizmu. Volim ovu dobru i poslušnu djecu. Kupio sam sličica i znatnu količinu jabuka, koje mi je odstupio uz nisku cijenu dušobrižnik u slovenskom dijelu Istre, dobar uzgajatelj voća. Jabukama ću češće, a sličicama rjedje obdarivati tu djecu. Svakog dana prije vjeronaučnog sata preporučam djecu Božanskom Učitelju, koji je s ljubavlju primao i blagoslivljao djecu, te Ga molim, da mi dade, ulije u dušu nadnaravnu požrtvovnu ljubav prema djeci, kojom treba da ih vodim k Njemu. Sretan sam, kada vidim ljubav i odanost te djece prema meni. Tada mogu s većim uspjehom raditi oko njihove vjerske naobrazbe i kršćanskog odgoja.

Ovdje se slavi mesopust (moji župljani kažu "pust", kako se to čuje i u drugim selima Istre), u nedužnom primitivnom obliku. Nekoji se mladići okrabulje navukavši ženske haljine i pokrivši lice rupcem, kroz koji mogu još dosta dobro vidjeti, te idu od kuće do kuće, gdje ih darivaju kojim jajem, komadom kobasice ili slanine, a nekoje krabulje nose sa sobom i čuture u koje uliju darovano im vino. Jedna skupina krabulja, u kojoj je jedan mladić dobro prebirao na sviralama "mihčić", došla je i k meni u župni stan. Obdario sam ih jajima, vinom i kolačima.

Na mesopust priređe sebi svi bolju masnu večeru. U nekojim kućama, gdje se sakupi nekoliko mladića i djevojaka, zna se i zaplesati uz svirku svirala. U jedanaest sati zazvoni zvono te oglasuje vjernicima kroz čitav sat, da o ponoći počimlje korizma, vrijeme nemrsa, posta, pokore. U taj sat pospremi se sve masno u kući, lonci, tave i zdjele, sve što je omašćeno dobro se ispere. Ima još kuća u mojoj župi, u kojima se drže stari , vrlo strogi negdašnji propisi glede posta i nemrsa, koji su sada znatno ublaženi. Pripovijedao mi je ovih dana barba Zvane, kako se sjeća, da je pokojni njegov djed iza večere na mesopust uzeo komadić mesa na vilice te je to spremio na neku gredu pod krovom njihove prizemne kuće u znak, da se ne će više jesti meso sve do Uskrsa.

Iako smatram, da nijesam dužan postiti zbog svog napornog duševnog rada, svejedno ću postiti kroz ovu korizmu, jer se osjećam zdravim, hvala Bogu, i jakim, te mi post ne će škoditi. Ujutro malo mlijeka bez kruha, obilniji ručak, zdjelica mlijeka, s manjim komadom kruha za večeru, očuvat će me u snazi. Znam pak korist posta za jačanje duhovnog života.

17. o ž u j k a 1912.

Prošlog sam tjedna zakopao opet dvoje župljana, koji su umrli od sušice, djevojčicu u šesnaestoj godini i oca petero djece, trideset i pet godina starog. Slaba prehrana, loši stanovi, zanemarene prehlade, zajednički život sa sušičavim bolesnicima, uzrok su tako čestoj sušici u mojoj župi. Treba poučiti narod, kako će i u svojim siromašnim prilikama moći imati zdraviji stan, bolje se hraniti, čuvati se zaraze, te na vrijeme liječiti tuberkulozu. Kada bi se vlasti više brinule za zdravlje i napredak tog zapuštenog naroda, bio bi broj oboljenja i smrti od tuberkuloze sveden na minimum, jer je ovdješnji kraj po svome položaju veoma zdrav. Nastojat ću, da po mogućnosti, uputim svoje župljane, kako će se čuvati i liječiti od ove teške bolesti. Uputit ći ih na liječnika u bližnjem gradiću, koji je kako čujem s više strana vrlo sposoban i savjestan. U prvoj danoj prigodi porazgovorit ću se s njim o tom tako važnom pitanju. Upoznao sam se lično s njime, kada je liječio moju majku.

Prošli smo polovicu korizme. Zadovoljan sam s uspjehom vjeronaučne obuke. Sada imamo vrlo lijepe dane. Djeca dolaze redovito na obuku, premda je narod zaposlen poljskim radovima kod tako povoljnog vremena. U ove dane uzeo sam nekoliko fotografskih snimaka ove moje djece u crkvi, pred crkvom na putu , pojedince i u skupinama. Slike su mi ispale dobro. Ove i još neke druge fotografije iz našeg sela poslat ću ovih dana Ziti, kako sam joj obećao.

Kao u sve korizmene nedjelje tako je i danas došlo vrlo mnogo župljana na pobožnost križnog puta. Nabijena je vjernicima crkva i kor, te mi je teško obilaziti u crkvi k pojedinim postajama križnog puta. Trebalo bi produljiti ovu crkvu, koja ne može primiti sve župljane, ali otkuda sredstva? Narod je tako siromašan.

31. o ž u j k a 1912.

Maslinska je nedjelja. Danas je moja župna crkva bila kao kakva maslinska šumica uslijed brojnih i većih maslinovih grančica, što su ih donijeli u crkvu svi prisutni vjernici;nabavili su ih u kraju gdje uspjevaju masline. Crkva je bila dupkom puna, nekoliko vjernika moralo je ostati vani pod trijemom crkve. Kod blagoslivljanja maslinovih grančica i pod sv.Misom pjevali su lijepo i skladno pjevači, koje je uvježbao pokojni župnik. Kod pjevanja Gospodnje muke imao je ulogu evandjelista veoma ugodan bariton.

Jučer mi je stiglo pismo od Zite, pisano na Blagovijest. Piše, da je hvala Bogu, zdrava i zadovoljna. U školi bila je prva sjednica za ocjenjivanje u drugom polugodištu. Učenje joj ide sve to lakše i postaje joj sve ugodnije. U zavodu se osjeća duh korizme. Meni kao duhovnome svome vodji uz svog ispovjednika želi da sestrinskom iskrenošću otvori svoju dušu u nastojanju i borbi za uspon u duhovnom životu. Obećala je na dan pepelnice - nije se zavjetovala - da će kroz korizmu krotiti sva svoja osjetila, a napose oči, da će postiti petkom i subotom,iako nije dužna zbog školskog rada;kako mi je rečeno. Svake nedjelje drži se u zavodskoj kapeli križni put, a u druge dane u tjednu sveta krunica, iza koje pjeva zavodski zbor psalam "Smiluj se meni, Bože" pred izloženim Svetotajstvom, te druge korizmene pjesme. U zavodsku kapelu može doći i vanjski svijet. Dalje veli Zita, da sve to više osjeća vrijednost uskladjenog duhovnog života, iako katkada mora voditi borbu protiv svojih neurednih nižih sklonosti, koje se bune, što su tako zauzdane. Ljudmila joj je donijela nekoliko dana iza zavodske priredbe na završetku prvog polugodišta pismo od pravnika, koje mi je već spominjala u svojim pismima. Ovo je pismo izručila Ljudmili sestra onog pravnika, njezina kolegica. Zita je vratila pismo neotvoreno i molila Ljudmilu, da nikada ne prima takvih pošiljaka za nju. Nekoliko dana iza toga primila je preporučeno pismo od pravnika. Otvorila ga je. U njemu očituje joj pravnik svoje duboko štovanje i veliku ljubav, te je moli, da mu ne odbije svoje ruke. Odgovorila mu je ukratko, da ona ne osjeća sada nikakve sklonosti za bilo kakvu svjetsku ljubav. Sve to povjerava ona meni kao svome bratu. - Na koncu pisma moli me, da ne zaboravim fotografije, koje sam joj obećao u zadnjem svojem pismu.

Odgovorio sam Ziti večeras. Izrazujem svoju radost, što ide zadovoljno lijepim putem savjesnog marljivog školskog rada, a osobito što sve to više cijeni vrijednost duhovnog života. Njezino odricanje, samozataja donijet će joj obilate plodove, očeličit će njezin duhovni značaj. Šaljem joj u ovom preporučenom pismu desetak fotografija. Tu je crkva, djeca u crkvi, pred crkvom, pojedina djeca, od kojih nekoje ona pozna, barba Zvane pod crkvenim trijemom, kada zvoni o podne. Jela, Luca sa Pepicom i Jožićem, najmladjim sinom, koji je navršio tri godine, stoje pred vratima svoje kuće. Jedna fotografija prikazuje kanarinca u krletci na stolu, a uz krletku mačka, koja leži na kupu novina. Spomenuo sam u pismu, da ne vjerujem maci, da bi u mojoj odsutnosti štedila kanarinca, kada bi mogla do njega. Mene nema na nijednoj fotografiji.

Spomenuo sam u pismu i svoju djecu, koja tako marljivo dolaze na vjeronauk. Opisao sam joj, kako smo obavili današnje crkvene obrede uz brojno sudjelovanje župljana. Na koncu pisma navodim, što smo posijali i posadili u župničkom vrtu.

Zahvaljujući joj na povjerenju, što mi ga je iskazala prikazivanjem svoga duhovnog života preporučujem joj, da uvijek postupa po svojoj savjesti, prosvijetljenoj Božjom milosti, za koju moramo usrdno i ponizno moliti.

Bijela nedjelja 14. t r a v n j a 1912.

Današnji je dan unio veselje u moju dušu. Bila je prva sv. pričest moje djece. Stupilo je k stolu Gospodnjem po prvi put osamnaest dječaka i šesnaest djevojčica. I ove godine uspjelo mi je, da je primilo sv.pričest nekoliko djece mladjih godišta, pače troje od njih navršilo je jedva sedam godina. Nadam se, da ću doskora moći izvršiti odredbu sv.Stolice glede prve sv.pričesti u potpunom opsegu. Narod je bio naučen na to, da je prva sv.pričest označivala i bila završetak vjerske obuke, što je bivalo izmedju dvanaeste i četrnaeste godine dječje dobi.

Zvonareva je Luca uz pomoć nekoliko susjednih djevojaka pripremila pet stolova - većih i manjih - u župničkom dvorištu. Tri oveća stola i tri stolnjaka kao i nekoliko stolaca posudili su nam susjedi. Jučer je donijela Luca deset kilograma kruha i pedeset osladjenih kolača za današnji dan. Tri dana prije sv.pričesti držao sam trodnevnicu na čast Presv.Srca Isusova. Izvježbao sam djecu u pjevanju zlatne krunice. To su odmah prihvatili i vjernici u crkvi. Zlatnu krunicu i litanije Presv.Srca Isusova obavili smo pred izloženim Svetotajstvom. Na koncu smo pjevali "Do nebesa nek se ori". Na ovu trodnevnicu, držanu na večer, došlo je uz djecu i mnogo župljana.

Danas sam misio ranije. Uresili smo svoju siromašnu crkvu i oltar, koliko smo mogli prema našim prilikama. Djecu sam pri-

pravio na obnova krsnog zavjeta. Preporučio sam im danas, - što sam im stavio na srce i kod vjeronaučne obuke - da kroz devet nedjelja redom pristupe k sv.pričesti. Sv.Misa sa sv.pričesti, kod koje je bilo uz prvopričesnike mnogo drugih župljana, osobito roditelja i braće prvopričesnika, završila je oko deset sati. U dvorište župničkog stana došlo je sa prvopričesnicima mnogo njihovih roditelja i braće. Djeca su dobila kave i kruha, koliko su željela. Zajednički smo molili prije i poslije tog doručka. Iza toga poredao sam djecu u dvorištu da ih fotografiram. Obećao sam, da ću svakome od njih dati fotografiju. Kada sam im razdjelio spomen slike prve sv.pričesti, zapjevali smo na završetku te skromne, ali tako ugodne proslave, svi zajedno "Do nebesa nek se ori".

Obredi Velikog tjedna bili su razmjerno dobro posjećeni Na Veliki petak pjevali su poslije propovijedi pjevači "Plač Bl. Dj. Marije". Crkva je bila dupkom puna. Mislim, da na taj dan nije nitko izostao, koji je iole mogao doći u crkvu, a da nije poljubio u crkvi položeno raspelo. Roditelji su vodili sa sobom u crkvu vrlo malenu djecu, da poljube Raspetog Spasitelja.

Na dan Uskrsa bila je proslava uskrsnuća prije izlaza sunca. Iz toga blagoslovile su se jestvine, koje je donio narod u crkvu. Pjevana sv.Misa bila je u deset sati i pô. I ove su godine gotovo svi župljani primili sv.pričest prije Uskrsa. Starcima i bolesnicima, koji nijesu mogli doći u crkvu, odnio sam sv. pričest u tjednu poslije nedjelje Muke.- U sve ove dane imali smo krasne proljetne dane, samo u prva tri dana Velikog tjedna padala je obilna tiha kiša, koja je vrlo dobro došla usjevima i travi.

Kao uvijek prije blagdana, tako mi je i ovaj put Zita čestitala Uskrs. I ja sam joj poslao svoje čestitke na Veliki utorak na lijepoj reprodukciji Uskrsnuća Gospodnjeg, naslikanog od talijanskog nekog umjetnika. I Marija mi je čestitala ove blagdane. Odmah sam joj uzvratio. Takodjer s braćom svećenicima Franjom, Antunom i Josipom izmjenio sam uskrsne čestitke.

7. s v i b n j a 1912.

Danas - utorak - slavim svoj imendan. Jučer sam bio u Piranu, da obavim svoju mjesečnu ispovijed; krenuo sam onamo ranijim vlakom, da se mogu i prije vratiti radi svibanjske pobožnosti. Iz Pirana donio sam sebi mesa i kolača kao i kasnijih naranača, da sebi priredim tog dana bolji ručak. Ovdje, kao ni po drugim našim selima, ne vode računa ni o imendanu ni o rodjendanu. Imao sam dobru juhu s kupljenim rezancima, kuhano govedje meso s krumpirom i hrenom, kolače i naranče, koje su bile gotovo bez soka; popio sam čašu vina i zdjelicu crne kave. Na objedu zadržao sam i Juru, koji je bio baš u podne došao u župni

čki stan po nekom poslu. Uz kruh bilo je objeda za obojicu dosta, Jure, koji je vrlo slasno jeo, reče popivši i crnu kavu: "Da bi moja Luca znala tako kuhati! Marija je bila naučila dosta toga od Zite." Rekao sam mu, da bi ovaj naš svijet mogao mnogo bolje živjeti na svojoj zemlji, kada bi imao više znanja u obradjivanju zemlje i kućanstvu. S vremenom da će do toga ipak doći, "Škole, škole bi nam trebalo", reče Jure.

I ove godine privukla je svibanjska pobožnost mnogo mojih župljana u crkvu, premda su veoma zaposleni na polju. Držim je u večernji kasniji sat te nastojim, da bude što ljepša.

Danas sam primio pismo od Zite, koja mi čestita imendan. Zahvaljuje na poslanim fotografijama. Veli, da joj se sve svidjaju, a napose kanarinac s macom na stolu. Moli me, da joj i unaprijed pošaljem kakvu fotografiju. Opaža, da sam već vješt u snimanju i razvijanju fotografskih slika. Dalje piše, da se u zavodskoj kapeli drži lijepa svibanjska pobožnost, kod koje propovijeda vrlo lijepo jedan stariji otac dominikanac. Propovijedi su udešene osobito za mladji svijet, da ga uputi i potakne na praktično, aktivno kršćanstvo. Zita da ide sada u mjesecu svibnju svaki dan na sv.pričest. Moli Nebesku Majku, da je vodi kao svoje dijete putem kršćanskih kreposti, osobito sv. čistoće i prave poniznosti. Život u školi teče joj vrlo brzo. Pita me, kako uspijeva svibanjska pobožnost u mojoj župi ove godine. U spremanju za rigorozne ispite neka pazim, da odviše napornim radom ne naškodim svome zdravlju.

Na koncu pisma moli me, da je osobito u ovome mjesecu preporučam zaštiti Nebeske Gospe.

Odgovorio sam joj odmah danas. Zahvaljujem joj srdačno na čestitci k mojem imendanu. Drago mi je, da su je razveselile poslane joj fotografije; i danas prilažem u pismu dvije fotografije od dana prve sv. pričesti ovdješnje djece na Bijelu nedjelju. Pišem joj, da sam zadovoljan polaskom mojih župljana na svibanjske pobožnosti. Radujem se njezinoj pobožnosti prema Bl. Dj.Mariji. Nagradit će obilato Nebeska Majka njezinu djetinju odanost i ljubav. Iako radim sada mnogo, da se što bolje spremim za skorašnje ispite, osjećam se dobro, te se nadam,da ne će trpjeti od toga moje zdravlje. - Obećajem joj, da ću je se svakog dana sjetiti kod sv.Mise i u drugim svojim molitvama.

7. l i p n j a 1912.

Jučerašnji tjelovski ophod nije se mogao održati zbog kišovitog vremena. Obavili smo propisani obred u crkvi,koliko se moglo to izvršiti u onom skučenom prostoru. Ali u mojoj duši nema onog doličnog svečanog raspoloženja, koje bi odgovaralo tome blagdanu. Već u drugoj polovici svibnja opazio sam, da postajem nekako mlak u svome duhovnom životu; kao da vene, gine du-

hovno cvijeće u vrtu mog duhovnog života. Kod molitve postao sam suh, rastresen. I kod sv.Mise kao da je popustila ona pobožna sabranost,koja mi je bila izvor duhovne okrepe. Mislio sam da je to samo kratkotrajno, prolazno, ali sve to više ohladjuje mi duša, osobito zadnjih dana. Čini mi se, da obavljam svoje svećeničke dužnosti makinalno, bez dubljeg pobožnog osjećaja.Dosadašnja vanjska - rekao bih pustoš u ovome mojem samotnom životu nije mi bila toliko teška, jer me je krijepio i veselio moj unutarnji, duhovni život. A sada? Kao da se nalazim "u zemlji pustoj, besputnoj i bezvodnoj", kako govori psalmist.Duhovno neko mrtvilo zahvatilo je moju dušu. Da lakše podnesem to svoje duševno stanje, da ispunim tu svoju unutarnju prazninu,bacio sam se na što intenzivniji studij. Za vrijeme odmaranja što biva, kada ne mogu više izdržati napor, osjećam još više svoju duševnu potištenost.- Gladan sam i žedan unutarnjeg skladnog mira, tihe sreće, ali ono vrelo, iz kojeg je dosad crpla smirenost i zadovoljstvo moja duša, kao da je presahlo.Kušam da analiziram ovo stanje svoje duše. Gdjekoji put mislim,da je ova duševna depresija, koja se odrazuje i u mojem duhovnom životu , jer sam po svojoj naravi čuvstven, ekspanzivan. Uzrok tom duševnom stanju može biti živčana izmorenost uslijed napornog studija. Nije isključena napast, navala paklenog duha, da mi ogrzne svećenički život, omlitavi moj dušobrižnički rad. Možda je sve ovo troje udruženo. Kada osjećam ovu težinu puste, maglene samoće unutarnje i vanjske, tada čeznem za blagodati društva duše, koja bi me razumijela sa mnom čuvstvovala. Tražim utjehu, okrepu u molitvi, ali toj mojoj molitvi kao da nedoštaju krila, duša mi ne može poletjeti, da se srcem i pameću dignem k Bogu . Istina je, Bog vidi moju nevolju i moje nastojanje, da se vjerom, ufanjem i ljubavlju vinem k Njemu. Pred par dana bio sam na sv.ispovijedi i otkrio ispovjedniku bijedno stanje svoje duše. On me je tješio, da su to prolazne kušnje, koje Bog šalje ili dopusti za moje dobro. Neka ustrajem u savjesnom vršenju svojih dužnosti, molim, razmatram što pobožnije i sabranije služim sv.Misu. Naša moralna vrijednost da se ne sastoji u pobožnom čuvstvovanju, već u dobroj volji, da uskladim sav svoj život s Božjom voljom. Nastojim, da slijedim savjete svoga pobožnog razboritog ispovjednika, ali mi se čini, da sam kao uzet,nepokretan u svome duhovnom životu. Silim se, da budem kao i prije vedar, ljubezan prema svakome, ali su neki bliži već opazili moju potištenost, nekakvu mrzovolju te me pitali, da li sam bolestan...

O Bože, izbavi me iz ove teške nevolje!...

19. l i p n j a 1912.

Danas navršavam dvadeset i osmu godinu svoga života. Ovo je dosad moj najžalosniji rodjendan. Nemam nikakve volje, da sebi priredim koji bolji ručak na dosadašnji svoj rodjendan, kao što sam bio učinio na svoj zadnji imendan. Tada je vladalo drukčije raspoloženje u mojoj duši. Za današnji objed uzeo sam dva kuhana jaja i salate i popio čašu vina. Večerao sam kao obično, kiselo mlijeko i komad kruha.Popijem i preko dana koju čašu mlijeka da mogu izdržati napor svog višesatnog studija.

Za svoj rodjendan primio sam od Zite pismo, koje glasi:

Dragi brate Stanko! Ponajprije Ti šaljem ovim mrtvim slovima svoje tople srdačne sestrinske čestitke k Tvojem rodjendanu. Neka Ti udijeli dragi Bog obilje svoje milosti, da dugo živiš i radiš na Božju čast i za spas povjerenih Ti duša! Neka Ti dobri Bog obilato nagradi Tvoje žrtve, koje si pridonio i prinosiš za moje dobro te se brineš skrbno za moju vremenitu i vječnu sreću. Obavljam devetnicu na čast Presv.Srca Isusova, da Te svojim milostima prati i pomaže na putu Tvog svećeničkog života.Danas, na blagdan Presv.Srca Isusova,završila sam tu devetnicu. Svaki dan kroz devetnicu primala sam sv.pričest, koju sam uz druge molitve prikazala za Te Božanskom Spasitelju. I na Tvoj rodjendan namjenit ću sv.pričest za Te. Do dvadeset dana bit će konac školske godine. Nadam se, da će moje ocjene biti, kakve su bile koncem prvog polječa. Kada budem završila rad za ovu školsku godinu, Ti ćeš biti u punom toku napornog spremanja za polaganje doktorskih rigoroza. Pišeš mi, da kaniš poći na ispite zadnjih dana mjeseca srpnja. Veselim se sestrinskom ljubavlju, da ćeš doskora imati u svojim rukama doktorsku diplomu. Ušulja mi se katkada misao u dušu, kako bih bila sretna da s Tobom u župničkom stanu proslavim Tvoj doktorat. I Marija me ponovo pita, da li ću do nje u Portorož ovih školskih praznika, gdje bih mogla biti na Kupanju u ovom lijepom kraju dulje vremena. U mjesecu svibnju da je dobila dijete, komu je dala na sv.krstu ime Zita Marija. Ona bi me tako rado imala kod sebe više dana. Prepuštam Tvojoj bratskoj dobroti i svećeničkoj razboritosti, da odlučiš gdje ću provesti ove školske praznike. Imam potpuno povjerenje u Tebe i znam, da imaš u svojoj odluci pred očima moje dobro. Pitala me je i jučer i časna sestra predstojnica, da li ću ići kući koncem školske godine. Odgovorila sam joj, da mi glede toga nijesi dosad ništa pisao.

Hvala Ti na fotografijama prvopričesnika. Pisala mi je Marija,da si - kako su joj njezini pripovijedali - vrlo lijepo sve uredio za prvu sv.pričest djece. Ljudi da sve više znadu cijeniti Tvoju ljubav prema njihovoj djeci i prema njima. Tvoje posjećivanje ne samo odraslih župljana već i bolesne djece i Tvoja velika briga za njih da je osvojila srca svih da Te svi - staro i mlado - štuju i ljube. Kada djeca ne slušaju svoje roditelje

ili učine što nije dobro, prijetnja roditelja i drugih, da će ih tužiti "plovanu", veoma odgojno djeluje jer Te djeca veoma ljube te su Ti odana. Kada budem vršila učiteljsku službu, poći ću i ja Tvojim putem, putem ljubavi i požrtvovne dobrote.

Očekujući Tvoj skori odgovor na ovo moje pismo i preporučujući se u Tvoje molitve lijepo Te pozdravlja

Tvoja sestra Zita

Dubrovnik, dne 14. lipnja 1912.

Sinoć iza večere pošao sam u svoj župnički vrt, gdje sam se u tihoj samoći želio snaći u labirintu mojih misli i osjećaja, povezanim sa Zitinim pismom, njezinom željom - iako prikrivenom - da dodje amo preko skorih školskih praznika. Pristupio je k meni napasnik: Što se ubijaš tom ubitačnom samoćom. Pozovi amo Zitu. Ona će ti donijeti svijetlo u ovu tamnu osamljenost, podignut će svom vedrom živahnošću potištenu tvoju dušu...Razvedrit će te... Vratit će ti se veselje za život u dušu, jer će te Zita okružiti svojom sestrinskom ljubavlju i nježnom brigom...U mojoj mašti radjale su se lijepe slike, nedužni prizori, koji su tako godili mojemu srcu...Ali doskora pojave se na pozornici moje duše zavodljive slike, ožive jasno uspomene teških napasti, koje je izazvala pred dvije godine u mojem biću Zitina nedopuštena strastvena ljubav i njezini zavodljivi čari...Ne! Volim stenjati makar do smrti pod teškim teretom ove svoje potištenosti i osamljenosti, nego li možda utrti put propasti svoje i Zitine duše.... Ne!...I ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla! Amen.

Večeras smiren i u duši zadovoljan zbog sinoćnje odluke, napisao sam Ziti ovaj odgovor:

Draga sestro Zito! Najsrdačnije Ti zahvaljujem na Tvojim čestitkama k mojem rodjendanu i na Tvojim sestrinskim osjećajima. Napose Ti zahvaljujem na Tvojoj devetnici Presvetom Srcu Isusovu i ostalim molitvama, koje si prikazala dragome Bogu za me. I nadalje se preporučam u Tvoje molitve. Moli, draga sestro, moli mnogo na moju nakanu!

Ne spominji mi žrtve, koje da ja za Te prinosim! Nijesu to nikakve žrtve, već nešto lako i ugodno, kada mogu nešto pridonijeti za Tvoje vječno i vremenito dobro. Postići tu svrhu bila bi meni najveća nagrada za moje nastojanje oko Tvoje sretne budućnosti. Veseli me, da ćeš, ako Bog da, s odličnim uspjehom završiti i ovu školsku godinu, kako se nadaš. Bratskom radošću pratim svaki Tvoj napredak.

Sada imam zaista mnogo posla i truda, da se što bolje pripravim za svoje ispite, koje kanim polagati koncem srpnja, ako Bog da. Moli za sretni uspjeh mojih ispita!

Držim, da je najbolje, da ostaneš preko praznika u Dubrovniku, kao prošle godine. Pisat ću časnoj poglavarici u toj stvari. Naći će se za Tebe sigurno kakav posao u zavodu. Ako uspijem na ispitu javit ću Ti to brzojavno. U tom slučaju proslavi, molim Te,

moj stečeni doktorat zahvalnom trodnevnicom, čime ćeš me veoma obradovati.

Ljubav prema djeci i njihova uzvraćena odana ljubav znatno mi olakšava ovaj moj samotni život.

Lijepo Te pozdravlja Tvoj brat Stanko

Ziti nijesam htio obrazložit svoju odluku, da ostane preko praznika u Dubrovniku, kako sam to bio učinio prošle godine. Mislim, da će to ona naslutiti. Ništa joj nijesam htio pisati o svojoj duševnoj depresiji; možda će Zitu iznenaditi moja usrdna molba, da moli mnogo za me.

Napisao sam zatim pismo upravi zavoda, u kojem sam zamolio, da zadrže Zitu u zavodu preko praznika te joj nadju kakav posao, koji bi odgovarao njezinoj sklonosti i njezinim sposobnostima, jer da smatram, da će joj biti boravak u zavodu preko praznika ugodniji i korisniji, nego u ovom osamljenom selu. Slat ću redovito mjesečnu svotu kao u drugim mjesecima kroz školsku godinu. Nadam se, - pisah - da ne će biti poteškoća, da se udovolji mojoj molbi.

Zatekao me je skoro dvanaesti sat u pisanju pisama i dnevnika.

27. lipnja 1912.

Iako sam veoma zaposlen učenjem za skorašnje rigorozne ispite, osjećam veliku potrebu, da idem nekuda, da olakšam teret sve teže samoće i potištenosti. Jučer sam krenuo ranim vlakom prema željezničkoj stanici, najbližoj novom dobrom prijatelju župniku Antunu. Iza kratka odmora kod njega, krenuli smo obojica do župnika Franje. K njemu smo stigli oko deset sati. Baš se je spremao za izlet na morsku obalu, četiri kilometra daleku, zajedno s većim brojem učenika hrvatske škole pod vodstvom njihova mladog učitelja. Pridružili smo se i nas dvojica tim izletnicima. Uz lijepo pjevanje vesele djece i u ugodnom razgovoru došli smo do morskog žala, gdje se je daleko u more protezao morski šljunak. Malo podalje od obale bila je hrastova šumica. Učitelj je ostao kod djece - bili su samo dječaci -, koja su se spremala na kupanje, a mi smo trojica pošli do župnika Josipa, čiji je župnički stan udaljen od toga žala samo nekoliko stotina metara. Kod Josipa nadjosmo mladog - meni nepoznatog - gospodina. Josip nas upozna s njime. Bio je to profesor hrvatskog jezika u nekoj hrvatskoj srednjoj školi, priznat slavist, koji je proučavao hrvatska istarska narječja te o tome pisao pširnu radnju, kako sam saznao od Antuna. Mladi profesor imao je kratak dopust, da posjeti teško oboljenog člana svoje obitelji, koja je nadleko odtuda nedavno kupila lijepo imanje i ovdje se naselila. Mladi je profesor neženja. Doskora sam upoznao u njemu velikog idealista, poletnu pjesničku dušu impulzivnog i širokogrudnog značaja. U ugo-

dnu razgovoru uz čašu dobrog crnog vina, kojim nas je ponudio Josip, prekine nas zvono župne crkve koje oglasi podnevni andjeoski pozdrav. Josip je bio upućen u taj organizirani školski izlet i znao, da će biti ručak izletnika u sjeni hrastovih stabala nedaleko morskog žala. Franjo, koji je bio glavni organizator tog izleta, pozove i mladog profesora, da nam se pridruži. Oko pola sata poslije podne stigosmo u šumicu. Malo zatim prispije onamo vozić u koji su bila upregnuta dva magarčića i kojim je upravljao odrasao dječak. Na voziću bio je dopremljen hladan ručak za izletnike i za djecu, koje je bilo preko četrdeset i za njihovu pratnju. Bilo je četiri kilograma kuhane šunke, možda stotina kuhanih jaja, četiri komada domaćeg sira i desetak hljebova pšeničnog kruha. Bilo je i nekoliko litara crnog vina "refoška". Za sve se je to pobrinuo Franjo. U sjeni su bila dva kabla pitke vode, koje su donijeli jači dječaci iz obližnjih kuća. Učitelj i Franjo poredali su djecu i podijelili hranu; svako dijete dobilo je komad narezane šunke, jaje, komad sira i veći komad pšeničnog kruha. U jednoj košari bilo je dvadesetak kilograma ranih šljiva iz Franjina vrta, koje su se na koncu podijelile medju djecu. Mi smo jeli jednaku hranu kao i djeca, ali smo uz to imali čašu dobra vina. Dok su se djeca, medju koju je češće zalazio učitelj, igrala i trčkarala, mi smo sjedeći u sjeni velikog krošnjatog hrasta razgovarali o našim nacionalnim i kulturnim prilikama, napose u vezi s našom Istrom. Profesor je načeo i pitanje raskola u našim nacionalnim redovima u Istri zbog razilaženja u svjetovnom nazoru. Iako je mladi profesor kršćanski orijentiran, kako sam razabrao, nazvao je on borbeni pokret svećenika i nekih intelektualnih laika u Istri za očuvanje kršćanske svijesti medju našim narodom, importiranim klerikalizmom, kako ga označuje i starija narodna inteligencija Istre. Tri moja prijatelja, koji su bolje upućeni u naše istarske prilike nego ja, branili su veoma uspješno rad prvaka katoličke struje dokazujući, da se samo s tim načinom može stati na put dekristijanizaciji našeg naroda u Istri. Priznali su, da se katkada griješi i sa strane katoličkih radnika pomanjkanjem razborite taktike i kršćanske ljubavi, ali sve to ne slabi potrebu ove katoličke struje u javnom našem životu, kulturnom, socijalnom i političkom. Cijela diskusija vodila se je akademski, prijateljski.

Oko četiri sata morao sam ostaviti ovo tako ugodno društvo da mogu stići na vlak, koji je kretao u smjeru moje župe. Taj mi je izlet olakšao teret moje samoće barem za kratko vrijeme.

4. s r p n j a 1912.

Spremam se što intenzivnije za ispite. Učim vrlo mnogo sati kroz dan, katkad i do deset sati. Moja je duševna potištenost iza male stanke poslije mog zadnjeg izleta do prijatelja opet narasla. Možda i taj moj duševni napor kod učenja povećava tu de-

presiju, a baš u tom koncentriranom studiju tražim zaborav svoje unutarnje pustoši. To je circulus vitiosus u mojoj duševnoj nevolji. Slabo spavam, a ni pravog teka nemam, ali ipak jedem što češće, da mogu izdržati napor svog studija. Hranim se mlijekom, jajima, sirom, većom količinom dobro začinjene salate, koja mi uz kuhana jaja i šunku prija. Za spremanje ovih svojih jela trošim vrlo malo vremena. To mi je odmor i razonoda u studiju.

Prošle nedjelje, kada smo slavili zaštitnika naše župe sv. Ivana Krstitelja, bio sam malo vedriji. U društvu pjevača i crkvenih starješina, kojima sam po običaju priredio poslije večernjice zakusku u dvorištu župnog stana, oteo sam se svojoj sjeti.

Prekjučer su mi stigla pisma od uprave zavoda i od Zite. Predstojnica samostana javlja mi, da će drage volje zadržati Zitu u zavodu preko praznika. Posla će se naći za nju i suviše. Baš je nedavno primio samostan više radova, koji traže vještinu u vezenju. Zita pak da je poznata kao odlična vezilja. Neke kandidatkinje za prvi tečaj učiteljske škole zatražile su, da bi koja č.sestra preuzela tu pripravu. Ovom instrukcijom mogla bi biti i Zita zaposlena. Ona će primati nagradu za jedan i drugi posao.

Zita mi piše, da se dragovoljno pokorava mojoj odluci. Č.predstojnica ju je odmah obavijestila o mome pismu i kazala joj, da će je vrlo rado zadržati u samostanu i naći za nju ugodan i korisan posao. Predat će joj neke doduše teške, ali i vrlo lijepe ručne radove, i moći će je zaposliti takodjer i poučavanjem nekih djevojčica. Zita mi dalje piše, da ne treba slati za nju mjesečni prinos za njezino uzdržavanje, jer misli, da će njezina zarada moći pokriti troškove njezina boravka u samostanu preko praznika. Ta ja ću imati velike izdatke za put u Beč i namirenje troškova za skorašnje rigorozne ispite. Veseli se -piše-unaprijed brzojavci, kojom ću joj javiti, da sam sretno položio ispite. Neka joj kartom javim dan, u koji putujem u Beč. Obavit će trodnevnicu za sretan uspjeh mojih ispita. Ne će da bude radoznala, da me pita, koje su poteškoće, o kojima govorim u zadnjem svome pismu. Bit će to u vezi s mojim ispitima. Vrlo rado preporučit će Gospodinu Bogu moje potrebe, da mi pomogne.

Zitino pismo razveselilo me je u svakom pogledu. Vidim kako se smirena uspinje prema visinama kršćanskih kreposti. Pitanje njezina boravka preko praznika riješeno je, hvala Bogu tako lijepo i dobro. Današnjom sam poštom otpremio pismo predstojništvu samostana, u kojem lijepo zahvaljujem na susretljivosti glede boravka Zite preko školskih praznika. I Ziti šaljem kratko pismo. Izrazujem svoje veselje, da će tako lijepo u ugodnom radu provesti ove školske praznike. Javljam joj, da ću, ako Bog da, krenuti u Beč 22. ovog mjeseca. Ponovo se preporučam, da me što češće spominje u svojim molitvama. Zahvaljujem joj unaprijed na trodnevnici za sretan uspjeh mojih ispita. Neka je usliša dragi Bog!

21. s r p n j a 1912.

Sutra putujem u Beč, ako Bog da.Mislim,da sam dovoljno opreman za ove rigorozne ispite. Prijatelj Albert pisao mi je češće u zadnje vrijeme, da me pobliže uputi u gradivo, propisano za ispite. Uredjene su sve formalnosti, da mogu polagati rigoroze u srijedu, 24. ovog mjeseca.Baš zgodan mi je to dan, u utorak ujutro doći ću u Beč te ću se moći odmoriti i sabrati za ispite u srijedu. Ako sretno položim ispite, bila bi promocija u petak,kako mi piše Albert. Tog istog dana u noći krenuo bih kući brzim vlakom te bih u subotu večer bio u svojoj župi. Bit će za sve to znatnih troškova. Imam sveukupne uštednje preko šest stotina kruna. Uzet ću sve sa sobom. Dosta sam izmoren, ali imam jasan pogled cjelokupnog gradiva za ispite. Hvala Bogu, koji mi je dao veliki dar dobrog pamćenja.

Moj duhovni život i dalje me uznemiruje. Veoma sam rastresen u svojim molitvama i mlitav u vršenju svojih svećeničkih dužnosti. U zadnje sam vrijeme često propustio svoje dnevno razmatranje.Molitve svog časoslova obavljam doduše svaki dan, ali ne u propisano vrijeme; desi se, da katkada kasno navečer recitiram cijeli oficij onog dana. Pripravu i zahvalu kod služenja sv.Mise obavim što kraće i rastreseno. Za vrijeme same sv.Mise ne osjećam nikakve pobožnosti, rastresen sam, žurim se da što prije svršim.Opravdavam ove svoje propuste tim što mi treba posvetiti mnogo vremena i koncetracije spremanju za ispite. Kamo ću dospiti s ovakim labavim i mlitavim duhovnim životom? I zadnju svoju ispovijed obavio sam više formalno, bez onog dubljeg duševnog raspoloženja. Istina je, nijesam svijestan smrtnoga grijeha, ali vidim, da sve to brže idem nizbrdo u svom duhovnom životu; kao da me je ostavila snaga, potrebita za duhovni uspon. "Vrati mi radost spasenja svoga i duhom jakim okrijepi me" odjekne u mojoj duši molba Davida kralja. Iza položenih ispita treba da više pažnje posvetim ovoj svojoj zapuštenoj nutarnjosti, suhom raspucanom tlu zanemarenog vrta svoje duše. Ova moja unutarnja pustoš čini mi moj svećenički život neveselim, dosadnim, pa mi se kod takva raspoloženja probudi želja za veselijim, bučnim životom u svijetu. Sada osjećam veći interes negoli prije za velegradski bučni život u Beču, u koji kreće sada kao preteča moja fantazija. Kada sam prvi i drugi put putovao u Beč, nije me privlačio onaj šareni bučni život velikog grada, a sada kao da očekujem, da će ona okolina, u koju ulazim makar i za vrlo kratko vrijeme, unijeti nešto vedrine u moju dušu. Ipak osjećam opreku, distonancu izmedju izgradjenog smirenog duhovnog života i težnje za ovakvom bučnom vrevom, u kojoj dolazi na svoj račun tjelesni čovjek, a gubi duhovni. Jadna li mene!Čini mi se da me je zahvatila struja, u koju ne spadam, a preslab sam, da se oglušim težnji svog hedonističkog "ja". Bože, čuvaj me, jačaj me, pomozi da se otmem težnji za ovom širokom pogubnom stru-

jom Tebi otudjenog svijeta, koja bi me mogla dovesti do kojeg smrtonosnog vira! Povrati mi, Gospode u dušu onaj nehaj za privlačivosti toga svijeta, koji ide svojim putem, a ne putem Tvojega zakona! Tvoj sam svećenik, Gospode. Čuvaj me, pomozi me!

28. s r p n j a 1912.

Sinoć sam se vratio iz Beča s doktorskom diplomom. U Beču dočekao me moj susretljivi prijatelj Albert, komu sam bio najavio vrijeme svoga dolaska. Zahvalio sam mu srdačno na prijateljskoj njegovoj požrtvovnosti, na njegovim ljubaznim uslugama. Našao mi je lijepo, ugodno i razmjerno jeftino svratište nedaleko sveučilišta, što sam ga bio takodjer zamolio.

Ispit nije bio tako težak, kako sam mislio. Neki kandidat iz Liburnije, koji je u isto vrijeme polagao rigoroze, rekao mi je, da mu je bio teži maturalni ispit, kod kojeg je bilo toliko predmeta.

U petak bio nas je promoviran veći broj kandidata na doktorat prava. Bio je u tom broju i prijatelj Albert. Ceremonija promaknuća bila je svečana. Mladi jedan doktor, bečlija držao je prigodni govor, koji mi se je veoma svidio.

Istoga dana brzojavio sam Ziti u Dubrovnik, da sam sretno položio ispite. O tome sam razglednicom obavijestio i prijatelja u Pazinu Dra. Ivana.

Prijatelj Albert organizirao je za nekoliko intimnijih znanaca zajedničku večeru u posebnoj sobi nekog boljeg hotela. Uz trojicu nas promoviranih doktora bila su dva Albertova brata i četiri njegova bolja prijatelja, sve ljudi kršćanske orijentacije, nekoji i aktivni članovi kršćanske socijalne stranke. Nešto prije pola noći morao sam ostaviti to ugodno društvo, da krenem brzim vlakom u Trst. Mogao sam u vlaku drijemati, jer nas je u vozu bilo razmjerno malo putnika.

U Trst sam stigao poslije podne. Objedovao sam u rastauraciji Narodnog doma i iza toga prešao u kavanu istog Narodnog doma, gdje sam čekao na svoj vlak, čitajući novine, kojih je bilo u kavani u raznim jezicima i pisanih u rasnom nacionalnom, političkom i kulturnom smjeru.

No, tog sam dana doživio u Trstu neočekivan susret. Iza tri sata krenuo sam na kolodvor sv.Andreja, odakle kreću vlakovi uskotračne željezničke pruge do Poreča. U tramvajskim kolima, kojim sam se vozio prema sv.Andreju, upade mi u oči mlad, vrlo lijepo i ukusno odjeven gospodin s kožnatim kovčežićem. Imao je naočale sa zlatnim okvirom; vrlo lijepo pristajala mu je svijetlo-smedja bradica. Njegovo lice činilo mi se nekako poznato. Pogleda mene pozornije. Stupi k meni i reče: "Stanko, jesi li ti to?" Prepoznah ga. "Dragi Borivoje, koja sreća da te vidim", uskliknuh. Nijesmo se vidjeli već šest godina. Njemu je u to vrijeme narasla brada, zbog koje ga nijesam odmah prepoznao. "Kako mi je drago Stanko, da

smo se zajedno našli nakon toliko godina", reče Borivoj sjednuvši uz mene i držeći moju ruku. "Prošlog tjedna našao sam se ovdje u Trstu i s našim gimnazijskim kolegom Dr.Ivanom. Pripovijedao mi je o tebi. Rekao mi je, da službuješ kao župnik u nekom zabitnom siromašnom selu, te se spremaš u toj samoći za polaganje pravničkih ispita, koje da ćeš završiti ovih dana. Što je u stvari?" Odgovorih mu, da baš dolazim iz Beča, gdje da sam predjašnji dan promoviran na doktora prava. Na to mi Borivoj prihvati obim rukama desnicu i reče razdragan: "Čestitam ti od srca". - Ja mu rekoh, da sam čuo, da je svršio medicinu i da se oženio pred tri godine. Izrazih mu svoje srdačne prijateljske čestitke i želje,da ga prati uspjeh u njegovu zvanju i sreća u braku. Zapitah ga zatim,gdje živi sada. On mi odgovori, da se je pred šest mjeseci preselio u Portorož, gdje vrši zubarsku praksu, u kojoj se je specijalizirao.

Doskora se digne Borivoj veleći, da ima još obaviti neki hitni posao prije nego otidje u Piran parobrodom te me zamoli,da ga pratim, ako imam vremena. Budući, da je moj vlak imao krenuti jedva do pedeset minuta, rado se odazvah njegovoj želji. U ono pet kratkih časova, što sam ga pratio, ispripovijedi mi Borivoj ukratko svoje obiteljske prilike te me zamoli,da ga što prije posjetim u Portorožu. Obećah mu, da ću doći do njega narednog utorka, ako ne budem zapriječen. Žurnim korakom uputi se Borivoj u zgradu, gdje se je imao sastati - kako mi reče - s jednim poznatim liječnikom - zubarom, nastanjenim u Trstu.

Vratih se na tramvajsku stanicu, te krenuh tramvajem na kolodvor sv.Andreja. Bilo je malne pet sati, kada je krenuo vlak prema mojoj stanici, kamo sam prispio oko osam sati.

Borivoj i ja bili smo najbolji prijatelji u vrijeme naših gimnazijskih nauka. Otac Borivojev imao je krasan hotel u Puli, valjda najbolji u mjestu. Bio je vrlo poduzetan, te mu je posao išao veoma dobro. Njegova je obitelj bila protestanske vjere;pripadala je sljedbi moravske braće. Ta razlika u vjeri, iako sam ja bio pobožno odgojen, nije smetala našem velikom iskrenom prijeteljstvu. O vjerskim pitanjima nijesmo nikada raspravljali.Borivojeva majka, gospodja Vanda, bila je plemenita naobražena žena.Vrlo me je voljela, kao što sam i ja nju poštivao. Kada sam bio u drugom razredu gimnazije počeo sam zalaziti u njihovu kuću po želji i na poziv Borivojev. Zadavao mu je većih poteškoća latinski jezik, osobito pravila "consecutio temporum" i razlikovanje pojedinih vrsta rečenica. Borivoj je mladji od mene godinu dana. Ja sam pak svladavao s lakoćom sva gramatička pravila latinskog jezika, koja smo učili u školi. Borivoj je sjedio sa mnom u klupi.Tako nas je bio razvrstao naš razrednik već u prvom razredu.Dolazio sam dva tri puta u tjednu Borivoju u njihovu kuću,gdje smo zajedno prevodili latinske i njemačke rečenice i učili gramatička pravila. Borivojevi su roditelji to rado vidjeli. Nagradili su me slat-

kišima te su mi često dali da odnesem kući. Žita je dobila najveći dio toga. Novaca mi nijesu davali, ali kupili su mi po koje odijelo, cipele, rublje i mnogo toga, što mi je dobro došlo. Tako smo Borivoj i ja postali sve to bolji, intimniji prijatelji. Premda sam od četvrtog razreda dalje bio preuzeo neke instrukcije, ipak sam dolazio k Borivoju barem dva puta u tjednu, te smo uz prevodjenje latinskih i grčkih klasika rješavali i matematičke zadatke, koji su bili neki put teški, zamršeni osobito u analitici.

Uz Borivoja, koji je bio najstariji, imali su njegovi roditelji još troje djece. Vlasta je bila godinu mladja od Borivoja, Dubravka šest godina, a Boleslav rodio se je, kada smo Borivoj i ja bili u trećem gimnazijskom razredu. Mene su smatrali u nekom pogledu članom svoje obitelji. Nikada nijesam došao u sukob s nekim od njih, zahvaljujući svojoj miroljubivoj tihoj naravi. Pače uspjelo mi je češće, da sam nastale nesuglasice medju braćom znao riješiti na njihovo zadovoljstvo. Kada sam bio u sedmom razredu, reče mi Borivoj, da me njegova majka osobito za to voli, što sam uvijek skroman uza sve - kako reče - vrline duševne i tjelesne. Moja tiha mekoća duše i ekspanzivna čuvstvenost da osvaja srca. Kada sam bio kod njih, igrali smo iza učenja u sobi ili u vrtu, koji je bio odijeljen od vrta za goste. Osobito smo bili zajedno Vlasta i ja; oćutjeli smo, da smo jedno drugom blizu, da su nam duše srodne. Njezina je majka kazala, da imamo jednake oči, pune izražaja. I majka i ostali voljeli su tihu Vlastu. Borivoj pak i Dubravka bili su živahne i bučne naravi. Kada je imala Vlasta trinaest godina, dali su je njezini roditelji u neku praktičnu školu opće naobrazbe u Bordeaux. Gospodja Vanda imala je sestru, koja je bila udata za nekog trgovca u tom gradu. Taj je francuski trgovac boravio neko vrijeme u Pragu, gdje su stanovali roditelji gospodje Vande, te se je tada upoznao i zavolio njezinu mladju sestru. Uzeli su se i doskora otputovali u Bordeaux, gdje su imali solidnu tekstilnu tgovinu. Vlasta je u Bordeauxu polazila četiri godine onu školu, koja je uz daljnju naobrazbu uputila učenice u praktično znanje, potrebno domaćici, ženi, majci. Vlasta je i preko praznika ostala kod svoje ujne. Dva ili tri puta putovali su gospodja Vanda s Dubravkom i gospodin Boleslav - njezin suprug - s Borivojem u Bordeaux, da posjete Vlastu. Kada smo svršavali usmeni ispit zrelosti, vrati se Vlasta iz Bordeauxa u pratnji svoje ujne kući svršivši s odličnim uspjehom školu. Uz francuski jezik stekla je znanje i engleskog, a otprije je uz svoj materinski češki jezik znala njemački-polazila je njemačku djevojačku školu u Puli - i prilično dobro talijanski i hrvatski. Razvila se je u krasnu otmjenu djevojku. Uza svu svoju teoretsku i praktičnu naobrazbu i privlačljivu vanjštinu, vladala se je Vlasta naravno, jednostavno. To se je odražavalo u njezinu odijevanju. Gospodja Vanda bila je ponosna na svoju Vlastu.

Vidio sam, da onaj dugi razmak u prostoru i u vremenu nije

otudjio, oslabio skladnost, srodnost Vlastine i moje duše. Pače smo tada osjetili jaču privlačljivost jedno prema drugome nego prije, samo što smo sada bili rezervirani jedno prema drugome, što je bilo i razumljivo. Četiri godine prije bili smo još malne djeca, te nijesmo bili svijesni, što se radja u našim dušama. Sada je akord našeg medjusobnog skladnog, čuvstvovanja jasno odjeknuo u našim dušama, osjetili smo jaču simpatiju jedno prema drugome. Nikada nijesmo kazali kakvu riječ, ali puno smo si očitovali svojim očima, kroz koje smo, kao kroz prozore ulazili jedno drugome u dušu. Iskreniji i razumljiviji bio je taj govor naših očiju nego što je to katkada riječima. Vlasta i ja "ti-kali" smo se prije njezina odlaska u Francusku, a sada smo se "vi-kali". Naše uzajamno skladno čuvstvovanje bilo je puno lijepe poezije, uzvišeno, čisto, bez natruhe materije, idealno.

Ova svijetla pojava Vlastina lika stala mi je na put, kao zapreka usponu na Gospodnju goru, prema kojoj sam se uputio na Božji poziv od svojih dječačkih godina. Samo dragi Bog znao je za mučno moje oklijevanje, za tešku borbu u mojoj duši. S jedne strane privlačio me je nebeskim zrakama obasjani Gospodnji žrtvenik , pred koji sam bio pred tri godine prikazao Bogu bijeli ljiljan neokaljane čistoće, te nijesam nikada ni pomislio, da bih se mogao iznevjeriti ljubaznom pozivu svoga Nebeskoga Učitelja, da Ga slijedim kao Njegov svećenik. S druge strane mamio me Vlastin lik svojim čarima, svojom duševnom i tjelesnom ljepotom. U mojem srcu buknuo je plamen idealne ljubavi, koja je tinjala u srcu već godinama, a da nijesam bio toga svijestan, te na to nisam nikada mislio. Naša ljubav nije ostala nezapažena Borivoju, ni njegovim roditeljima. Činilo mi se, da oni sa simpatijom prate taj naš odnos te očekuju od mene neko očitovanje moje sklonosti prema Vlasti.

Ali ja sam osjetio grižnju savjesti, što ne zatomljujem tu ljubavnu ~~sklonost~~ prema Vlasti u svome srcu i time skrećem s puta svećeničkog zvanja, te gazim svoj zavjet djevičanske čistoće, prikazan Bogu pred tri godine. A moja ljubljena majka? Ona ne sumnja ni najmanje, da ću se posvetiti Bogu kao svećenik. To je ona tako vruće željela i za to je uvijek prosila dragoga Boga. Znam dobro da ona to nije željela zbog sebičnih materijalnih razloga, već iz nadnaravnih uzvišenih motiva. Kada bih izabrao koje drugo zvanje, dobra bi se moja majka ražalostila, ali uvijek bi me ljubila i pomagala mi na putu novog zvanja prema svojim silama, samo da budem ja sretan.

Najavi se u mojoj duši i druga poteškoća. Kako da nastavim dalnje nauke, kada smo siromasi? Otkuda ću namaknuti sredstva za četiri-godišnji studij na sveučilištu? Istina je, i to materijalno pitanje dalo bi se urediti. Kada sam bio u osmom razredu, umirovljen je bio stari naš profesor iz matematike i fizike, rodom Slovenac. On me je veoma volio. Bio je neženja. U nekom razgovoru

prije mature natuknuo mi je, da je voljan omogućiti kojem siromašnijem dobrom djaku dalnje nauke beskamatnim zajmom, koji bi taj djak poslije vraćao u obrocima. Možda je mislio i na me, jer je znao moje obiteljske prilike, saznao za smrt moga očuha, koji je umro onih dana.

I financijsko pitanje mojeg universitetnog studija i srušena nada moje dobre majke ne bi stvarale nesavladive zapreke mojoj ljubavi prema Vlasti. Težina pitanja ležala je u mojoj savjesti . Božanski Spasitelj, čiji sam poziv i tada čuo u svojoj duši,tražio je od mene žrtvu, tražio, da se odreknem ovoga svijeta, da se odreknem sebe i da Ga slijedim putem odricanja, putem križa. Smijem li se oglušiti Njegovu ljubaznom pozivu? Ta teška, mučna borba kidala mi je srce, dušu. Kada sam dolazio Borivoju i sastao se s Vlastom, pale su pod utjecajem njezine privlačivosti moje polučvrste odluke, da ću proslijediti put k Gospodnjem svetištu. Ta je neodlučna borba trajala skoro mjesec dana. Bio sam potišten,postao sam sjetan. Vidio sam, da takva neodlučnost ne smije dulje trajati. Stupio sam k sakramentima sv.ispovijedi i sv.pričesti.Iznio sam svoje poteškoće iskreno ispovjedniku, koji je bio poznat kao pobožan, učen i razborit svećenik. Molio sam kod sv.pričesti usrdno Spasitelja, da mi svjetlošću svoje milosti obasja put života, po kojem mi treba hodati i da mi dade snagu, da odlučno i ustrajno stupam označenim putem...Pred Gospinim oltarom, pred kojim sam pred tri godine bio položio zavjet djevičanske čistoće prikazao sam Bogu preko ruku Nebeske Majke žrtvu svoga srca, koje se odriče svake svjetovne ljubavi i spremno je, da slijedi samo Njega. Iako sam osjetio, da mi srce krvari, ušlo je u moju dušu tiho zadovoljstvo, željeni i traženi mir iza tolikih teških borbi. Sjutradan predao sam na veliku radost svoje drage majke preko župnog ureda molbu na Biskupski Ordinarijat, da budem primljen u sjemenište.

Vraćajući se od župnog ureda sreo sam Borivoja i rekao mu,da ću učiti bogosloviju. Čitao sam mu na licu, da ga je vijest nekako neugodno iznenadila, ali mi nije ništa odgovorio, već kazao da svatko od nas sprema sebi svoju budućnost na svoj način. Da izbjegnem susretu s Vlastom, istog sam dana pošao u svoje rodno mjesto, gdje sam bio tjedan dana, i odanle posjetio okolišnje poznate mi župnike, koje je razveselila moja odluka, da idem u sjemenište. Kada sam se vratio zbog preuzetih instrukcija, sreo sam opet Borivoja, koji mi reče, da je njihova majka s Vlastom otputovala baš toga dana u Karlove Vary na dva tjedna. Reče mi iskreno, prijateljski, da je Vlasta, čuvši o mojoj odluci, da idem u svećenike, postala vrlo sjetna, šutljiva u se povučena.Doda da ćemo mi ostati uvijek dobri prijatelji. Odgovorih mu, da i ja tako mislim, iako je prekinuće simpatičnih odnosa izmedju Vlaste i mene unijelo možda nešto disakorda u dosadašnju harmoniju izmedju njihove obitelji i mene. Vlasta i ja sreli smo se -rekao sam-pred

malne sedam godina, ona kao deset-godišnja djevojčica, a ja kao dvanaestogodišnji dječak. Osjetili smo kroz one tri godine prije njezina odlaska u Francusku, da naše duše sve to više harmoniziraju. Ta naša sukladnost i srodnost duša pretvorila se, ili bolje izrasla je, iza njezina povratka iz Francuske, u medjusobnu tihu nikada riječima ni pismom kakvim,neočitovanu ljubav. Ali da vezi izmedju nas, koji smo vrlo mladi i neiskusni, stoje, osobito s moje strane, velike zapreke na putu. Pamet i savjest traže, da se u takvim prilikama udaljim od Vlaste, što sam učinio protiv svoga srca. Sve to da objašnjavam njemu kao svome dobrome iskrenom prijatelju i Vlastinu bratu, da možda ne bih bio krivo sudjen,premda bih bio možda dužan zatomiti svoju jaku sklonost, ljubav prema Vlasti, odmah iza njezina povratka iz Francuske, ali ti su mi osjećaji neko vrijeme oteli onu punu vlast u mojem vladanju.Borivoj, koji je kod navršenih svojih osamnaest godina već razmjerno dobro shvaćao život, reče mi, da me razumije, i da medju nama ostaje prijateljstvo nepomućeno. Otišao sam u sjemenište,a da nijesam ni jedanput vidio Vlastu prije svog odlaska.

Kada sam se vratio iz Gorice iza dovršene prve godine bogoslovskih nauka, saznao sam od Borivoja, kojega sam sreo u perivoju ispod Arene, da se je i on vratio pred pet dana iz Beča, gdje je učio medicinu, da dodje na svadbu sestre Vlaste, koja se je vjenčala pred dva dana s nekim mladim odvjetnikom, koji je nedavno otvorio svoju kancelariju u Trstu, te su istog dana vjerenici pošli na bračno putovanje. Poznavao sam tog mladog doktora prava po vidjenju. Otac njegov, Nijemac protestanske vjere, imao je u Puli veliko skladište vina. Bio je i posjednik dviju velikih kuća. Vlastin muž bio je jedini sin toga bogatog trgovca. Borivoj me je pozvao k svojima. Odazvao sam se s nekim osjećajem smetenosti.Primili su me svi vrlo lijepo i srdačno, kao da se nije ništa desilo izmedju mene i Vlaste. Tako sam češće u praznicima potsjetio Borivojevu obitelj.

Kada sam došao u Pulu nakon dovršenih bogoslovskih nauka kao zaredjeni svećenik, saznao sam, da je onog proljeća umro otac Vlastina muža ostavivši sve svoje jedinome svome sinu, a bogatu rentu svojoj ženi, sada udovici. Borivoja nijesam vidio, jer je ostao u Pragu, gdje je nastavio treće godine svoje medicinske studije iza dovršene vojničke službe kao jednogodišnji dobrovoljac,da se spremi za ispite. Bio sam kod njegovih. Gospodja Vanda primila me starom svojom ljubaznom srdačnošću, te mi je pokazala fotografiju Vlastinu s njezinim malim dvogodišnjim sinčićem.Dubravka je došla kući iz nekog zavoda u Pragu, gdje je učila već četiri godine, te tada završila svoje školovanje. U svojoj sedamnaestoj godini već je bila odrasla djevojka. Mali je Boleslav svršio bio tada treći razred osnovne škole. Doskora za Veliku Gospu otišao sam iz Pule na odredjeno mi mjesto kao duhovni pomoćnik. Iza toga nijesam vidio ni jednog člana ove meni tako drage obitelji,a niti

sam se s njima dopisivao.

Sve su te uspomene iza jučerašnjeg susreta s Borivojem oživjele jučer i danas u mojoj duši. U utorak poći ću u Portorož,kako sam obećao Borivoju. Saznat ću ondje više o njegovima.U vrijeme onih časova, kad smo zajedno bili jučer u Trstu, govorio mi je samo o svojoj obitelji, o svojoj supruzi i malom sinčiću. Vidio sam, da je veoma sretan u obitelji.

Sada trebam da se odmorim iza tolikog napornog duševnog rada. Moj me doktorat ne veseli onako, kako sam očekivao. Šta ću s njim? Bio je taj pravnički studij više za inat nego za moju kakvu korist ili potrebu. Istina je, zaposlio me je - možda i odviše - u ovom samotnome mjestu, gdje bi me bila ubijala dosada kroz ove tri godine. Kako ću sada utući vrijeme, ako ostanem u ovoj samoći? Čim bude otvoren natječaj za koju župu, makar siromašnu, ali prostranu, natjecat ću se. Želim šire polje rada.

I dalje trpim - što bih rekao - od anemije duhovnog života, koji je sada kod mene tako suh, prazan. Amo tamo iznikne u mojoj duši poteškoće protiv sv.vjere, koje se nijesu prije nikad javljale. Biva to katkada kod čitanja sv.Pisma i kod molitve brevijara. Neki, kao kritički, skeptički duh ometa gdjekada moje dosad nepokolebljivo vjerovanje svega, što uči sv.Crkva. Probudim iz srca čin vjerovanja, ali duša mi se uvijek ne smiri. Ne razumijem sama sebe...Nijesam ni zamjetio, da je već ponoć.Oduljio sam današnjim upisivanjem svojih doživljaja u svoj dnevnik.

31. s r p n j a 1912.

Jučer sam bio u Portorožu, da posjetim svoga dragog prijatelja Borivoja. Vratio sam se kući navečer, bolje u noći s mješovitim oprečnim osjećajima. Razvedrio sam se malko, ali na uštrb svoga duhovnog života. Prispio sam u Portorož ranim vlakom oko deset sati. Potražio sam od Borivoja označenu mi vilu, u kojoj on stanuje i ordinira. Nije mi bilo teško naći je. Ta mjesto Portorož ima samo oko tisuću stanovnika bez stranih gostiju, koji dolaze u vrijeme sezone. Kod ulaza u krasnu vilu, koju okružuje lijep, prostran vrt, bolje perivoj, nalazi se ploča s natpisom: Dr. B...A...Dentist. Vrata su bila zatvorena. Pritisnem električno puce. Dodje neka žena srednjih godina (sudio sam da je sluškinja) te mi otvori vrata. Zapitam za Dr. B.A...Reče mi, da sada ordinira, te mi htjede otvoriti vrata u prostorije ordinacije, koje se nalaze u povišenom prizemlju. Rekoh joj, da nijesam došao zbog popravka zubi, već u lični posjet doktoru. Na to me ona zapita, da li sam ja "gosp.Dr.Stanko N." (Bila je jamačno upućena u moj očekivani posjet). Kada joj to potvrdih, povede me u gornji kat i uvede me u luksuzno uredjeni salon.Iza nekoliko časaka pojavi se na vratima salona visoka lijepo odjevena gospodja ugodne vanjštine. Dignem se i prije nego što sam dospio, da joj se predstavim ,

reče ona, gledajući me svojim modrim očima i pružajući mi svoju njegovanu ruku: "Gospodine doktore, tako nam je drago, što ste se odazvali pozivu moga Borivoja. Mi smo vas očekivali. Borivoj mi je pripovijedao toliko lijepih stvari o Vama, svome dobrome i cijenjenom prijatelju. Izvolite sjesti. Bit ćete danas naš dragi gost. Borivoj završava ordiniranje oko podne, rjedje kasnije. Oprostite, što ću vas za čas ostaviti. Doskora donese u njezinoj pratnji sluškinja na srebrnom ili posrebrenom pladnju staklenku likera uz slatko pecivo i staklenku mineralne vode. Na pladnju je bilo malenih i većih čaša. Ponudi me donesenim. Bio sam baš žedan, jer je bio topao dan, te sam se znojio po putu od svoga mjesta do željezničke stanice. Hodao sam žurno, da ne zakasnim na vlak. Uzeo sam nekoliko manjih komada peciva i popio dvije veće čaše mineralne vode, u koju sam ulio po čašicu likera. Bio je neki gorki liker, koji mi je prijao. Ugasio sam žedju. Na hodniku čuo se je glas djeteta. Gospodja se žurno digne i izidje. Vrati se odmah s krasnim djetetom u naručju, koje je moglo imati oko dvije godine. Dijete me pozorno pogleda svojim modrim očima, jasnim kao zvjezdice i pruži ručice prema meni. Gospodja mi pruži dijete, koje primih s nekim osobitim osjećajem u duši. Ono vine svoje ručice oko moga vrata i počne me ljubiti u lice. Pritisnuh dijete na svoje grudi i poljubih ga nekoliko puta u njegova lišca. Gospodja je ostala iznenadjena. U to se pojavi na vratima Borivoj, a iza njega na hodniku stajala je neka gospodja. Prije nego što je pristupio k meni Borivoj, reče njegova gospodja: "Gle, gle Borivoju, kako voli naš Jan Tvoga prijatelja, koga nije do danas nikada vidio. Čim ga je ugledao, želio je poći k njemu." "Tko da ne voli moga Stanka, koji ima tako dobro, plemenito i privlačljivo srce", odgovori Borivoj. Nedužno dijete ima često neku intuiciju. Ono osjeća tko je dobar." Gospodja primi k sebi dijete. U to stupi iz polutamnog hodnika u svjetlu sobu gospodja, koja je došla s Borivojem. "Poznaš li gospodju?", zapita me nekim neobičnim naglaskom Borivoj. Pogledam je. Kako ne bih prepoznao osobito one oči. Čutio sam, da mi je udarilo crvenilo u lica, kao da sam nešto skrivio. Bila je to Vlasta, koju nijesam vidio već devet godina. Sada je bila mlada zrela žena u najljepšim godinama. Bilo joj je sada oko dvadeset i šest godina. Njezina je ljepota postala zrelijom, otmjenijom. I njezino lice pokrije rumenilo. Pruži mi ruku te me pogleda svojim kao jezero dubokim očima, pogledom, kao da ispituje moju dušu u koju je tako često zavirivala pred devet godina. Nastojao, sam, da budem učtiv i iskreno ljubezan; čuvao sam se, da ne odam uzbudljivih osjećaja, koji su se probudili u mome srcu.

Posjedasmo oko stola u lijepe i udobne naslonjače. Borivoj reče: "Ti Stanko, bit ćeš danas kod nas na ručku - to se razumije". Na to će gospodja Božena - njezino ime kažao je kod našeg susreta u Piranu prošle subote -. "Pa to sam ja već uredila." Doskora se oprosti od nas Borivoj, jer da mora poći u ordinaciju. Stranke ga-

čekaju. Kada sam se danas spremao u Portorož, odlučio sam, da ću ujedno obaviti svoju mjesečnu ispovijed u Piranu. Zamolio sam gospodje - Boženu i Vlastu - dopuštenje, da mogu otići u Piran,gdje imam obaviti neki posao. Gospodja Božena reče, da je ručak u jedan sat. Gospodja Vlasta spremi se u kupalište, kamo je već bio - kako mi reče - otišao njezin brat Boleslav.

Tramvajem krenuh u Piran, koji je udaljen od Portoroža oko četiri kilometra. Obavivši sv.ispovijed vratih se nešto iza podne u Portorož. Dospjeh, da posjetim Mariju, kako sam bio i nakanio prije polaska u Portorož. Bez poteškoća našao sam njezinu kuću. Sva znojna spremala je objed. Njezina svekrva Slovenka sjedila je za stolom u kuhinji držeći na krilu malu unučicu Zitu. Sva vesela primi me Marija i reče svojoj svekrvi, tko sam. Izrukujem se s Marijom i njezinom svekrvom. Pogladim i blagoslovim malu dvomjesečnu Zitu. Marija reče, da ima za čas doći njezin muž Franc te me zamoli, da ostanem kod njih na objedu. Rekoh joj, da sam pozvan na ručak Dr. Borivoju A"-Poznam - reče Marija tu obitelj,koja se je nastanila ovdje pred pola godine, jer nosimo onamo po dva litra mlijeka svakog dana. Dobri su to ljudi, iako nijesu naše vjere, kako čujem." Ja kažem Mariji, da sam poznat s tom obitelji još iz Pule, gdje sam s doktorom polazio gimnaziju kroz svih osam godina. Marija mi reče, da je pred dva tjedna došla k njima, sestra gospodina doktora, mlada udovica. Inače da ona stanuje u Puli sa svojom svekrvom, kako joj je pripovijedala kuharica gospodina doktora. To nijesam znao, da je Vlasta udovica. Bit će, da joj je umro muž pred više vremena, jer ne nosi više crnine. U to dodje Franc, s kojim sam se srdačno rukovao. Sjeli su za stol u kuhinji i izmolivši zajedno svoju običajnu molitvu uzeli svoj ručak. U to vrijeme pitala me je Marija o svojima, o susjedima. Doskora predje razgovor na Zitu. Reče, da joj se je nedavno javila Zita i poslala svoju najnoviju fotografiju. Pokazat će mi je. Piše joj,da mi ovih praznika ne će u ove strane, što je njoj -Mariji-tako žao, jer bi rado vidjela Zitu, koja bi mogla biti kod nje kao dragi gost, dok joj se god prohtije. Pokazala mi je i Zitinu fotografiju te se je začudila, da ja nijesam dobio od Zite takvu fotografiju. Ta fotografija u veličini razglednice - prikazuje Zitu, gdje sjedi uz stolić, kod oleandra. Na stolu se vidi pribor za ručni rad. Zita, odjevena u ukusno sašivenu svijetlu haljinu,kao da gleda zamišljena u daljinu. Na njezinu smirenom licu odrazuje se usklađen unutarnji život. "Zar nije krasna?" reče Marija.

Nešto prije jedan sat oprostih se od ovih ljudi i uputih se prema Borivojevoj vili, koja nije daleko od Marijine kuće.Par minuta prije jedan sat pozvonih na vratima vile. Došao mi je otvoriti Borivoj. U ukusnoj i bogatoj opremljenoj blagovaonici bio je već uredjen stol za ručak; trebalo je samo donijeti jelo na stol. Borivoj mi ponudi počasno mjesto na čelu stola. Meni s desne strane sjedjela je Vlasta, a s lijeve Borivoj, a na suprotnoj mi

strani gospodja Božena. Boleslav je sjedio uz Vlastu. Ručak je bio bogat raznovrsnim i ukusno priredjenim jelima. Donosila ih je u blagovaonicu sluškinja, a nudila je gospodja Božena. Uz jelo imali smo dobro bijelo vino i hladno pivo u staklenicama. Završili smo objed crnom kavom. Borivoj donese finih cigara i cigareta u lijepo izradjenoj drvenoj kutiji. Pitao me je, da li sada pušim, jer kao djak da nijesam pušio. Rekoh mu, da sam samo prigodni pušač, te da ću danas zapušiti (i uzeh iz kutije, koju mi pruži Borivoj) viržinku koju sam najradije pušio. Borivoj redovit pušač, pušio je cigarete "Memphis". I gospodja Božena, koja reče, da je takodjer prijateljica cigarete u kakvoj prigodi, zapali cigaretu. Gospodja Vlasta kaže, da nije nikada ni kušala pušiti. Boleslav je izišao, zamolivši dopuštenje prije crne kave.

Tada se rasprede medju nama srdačan razgovor u kojem smo se upoznali medjusobno s intimnijim obiteljskim prilikama. Borivoj je pripovijedao da ga je isprva odbijala medicina, premda se je sam za nju odlučio, ali da ju je kasnije zavolio, osobito u Pragu, gdje je nastavio medicinske studije iza dovršene jednogodišnje vojničke službe. Na medicinskom fakultetu u Pragu upoznao se svojom sadašnjom suprugom koja je bila upisana prve godine u medicinskom fakultetu, kada se je on preselio u Prag. Boženin je otac vrlo naobražen protestanski pastor. Iako je Nijemac, uzeo je za ženu dobru Češkinju, čija je obitelj ispovijedala vjeru moravske braće. Ona je svojoj kćerci nadjenula ime Božena, te ju je od najranijih godina učila i njemačkom i češkom govoru. Božena se osjećala gotovo više Češkinjom nego Nijemicom, osobito-kako reče- iza boljeg upoznavanja češke povijesti. Vjenčali su se pred tri godine. Ona je napustila medicinski studij, iako je položila neke ispite iz medicine. Ono nešto medicinskog znanja da će joj dobro doći u životu. Iza sklopljenog braka živjeli su preko dvije godine u Pragu, gdje se je Borivoj specijalizirao u zubarstvu i stomatologiji polazeći u to vrijeme i neke tečajeve medicinske grane u inozemstvu. U Portorožama, kamo dolazi mnogo Čeha u ljetno doba na kupanje, nastanili su se pred šest mjeseci u ovoj lijepoj vili, koju je baštinila Vlasta. Njezin pokojni suprug kupio ju je, čim su se vjenčali i luksusno je opremio, modernim pokućstvom. Nastanio je u vili pazikuću, koji je mogao iznajmiti na svoj račun u vrijeme sezone koju prostoriju od dvosobnog stana, dodijeljenog njemu u prizemlju. Ostale su prostorije u vili bile na raspolaganje vlasniku. Vlasta i njezin pokojni suprug dolazili su češće iz Trsta u ovu svoju vilu. U vrijeme kupanja dolazili su amo na dulje vremena i roditelji Vlastina supruga. Iza smrti svoga muža, koji je umro od srčane kapi godinu dana poslije smrti svoga oca, preselila se je ona s malim trogodišnjim sinčićem u Pulu k svojoj dobroj svekrvi. Po koji put, iako rijetko, došla bi ona sa svojom svekrvom i sinčićem amo u Portorož. Ali iza smrti svoga malog sina, koji je umro od menigitisa pred dvije godine, došla bi ona amo, samo

da pogleda, u kakvu se stanju nalazi kuća i da možda odredi potrebite popravke. Kanila ju je prodati. Sada je rado odstupila cijelu vilu Borivoju otkazavši stan pazikući. Rado boravi u Puli, gdje uz dobru svoju svekrvu ima i roditelje, koji, uvijek čili i zdravi, lijepo žive od svog renomiranog hotela. Dubravka se je nedavno udala za jednog inžinira, Nijemca, koji je namješten u brodo - gradilištu ratne mornarice u Puli. Boleslav završio je četvrti razred klasične gimnatije, ali s popravkom iz matematike. Borivoj me lijepo zamoli, da bih dolazio k njima u Portorož - ako mi je moguće, jedanput u tjednu te ostao kod njih jedan ili dva dana, da kao odličan matematičar i kao izvrstan instruktor, kako reče spremim Boleslava za polaganje popravka iz matematike. Pred petnaest dana, čim je došao amo Boleslav, našao mu je ovdje nekog instruktora stranca, koji je došao amo na kupanje, ali je ovaj morao otputovati poslije dvije, tri lekcije zbog obiteljskih prilika. Obećah da ću dolaziti svakog utorka ujutro i ostati do kasnijih sati u srijedu popodne. Na molbu Borivojevu, da ostanem već na dan svoga posjeta, odgovorih, da ne mogu, jer se moram vratiti u župu da odslužim obećanu sv. Misu. Na želju Borivojevu, da pobliže iznesem svoj život nakon svog odlaska iz Pule, učinio sam to u glavnim crtama. Pripovijedao sam, kako sam živio u malom gradiću kao duhovni pomoćnik u kakvu sam se društvu kretao. Opisao sam zorno svoje osamljeno dušobrižničko mjesto, kako i svoj dosadašnji život u tome mjestu, govorio o smrti svoje majke, o svome pravničkom studiju i kako je došlo do njega. Spomenuo sam Zitu i njezino već dvogodišnje školovanje u Dubrovniku. Moje su pripovijedanje pratili sa zanimanjem. Teško im je bilo razumjeti, kako ja - školovan čovjek - mogu izdržati živeći sam vrlo skromno u pustom župnom stanu, u zabitnom mjestu, gdje nema nikakva društva, nikakve udobnosti.

Borivoj se sjetio Zite. "Vidio sam Zitu zadnji put, kada sam odsluživši svoju vojničku službu, došao kući u Pulu. Tome ima već skoro šest godina. Zita je bila već tada izrasla djevojka upadljive ljepote. Imaš li kakvu njezinu fotografiju?" - "Medju mojim knjigama i papirima morao bih imati fotografiju na kojoj smo snimljeni nas troje zajedno; moja majka, Zita i ja na dan moje prve sv. Mise na Trsatu. To je bilo pred pet godina." Borivoj i njegova gospodja postavili su mi amo tamo po koje pitanje, dok je gospodja Vlasta cijelo vrijeme šutjela, ali sa zanimanjem pratila moje pripovijedanje, kako sam opazio.

Sada si doktor prava, "reče iznenada Borivoj", pa moreš udariti drugim putem, izabrati drugo zvanje, ako ti je težak sadašnji tvoj život, koji bi bio meni nesnosan". Pogledah ga, kao da ga ne razumijem. Iza kratke stanke odgovorih: "To je dragi Borivoje, teško pitanje, koje zasijeca u posebno polje, u viši svijet". Dalje nijesmo o tome raspravljali, jer se Borivoj brzo digao pogledavši na svoju zlatnu uru i reče: "Nešto sam zakasnio sa svojom or-

dinacijom". Oprosti se sa mnom uz riječi". Čekamo te u utorak ujutro."

Njegova gospodja i Vlasta ostale su sa mnom u daljnjem razgovoru. Gospodja Božena veoma se je zanimala za nacionalne, socijalne i kulturne prilike u Istri. Dao sam joj više razjašnjenja na tom polju. Bila su prošla četiri sata, kada sam zamolio gospodju Boženu, da pozove Boleslava, da mu zadam matematičku lekciju za naredni utorak. S Boleslavom podjoh u njegovu sobu u prizemlju. Brzo sam vidio, da je dječak sposoban, da lako shvaća; zanemario se je. Nije mi bilo teško snaći se u matematičkom gradivu, jer sam kao bogoslov davao vrlo mnogo instrukcija iz matematike, a i kao kapelan spremao sam zadnje godine svoje kapelanske službe nekog šestoškolca za popravni ispit iz tog predmeta. Rastumačio sam Boleslavu neka pravila, koja dosad nije shvaćao i odredio mu neke zadatke, koje je imao izraditi za slijedeći put. Preporučio sam mu, da se svaki dan vježba u matematici. Pozabavio sam se s njim jedan dobar sat. Imao sam da podjem doskora na stanicu, od koje kreće vlak prema mojem mjestu nešto poslije šest sati. Gospodja Božena pozvala me je u blagovaonicu, u kojoj mi ponudi čaj sa sandwichima i keksima. "Uzmite ovu okrepu, jer ćete doći kasno kući", reče gospodja. Pojedoh jedan sandwich i nekoliko keksa te popih zdjelicu čaja sa limunom. Kod oproštaja pojavila se je i gospodja Vlasta, kojoj preporučih, da podsjeti svoga brata Boleslava, neka radi po mojim uputama. Na vratima sretoh i Borivoja, koji je svršio za danas svoj posao. Preporuči mi nanovo, da ne zaboravim doći opet u utorak.

Došao sam kući iza deset sati, jer sam polagano hodao od stanice do svojeg stana razmišljajući o doživljajima toga dana. Lik Vlastin previše je zaokupio moju dušu. U vlaku i po putu njezina mi je pojava dozivala u pamet dječačke moje godine našeg prijateljskog drugovanja, procvalu medjusobnu ljubav iza njezina povratka iz Francuske, moje teške borbe u svladavanju te ljubavi. Iza odlaska iz Portoroža i u vlaku i po putu muku sam mučio, da istisnem iz svoje fantazije pojavu krasne i ljubezne Vlaste, ali njezin lik uporno je srtao na popriště moga duševnog života, u pamet, maštu i u srce. Taj lik bio je poduhovljen, osjećao sam prema Vlasti neku platonsku ljubav bez ikakve primjese senzualnosti. Kada sam bio svjestan svega toga i ocijenio svoja čuvstva i težnje, upitao sam sama sebe: Čemu sve to? Kamo to vodi? Sve je to besmisleno, pače može biti štetno za moj duhovni život. Požalio sam sada što sam obećao Borivoju, da ću k njima dolaziti šest, sedam tjedana i ostati kod njih dva dana. Samo da ne bi bilo Vlaste ondje! Slutim, da idem opet ususret teškoj borbi izmedju moga razuma, savjesti i srca...Smiluj mi se, Bože! Vrati mi onu živu jaku vjeru, koja neka upravlja mojom dušom, da samo Tebe traži, Tebe ljubi, u Tebi nalazi svoj mir, svoju sreću! Bojim se, da mi je duša uz sadašnji moj duhovni život mlitava, slaba za borbu, koja me

možda čeka. Ne daj Gospode, da moram opet u borbu, da očuvam srce Tebi vjerno! Ako dopustiš tešku kušnju moje duše, molim Te usrdno, da mi dadeš potrebitu snagu, da ne podlegnem u toj borbi.

3. kolovoza 1912.

Primio sam srdačne čestitke k uspješno položenim ispitima za doktorat od strane Zite, koja se -kako vidim- mnogo više raduje mojem doktoratu nego ja sam. Obavit će trodnevnu zahvalnicu kako mi je obećala, po mojoj želji. Nadalje mi piše, da joj vrijeme lijepo i brzo prolazi u ručnom radu. Osim toga poučava neke učenice do šest sati na tjedan. Prije je išla katkada na kupanje s Ljudmilom u njihovo kupalište, ali otkada je počeo onamo zalaziti i onaj pravnik, da ne ide više. Mnogo boravi u vrtu, gdje ju je nedavno fotografirala sestra slikarica, koja se vrlo dobro razumije i u fotografiranje. Čita katkada po koji dobar roman, ali sada uzima češće u ruke knjige poučne i duhovne sadržine. Pomaže takodjer u vrtu č.s.vrtlarici, što joj dobro dodje za odmor živaca. - Pita me, čim se kanim baviti sada, kada sam završio svoj pravnički studij. Moli me, da bih joj opširnije opisao, kako se polažu ispiti za doktorat i koja je ceremonija kod uručenja diplome.

Današnjom poštom otposlao sam odgovor Ziti. Zahvaljujem joj od srca na njezinoj čestitci k mojem doktoratu i na trodnevnoj pobožnosti prikazanoj Bogu u zahvalu, za sretan uspjeh kod mojih ispita. Veoma mi je drago, što tako lijepo sprovodi školske praznike, bolje, nego što smo očekivali. Preporučujem joj, da se kod čitanja knjiga posavjetuje s.č.predstojnicom ili s kojom drugom dobrom kršćanskom osobom, koja pozna one knjige.Zatim joj zorno i šaljivo opisujem proceduru kod rigoroznih ispita i ceremonije kod promocije. Javljam joj, da sam bio kod obitelji Borivojeve i kod njezine prijateljice Marije u Portorožu. Obećao sam Borivoju, da ću kroz ovih šest tjedana školskih praznika dolaziti svakog tjedna po dva dana k njima, da instruiram njegova brata Boleslava,koji ima popravak iz matematike. Vlastu nijesam spomenuo u pismu.

Danas sam takodjer primio dopisnicu od svoga prijatelja Ivana, koji mi čestita na doktorskoj promociji, čemu se on osobito veseli. Već da je "svečano" oglasio stolnoj družini, da sam dobio okladu. Nada se, da ćemo se doskora vidjeti u Pazinu. I njemu ću danas odgovoriti.

Sada sam zaista na čudu, šta ću sa slobodnim vremenom, kojim raspolažem i previše iza svojih dovršenih pravničkih studija, u što sam bio upregnut kroz tri godine i od čega sam imao tu pravu korist, da sam se čuvao besposlice, koja je tako pogibeljna duhovnom, moralnom životu svakog, a napose mladjeg svećenika. U ove dane iza povratka iz Portoroža bavim se osvježivanjem svoga matematičkog znanja. Imam još svoje stare školske knjige, meni tako , omiljenog predmeta. Iza dovršenog poučavanja što ću biti polovicom rujna, bacit ću se na filozofski, teologijski i socijalološki

studij. Bit će dobro, da naručim kakve knjige koje zasijecaju u praktično gospodarsko polje. Mogao bih takvim znanjem koristiti mojim župljanima. Imat ću unaprijed i više novčanih sredstava, da nabavim sve te razne knjige. Kada sam vidio lijep pčelinjak s modernim košnicama kod nekog župnika u slovenskom dijelu Istre, pomislio sam, da bih se mogao i ja uputiti u pčelarstvo i baviti se time, kad svršim svoj juridički studij. Kod nekojih mojih župljana vidio sam primitivne košnice, iz kojih uzimaju paljenjem pčela saće meda. Možda bi se oni dali uputiti i navesti na pčelarenje sa pokretnim saćem. O svemu tome treba da bolje razmislim.

8. k o l o v o z a 1912.

Prema zadanom obećanju pošao sam prekjučer ranim vlakom u Portorož, kamo sam prispio skoro sat ranije, jer toga dana nije vlak imao zakašnjenje kao zadnji put. Kada sam zazvonio na vratima Borivojeva stana, došla mi je kao prošli put otvoriti sluškinja i uvela me u salon. Odmah je došao Borivoj, koji je baš kanio poći u svoju ordinaciju. Pozdravismo se srdačno. Već prije nego što sam sjeo na ponudjeno mjesto, došla je gospodja Božena s malim Janom u naručju. I sada pruži dijete svoje ručice prema meni. Majka mi pruži dijete. Primih to nedužno dijete u ruke. Ono me zagrli i poljubi, kao i prošli put. Uzvratih toplo poljupce nedužnome andjelku. U to dodje u salon i gospodja Vlasta. Zbunjena-kako mi se činilo- pruži mi ruku, gledajući više dijete nego mene. Lijevom rukom držao sam dijete, a desnu pružih gospodji Vlasti. Dijete je gledalo čas mene, čas gospodju Vlastu, koja ga je ljubaznim smiješkom gledala, neodlučno, da li će ostati kod mene ili će preći k njoj. Ona pruži ruke. Tada se dijete nagne prema njoj. Ona primi malog Jana i poljubi ga. Opazio sam, da je gospodja Božena u te časove pogledavala čas nas troje, čas svoga muža značajnim pogledom. Možda joj je Borivoj pripovijedao o neočitovanoj mojoj i Vlastinoj ljubavi.

Časak posjedasmo kod čašice likera, ali i Borivoj i ja podjosmo doskora na posao, on u ordinaciju, a ja da radim sa Boleslavom. Dogovoreno je bilo, da ću poučavati Boleslava dva sata prije podne i dva sata poslije podne. Boleslav je izradio zadane mu zadatke dosta dobro. Sada sam rješavao s njime teže zadatke sve do jedanaest sati. Popunio sam mu neke praznine u operaciji s jednadžbama. Shvaća dosta brzo i lako. Iza jedanaest sati spremao se je na kupanje. Gospodja Božena reče, da bi i meni dobro došlo kupanje, te me upita, da li znadem plivati. Na moj jasni odgovor reče mi, da svakako ne propustim ovu zdravu tjelovježbu u moru. Želio sam se kupati, gdje nema svijeta. Upitah Boleslava, da li se može dobiti koja ladjica, koja bi mene i njega odvezla na koji osamljeni morski žal. Sav veseo reče mi, da imaju oni svoju lijepu ladjicu, te da je on ovih dana vidio zgodnu uvalicu u kojoj bismo

se mogli nesmetano kupati. Budući da nijesam imao pribora za kupanje, dade mi gospodja Božena Borivojeve nove gačice i oveći ručnik. Boleslav uzme vesla za ladjicu, koja je bila privezana u luci, a ja zgodnu torbu, u kojoj je bio pribor za kupanje. Do pet minuta bili smo u lijepoj i čistoj ladjici. Zamolih Boleslava, da mi dade vesla, koja nijesam držao u ruci već toliko godina. Pod jačim udarcima vesala stigla je dobro gradjena ladjica za četvrt sata do lijepe morske uvale u kojoj nije bilo ni jednog kupača. Godilo mi je veoma to kupanje i plivanje nakon dvije godine. Plivao sam i ronio. I Boleslava sam učio zgodnijem načinu plivanja, čemu on nije bio vješt. Cijeli smo sat bili ponajviše u vodi, osobito ja sam se morao čuvati, da me jako sunce ne opprži, jer sam se tog dana prvi put iza toliko vremena izlagao sunčanim zrakama. Boleslav i ja postali smo dobri prijatelji. Oko pola sata iza podne krenusmo kući. Kod povratka učio sam Boleslava i pravilnom veslanju. Zavezavši ladjicu na njezinom mjestu u malom pristaništu, uputismo se s veslima i torbom kući, kamo stigosmo pet minuta prije jedan sat, u koji je imao biti objed. Kod ulaza u blagovaonicu bio sam iznenadjen vidjevši gospodju Vandu, koju nijesam vidio već pet godina. Iako se je približavala pedesetoj godini života - to sam znao, jer sam i ja bio u krugu njezine obitelji, kada se je slavio njezin rodjendan, činila se vrlo mlada prema svojim godinama.- Oboje smo bili veseli, što smo se sastali iza toliko vremena. Srdačno smo se pozdravili. Ona me je oslovila: gospodine doktore. Sigurno je bila obaviještena o mojoj prisutnosti i o mojem doktoratu. Kod stola sjedio sam ja na desnoj strani gospodje Vande, a na lijevoj strani bila je gospodja Vlasta, uz nju Borivoj, a uz mene Boleslav. Gospodja Božena sjedjela je nasuprot svojoj svekrvi. Ručak se otegnuo zbog naših živahnih, neprekidnih razgovora. Osjećao sam se vrlo voljko, kao da sam u krugu svoje obitelji, prenesen natrag u ona vremena i prilike, kada sam se kretao u toj obitelji, kao gotovo njezin član. Bio sam vrlo raspoložen te sam zabavljao društvo zgodnim pričanjem, što se je i meni činilo neobično uz moju tihu i povučenu narav. I moja prvotna suzdržljivost prema gospodji Vlasti kao da je ustupila mjesto onoj našoj prijateljskoj familijarnosti naših mladih godina. Vidio sam, da joj to godi, te je i ona postala otvorenija prema meni. Kada je došao razgovor na kupanje i plivanje, reče Boleslav, da još nije vidio ovakve vještine u plivanju kao što je kod mene. Kada me je zapitala gospodja Vanda, gdje sada službujem, reče gospodja Božena, prije nego što sam ja mogao odgovoriti: "Naš dragi doktor, koji ima sve sposobnosti duše i tijela, da bude sretan i da može druge usrećiti, zakopan je svojom službom u jednom zabitnom siromašnom selu", nastavila je s opisivanjem moga dušobrižničkog mjesta i njegovih osebujnosti po onome, što sam ja njima pripovijedao, kada sam bio kod njih prošli tjedan.

"Kada ste izgubili svoju mamu", zapita gospodja Vanda, kada

je završila svoje pripovijedanje njezina nevjesta.-Sigurno sam osjećajno govorio o svojoj pokojnoj dragoj majci, jer sam vidio da su bili svi tronuti, a osobito gospodja Vanda.- "A što je sa Zitom?" pita dalje gospodja Vanda.-"Ona je ove godine svršila drugi tečaj učiteljske škole u Dubrovniku i to s odličnim uspjehom", odgovorih joj. Dok sam pripovijedao, kako je uzdržavam u školi, digla se je gospodja Božena od stola te se je doskora vratila držeći u ruci neku kovertu, te reče: "Mi imamo vrlo čestitu mladu mljekaricu, koja stanuje u našoj blizini. Jučer ujutro zapitala me, da li očekujemo dolazak gospodina doktora Stanka I., koji da je župnik u njezinu rodnom mjestu. Upustila sam se u dulji razgovor s tom dobrom, bistrom i razgovorljivom mladom ženom. Ona mi je puno toga pripovijedala o gospodinu doktoru, što služi njemu na osobitu čast. Neka ne misli gospodin doktor, da želim laskati. Iznijela mi je mnogo lijepih stvari o pokojnoj majci našeg doktora, koju su svi štovali i ljubili i o njegovoj polusestri Ziti. Rekla sam joj, da je moj suprug zapitao gospodina doktora, da li ima koju fotografiju sadašnje Zite, koju je on dobro poznavao kao mladu djevojčicu, ali da mu je gospodin doktor odgovorio, da nema takve slike. Nato mi reče naša mljekarica, da je nedavno primila od Zite najnoviju njezinu fotografiju, pa da će mi je donijeti, ako želim. Na moju želju donijela mi ju je jutros Marija-tako se zove naša mljekarica". Gospodja Božena pruži fotografiju najprije svome suprugu, koji promatrajući sliku reče: "Gle, kako se je ta negdašnja lijepa crnka, mala koketa, razvila u ozbiljnu krasnu gospodjicu!"- Gospodja Vanda, kojoj pruži Borivoj fotografiju, reče:"Zbilja, to je krasotica." I gospodja Vlasta primi fotografiju u svoje ruke. Kad je pozorno promatrala sliku, kao neka sjena, barem tako mi se je činilo, proleti preko njezina lijepog blagog lica. Predajući sliku gospodji Boženi reče: "Zita sluteći po slici mora da je dobra i plemenita duša. Ima tako lijepe oči, iz kojih kao i iz cijelog krasnog lica izbija dobrota i staloženost. "Onda reče gospodja Božena:" Oprostite, gospodine doktore, jedno indiskretno pitanje. Zašto,-ako smijem pitati,- ne ćete gospodine doktore, da dodje k Vama preko praznika Vaša dobra sestra, iako to ona želi, kako mi je kazala Marija". Na to odgovorih, a da nijesam lagao:" Smatram, da je bolje za njezinu duševnu izgradnju, da ostane i preko školskih praznika u zavodu, gdje će se takodjer bolje izvježbati i u ručnom radu i u muzici. "Na to će opet gospodja Božena:" Rekla mi je Marija, da gospodjica Zita krasno pjeva i slika. Prošlih praznika da je slikala neko crkveno ruho. Još više toga joj je ispripovijedila Marija o mojoj polusestri, kako je označi.

Na to se oglasi Borivoj: "Pa gospodjica Zita nije tebi nikakva sestra, ni polusestra." - "To je istina," odgovorih, "mi nijesmo ni u kakvu krvnom srodstvu. Zita ima sasvim druge roditelje od mojih. Moja majka, koja je imala mene, uzela je udovca, koji je imao nju. Ali prilike su nas vezale vanjskom obiteljskom vezom. Ja

sam nju nazivao, a nazivam je i danas u pismenom saobraćaju sestrom, a ona mene bratom. Osjećam prema njoj bratsku ljubav i dužnost, da se brinem za njezinu budućnost. To sam i obećao svojoj majci, kada je bila na samrtnoj postelji. Nastojim, da izvršim svoje zadano obećanje."

Govorio sam iz duše. Nehotice uhvatim oči gospodje Vlaste, koje su me blago gledale a i zadovoljno, kako mi se je činilo.

Lijepa zidna gongura udari tri sata. Borivoj podje u svoje ordinacione prostorije, a ja s Boleslavom u njegovu sobu, da ga instruiram. Radili smo uz mali prekid od četiri i po, kada su nas pozvali na kavu, sve do šest sati. Mnogo smo toga ponovili. Boleslav mi se sve više svidja, rado me sluša. Nadam se da ću ga sasvim dobro spremiti za popravni ispit.

I Borivoj svršio je svoj zubarski posao. On, Boleslav i ja uputili smo se zajedno k moru na kupanje. Uz put kupih sebi gaćice za kupanje, jer mi se Borivojeve nijesu činile zgodne; bile su odviše otvorene. Ladjicom smo se odvezli do samotnog žala, na kojem smo bili jutros Boleslav i ja. Borivoj i ja natjecali smo se sada u plivanju. Nije me mogao ni pratiti; zaostao je dosta daleko iza mene. Osvježeni i dobro raspoloženi vratili smo se kući u osam sati.

Iza večere razvila se živahna rasprava o vjerskim pitanjima. Gospodja Božena iznijela je u uvijenu obliku razne prigovore protiv katoličke Crkve - koje je i ona usvojila, kako sam mogao razabrati -. Katolička Crkva da je nesuvremena, ne razvija se, ne ide korakom uz današnji veliki i brzi napredak čovječanstva na raznim poljima. Gospodja Božena odgojena je - kako sam doskora razabrao - u vjerskom modernizmu. Pozna ne samo protestanske, već i katoličke moderniste. Citirala je Francuze Loisya, Revillea, Talijane Murrija, Buonaiutija. Osobito dobro pozna suvremene protestanske moderniste, kao Kalthoffa, Kappsteina i druge. Iskreno sam priznao, da nijesam čitao ni jednog modernističkog vjerskog pisca, ali da poznam modernističke vjerske i filozofske sisteme iz prikaza katoličkih pisaca. Zato da poznam-kako mislim-dobro katoličku nauku, koju mnogi modernisti ne poznaju temeljito. Priznao sam, da su nekoji katolički teolozi, ali vrlo rijetki, prešli u tabor modernista. Istaknuo sam subjektivnost modernista, kojima je podloga njihova sistema agnosticizam, filozofija imanentnosti, čuvstvovanja, evolucionizam, relativizam, a sve to vodi često do vjerskog nihilizma i do ateizma. U tome debatiranju ja sam se više branio, nego navaljivao. Raspravljali smo u tonu tolerancije, susretljivosti, stvarno bez lične note, akademski. Debatu smo vodili skoro samo nas dvoje, gospodja Božena i ja. Amo tamo posegnuo je u debatu kojom opaskom Borivoj, ali se vidjelo, da ga ti problemi mnogo ne zanimaju. I gospodja Vanda kao i gospodja Vlasta zatražile su katkada koje razjašnjenje i pokazale više interesa za te probleme nego Borivoj. Pristajale su uz gospodju Boženu

u kritiziranju katoličke Crkve. Nijesam im zamjerio; odgojene u protestanskom duhu imaju puno predrasuda protiv katoličke Crkve. Gospodja mi Božena ponudi, da će mi dati nekoliko autora,koji iznose i tumače nauku vjerskog modernizma. Po njima da ću bolje upoznati modernizam, nego po katoličkim piscima, kritičarima.Primio sam tu ponudu više iz učtivosti. Imam dopuštenje, da čitam od Crkve zabranjene knjige. Za uzvrat donijet ću joj -rekoh- nekoliko katoličkih pisaca, koji iznose modernističku nauku i pobijaju je. Neka i ona čita naše pisce. Prošlo je već deset sati, kada smo pošli na počinak. Boleslav nas je ostavio malo iza večere. Meni je bila dana lijepa, velika, ukusno opremljena soba, koja je imala balkon, s pogledom na more. U tako krasnoj sobi nijesam nikada spavao. Prije, nego što sam legao, izmolio sam dio brevijara, što mi je ostao tog dana, ali veoma rastreseno. Zaspati nijesam mogao dulje vremena, valjda do ponoći. Doživljaji ovog dana vraćali su se neprestano na poprištu moje mašte. Najjače, najživlje javljala se je u mojoj duši slika Vlastina uza sve moje nastojanje, da je istisnem, osobito iz svog srca, u kojem se je budila moja uspavana, zakopana stara ljubav. I u snu boravila je moja duša s blagom tihom Vlastom, kakvu sam volio prije svog odlaska u sjemenište.

Ustadoh vrlo rano, podjoh tramvajem do Pirana, a odanle pješke u Strunjan, da misim u ondješnjem svetištu Bl.Dj.Marije. Zadnji sam put služio sv.Misu u toj crkvi pobožno i sabrano, a sada mi je bila duša za vrijeme sv.Mise suha, rastresena uza svu moju odluku, da ću što pobožnije i sabranije misiti. Bilo je već osam sati, kada sam se vratio u Portorož. Gospodja Božena, koju sam dan prije obavijestio o svom ranom odlasku u Piran, dala mi je odmah donijeti kavu sa svježim pecivom. Od osam i po do jedanaest sati radio sam s Boleslavom. Iza završene instrukcije pošli smo opet na kupanje na svoj samotni žal, odakle smo se vratili nešto prije jedan sat. Objed je bio nešto kasnije, jer smo čekali na povratak gospodja Vande i Vlaste, koje su bile pošle u Trst te se imale vratiti u Piran parobrodom u jedan sat popodne.-Iza dovršenog bogatog ručka povede gospodja Božena razgovor opet na vjersko polje. Najprije iznese svoje mišljenje, da je katolička Crkva formalistično stroga u moralu. Njezini propisi glede razonode,tjelesnih užitaka, društvenog života, čitanja knjiga,umjetničkog stvaranja da skučuju individualnu slobodu. Nato sam odgovorio,da je Kristova Crkva - a to je katolička Crkva - nepogrešiva učiteljica nepromjenljivih moralnih zakona. Iza toga izniklo je pitanje nepogrešivosti Crkve i pape, intolerancije katoličke Crkve.Vidio sam da je gospodja Božena vrlo mnogo toga čitala, gdje se prikazuje katolička Crkva u krivom svijetlu. U njoj sam vidio dušu,koja trpi od dezorijentacije na vjersko-metafizičkom polju - a da nije toga svijesna - i traži smirenje svoje duše. Velika je zagonetka čovjek, u čijoj se duši kao u konkavnom zrcalu odrazuju toliki utjecaji unutarnjeg i vanjskog svijeta, fizičkog i metafizičkog.Is-

taknuo sam dužnost svakog čovjeka, da služi istini, pravdi i ljubavi, kako mu to nalaže njegova savjest. Po toj našoj subjektivnoj savjesti sudit će nas vječna nezavadiva Pravda. I ovo naše raspravljanje kretalo se je u granicama ljubazne lične snošljivosti.

Oko tri sata digli smo se sa stola Borivoj i ja, da idemo po svom poslu. Prije nego što sam pošao na instrukciju, oprostio sam se s gospodjom Vandom, koja se imala vratiti u Pulu ovih dana, a sada se spremala na kupanje s gospodjom Vlastom. Iza skoro trosatnog rada s Boleslavom uputih se na stanicu, nekoliko časaka udaljenu od Borivojeva stana. Pratio me je do stanice Borivoj. Kazao sam mu, da ću u narednom tjednu doći u Portorož već u ponedjeljak, jer se slavi blagdan Velike Gospe u četvrtak, zbog čega moram biti u svojoj župi već u srijedu popodne, kada će doći mnogo župljana na sv.ispovijed.

Po samotnoj cesti mjesečinom obasjanoj u noćnoj tišini, razmišljao sam ona dva sata od stanice do svog stana o svemu, što sam doživljavao ovih dana. Bio sam i jesam sa sobom vrlo nezadovoljan. U moju dušu ušlo je mnogo toga, što me uznemiruje. Ne mogu da se otmem, kako treba, privlačljivosti Vlastine pojave. Zapretana stara ljubav - ugasla, kako sam mislio-, nalikuje sada žeravici, koja je oživjela uslijed strujanja zraka. Koliko bi mi bila mirnija duša, da se nijesmo opet sastali! Odviše sam bio popustljiv prema gospodji Boženi primivši na čitanje ponudjene mi knjige o modernizmu. Obećao sam, da ću ih pregledati. Danas sam počeo čitati Kappsteinuv "Das moderne Christentum". Primio sam I. i II. svezak. To djelo namjenjeno je pristašama protestanske vjere. Iznose se izjave pedeset i jedne ličnosti, da li trebaju vjernici vjerskog službenika. Iako imam dopuštenje da mogu čitati zabranjene knjige, savjest me kori zbog toga čitanja, za koje nemam dosta opravdan razlog.

Prošlo je već jedanaest sati. Oduljio sam pisanjem svoga dnevnika. Najradije pišem iza večere kod svjetiljke, kada vlada oko mene noćna tišina.

9. k o l o v o z a 1912.

Danas me je iznenadio neočekivan posjet koji je izazvao u mojoj duši razne dojmove, misli i čuvstva i unio u nju veliku zabunu, smetnju. Nešto poslije pet sati popodne, kada sam baš svršavao u sjeni granatog duda u dvorištu krasnu, pjesnički zadojenu, jutarnju za sjutrašnji dan sv.Lovrinca mučenika, začujem trublju i buku automobila, što nijesam nikada čuo u ovome mjestu. Uto stane automobil pred vratima moga dvorišta. Idem, da vidim. Iz automobila izidje Borivoj, te pomogne izići svojoj majci, gospodji Vlasti i svojoj supruzi, od koje je prije prihvatio malog Jana i dao ga u ruke svojoj sestri. I Boleslav je bio tu; vozio se je uz šofera. "Koje veselje, da vas vidim! Dobrodošli! "uskliknuh iznena-

-djen, čim je Borivoj stupio iz automobila. Pozdravio sam se najsrdačnije sa svima, a malog sam Jana primio u svoj naručaj i poljubio ga nekoliko puta u lice, kada me je obuhvatio svojim ručicama oko vrata. "Željeli smo, da vidimo tvoje mjesto. Došli smo danas, jer se moja majka vraća sjutra u Pulu, a ona je bila prva za to, da te iznenadimo svojim posjetom. "reče Borivoj". Sigurno nas niste vi očekivali", doda gospodja Božena.-"Ni u snu,"odgovorih. Sav veseo, a i nešto zbunjen, povedoh ih u župnički stan, u gostinjsku sobu", župni ured, te im ponudim stolice oko stola.Boleslav je nosio dosta veliku košaru, pokrivenu pričvršćenim žućkastim platnom. Borivoj se ogledavao po toj sobi te reče:"Ova soba nalikuje na tamničku ćeliju". I gospodje pogledaju sada pozornije moj župni ured. Osim stola u sredini i šest priprostih starih stolica nalazi se u sobi poviši, zatvoreni pult za matične knjige i spise, a u kutu kod prozora je priprosta polica za moje knjige i revije. Pod je u sobi sav trošan, na mjestima i krpan,prošle je srijede bio oriban. Gospodja Vanda reče: "Veoma mrk dojam čini ovaj stan; osobito ove debele zardjale rešetke na malom jedinom prozoru podsjećaju, kako je opazio Borivoj, na tamnicu."

"Rekoh, da im moram nešto ponuditi pod svojim siromašnim krovom kao dragim svojim gostima." Imamo mi sa sobom cijelu obilatu večeru", reče gospodja Božena."Ne treba da se brinete ni za jelo ni za piće;sve smo mi donijeli sa sobom, znajući Vaše prilike. Ipak bih vas htio nečim svojim ponuditi. Imam dobra vina od biranog groždja, kojim bih vas rado podvorio, rekoh. Nato će gospodja Vanda."Učinimo to veselje gospodinu doktoru, da nas pod svojim krovom pogosti nečim svojim." Zahvalno sam pogledao gospodju Vandu i požurio se u kuhinju i podrum, odakle sam donio dvije staklenke svoga dobrog vina i na tanjuru lijepih keksa, koje sam kupio u Piranu prošle srijede. Imao sam krasnih bresaka, koje su mi donijeli na dar moji dobri župljani baš danas prije podne.Donesoh čaše i male tanjure za kekse i voće. Natočih čaše bijelim vinom i pozdravih dobrodošlicom svoje drage goste, te ih ponudih keksima i breskvama.

"Vrlo ugodno je ovo tvoje vino, iako nije jako.Osobito je prijatno za ljetne ove žege zbog svoje ugljične kiseline",pohvali Borivoj moje vino. Vino je bilo čisto kao rakija i imalo je krasnu žutu boju. Uzeli su i od keksa i bresaka. Odnio sam i šoferu, koji je -kako sam kasnije saznao- rodom iz nedalekog gradića, vrč vina i nešto keksa na tanjuru. Moji su gosti izjavili, da im se svidja položaj ovoga mjesta, ali cesta, koja vodi amo, da je vrlo loša.

Iza pola sata,što smo sjedili, izraze gosti želju, da bi rado ogledali mjesto. Kada smo izašli, bio je okupljen oko automobila veći broj radoznalih, osobito djece, koje većina nije nikada vidjela automobil.- Podjosmo do crkve. Svi se zaustave kod lijepo izradjenog groba moje pokojne majke,na kojemu ima lijepa vijeća,

koje se sadi na grobovima. Dva vitka čempresa stoje uz kameni spomenik unutar željezne ograde, a dvije žalobne vrbe uz vanjske ograde. Lijepa grobna svjetiljka od bakra pričvršćena je na dnu spomenika. Ovaj bi lijepo uredjeni grob bio na ures svakom groblju", prekine gospodja Vanda dulju šutnju gostiju kod groba. "Vidi se da ga duboka ljubav i osjećajni pijetet uredjuju i vode brigu o njemu". Gospodja Vlasta pogleda me sućutno svojim tihim mekanim očima. Prvi unidju gosti a ja za njima i poklonih se kratkom molitvom dragom Spasitelju u Svetohraništu. Doskora izidjosmo iz crkve, u kojoj je slika sv. Ivana Krstitelja privukla pažnju gospodje Božene. Kada smo bili vani pred crkvom, reče Borivoj, da ovako siromašne crkve još nije vidio. Podjosmo oko crkve po groblju, na kojem se je vidjelo medju travom nekoliko većim dijelom neobojenih priprostih križeva. "Zaostalost i siromaštvo ovog mjesta odaje se na crkvi i na groblju," reče gospodja Vanda.

Vratismo se -polagano koracajući uz siromašne kućice - u župnički stan. Gosti su ogledali moj vrt i vrelo u vrtu. "Sada češ ti biti moj gost," reče Borivoj, kada smo došli u župni ured. Uzme košaru, koju su bili sa sobom donijeli i dade je gospodjama, da pripreme zakusku. Ja sam pošao žurno u kuhinju po čist stolnjak, koji nam je prije služio za velike blagdane. Gospodje su prostrle stolnjak po stolu te postaviše čaše i tanjure, koje sam donio iz kuhinje, kao i vilice i noževe; zatim poredaše po stolu veći broj sandwicha na čistom bijelom papiru, nekoliko kutija sardina, sira ementala i nekoliko žemički. Na koncu izvade iz košare dvije staklenke, u kojima je bilo -sudeći po tiskanom natpisu na njima- crno vino "ref·ško". "Reci mi istinu, ako te smijem pitati, što bi ti imao za večeru? zapita me Borivoj. "Komad kruha i zdjelu kiselog mlijeka," odgovorih. "Dobro i zdravo je to, ali i ova promjena u hrani dobro će ti doći. Eto svježih sandwicha, sardina i sira". Hvala! Uzet ću sira i kruha, jer danas je petak, kada mi katolici ne smijemo jesti mesa, rekoh na ponudu Borivoja.-"Ah, da! Ta zabrana poznata mi je, ali se nijesmo toga sjetili,"spomene gospodja Vanda. Ona otvori brzo i spretno dvije, tri kutije sardina. Svi smo jeli s tekom i pili odlično crno vino. Ponudim i sad svojih lijepih bresaka gostima.-

"Možda bih mogao ponuditi malo crne kave, zapitah nakon zakuske. "Kuhalo na žestu brzo će ugrijati vodu."- "Ne treba, da se uznemirujete i trudite", reče gospodja Vanda. Ali kada sam se digao, da idem u kuhinju, digoše se gospodja Vanda i gospodja Božena, ponudivši mi svoju pomoć. Gospodja Vlasta, koja je imala na krilu Jana ostane u sobi sa Borivojem i s Boleslavom. Ali doskora dodju i oni u kuhinju, jer je počeo plakati mali Jan, (valjda za majkom). "Pa ovdje je mnogo prijatnijo nego u sobi", reče gospodja Božena. Boleslav i ja donesosmo brzo potrebite stolice i svi se smjestismo u kuhinji. Na kuhinjskom stolu bila je knjiga "Das moderne Christentum" od Kappsteina." Je li to čitate?" zapita me

gospodja Božena. "Počeo sam i pročitao dvadesetak stranica,"odgovorih i odnesoh knjigu na policu u kuhinju, na kojoj su se nalazile moje priručne knjige. Gospodje su vrlo brzo priredile crnu kavu, koju su nam ponudile u zdjelicama. Kada smo popili crnu kavu, koja je bila vrlo dobra, uzme Borivoj cigaretu, a meni ponudi cigaru "Viržinku". Premda petkom ne običajem pušiti, ali iz društvenog obzira uzeh sa zahvalnošću ponudjenu cigaru i zapalih.

Borivoj se je malko zamislio pa reče: "Reci mi, Stanko, kako možeš izdržati u toj očajnoj samoći, u toj bijednoj okolini,rekao bih i kao zakopan u toj siromašnoj kućici, koji si bio uvijek tako društven? Kod tvoje inače vedre, susretljive, darežljive, ekspanzivne prirode, ova samoća mogla bi -ako dugo traje -štetno djelovati na tvoje živce, te bi ti kod ovakva načina življenja postao u najmanju ruku neki čudak. Koja te sila drži u tome tužnome zatočju? Zar ti nije teško? Ja ne razumijem, kako možeš ti ostati na takvu mjestu uz svoje zavidne sposobnosti, uz svoje opsežno znanje i tolika krasna odličja, što ti sve otvara vrata do višeg društvenog položaja, ljepšeg i sretnijeg života. Oprosti mi, možda sam malo indiskretan. "Oči svih bile su uprte u mene.U pogledu gospodje Vlaste,na koju su mi nehotice skrenule oči,odražavala se je simpatična sućut, možda i nešto više. Kratak sam čas šutio razmišljajući, šta da na to odgovorim Borivoju. Zamišljen polagano iznosih svoje misli: "Teško je, dragi Borivoje, da ti ukratko i iscrpljivo odgovorim na Tvoje primjedbe i pitanja. Nesnosan, nerazuman bio ti i meni samome ovakav život, kada bih ga promatrao i ocjenjivao sa stajališta ovoga svijeta. Ali u vidiku vječnosti može imati ovakav život, iako je pun pregaranja, odricanja, veoma bogatu sadržinu i učiniti čovjeka sretnim i zadovoljnim već na tom svijetu. Kršćanski ideali, koji su osvojili milijune i milijune duša kroz devetnaest stoljeća, doveli su i mene amo i drže me na tom mjestu, na toj samotnoj postaji križnog puta...Izmoren ovom osamljenošću, osjećam i ja katkada težinu svoga križa, svoga odricanja, bol srca, koje mora zatomiti razna čuvstva sklona ovome zemaljskom životu. Kristov svećenik ne smije zaboraviti, da je po riječima sv.evandjelja na tom svijetu, ali da nije od toga svijeta...Na tom putu odricanja, katkada vrlo teškog, diže me, jača me misao, čvrsta nada, da ću stići ovim putem u vječnu domovinu,u kojoj vlada apsolutna Istina, neizmjerna Dobrota,neiscrpljiva Ljepota, što jedino može da ispuni bezdan naše besmrtne duše, te dovede nas do nepresušnog vrela, puna trajne nepomućene sreće..... Oprostite, molim vas, što vas morim ovim apstraktnim umovanjem...

"Eto ti si, dragi moj Stanko, počeo filozofirati, "reče Borivoj, "Prešao si na meni nepoznato metafizičko polje, na kojem se ja rado ne krećem, jer je meni magleno. Ja živim u realnom svijetu i ne razbijam sebi glavu drugim kakvim svijetom, o kojem ne znamo ništa pozitivno i o kojem kaže zgodno Du Bois Reymond: Ignoramus et ignorabimus. I on je bio neprijatelj metafizike."Iza te

opaske Borivojeve reče gospodja Božena: "Po svemu, što sam o Vama čula, Vas vidjela i slušala, Vi ste gospodine doktore, velik idealist, kakvih malo susrećemo u današnjem svijetu." Nato nas zapita gospodja Vanda, da li je komu po volji jošte zdjelica crne kave. Natočili smo sebi svi po drugi put crnu kavu. Razgovor je skrenuo na nacionalne, kulturne i socijalne prilike našeg naroda u Istri. Došli smo i na škole koje je našem narodu tek u posljednjim godinama počela otvarati zemaljska i državna vlast. Zaslužna je na tom polju Družba sv. Ćirila i Metoda. Iznio sam i teške higijenske prilike u svojoj župi, gdje kosi smrt toliko mladih života uslijed oboljenja od sušice. Vrijeme je brzo prolazilo.

Prošlo je sedam sati, na zapadu crvenilo se nebo od sunca, koje se spuštilo u more kao rumena kugla. Moji se gosti spreme na odlazak. Zahvalio sam im od srca na ljubeznom posjetu. Oprostio sam se kod automobila pred vratima svog dvorišta srdačno od sviju, poljubih maloga Jana. Po gospodji Vandi poručih svoje pozdrave njezinu gospodinu suprugu, i gospodji Dubravki. Kada su se ukrcali u automobil, doviknuh im: Dovidjenja u ponedjeljak! Uz mahanje naših ruku krenuo je automobil put Portoroža, kamo su imali stići za pola sata. U osam sati popio sam malo kiselog mlijeka.

Preda mnom leži na stolu moj dnevnik, kamo bilježim današnji posjet, koji je pojačao razdvojenost u mojoj duši...Razum, upućuje me prema duhovnim visinama, a srce naginje zemaljskoj ljubavi. Iza odlaska mojih gostiju kao da je ostala Vlasta te me gleda svojim sjetnim očima...Rado bih, mučim se, da ih ne vidim... Volja moja stoji neodlučna medju ovim protivnim silama...Ja sam danas govorio iz uvjerenja u obranu svog teškog osamljenog života, svojih ideala, ali u podsvijesti oćutio sam pomanjkanje pravog zanosa za te ideale, jer je moj nutarnji -duhovni - život znatno oslabio. Slutim, da idem u susret teškoj duhovnoj krizi..." Duh je pripravan, ali je tijelo slabo"...

12. k o l o v o z a 1912.

Sjutra idem opet u Portorož dan prije zbog blagdana Velike Gospe, kako sam obavijestio Borivoja kod svoga odlaska iz Portoroža prošle srijede...onamo idem s dvojakim, suprotnim čuvstvima: iz ove samoće, koja mi postaje sve to pustija, vuče me bučni svijet, ugodno društvo, razonoda, plivanje, a i -što ne mogu sam sebi kriti - Vlastina pojava. S druge se strane javlja savjest, koja mi kaže, da izlažem pogibli svoj duhovni život. Ta je pogibao to veća, što me je nekako zbunilo u mojem do sad tako čvrstom vjerskom uvjerenju čitanje modernističkih pisaca, koje mi je dala na čitanje gospodja Božena. Učinio je na mene dublji pogubni utisak Jean Reville (u njemačkom prijevodu), koji zabacuje sve vjerske dogme, svaki vjerski autoritet te veli, da se bit religije sastoji u religijskim osjećajima duše, što se očituje u ćudorednom životu. On zabacuje sve što je nadnaravno. Kao što sve u svijetu, ta

ko je i religija u neprestanom razvoju. Ako netko prizna jezgru evandjelja: Boga nebeskog Oca, Božje djetinjstvo, i prema tome udesi život, tada se takav može nazvati pravim kršćaninom. Drugo je sve prepušteno individualnom shvaćanju. Radikalniji je -inače nejasni- Kalthoff, koji graniči u svojim nazorima sa panteizmom, ateizmom. Iz tih knjiga, kao da je izlazio otrovan plin, što nijesam odmah zapazio. On je gušio moju dušu, palio nadnaravnu vegetaciju na njezinu duhovnom polju, koja vene već tri mjeseca. Više ne ću čitati tih knjiga, koje me vode u mračni labirint teških metafizičkih i vjerskih problema, gdje se razum svojom spoznajnom snagom ne može orijentirati, snaći, ako napusti vodića od Boga objavljenu vjeru.

15. k o l o v o z a 1912.

Prekjučer sam se vratio iz Portoroža još smeteniji u svojem nutarnjem životu. Tmurno je bilo nebo, spremno na kišu, kada sam u ponedjeljak stigao u Portorož. Srdačno su me dočekali. Vratio sam gospodji Boženi njezine knjige o modernizmu uz opasku, da sam ih ovih dana pregledavao i dobrim dijelom pročitao. Donio sam joj, kako sam bio obećao, četiri svoje knjige, čiji katolički autori raspravljaju u njima o modernizmu i o odnosu katolika prema drugim vjerama. A najbolje čini mi se medju njima djelo ". Die Wahrheit des Christentums". Sve su knjige pisane u njemačkom jeziku. Preporučio sam gospodji Boženi, neka i ona pregleda te knjige i prouči markantnija mjesta, kako sam ja uradio s knjigama, koje mi je ona posudila. Priznao sam, da ona ni izdaleka ne raspolaže slobodnim vremenom kao ja, a zato mogu knjige ostati dulje vremena kod nje. Iza kratkog doručka, koji mi je bio ponudjen u blagovaonici, počeo sam raditi s Boleslavom. Budući, da nijesmo mogli poći na kupanje, jer se oko jedanaest sati spustila uz grmljavinu obilata kiša, produljili smo svojim radom do jedanaest i po.

Kada sam izišao iz Boleslavove sobe, uvede me gospodja Božena u salon, kamo stigne doskora i gospodja Vlasta sa malim Janom, koga jošte nijesam vidio tog dana. Čim me ugleda mali Jan, koga je vodila za ruku gospodja Vlasta, potrči odmah k meni. Ja ga primih i poljubih, pošto sam prije ustavivši pozdravio se gospodjom Vlastom. Sjedjeli smo u foteljima i razgovarali se o vremenu, kupanju, prilikama u Portorožu, kamo je stigao ovih dana veći broj stranih gostiju, ponajviše iz Češke. Gospodja Božena reče mi, da ću se upoznati s njezinom starijom sestrom, koja je došla njoj u posjete i ostaje nekoliko dana na kupanju.

Doskora se digne gospodja Božena te me zamoli, da je ispričam, jer da mora pogledati u kuhinju, kako se sprema objed. Tako smo ostali sami u salonu gospodja Vlasta, koja je imala na krilu maloga Jana i ja. Bilo mi je vrlo neprilično, što sam ostao sam s Vlastom, a i njoj, kako mi se činilo. Započeli smo razgovor o in-

diferentnim stvarima, ali doskora smo prešli na naše obiteljske prilike. Vlasta mi se potužila na neprijatnu sudbinu, koja je prati. Stupila je prerano u brak, u kojem se je brzo razočarala, jer nije naišla na razumijevanje. Realnost, koja joj se činila odviše grubom, sukobila se s njezinim shvaćanjem života, možda odviše idealnim. Već su prošle četiri godine, otkako je udovica. Još teži joj je bio udarac, kada joj je umro sinčić Norbert. Njezino je materijalno stanje doduše veoma dobro. Iza smrti svoga muža primila je osigurninu od dvadeset hiljada kruna. Kada joj je umro dragi sinčić, pripala joj je bogata baština. Svekrva, koja je voli kao svoju kćer i s kojom stanuje zajedno u Puli, nagovara je, da se ponovo uda i to za njezina sinovca, koji je liječnik, vršnjak pokojnog joj muža. Ona ne mari ni za njega ni za nekoje druge, koji joj se približavaju; jer u nijednom od njih ne nalazi na srodnu dušu, što je temelj prave bračne sreće. Na takvu srodnu dušu da se dosad nije namjerila. Zapne zbunjena i pogleda me očima, u kojima se odražavala negdašnja ljubav. I ja sam bio silno smeten. U meni, u mojem srcu, oživi, zaplamsa, jakim plamenom stara, zapretana ljubav, koja je ovih dana iza susreta s Vlastom poslije devet godina sve to više tinjala. I ona je sada čitala u mojim očima, da se u mojem srcu pobudila negdašnja ljubav. Odsjev unutarnje sreće odrazi joj se na zarumenjenom licu. Ništa nijesmo rekli jedno drugom, ali su govorile naše oči...Prestraših se, što sam se dao zavesti svojim čuvstvima...Poniknuh očima...Zatomih u sebi, koliko mogoh, probudjenu ljubav...Kada pogledah opet Vlastu, sigurno je u mojim očima ugasnuo predjašnji žar...to je odavao i turobni pogled Vlastin.

Uto pruži mali Jan, koji je sjedio na koljenima Vlaste, svoje ručice k meni. Ja ga primih k sebi. Na vratima salona pojavi se gospodja Božena i zamoli Vlastu, da joj pomogne urediti stol u blagovaonici za skori ručak. Okrenuta prema meni reče, da će maloga Jana preuzeti od mene sluškinja ili Boleslav. Zamolih je, da mi ga ostavi do ručka za društvo. Zabavljah se s malim Janom...... Pred očima moje duše pojave se slike sretnog obiteljskog života, kakva ne možemo imati mi svećenici. Lude želje! Takve misli i težnje nijesu se dosad javljale u mojoj duši...Mali se Jan uznemirio na mojim koljenima. Sjetih se lijepe čuvstvene pjesme, koju je pjevala gospodja Lucija, maloj Ziti. Upamtio sam bio napjev i riječi te pjesme i pjevao je često puta svome polubratu Marijanu. Da umirim maloga Jana, zapjevah sada poluglasno tu pjesmu s osjećajem.. Kada sam, dovršivši pjesmu, umuknuo, čujem na hodniku pljesak ruku uz povike "bravo, bravo!" Vrata salona bila su samo pritvorena. Sada se širom otvoriše. Borivoj uvede u salon nepoznatu mi gospodju, iza koje stupe unutra gospodja Vlasta i gospodja Božena. Ustadoh s malim Janom u naručju. Gospodja Božena pruži ruke, da primi k sebi maloga Jana, ali se ovaj nije dao, već me je svojim ručicama obuhvatio oko vrata. Moja ga je pjesma jače privezala uz mene.

Nježno ga skinuh i predadoh njegovoj majci. Tada sam se upoznao s gospodjom Jozefom, sestrom gospodje Božene, o čijem mi je dolasku govorila ujutro gospodja Božena. Nešto je niža od svoje sestre, zagasite boje, ali ima energične crte u licu i energično držanje kao gospodja Božena.

Kod stola zauzme počasno mjesto gospodja Jozefa, koja je imala uza se na lijevoj strani malog svog sinčića, od kojih pet godina. Njoj na desnoj strani sjedio sam ja. Drugi su zauzeli svoja mjesta kao kad sam bio zadnji put ondje. Za vrijeme ručka pripovijedala je gospodja Jozefa o prilikama u Pragu, gdje joj suprug vrši službu pastora u protestanskoj crkvenoj općini. Tokom razgovora saznao sam i druge njezine obiteljske prilike. Pred dvije godine umrla joj je jednogodišnja kćerkica, koju ni sada ne može prežaliti. Gospodja Jozefa mora da je vrlo trijezna žena,koja gleda realno na svijet. Prije nego je bila donesena crna kava na stol, odveo je Boleslav maloga Vilima -sinčića gospodje Jozefine- po želji gospodja u vrt.

Kod crne kave reče gospodja Božena: "Naš gospodin doktor bio bi krasan, idealan otac obitelji. Kako voli djecu te ih privlači svojim dobrim čuvstvenim srcem. Molim Vas gospodine doktore,budite tako dobri te nam rastumačite, zašto nameće Vaša crkva celibat svojim svećenicima". Vidio sam, da ovo pitanje zanima sve prisutne. Ukratko sam iznio historijski postanak te crkvene discipline, zatim sam istaknuo nutarnje i vanjske razloge svećeničkog celibata, kao uzvišenost, nadnaravni karakter svećeničke službe,nevezanost na obitelj, potrebitu slobodu u vršenju te službe, osobito u težim prilikama, predanost samoga sebe Bogu i spasu besmrtnih duša. Celibat, čist svećenički život, sačuvan katkada uz teške borbe i bolna odricanja, izvor je unutarnje, duhovne sreće, moralne energije, poleta, pravog idealizma.

Kada sam završio ovo kratko tumačenje celibata, zapita me gospodja Jozefa: "Kako gledate Vi, gospodine doktore na brak?"Na to pitanje odgovorih: "Katolički svećenik ne omalovažuje brak,obiteljsku vezu, koja je posvećena i svetim sakramentom. Pače ja lično smatram idealnu bračnu, obiteljsku zajednicu najvećom zemaljskom srećom. Srodnost duša, što čišća ljubav treba da poveže bračne drugove u jednu nerazrješivu cjelinu. Oboje se imaju natjecati u požrtvovnoj ljubavi, koja mnogo daje, a malo traži. Zato takva ljubav mnogo i prima. Ljubav, u kojoj prevladava tjelesnost, sebičnost, smrt je pravoj idealnoj ljubavi. Takva ljubav u najmanju ruku slabi propadanjem tjelesnih čara, dok ljubav, koja ima svoje temelje u dušama, ne stara kao ni duše, pače je s vremenom jača, stalnija. Pravi brak, u kojem žive bračni drugovi po Božjim prirodnim zakonima, naime u bračnoj čistoći, jest Božja služba,kako kaže i priznati protestanski pisac Förster. Oni su Božji pomagači u stvaranju novih bića,koja imaju da jednom napuče nebo.Djeca su velik dar Božji i zapravo prva i glavna svrha braka, izvor

bračne sreće." Osjetio sam, da sam govorio o celibatu kao o nečemu naučenom, akademski, a s nekim prizvukom oduševljenja o bračnoj sreći. Tako ne bih bio govorio pred nekoliko mjeseci. Ova moja duhovna praznina i probudjena zemaljska ljubav djeluje kod iznošenja celibatnog i bračnog problema.

Gospodja Jozefa opazi, da se ovakav idealni brak, kakav sam ocrtao, gotovo nikad ne ostvari. Odgovorih, da se moramo trsiti , da se što više približimo idealu, kada već ne možemo stignuti do njegove visine. I Borivoj pratio je sa zanimanjem iznešenje tih problema te mi reče: "Dragi Stanko, ti gledaš na cijeli svijet kroz naočnike svoga velikoga idealizma. Držim, da je stvarno mnogo toga drukčije, nego što ti misliš. Primjerice glede celibata ja sam mišljenja, da ga zdrav, normalan čovjek ne može trajno držati. Na tu njegovu primjedbu iznesoh uglavnom misli, razloge, kojima sam branio celibat prije malne tri godine u Narodnom domu u Pazinu protiv sličnih i težih prigovora. Osobito istaknuh stanovište liječnika Kannamüllera u tom pitanju. Činjenica je, da su se hiljade hiljada ljudi jednog i drugog spola našle kroz ove kršćanske vjekove, koji su očuvali nepovrijedjen celibat, velik broj njih neoskvrnjeno djevičanstvo kroz cijeli svoj život u službi ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Ta moralna snaga, koja pobjedjuje u čovjeku najjači nagon, ima svoj korijen u nadnaravnom svijetu. U vrijeme tih razgovora nastojao sam, da što manje gledam gospodju Vlastu, čije su oči -kako sam opazio, a još više oćutio- cijelo to vrijeme počivale na meni. Moja je savjest bila uznemirena, kada mi je to opažanje prijalo srcu.

U tri sata razišli smo se. Gospodje su pošle na kupanje, jer je poslije podne granulo sunce. Boleslava sam poučavao do pet sati, kada smo takodjer i nas dvojica pošli na kupanje na udaljeni žal, kamo je sat kasnije stigao i Borivoj.

Kod večere, koja je bila u osam sati, razgovarali smo o običnim stvarima, o šarenilu, koje nose gosti sa svojim pojavama, svojim odijevanjem i na ulici i na kupanju. Gospodje su govorile o modi, koja sada vlada u odijevanju. Gospodje Jozefa i Vlasta zastupale su strože nazore u odnosu mode prema moralu, dok je gospodja Božena imala slobodnije zahtjeve, osobito kod kupanja i sunčanja. Uz nju je pristajao i njezin suprug.

U deset sati pošli smo u svoje sobe zaželjevši laku noć. Ja sam još dugo sjedio u svojoj sobi, koja je bila uz Vlastinu, te je imala s ovom i zajednički balkon. Tiha, dobra, plemenita Vlasta , bila mi je pred očima sa svojim mirnim dugim pogledom, u kojem se je odražavala melankolija, neko čeznuće. Kako su drukčije bile Zitine oči, iz kojih je izbijao plamen strastvene ljubavi, koji proždire, što dohvati. Vlasta mi je osvajala dušu, a Zita uzbudjivala u prvom redu tjelesne požude. Sve je to prolazilo preko polja moje duše, koja je bila kao pasivni posmatrač bez ikakvih senzualnih težnji. Prošlo je jedanest sati, kada sam legao u krevet. Du-

go vremena nijesam mogao usnuti.

Iz . više puta prekinutog sna probudih se nešto prije sedam sati. Sv. Misu nisam išao služiti ne samo za to što bi mi bilo kasno, već najviše zbog toga, što nijesam bio duhovno raspoložen . Savjest mi je spočitavala, da skrećem s puta, po kojem bih imao stupati kao svećenik. Izmolio sam brevijar za čitav dan,ali vrlo rastreseno, makinalno. Bio sam vrlo nezadovoljan sa sobom,potišten, jer sam vidio da me ostavlja moralna snaga, kojom bih se protivio sklonostima, što hoće da me povedu putem, kojim ne smijem stupati. Nijesam se doduše još dao zarobiti od te nedopuštene ljubavi, ali se nijesam ni opro porivima svoga srca, kako bih morao. Iza doručka, od osam i po radio sam sve do jedanaest s Boleslavom. Taj mi je rad dobro došao, da me izvuće iz labirinta mojih misli i osjećaja. Boleslav i ja pošli smo iza instrukcije na kupanje. Vratili smo se točno u jedan sat. Kupanje me je nešto razvedrilo, ali kada sam kod stola vidio gospodju Vlastu s čijim sam se melankoličnim pogledom češće nehotice sreo, postao sam opet smeten,potišten, što je opazila gospodja Božena. Ona me zapita: "Što je Vama, gospodine doktore, da ste bez volje, nekako žalosni,a i nešto blijedi?" Možda se ne osjećate dobro? Odgovorih joj, da sam prošle noći loše spavao. Iza ručka govorio je Borivoj o njegovanju i čuvanju zubiju vrlo zanimljivo i poučno tako te nam je brzo prošlo vrijeme do tri sata, kada smo pošli za svojim poslovima.Kada sam svršio svoj rad s Boleslavom i spremio se na vlak, pozove me gospodja Božena u blagovaonicu, da nešto pojedem prije svog odlaska, jer da sam kod ručka veoma malo jeo, kako je doista i bilo. Ponudi me šunkom, maslacem i čajem. Malo sam toga uzeo.Činilo mi se je, da gospodja Božena hoće nešto da mi kaže, ali kao da se ne usudjuje. U šest sati podjoh do stanice, Borivoj je bio zaposlen, a drugi su pošli na kupanje, kamo je kanila i gospodja Božena da ide s Borivojem, čim bude on svršio svoj posao.Kada sam se vratio u svoj samotni siromašni stan činio se je ovaj bjednijim . Nevoljko sam se osjećao, kao kakav zatočenik...Več je prošlo jedanaest sati. Izmoren sam duševno i tjelesno...bojim se, da će proći i ponoć, prije nego što mi san zaklopi oči.

19. k o l o v o z a 1912. poslije doručka

U meni se sve to više ruši duhovni život. Ovi protestanski pisci, koji pišu o modernizmu, a i modernistički nazori nekojih katoličkih pisaca, osudjeni od vrhovnog učiteljstva katoličke Crkve, uveli su me u labirint raznih teza i hipoteza, tako da mi se čini u nekim časovima, kao da sam izgubio orijentaciju na polju svoga vjerovanja. Moje dobro pamćenje doziva mi u svijest upravo nametljivo razno modernističko naučavanje, koje unosi veliku zabunu u moje subjektivno vjerovanje. Osobito Loisy smućuje me svojom teorijom o postanku kršćanstva. Da dodjem opet do svoga čvrstog, nepokolebivog vjerovanja, posegnem za raznim člancima u revi-

jama "Quartalschrift", "Civilta cattolica", Zeitschrift fur Katholische Theologie" i za djelom talijanskog isusovca Rosa o modernizmu, u kojima se pobijaju zablude modernizma. Ali težište mog vjerovanja nije smireno. Toliko sam puta čuo, čitao i tumačio drugima, da je naše nutarnje lično vjerovanje rezultanta od triju komponenata: znanja, volje i Božje milosti. Najvažnija je komponentna milost Božja, koje sam ja postao nedostojan zbog svoje mlitavosti i nerazboritosti, što sam bez opravdanih razloga posegnuo za protuvjerskim štivom. Ovoj mojoj vjerskoj krizi krivo je donekle i zanemarivanje dnevne meditacije, a još više slabile se i slabe moj duhovni život utjecaji svijeta, njegova mamila, što su probudili i ojačali neuredne moje sklonosti, napose probudjena ljubav prema Vlasti, koja je meni svećeniku zabranjena, iako je platonska, jer je pogibeljna, dapače može postati smrtnnosna za moj nadnaravni život. Ovome mojemu jadnome nutarnjem stanju daljnji je uzrok i to, što sam se bacio na studij prava, za mene neplodan, mjesto da proučavam djela vrsnih katoličkih pisaca na polju dogmatike, apologetike, moralke, pastoralke, asketike, pa da se eventualno spremim za kakve rigoroze na teološkom fakultetu. Ovakav rad posvećen Bogu, spasu duša, bio bi uz pomoć Božje milosti izgradio u meni solidan duhovni život, te ne bih sada bio u ovoj teškoj duhovnoj krizi. Uznemiruje me sada često pitanje: Jesam li u stanju posvetne milosti ili u smrtnom grijehu? Umirujem svoju savjest mišljenjem, da nijesam pristao potpunoma na nijednu napast protiv vjere i morala. Da nije takav moj sud samo obmana?! O dobri Bože izvedi me iz ove duhovne tamne pustoši! Ne dopusti, da zalutam potpunoma i da propadnem! Traži, Nebeski Pastiru, svoju izgubljenu ovčicu! Erravi, Domine, sicut ovis, quae periit.. (Zalutah, Gospodine, kao ovca, koja se izgubi)....

19. k o l o v o z a 1912. (Nastavak uvečer)

Na svojoj oduljoj šetnji naišao sam na nekoje svoje župljane, s kojima sam izmijenio samo nekoliko riječi, a zgodna prilika za dulji kakvi razgovor nije mi se pružila. Po samotnim putovima bavio sam se analizom svoga unutarnjega stanja. Više izmoren nego odmoren vratio sam se kući pola sata prije podne. Priredio sam sebi priprosti ručak, sastavljen od nekoliko kuhanih krumpira, salate i pečenog jaja. Poslije ručka čitao sam novine, donesene već u subotu i to "Reichspost", koju sam opet naručio i "Riječke novine", ukoliko nijesam dospio da ih pročitam jučer i prekjučer. Zatim sam čitao neke članke i recenziju knjiga u 7. broju časopisa "Stimmen aus Maria-Laach", koji je stigao prošle subote. Prije zapada sunca pošao sam u svoj vrt i sjedeći na priprostom stolcu kod izvora ispod vinove loze zamislio sam se u teško duševno stanje, u kojem se nalazim...Moj mi život postaje ovdje sve to težim, nesnošljivijim, jer nije pust samo izvana, u ovoj okolini, već je i moja unutarnjost sva raskopana. Polomljeni su u mojoj duši vit-

ki čempresi i lijepi cedri, koji su se vinuli u visine prema nebu. Ovi potresi moje lične vjere, ove vjerske sumnje, koje mi se nameću te me muče, ovaj mrak, koji je pokrio moj duhovni život, sve mi se to čini, život u nekim časovima beznadnim, tjera očajavanju... U takvim teškim časovima, kad mi ni molitva ne donosi svjetlosti, utjehe, okrepe, ponovno mi se približuje napast, koja mi dočarava u mašti drugi život...lijep, ugodan, sretan...Mlad si... imaš tolike odlike i sposobnosti...doktor si prava...krasna i bogata Vlasta ljubi te kao i ti nju...uzmi je...možete se nastaniti u kakvom većem gradu, gdje vas nitko ne pozna...moći ćeš iza nekoliko vremena otvoriti svoju odvjetničku kancelariju...u ljubavnoj vezi s Vlastom, u krugu tvoje i Vlastine djece doći ćeš do divnih dana zavidne sreće, kakvu uživaju mnogi drugi sretnici.Materijalne prilike omogućit će ti raskošan život...Zašto da žrtvuješ mladi život vjerskoj iluziji u ovoj ubitačnoj pustoj samoći!.....Dok imaš mogućnosti, carpe diem, carpe fortunam...Lažeš prokleti napasniče! Otidji sotono!........

Osjećam, uvjeren sam,- kada prisluškujem najintimnijem glasu svoje duše, da nad ovim tamnim oblacima, koji su pokrili nebo nad mojom dušom, sije neugasiva luč vječnih Božjih istina.......O Bože, rastjeraj ove crne oblake, izvedi me iz ove tamne noći, u kojoj ne vidim više pravoga puta!...Bože, koji si mi dao milost , snagu, da sam nadvladao strašne putene napasti, ne ostavi me bez svoje pomoći u ovim teškim danima!.........

Najbolje bi bilo za mir moje oslabljene duše, da ne idem više u Portorož. Ali koju ispriku da navedem? Lagati ne mogu,ne ću. Još tri puta imam da idem u Portorož. Boleslav će se vratiti kući u Pulu ranije, 8 ili 9.rujna. Slutim, da me u ovim danima čekaju u Portorožu možda još teže borbe nego dosada zbog blizine Vlaste. Nedopuštena ljubav prema njoj zarobljuje mi srce, zamračuje pogled u viši svijet, koči volju u vršenju dužnosti moga svetog svećeničkog zvanja. Ovih dana molim iz duše prije svete Mise:Postavi Gospode, na glavu moju kacigu spasenja, da mogu odbiti sve djavolske nasrtaje.

U ove dane spavam malo i nemiran mi je san, a ni teka nemam; jedem vrlo malo. Luca me je jučer-u nedjelju - pitala, da li sam bolestan, jer da sam omršavio i da sam blijed i bez volje.Ovi dobri priprosti ljudi ne slute, kako teške borbe mora katkada izdržati svećenik, da očuva svoje duhovno blago...U predvečerje i ujutro Velike Gospe bila je velika navala mojih pobožnih župljana na svete sakramente. Mnogi od ovih otvorili su u sv.ispovijedi s djetinjim pouzdanjem svoju dušu očekujući od mene, svoga ispovjednika, duhovnog pastira, duhovnu okrepu, utjehu, skidanje tereta sa svojih duša...A ja sam trebam te okrepe, te utjehe, to olakšanje, mnogo više nego te dobre, ponizne duše...Moj je običaj,da se prije nego što podjem u ispovijedaonicu, preporučim dragome Spasitelju i zamolim Ga, da On zauzme mjesto ispovjednika, a ja nevri-

jedni Njegov sluga, da budem samo Njegov tumač. Nastojim, da u svojim mislima kažem: Gospod bio u mojem srcu i na mojim usnama, da dostojno i ispravno slušam ispovijed i dadem spasonosne opomene njegovim dušama...Koliko je duša dolazilo na sv.ispovijed,koje su pune žive vjere, koje gore od ljubavi prema Bogu...A ja,njihov pastir?!...Smiluj mi se, Bože!

22. k o l o v o z a 1912.

Sinoć u noći vratio sam se iz Portoroža u svoj siromašni stan, nemirniji i bjedniji nego kada sam otišao onamo. Kada sam prekjučer ujutro došao do vrata vile, naišao sam na Borivoja,koji me povede u salon, gdje su bile sve tri gospodje -Božena,Jozefa i Vlasta, te su se baš opraštale s nekom gošćom iz Češke. Bili smo jedno drugome predstavljeni. Kada sam u salonu pio hladnu kiselu vodu, u koju sam ulio čašicu gorkog likera, zapita me gospodja Božena, da li se možda ne osjećam dobro, jer mi je lice upalo i blijedo. Odvratih iskreno, ne misleći dugo, da trpim duševno,živčano. Uvidio sam odmah, da sam odviše otvorio svoju unutarnjost. Gospodja Vlasta upravi na mene dug upitni pogled. Bit će, da je slutila moje unutarnje borbe i muke zbog probudjene naše medjusobne ljubavi. Borivoj mi reče, da će mi dati neki lijek za umirenje živaca. Preporučio mi je solne kupelji u kupalištu,koje su korisne živčano oslabljenima zbog sadržine broma. Imam se pak čuvati duljeg sunčanja. "Bit će, reče Borivoj, ta tvoja živčana slabost posljedica naporno duševnog rada kod tvog spremanja za rigorozne ispite." Drago mi je bilo vidjeti, da Borivoj - sudeći po njegovim riječima - ne sluti uzrok moje duševne potištenosti. S Boleslavom sam pošao iza instrukcije na kupanje u neku udaljenu malu uvalu, uz koju je bilo nekoliko stabala. Da se što manje izlažem suncu, sjedio sam iza kupanja u sjeni tih stabala. Vratili smo se kao obično nekoliko časaka prije jedan sat kući.

Iza ručka pokaže mi gospodja Božena knjigu, koju joj je donijela njezina sestra Jozefa iz knjižnice svoga supruga pastora, znajući, da njezinu sestru zanimaju filozofska vjerska pitanja.Naslov je knjizi: "Die religiöse Krisis der Gegenwart". Knjigu je napisao protestanski profesor Hunzinger. Izišla je predprošle godine u Leipzigu. O tome sam čitao baš ovih dana odulji članak u III. broju časopisa: "Quartalschrift". U vrijeme svoga studija nisam dospio, da pročitam primljene časopise, pa sam posegnuo za njima iza svog povratka iz Beča. Prešli smo na polje vjerskih problema današnjice, na modernizam, na vjersku krizu, kroz koju prolazi jače protestanska crkva, ali se ona osjeća i u katoličkoj Crkvi, no u mnogo manjoj mjeri. Iz raspravljanja o tim pitanjima osjetio sam, da nemam više onog elana u obrani vjerskih istina,koji mi je prije prožimao dušu u takvim zgodama. Raspravljao sam akademski iznoseći mišljenja, nazore, dokaze jednog i drugog tabo-

ra. Gospodja Božena koja je najviše posizala u debatu, pliva radikalnom modernističkom strujom; za njom ide i njezina sestra gospodja Jozefa, koja je, kako sam vidio -dosta dobro upućena u te probleme. Bila je upisana, kako sam čuo, dvije godine na filozofskom fakultetu u Pragu; udajom prekinula je daljnji studij. I gospodja Vlasta, koja manje pozna te probleme, pokazala je neku simpatiju za vjerski modernizam. Borivoj se je pokazao indiferentnim, jer da sve to pripada polju maglene metafizike.

Popodne, kada smo svršili svoj rad, pošli smo Boleslav i ja iza pet sati na kupanje te smo se vratili kući o zapadu sunca, koji je taj dan bio osobito krasan.

Kod večere bio je govor o euharistijskom kongresu u Beču, za koji su se spremale velike priprave u cijeloj državi i o čemu je pisao "Wiener Journal" onog dana. Gospodja Božena prima dnevno taj bečki list. Tumačio sam - i opet odviše akademski -naučavanje katoličke vjere o presvetoj Euharistiji uz historijski prikaz kršćanskog vjerovanja u tu tajnu. Na koncu reče Borivoj, da se vidi moja velika sprema u teologiji kao i svestrano poznavanje raznih vjerskih i filozofskih struja. "Vidi se, da si ti temeljit u poznavanju svoje struke, kako si i kao djak dobro i temeljito poznavao školske predmete. Ne laskam ti, ti bi bio i odličan jurist, traženi advokat, kada bi se tome posvetio."

"Pa zašto ne biste bili odvjetnik, gospodine doktore?" zapita gospodja Božena.

"To je zvanje nespojivo s mojim svećeničkim zvanjem," odgovorih. Ustali smo od stola prije deset sati. Ja sam u svojoj sobi završio dužni još dio brevijara onog dana te izmolio jutarnju i pohvale za sjutrašnji dan, u koji se slavi sv. Bernardo. Bilo je jedanaest sati, kada sam legao, a valjda i ponoć, kada sam usnuo.

U srijedu nisam misio, jer mi je bilo dugo do Pirana, a ni moja mlitava duša nije bila raspoložena za služenje sv. Mise. Brzo mi je prošlo prijepodne u instrukciji, koju sam počeo u osam sati i u kupanju. Svršili smo ručak kada donese listonoša dnevnu poštu. Borivoj je brzo, površno pregleda. "Oho, pismo iz Amerike! Tko to piše?" usklikne Borivoj. Otvori pismo pa naglo preleti. "Da li bi ti Stanko, pogodio, tko mi piše?" zapita me. Kada mu odgovorih, da bi mi bilo to teško, možda nemoguće, reče on: "Javio mi se je naš gimnazijski kolega Marcelo T.. koji je otputovao u Ameriku pred skoro pola godine, malo dana iza mog dolaska u Portorož."

Marcelo T. bio je Borivojev i moj drug kroz svih osam godina u gimnaziji, a četiri godine bili smo nas dvojica dobri kolege i u goričkom sjemeništu. Marcelov je otac bio kotarski sudac u Puli. Bio je čestit, pravedan, Talijan, rodom iz Pirana. Majka, rodom iz Rovinja, bila je vrlo pobožna, učlanjena u treći red sv. Franje kao i moja majka. Moja majka i ja bili smo više puta u njihovu stanu, koji je bio u blizini hotela Borivojevih roditelja. Marcelo je bio kao gimnazijalac i kao bogoslov nježne naravi i tijelom i

dušom. Vanjštine lijepe i privlačive, bio je u se povučen. I u gimnaziji i u bogosloviji bio je osrednji djak. Zbog svoje pobožnosti i urednosti bio je zaredjen poslije treće godine bogoslovskog studija. Tri je godine bio kapelan kod veće župe u Trstu. Iza toga bio je imenovan upraviteljem neke veće talijanske župe u sjeverozapadnoj Istri. Poslije završenih sjemenišnih nauka nijesmo se vidjeli. Bio sam iznenadjen i zaprepašten kada sam čuo, da je ostavio svoju župu i otišao u Ameriku sa nećakinjom svoje kućanice, mladom učiteljicom. Saznao sam, da mu je umro otac pred četiri godine u Piranu, kamo je otišao kao umirovljeni sudac, kada je Marcelo svršio bogosloviju, a godinu dana zatim da je ostao i bez majke. Braće nije imao. Sada je pripovijedao Borivoj o njemu, što nije bilo meni poznato. U mjestu, u kojem je bio Marcelo upravitelj župe, živjela je i valjda jošte živi udovica nekog našeg činovnika, koja je primala skromnu mirovinu poslije smrti svoga muža. Imala je brata u Americi, koji joj je izručio kod svoga odlaska svoju dvanaestogodišnju kćerku, jer je bio udovac, da se ona brine za njezin odgoj, a on da će slati iz Amerike novac, potrebit za kćerino uzdržavanje. Kada se je doselio u župu, preuzme njegovo kućanstvo ova udovica. Njezina je bratanica tada svršila učiteljsku školu u Gorici, te je dobila namještenje u talijanskoj školi u tome mjestu. Pred godinu dana umro je otac te učiteljice, ostavivši svojoj kćeri baštinu od sedam hiljada dolara, što ih je uštedio u osam godina svoga klesarskog i zidarskog rada u Americi. "Kako se vidi -reče Borivoj, Marcelo i ta učiteljica zaljubili su se jedno u drugo i ta razmjerno bogata baština mlade žene omogućuje im vezu u dalekom svijetu. Marcelo je imao župu desetak kilometara daleko od Portoroža. Prvih dana iza mog dolaska u Portorož, došao je k meni, da mu popravim zube. Došla je i njegova sadašnja supruga, kojoj je takodjer trebao neki manji popravak zubi. Lijepa je to i odrešita žena. Držim, da je ona uzela njega, a ne on nju. Piše mi, da su se nastanili u San Francisku, gdje su otvorili trgovinu voćem. Dosad da im dobro ide. Da su vrlo sretni". Već je, piše mi, deset dana, da sam presretan otac.

"Zar osudjujete svoga kolegu", zapita me gospodja Božena.

"Ja nikoga ne sudim. Neka nas sve sudi dragi Bog, koji je sveznajući, milosrdan i pravedan. Ali njegov je čin težak grijeh protiv zakona i propisa sv. Crkve, koju imamo svi slušati po naredbi njezina Ustanovitelja Boga -čovjeka."

Gospodja Vlasta je uprla u mene svoj pogled, kao da hoće doznati što je na dnu moje duše da li tako sudim samo po razumu, a ne po srcu. Gospodja Jozefa dade pravo Marcelu riječima: Vaš je kolega slijedio samo glas svoje zdrave prirode, savjesti i dužnosti prema ljubljenoj ženi. Da me nije zadržao obzir prema gospodji Vlasti, više besvjestan nego svjestan bio bih na te riječi gospodje Jozefe replicirao. Osjetio sam se sputanim te sam šutio. Kao neki teret slegao mi se na dušu, ali opet mi se činilo da mi je u-

godan taj teret...Vlasta!...Vlasta!.....

U vlaku,- u vagonu bila su dva putnika, koji su talijanski razgovarali i kojima nije bilo po volji moja prisutnost, kako mi se je činilo, i po samotnom putu do mojeg stana jurile su preko polja moje duše svakojake misli i osjećaji...Mislio sam na Marcela, koji je bio i u gimnaziji, a osobito u sjemeništu, tako pobožan, stidljiv, skroman...a sada je pogazio svoje obećanje potpune čistoće...Odrekao se Crkve i Krista...Nijesam li i ja na skliskom putu nedopuštene ljubavi, kojoj se ne opirem odrešito...I mene bi mogla ona dovesti u ponor teških grijeha, apostazije...O Bože, pomozi me, da mogu mirne savjesti izgovarati riječi Tvojeg psalmista kod pranja ruku u sv. Misi: Gospodine, zaljubio sam se u krasotu Tvojega doma...a ja hodim u svojoj nevinosti, izbavi me i smiluj mi se! Ove zadnje riječi psalmista odgovaraju mojem duševnom stanju.

26. k o l o v o z a 1912.

Lik Vlastin sve to više ulazi u moju dušu, u moje srce, zaprema moje misli, zauzima moju fantaziju, osvaja mi srce, ispunja dušu te istiskuje iz nje ono, čime se ima baviti moj um, za čim ima težiti moja volja, što ima da ljubi moje srce. Taj Vlastin lik, koji je zaposjeo moju dušu, moju nutarnjost, jest eteričan, kao da se ne sastoji od kosti i mesa te me stoga ni ne uzbudjuje na kakvu senzualnost...Čista je to platonska ljubav. Jer nemam tih senzualnih težnji niti putenih uzbudjenja, osjećam se donekle miran u svojoj savjesti, nadam se, da ne griješim smrtno...Ali kao da me opominje neki daleki glas, da se iza toga valjaju putene strasti...Marcelo, koji je sebe označio sretnim ocem, pojavljuje se u privlačivoj slici sa svom lijepom ženom i djetetom često u mojoj mašti, premda osudjujem i žalim taj njegov čin. Ova moja unutarnja razdvojenost prouzrokuje mi velike duševne patnje. Vidim, da i tjelesno sve to više propadam, jer slabo spavam i malo jedem. Imam osjećaj, da sam došao na putu svoga života do jednog raskršća, možda sudbonosne prekretnice...Ovako dalje ne može ići...ili....ili Zar da idem putem, kojim je pošao Marcelo? Bože, pomozi mi i daj, da ljubav prema Tebi, nadjača svaku neurednu ljubav!....

29. k o l o v o z a 1912.

Iz Portoroža vratio sam se sinoć s čvrstom odlukom, da moram prestati s dosadašnjim svojim vrludanjem...Jest...ovako, kako je bilo ovih dana, dalje ne može ići, ne smije ići, ne će ići...Hoću, da se vratim uz pomoć Božje milosti odlučno, bez krzmanja, na svijetlu stazu pravog svetog svećeničkog života...U ušima odjekuju mi riječi u Otkrivenju sv. Ivana Evandjelista: "Znam tvoja djela, da nijesi ni studen ni vruć. O da si studen ili vruć! Ali jer si mlak i nijesi ni studen ni vruć, izbljuvat ću te iz usta svojih..." Evo

stojim na vratima i kucam...Jest Isus, dobri moj Učitelj i Pastir, stoji pred vratima moga bijednoga razdvojenog srca i traži od mene, svoga svećenika, punu ljubav, odanost, neopozivo odričanje, nasljedovanje putem križa...Obećaje mi za to već na tom svijetu mir duše, koji svijet ne može dati...

Kada sam prekjučer - u utorak - bio uveden u salon u kojem je gospodja Vlasta uredjivala cvijeće u kristalnoj posudi na stolu, reče mi gospodja Božena, koja me je uvela u salon, čim smo posjedali: Što je Vama, gospodine doktore? Vi sve to više propadate tjelesno. Izgledate vrlo izmučen i blijed. Vidite i naša Vlasta propada u zadnje vrijeme. Ta opaska vrlo me je smela, a bila je neprijatna i gospodji Vlasti, koja se je opet nešto komešala oko cvijeća, da prikrije svoju nepriliku. Ne znam, da li se gospodja Božena nehotice ili možda hotimice izrazila o lošem izgledu mojemu i Vlastinu u isto vrijeme. Da li ona sluti, što se zbiva u našim dušama? Držim, da je ona zavirila u njih, jer žene imaju veći dar opažanja i jača intuiciju. Bili smo samo nas troje, jer je Borivoj bio pošao u svoj radni kabinet prije mog dolaska, a gospodja Jozefa odvezla se je u Trst te se imala vratiti navečer, kako mi kaza gospodja Božena. Da izidjem iz neprilike, u koju me je dovela opaska gospodje Božene, požurio sam se na rad s Boleslavom.

Oko jedanaest sati veslali smo nas dvojica prema meni omiljelom žalu na kupanje. Bili smo udaljeni od obale nešto manje od stotine metara i plovili prema jugu, gdje su se vidjeli samo osamljeni kupači. Najednom čujemo krik prestrašene žene. Odmah zatim dopru do nas povici u talijanskom jeziku: aiuto, aiuto - u pomoć, u pomoć! Vikale su dvije djevojčice, koje su bile daleko od nas dvadesetak metara. Brzo zaveslasmo svojom ladjicom prema njima. "Neka gospodja se utapa", doviknu nam djevojčice i pokazaše rukom nedaleko mjesto, gdje je kriknuvši uronila njima nepoznata gospodja. Skidoh za čas kaput i predadoh džepni sat Boleslavu, otresoh sandale s nogu i skočih u vodu na mjestu, koje su mi označile djevojčice. Uronih u more, koje je ondje bilo duboko pet do šest metara. Nedaleko od označenog mjesta opazih na dnu mora nepomično tijelo, koje je imalo većeg polipa na jednoj nozi. Pokojni moj očuh učio me je vještom plivanju i spasavanju ljudi, koji se utapaju. Prihvatih nadlaktice utopljenice - vidio sam, da je žensko - i držeći nadlaktice iza njezinih ledja, povučem je k sebi. Digoh se na površinu morsku i zaplovih prema našoj ladjici. Boleslav prihvati utopljenicu, ali odmah očajnim glasom povika: "Vlasta, sestro moja!" O Bože, zaista je nesretnica bila gospodja Vlasta. Izvukosmo zajedno iz mora onesviještenu Vlastu, koja se činila kao mrtvac. Otrgnem polipa s desne noge i bacim ga u more. U našu ladju stupe one dvije djevojčice, kojima je bilo oko dvanaest godina. One nam pomognu položiti gospodju Vlastu na moj kaput. Pod snažnim udarcima vesala bila je ladjica za čas na obali kod "Strand-hotela". Već je čekao na obali veći broj kupača, jer se je bila

brzo pronijela vijest o toj nesreći. Odmah je pristupio i jedan liječnik, koji se nalazio medju kupačima. Pregleda je i reče:"Nije mrtva." Počne odmah umjetnim disanjem. Boleslav je otrčao kući, da obavijesti svog brata i njegovu suprugu o toj nesreći. Prestrašeni i zaduvani dodju doskora njih dvoje. Liječnik, koji je nastojao, da umjetnim disanjem oživi i ojača rad srca kod utopljenice, umiri Borivoja i gospodju rekavši, da je nastradala gospodja izvan pogibli, premda je bila još u dubokoj besvjestici. Doskora se nadju nosila, na kojima odnesu gospodju Vlastu kući. Ja sam već u ladji navukao svoje sandale i svoj navlaženi kaput, te sam sada sa drugima pošao kući. Gospodja Božena pošla je naprijed, da priredi krevet i ostalo za Vlastu. Još je ova bila u besvjestici, kada su je položili u krevet. Uz nju su ostali Borivoj i gospodja Božena. Gospodja Božena pripravila mi je rublje i odijelo svoga supruga, da se presvučem. To mi je pristajalo dobro, jer smo Borivoj i ja gotovo jednakog stasa.

Zbog ove nesreće bio je ručak nešto kasnije poslije dva sata. Još prije nego što smo sjeli k stolu, došla je gospodja Vlasta k sebi. Svi smo bili zbog toga obradovani. Borivoj, koji je došao kasnije k stolu pripovijedao je, kako je došlo do te teške nezgode. Kada je gospodja Vlasta mirno i polagano plivala, osjeti da joj je nešto pograbilo nogu. To ju je tako prestrašilo, da je izgubila svijest. Tako mu je kazala Vlasta, kad je došla k sebi. Sreća je bila da smo Boleslav i ja baš u taj čas prolazili onuda ladjicom. Kod ručka sam se činio sam sebi neobičan u gradjanskom svijetlom odijelu. Predmet našeg razgovora bio je isključivo o nezgodi, koja je zadesila gospodju Vlastu. "Da nije bilo tebe, koji si dobar plivač, Vlasta bi se bila utopila", reče medju ostalim Borivoj. I on i njegova supruga češće su pošli za vrijeme ručka do gospodje Vlaste, da vide, kako joj je. Vraćali su se uvijek zadovoljni u blagovaonicu.

Od četiri do šest sati držao sam svoju redovitu instrukciju. To popodne nije nitko mislio na kupanje. Moje crno svećeničko odijelo dali su urediti u nekoj praoni odijela, gdje su obećali, da će predano odijelo biti do sutra ujutro uredjeno.

Gospodja Vlasta htjela je ustati pod večer, jer da se osjeća dobro, ali Borivoj joj nije to dopustio, jer da će se u krevetu bolje oporaviti. Tada me dade pozvati gospodja Vlasta, da mi lično zahvali, što sam je spasio od očite smrti. Sa mnom je pošao i Borivoj, što me je očuvao od neugodnog osjećaja i položaja, kada bih bio sam s njome. Gospodja Vlasta ležala je u krevetu doduše nešto blijeda, ali vedra. Iznenadjena je bila -vidio sam-, što me je vidjela u civilnom odijelu. Pruži prema meni obje ruke te mi srdačno stisne desnicu. "Najljepša i najsrdačnija Vam hvala, gospodine doktore, što ste me izvukli iz morskog groba. Da nije bilo Vas, ne bih ja sada bila u životu." "Nemate mi na čemu zahvaliti, gospodjo Vlasto. Učinio sam prema Vama svoju dužnost, kako bih je

morao učiniti prema svakom čovjeku, poznatom ili nepoznatom. Osobito me veseli, da je sve, hvala Bogu, tako sretno prošlo". Borivoj primi lijevu ruku svoje sestre, da joj vidi bilo. Jer su mu se kucaji srca učinili ubrzani, reče, da će joj izmjeriti toplinu. Ali nije imao toplomjer kod sebe, te podje stoga po nj u svoju radnu sobu. Ostadosmo sada sami u sobi. Gospodja Vlasta upre u me svoje oči, u kojima sam kao nekada čitao njezinu ljubav. Čutio sam, da bi u meni jače nego ikada planula ljubav prema njoj, te da bi došlo do kakva očitovanja, kada ne bi razum i volja svladali srce. Poniknuh časak svojim očima, dok nijesu moje srce pobijedili razbor i jaka volja. Pogledah sada žalosno Vlastu. Sigurno je ona čitala na mojem licu moju unutarnju borbu i onda u mojim očima bolno odricanje. U to stupi u sobu Borivoj s toplomjerom u ruci te ga pruži Vlasti. Iza sedam, osam časova pročita Borivoj temperaturu na toplomjeru: tri crtice preko trideset i sedam. Borivoj se začudi toj povišenoj temperaturi. Ja sam je pripisivao njezinoj uzbudjenosti, što sam, razumije se, zadržao za sebe. Doskora dodje u sobu gospodja Božena sa svojom sestrom gospodjom Jozefom. Borivoj i ja ustadosmo, pozdravismo se s gospodjom Jozefom, koja je ukratko bila -kako reče- o svemu obaviještena od svoje sestre Božene. Ona pristupi krevetu i toplo čestita gospodji Vlasti, što je izbjegla smrti u hladnome moru. Zatim stupi k meni i izrazi se vrlo laskavo o mojoj spretnosti i požrtvovnosti, koju da sam pokazao kod spasavanja gospodje Vlaste.

Nas dvojica ostavismo sobu zaželjevši Vlasti, da sjutra ustane potpunoma oporavljena.

Kod večere vladalo je mnogo bolje raspoloženje nego kod ručka. Gospodja Božena mi reče: "Vi, gospodine doktore, mnogo ste nam bliži u tome gradjanskom odijelu nego u svojoj crnoj mantiji". Pa i jest svrha svećeničkog odijela, da bude svijestan, kako je odijeljen od ovoga svijeta, iako živi u svijetu, "odgovorih". "Šteta za Vas, gospodine doktore, "nastavi gospodja Božena", koji bi ste mogli, vrativši se svijetu, usrećiti sebe i drugoga. "Na to odvratih:" Držim, da bi unesrećio sebe i drugoga, kada bih skrenuo onim putem, koji bi me po Vašem mišljenju doveo do sreće. "Na to će opet gospodja Božena:" Oprostite mi, gospodine doktore, ako iskreno kažem svoje mišljenje. Malo me iznenadjuje, da ste se Vi, čovjek širokog horizonta, osjećajnog srca, širokogrudan, dao skučiti u tjesnogrudne tradicije, koje su se preživjele. Baš zbog Vaše širokogrudnosti, inteligencije i plemenitosti slobodna sam da Vam tako govorim."

Sve troje -Boleslav otišao je iz blagovaonice odmah poslije svršene večere- s nekom su napetošću očekivali moj odgovor- kada sam malo stao te se zamislio. Polagano sam na to odvratio: "Budite uvjereni, gospodjo, da Vam ne uzimam ni najmanje za zlo Vaše otvorene i iskrene riječi. Dopustite, da Vam iznesem otvoreno svoje duboko uvjrenje i osjećanje. I ja bih se rado riješio ove

skučenosti, kako Vi kažete, koja me zarobljuje, kada ta obvezatna vjerska i crkvena disciplina ne bi imala stvarne istinite podloge. Sve što više razmišljam o tim problemima, sve mi je to jasnije, da sam dužan po savjesti zbog Boga, od koga dolazimo i kome idemo, ostati na putu svog svećeničkog zvanja, ma da me to stoji, -iskreno priznajem- teške borbe, bolnog pregaranja i velikih žrtava. Sve to bilo bi mi nemoguće, da nijesam povezan s nadnaravnim svijetom, otkuda mi dolazi svijetlo i snaga. Znam, da je sve to teško shvatiti onomu, koji to ne doživljava." Nato me zapita gospodja Jozefa: "Kako Vi, gospodine doktore, sudite o onim Vašim svećeničkim kolegama, koji napuste svećeničko zvanje ili prihvate čak drugu vjeru." Na to pitanje odvratih: "Vi,gospodjo, sigurno ste čitali u evandjelju po Mateju riječi, koje kaža Krist svojim apostolima:"Stražite i molite, da ne padnete u napast! Duh je,istina voljan, ali je tijelo slabo". Ako u svećeniku oslabi ljubav prema Bogu, lako nadvlada u njemu svjetovna ljubav, koja ga odvede od puta svećeničkog zvanja, od Crkve, od Boga. Koji su sve utjecaji djelovali na takva svećenika i kolika je njegova krivnja,to znade samo Bog, koji će mu suditi. Ljudski sud bio bi lako pogrešan.

Kada su iza devet sati otišla gospodje Božena i Jozefa gospodji Vlasti, ostadosmo sami u blagovaonici Borivoj i ja. Borivoj je govorio o nezgodi svoje sestre. Reče, da će to proći bez ikakvih posljedica, ali da ga uznemiruje nekoliko njezino živčano stanje, koje opaža kod svoje sestre već dva tjedna. Mora da je izjeda kakva tajna bol. Pitao ju je nekoliko puta, zašto je tako zamišljena, potištena, ali je ona izbjegavala dati jasan odgovor. Veli, da trpi od glavobolje, koja joj često poremeti i noćni san. Dok je Borivoj o tome govorio, pogledao me je, kao da očekuje kakvu opasku, kakvo razjašnjenje s moje strane. Bio sam u neprilici te sam šutio. Osjećao sam se krivim, jer sam pred dva tjedna pustio da me nadvlada moja stara ugušena i opet oživjela ljubav prema Vlasti i dopustio njoj, da mi zaviri u srce.

Iza neugodne stanke prenesoh razgovor na drugo polje. Kazao sam, da je Boleslav dobro pripravan za popravak iz matematike.Sada lako rješava i teže zadatke bez moje pomoći, te ga veseli taj predmet. Nadam se, rekoh, da se Boleslav ne će boriti s poteškoćama u tom predmetu, jer smo popunili njegove praznine u matematici. Oko deset sati vratiše se gospodja Božena i njezina sestra u blagovaonicu, rekoše, da se Vlasta osjeća sasvim dobro. Doskora podjosmo svi na počinak.

U svojoj sobi sjedio sam u udobnom naslonjaču. Električno svijetlo nijesam zapalio, jer je pun mjesec svjetlio u moju sobu kroz velika otvorena vrata, kojima se je išlo na balkon. Razmišljao sam mnogo o svome duševnom i duhovnom stanju. Vidio sam, da me ova moja ljubav prema Vlasti, ako je na vrijeme ne svladam, ne ugasim, može povesti stranputice, dovesti do smrtonosnog pada u

mom duhovnom životu, do apostazije. Sve što sam govorio o svećeničkom zvanju, potjecalo mi je iskreno iz duše, ali Bože, kako sam slab, slabiji nego sam mislio, da mogu biti. Dolaze mi na pamet riječi pjesnika Ovida, koje smo učili u gimnaziji: Video meliora proboque, deteriora sequor. Bolje sada razumijem riječi sv. Pavla apostola: Vidim drugi zakon u svojim udovima, koji se protivi zakonu moga razuma i zarobljuje me u zakonu, koji je u mojim udovima. Nesretan je čovjek, tko će me osloboditi od tijela ove smrti? Milost Božja, po Isusu Kristu Gospodinu našemu...Vidio sam sve to jasnije, da se moram odlučno, bez okllijevanja vratiti na križni put svog samotnog svećeničkog života...Gospode, pribijam svoje srce na križ, na koje je iskrvarilo Tvoje srce u ljubavi prema meni...

Ali doskora približi mi se napasnik. Osjetih strašan juriš paklenog duha na bedem mojih dobrih odluka, kada je izišla Vlasta u svojoj noćnoj haljini na balkon i naslonila se na ogradu balkona. Premda je bio skoro konac kolovoza, bilo je iza dnevne sparine ugodno u toj tihoj toploj noći...Krasnu imaš priliku za lijep ugodan život pun ugodnih udobnosti u lijepom gradu uz ljubljenu krasnu ženu u toplom gnijezdu svoje obitelji...Ta ti znaš, da te Vlasta ljubi i čeka na te...Zar nije to bolje, nego samotan život u zabitnu selu, život pun odricanja, bijedan...Eto ti krasne prilike: Vlasta na balkonu sigurno snatri o tebi...Podji k njoj i očituj joj se...Sirenski su to bili zavodljivi glasovi...Šta koristi čovjeku, ako sav svijet dobije, ali svoju dušu izgubi? Sve je izgubio, oglasi se opomena...valjda andjela moga čuvara...Rastrijeznih se. Odlazi sotono! Samo mojemu Bogu ću služiti...Njemu ostat ću vjeran do zadnjeg dana svoga života...Pobijedio je Božjom milosti u meni duhovni čovjek tjelesnoga...Okrenuh ledja vratima balkona, da ne vidim Vlaste na balkonu. Kleknuh i izmolih sv.krunicu u razmatranju žalosnih otajstava. Završio sam molitvu sv.krunice, kada čuh pomicanje stolice u susjednoj sobi. Gospodja Vlasta vratila se u sobu s balkona. Zapalih električno svijetlo i dovrših svoj brevijar. Prošlo je jedanaest sati. Čvrstim pouzdanjem u Božju pomoć izgovarao sam riječi kompletorija: Ti si u nama, Gospode, i Tvoje sveto ime zazvano je vrhu nas. Ne ostavi nas Gospode, Bože naš! U Tvoje ruke izručujem Gospode, dušu svoju. Spasio si nas, Gospode, Bože istine. Čuvaj nas Gospode, kao zjenicu oka! U sjeni Tvojih krila štiti nas! Spasi nas!...Približila se je ponoć. S osjećajem duboke zahvalnosti i odane ljubavi prema svome Bogu, nebeskom Ocu, i raskajana srca zbog svoje mlitavosti u službi svog predobrog Gospodara, doskora mirno usnuh...

Probudih se kasno ujutro. Bilo je skoro osam sati. Kada sam uredivši se sišao dolje, reče mi gospodja Božena, da su baš htjeli poći kucati na moja vrata, jer su se bojali, da mi nije dobro. Zahvalih na brizi i rekoh: "Gospodjo, sasvim sam svjež i vedar. Spavao sam izvrsno te se osjećam odlično." Istinu sam govorio.

Jest, moja je duša kao preporodjena. Donijeli su mi moje svećeničko odijelo, koje je bilo lijepo uredjeno. Otišavši u svoju sobu odmah sam ga obukao. Imao sam neki osjećaj, da me i ono zaštićuje u mojem duhovnom životu. Poslije instrukcije pošao sam s Boleslavom na kupanje. Kada smo se s nekim zakašnjenjem vratili, prevario nas je moj sat - bili su u blagovaoni svi osim gospodje Vlaste. Kada je doskora i ona došla, svi smo izrazili svoju radost, da se je sasvim oporavila od jučerašnje teške nezgode. Za vrijeme objeda držao sam se prema gospodji Vlasti suzdržljivo, uvijek u granicama dolične učtivosti, jednako kao i prema drugim gospodjama. Za vrijeme ručka bio je govor o polipima, gdje živu, do koje veličine mogu narasti, kako mogu biti pogibeljni i čovjeku. Onaki slučaj, koji se je desio gospodji Vlasti, vrlo je rijedak.

Iza svršenog ručka zamolio sam dopuštenje da mogu poći u svoju sobu, jer imam da udovoljim svojoj dužnosti glede brevijara, koju bi mi bilo teško izvršiti došavši kasno svojoj kući.

Iza matematičkog rada s Boleslavom prije mog odlaska na vlak, ponudi mi gospodja Božena običnu zakusku.

Po putu od željezničke stanice do svog župničkog stana mnogo sam razmišljao o svom duhovnom životu, koji je u zadnje vrijeme prošao tako tešku krizu. Odlučio sam, da ću odmah pisati predstojništvu trapističkog samostana u Rajhenburgu, da me prime u samostan na duhovne vježbe kroz pet dana, od devetog do četrnaestog rujna. Današnjom poštom poslao sam takvo pismo. Hvala dragom Bogu, koji me je očuvao, da nijesam skrenuo stranputice. U ovim duhovnim vježbama nastojat ću, da postavim temelje potpunoj obnovi svoga duhovnog života. Udijeli mi, predobri Bože, potrebite milosti, da ustrajno izvršim svoje odluke!

2. r u j n a 1912.

Sjutra idem zadnji put u Portorože radi instrukcije Boleslava. Bojim se tih dvaju dana...Ovih sam dana stvorio toliko tih dobrih odluka i trsim se, da se uspnem u duhovne sfere...Ali Gospod dopušta i sada još te na mene teške napasti...Pokrila me je noć...U njoj se javljaju napasti protiv vjere...Vjersko je naučanje samo sugestija...vjerske dogme su izum ljudskog duha...duhovni prekogrobni život je iluzija...objave su halucinacija...ti si žrtva odgoja, predrasuda, tradicija...oslobodi se tih fikcija.... ne budi lud, da žrtvuješ svoj život umišljenim idealima..Život je život, to je realnost, drugo je sve utopija...Uživaj svijet, kako ti kaže mudri, zdravi nagon tvoje naravi, razborito, svijesno, dok se ne utopiš u moru besvjesnoga svebića...pa vidiš kako je svijet postao svjestan svoje prave naravi...Široka je rijeka toga ispravnog realnog shvaćanja čovjeka i svijeta; ona biva svaki dan sve to šira i dublja dolaskom raznih pritoka...Zaplovi i ti tom rijekom, zajedno sa ljubljenom Vlastom...pijte iz vrela opojnih užitaka...Odbijam u neprestanoj žestokoj borbi te strašne napasti.

Često probudim čin poniznog vjerovanja i molim Gospoda, da me izvede iz ove guste magle, iz labirinta tih vjerskih poteškoća..... Svi oni prigovori protiv vjere, s kojima sam se upoznao u apologetici i dogmatici, a da nisu nimalo slabili moje subjektivno vjerovanje, sada jurišaju u mojoj duši na tvrdjavu tog mog vjerovanja. Osobito teška mi je sada obrana od modernističkih sugestivnih nauka...Naročito u prošloj noći, kada izmoren od te teške borbe nijesam mogao dugo vremena usnuti, salijetale su me te napasti kao crne ptice, da mi kljuju dušu...Pojavio se je i lik Vlastin, koji je do sad bio kao eteričan...a noćas je poprimio kosti i meso...U fantaziji javljaju mi se uzbudljivi senzualni prizori. ..nastupaju na pozornici moje mašte Marcelo i njegova žena,Vlasta i ja. O bujna moja fantazijo, o čuvstveno moje srce, kako se lukavo i vješto služi napasnik vama, da mi upropasti dušu...Bože,pomozi me! Oslobodi me! Spasi me! Zapali u mojoj duši nebesko svijetlo, da vidim jasno Tvoju istinu, udijeli mi potrebitu snagu, da svladam svoju neurednu jaku sklonost, težnju za užicima ovoga varavog svijeta. Probudi u mojoj duši onu spremnost, kojom sam pošao za Tobom, kada si me pozvao medju svoje svećenike! Daj mi milost, da Te s radošću u srcu slijedim na putu odricanja noseći u ljubavi i iz ljubavi prema Tebi svoj križ!...Kajem se od svega srca, što sam svojom krivnjom proigrao tolike milosti i pošao u svijet i očijukao s njim. On mi je oslabio ljubav prema Tebi, polet i snagu, pa se ne mogu penjati po vrletnoj strmini na svetu Tvoju goru, nebeskim sjajem obasjanu. Obdari me, Gospode,onim dobrima, koja si mi dao kao baštinu, kada si me primio u redove svojih svećenika i koja sam ja kao izgubljeni sin dobrim dijelom rasipao. Obećajem Ti, da ću Ti od sada, okrijepljen Tvojom milošću, služiti vjernije, odanije, većom ljubavlju. Usrdno Te molim, ojačaj me za borbu, koja me čeka možda kroz ova dva dana u Portorožu. Ta slab sam stvor, koji ne može ništa bez Tvoje pomoći. Iz dubina svoje bijede vapim k Tebi, Gospode, Gospode, usliši glas moj!

5. r u j n a 1912.

Prošlog utorka otputovao sam u Portorož ranim vlakom,kako je to bilo i prošlih dana. Kod sv.Mise vruće sam se preporučio Božanskom Spasitelju, da mi svojom milošću rasvjetli razum i ojača volju, da idem pravim putem.

Dan je bio krasan, topao. Vlak je zakasnio do Portoroža za pola sata. Dočekala me je gospodja Božena ljubezno kao obično.Borivoj je bio otišao u svoje ordinacione prostorije, a gospodja Vlasta i gospodja Jozefa bile su pošle, kako mi je rečeno,čas prije na kupanje. Odmah sam počeo raditi s Boleslavom. Iza jedanaest sati pošli smo takodjer nas dvojica ladjicom na svoje obalno mjesto, da se kupamo.

Kada smo se vratili nešto iza jedan sat, bile su gospodje u

blagovaonici, te uskora dodje i Borivoj.Za vrijeme ručka bio je predmet našeg razgovora velika vrućina, neobična u mjesecu rujnu. Nastojao sam da budem što smireniji, susretljiv i ljubazan, a da ne posvetim gospodji Vlasti ništa više pažnje nego drugima.

Prije nego smo ostavili blagovaonicu, čula se je daleka grmljavina. "Bit će oluje", reče Borivoj. Dok sam radio s Boleslavom, naoblači se nebo tamnim oblacima i uz bljesak i gromove spusti se jaka kiša, koja rashladi sparni zrak. Prije pet sati zasja sunce na modrom nebu. Kada sam završio matematičke vježbe s Boleslavom oko šest sati, predloži Boleslav, da bismo išli ladjicom van na more, propustivši kupanje. Taj se je prijedlog svidio i drugima. Gospodja Božena reče, da će i ona poći s nama; glede večere da je sve uredjeno. Ušlo nas je u ladjicu sedmero, gospodja Jozefa uzela je sa sobom i svog malog sinčića, dok je mali Jan ostao pod paskom vrijedne sluškinje. Veslali smo nas trojica, ja bez prekida, dok su se izmjenjivali Boleslav i Borivoj, koje je umaralo veslanje, jer nisu tome vješti. Veslali smo bez žurbe, pa me zato nije umaralo u većoj mjeri neprekidno veslanje. Bilo je skoro osam sati, kada smo se vratili kući.

Kod večere smo imali svi više teka nego kod ručka,a bili smo i više raspoloženi.

Iza večere reče mi gospodja Božena: "Bit će nam osobito drago, gospodine doktore, ako nas posjetite i u narednom tjednu,prem da ne ćete više poučavati Boleslava". "Hvala najljepša,gospodjo, na pozivu, ali idući tjedan kanim poći na duhovne vježbe u Rajhenburg", odgovorih. Nato zapita gospodja Božena: "Što su duhovne vježbe? Doduše čula sam i čitala nešto o njima, ali to moje znanje o njima je nejasno, a možda i netočno. Budite, gospodine doktore, tako ljubazni, pa nam rastumačite, kako se drže duhovne vježbe i koja im je svrha". "Dobro, odgovorih, nastojat ću, da vam u kratkim bitnim crtama iznesem postanak i vrijednost duhovnih vježbi."

Počeo sam s Pitagorom i njegovim učenicima, u VI. vijeku prije Krista. Oni su tražili, da izgrade svoju ličnost u harmoničnu cjelinu duše i tijela šutnjom, razmatranjem, ispitivanjem savjesti, askezom. Pitagorejci sačinjavali su u mnogim grčkim gradovima južne Italije, neku duhovnu aristokraciju. Isprva su uživali velik ugled, ali kasnije je taj pao uslijed oholosti mnogih članova te zajednice. Spomenuo sam dalje i neke asketske pojave kod raznih vjera. Prešao sam zatim na nekoja lica Starog Zavjeta,na Mojsiju, Iliju. U Novom Zavjetu istaknuo sam uz Ivana Krstitelja napose Isusa Krista, koji je proveo četrdeset dana u postu i molitvi, prije nego što je počeo javno naučavati. Iznio sam život anakoreta u prvo doba kršćanstva i redovničke organizacije kasnijih stoljeća. Jaču oznaku, točnija pravila dobile su duhovne vježbe po ustanovitelju isusovačkog reda sv.Ignaciju iz Lojole u Španiji. On - vojnik - dao je duhovnim vježbama uglavnom današnji oblik i

pravila, po kojima se one drže već skoro četiri stoljeća. U samom isusovačkom redu drže se duhovne vježbe kroz trideset dana. Inače traju tri do sedam dana. Duhovne vježbe po nacrtu sv.Ignacije vode čovjeka do spoznaje, da je Bog jedina svrha našeg života.U Njemu jedinome postignemo svoju pravu trajnu sreću. Ovoj pravoj svrsi ima čovjek da podredi upotrebu svih stvorova. Grijeh je jedino pravo, apsolutno zlo, jer nas odvraća od Boga. K Njemu se vraćamo pokorom, ako smo se od Njega udaljili. To je prvi stadij duhovnih vježbi. U drugom stadiju upoznamo put do Boga, a to je nasljedovanje Krista. U trećem stadiju imamo da se potpunoma predamo dragom Bogu.

Poslije tog kratkog pregleda tumačio sam, kako se imaju obavljati duhovne vježbe. Treba držati strogu šutnju, razmatrati do pet sati na dan u razmacima, koji su odredjeni za odmor, a djelomično i za razne molitve. "Interesantno", kazala je par puta gospodja Božena, koju je moje tumačenje najviše zanimalo.Možda bi bila ona upravila svoje korake prema duhovnom svijetu, kada bi živjela u drugim prilikama, povoljnijim za vjersku izgradnju njezine duše. I gospodja Vlasta pratila je moje tumačenje sa zanimanjem. Gospodja Jozefa postavila mi je u nekoliko navrata neka pitanja. Borivoj je pratio to raspravljanje uljudnim nehajem.

Ujutro sam ustao vrlo rano, obavio svoj brevijar za čitav dan i pošao u Piran, gdje sam iza obavljene sv.ispovijedi čitao sv.Misu u smirenom duševnom raspoloženju, kakvo nisam oćutio već više vremena. Vrativši se rješavao sam s Boleslavom vrlo teške zadatke iz matematičkih udžbenika IV. razreda, da mogu bolje prosuditi Boleslavovu matematičku sposobnost. Bio sam s njim zadovoljan. Iza jedanaest sati pošli smo zajedno na kupanje,za mene zadnje ne samo za ovu godinu, već možda i za dugi niz godina.

Kod objeda nijesmo isprva našli prave niti razgovora.Doskora nam pak dade trapistički samostan u Rajhenburgu, u koji se spremam na duhovne vježbe, zgodan predmet za razgovor. Ovih sam dana čitao o osnutku toga samostana. To mi je sada vrlo dobro došlo,da sam mogao nešto pobliže kazati o njemu. Iznio sam historijsku prošlost toga zamka u Štajerskoj. Došao sam na mladog bogatog industrijalca iz Lyona, koji je kupio godine 1881. za milijun forinti taj zamak i uredio ga uz trošak od pola milijuna forinti za trapistički samostan,kakav je sada. Sam ustanovitelj toga samostana htio je, da bude u njemu običan brat redovnik, koji obavlja niže poslove u redovničkoj zajednici. Želja je to bila izvanredno ponizne i pobožne duše. To je pripovijedanje zanimalo sve i Borivoja. Samo teško im je bilo shvatiti razumnost ovako velike žrtve. Sjetio sam se poznatih riječi: Homo animalis non percipit, quae sunt spiritualia. Predočih im, da se čovjek u službi Božje ljubavi ima odreći koječega, a onaj, koga Bog zove k sebi bliže, odriče se pod utjecajem posebnih milosti svega, kao što je to učinio taj lyonski industrijalac. Pa nije on izvanredna iznimka.Od apos-

tolskih vremena pa do danas ima idealnih duša, koje u službi Božje ljubavi, prinesu žrtvu i najvećeg odricanja. Spomenuo sam belgijskog misionara, De Veustera, koji je u najljepšim svojim godinama pošao na Havajske otoke medju gubavce, da uz cijenu svoga zdravlja i života olakša tešku sudbinu onih nesretnika. Bog nas zove na razne načine jednoga ovim drugoga onim putem. Poziv na obdržavanje Božjih zapovijedi treba da svi slušamo, koliko smo svjesni tih dužnosti, a poziv na savršeniji život vršenjem evandjeoskih savjeta upravljen je samo nekojim dušama, koje mogu i ne odazvati se, a da teže ne sagriješe. "Oprostite, što možda već dosadjujem ovim razjašnjenjem, koje je poprimilo oblik nekog propovijedanja."

Na to će gospodje: "Ne, ne mi rado to slušamo, jer iznosite nama nepoznate zanimljive stvari." A gospodja Vlasta zapita: "Što su evandjeoski savjeti?" Ukratko protumačim sadržinu i značenje triju evandjeoskih savjeta, koji se protive najjačim i pogibeljnijim neurednim sklonostima istočnim grijehom iskvarene čovječje naravi...Osjetio sam se u svome elementu, kada sam sve to tumačio. Govorio sam s elanom, s toplim osjećajem...Gospodja Jozefa mi reče: "Vi ste sigurno dobar propovjednik".

Već su bila prošla tri sata, kada izadjosmo iz blagovaonice. Spremala se je kiša. Održao sam zadnje sate s Boleslavom. U pet sati završio sam svoj rad. Gospodja Božena pozove me u blagovaonu, gdje mi ponudi obilatu, dobro pripremljenu zakusku. Na koncu zapita gospodja Božena, što mi dugiju za moj trud u tako dobrom pripremanju Boleslava za popravni ispit. Odbih svaku nagradu. Na to izvadi ona iz jednog pretinca kuvertu uz opasku, da je to ostavila gospodja Vanda za mene i pruži mi kuvertu. Primih je pod uvjetom, da to izdam u dobrotvorne svrhe. Gospodja Božena pozove ostale -bili su svi u kući zbog kiše-, da se s njima oprostim. Srdačno sam se oprostio sa svima, gospodje Vlaste nije bilo. Rekoše, da je valjda nekud izišla. Izručih za nju taj pozdrav. Borivoj me je pratio do vrata vrta, jer je imao još jednoga pacijenta, kako mi reče. U to stigne izvana njihova sluškinja, koja je nosila u rukama, zemljani lonac s krasnim cvijetom. Reče, da ju je po taj cvijet poslala nekoj gospodji u susjedstvu gospodja Vlasta, koja nešto radi na verandi. U vrtu nešto podalje od vile, nalazi se krasna prostrana veranda, u kojoj ima svakovrsnog lijepog cvijeća, i koja se kod veće studeni grije -kako mi je kazano-, da ne ugine. "Idem, da je pozdravim", rekoh Borivoju i žurnim korakom podjoh prema verandi, čija su staklena vrata bila zatvorena. Kroz ova vidjeh gospodju Vlastu, kako sjedi u vrtnom naslonjaču, zadubena u svoje misli, kako mi se je činilo. Pokucam na vrata. Ona se pridigne uz riječi: slobodno i stupi bliže k vratima, koja otvorih. Oboje smo bili u neprilici. "Došao sam, gospodjo Vlasto, rekoh, da se s Vama oprostim, jer dragi Bog zna, kada ćemo se opet vidjeti". Pogleda me ljubaznim izražajem u licu, ali žalosnim očima, koje su bile - kako mi se je činilo - vlažne, te mi pruži ruku".Oprostite,

gospodjo Vlasto, ako sam bio možda u čemu nekorektan!"

"Nemam što da Vam oprostim, gospodine Stanko", reče tiho i polagano te me pogleda očima, u kojima sam čitao staru ljubav, koju je ona nastojala zatomiti, prikriti. I moje je srce . stisnula tuga. "S Bogom, gospodjo Vlasto!" O slabo, ludo čovječje srce!

Brzim korakom se udaljim, pa se skoro sudarim sa sluškinjom, koja je polagano stupala sa cvijećem prema verandi. Na vratima vrta čekao me je Borivoj, s kojim se srdačno oprostih, pošto mi je preporučio, da ih što prije opet posjetim.

Od željezničke stanice do mog mjesta pratila me je sitna kiša. Imao sam kišobran i dobre cipele. Koracao sam polagano, zadubljen u razmatranju svojih doživljaja kroz ovo zadnje vrijeme. U duši sam zadovoljan, da sam proveo ladjicu svog života, uz pomoć Božje milosti sretno kroz ovu oluju, koja nije bila žestoka kao onaj strašni vihor pred dvije godine, ali pogibeljnija, jer bi me bila dovela do apostazije. Moja duša, srce i pamet šaputala je uz žuborenje tihe kiše u samotnom putu u mračnoj noći zahvalnu molitvu: Hvala Ti, predobri Bože na Tvojim milostima i pomoći, kojima si me čuvao i vodio, da nisam zašao stranputice, zalutao i propao. Šaputao sam polagano i pobožno himan: Tebe Boga hvalimo. U takvu duševnu raspoloženju prošlo mi je za čas ono dva sata i po od stanice do mog stana.

7. r u j n a 1912.

Danas je stigao odgovor od predstojništva trapističkog samostana u Rajhenburgu, da će me rado primiti u svoj samostan, da obavim duhovne vježbe. I Zita mi se je javila poslije mjesec dana. Piše mi -3 rujna- da su joj eto skoro prošli školski praznici, a da nije to malne ni opazila. Uvijek da je zaposlena. Njezin je ručni rad nagradjen mnogo bolje, nego je mogla očekivati. Neke gospodje bile su tako zadovoljne izručenim im ručnim radom, da su nagradile njezin rad mnogo bolje, nego je časna sestra tražila. Instrukcije plaćaju joj se po krunu na sat. Dosad ima uštednje oko dvije stotine kruna, pa me stoga moli, da joj ne šaljem onih redovitih sedamdeset kruna sve do studenog ili prosinca, ako sam ih poslao za mjesec rujan, jer da sam sam vjerojatno ostao bez novaca, nakon troškova prigodom polaganja mojih rigoroza. Zdravlje da joj je odlično. Ručni rad i instrukcija najugodniji su joj u sjeni samostanskog vrta. Nešto prije Velike Gospe je pratila jednu časnu sestru u Sarajevo. Odsjele su u zavodu sv. Josipa. U društvu jedne pripravnice, koja je ostala u zavodu, preko praznika kao i ona u Dubrovniku, razgledala je Sarajevo, koje je učinilo na nju neobičan dojam. U tom se gradu križa Istok sa Zapadom. U Sarajevu su ostale dva dana. Javila se je i meni kartom koju ja nisam primio. Kupila je takodjer neke stvarce za uspomenu. Dan prije, nego što mi šalje ovo pismo, primila je list od svoje prijateljice Marije u kojem joj javlja, da sam spasio od sigurne smrti u moru gospo-

dju Vlastu. Dalje da joj piše Marija, da sam bio više puta kod njih, ali samo za kratko vrijeme, jer da sam zaposlen poučavanjem najmladjeg sina gospodje Vande, matere gospodina doktora Borivoja. U zadnje vrijeme da sam mršav i blijed. Stoga veli Zita, da je zabrinuta, te me moli, da joj javim, kako je s mojim zdravljem!

Danas sam odmah odgovorio Ziti. Pisao sam joj, da mi je veoma drago, što tako lijepo, ugodno i korisno provodi školske praznike. Kao dosada, tako ću joj i unaprijed slati redovito svakog mjeseca sedamdeset kruna. Moći će se bolje odjenuti i kupiti kakvu dobru knjigu. Iako sam imao u zadnje vrijeme znatnih izdataka, svejedno nijesam sada u novčanim neprilikama. Već u svojem zadnjem pismu javio sam joj o posjetu Borivoja i njegove obitelji u Portorožu. Onamo da sam sada polazio pet tjedana u svrhu poučavanja Boleslava, Borivojeva brata za popravni ispit iz matematike. Iza toliko godina mogao sam se opet češće kupati. Polazio sam s Boleslavom koji dan i po dva puta na kupanje na udaljenom žalu, do kojeg smo dolazili njihovom lijepom ladjicom. Tako sam se na sreću nalazio u toj ladjici nedaleko od mjesta na kojem se je utapala onesviještena gospodja Vlasta, koju sam sretno spasio. Istina je, nešto sam oslabio, ali već se dobro oporavljam. Sada se osjećam vrlo dobro, hvala Bogu. Sjutra - na Malu Gospu - putujem na večer u Trst, odakle ću noćnim vlakom proslijediti do Rajhenburga, da u ondješnjem samostanu čč.OO. trapista sprovedem na duhovnim vježbama do subote. Bio sam zadnji put na duhovnim vježbama -možda da se i ona sjeća - u ljetu 1909. Svaki svećenik ima da obavi duhovne vježbe barem svake treće godine. Preporučam joj, da u ove dane moli za me više nego obično, da mi dragi Bog udijeli obilate milosti u tim duhovnim vježbama za što veći napredak u duhovnom životu. I ja ću moliti za nju.

Ovo ću pismo Ziti predati sutra na poštu u Trstu. Ona će ga imati u rukama već u utorak.

Upravo čeznem za duhovnim vježbama kao što zaprljan čovjek za kupatilom. Imam jaku želju i dobru volju, da uz pomoć Božje milosti obnovim i uredim svoj duhovni život, koji je tako stradao u zadnje vrijeme. Čvrsto se ufam, da će mi pomoći dragi Bog, udijeliti mi s nebeskih visina svijetlo i snagu na tom putu.

Predstojništvo samostana piše mi, da će mi biti na raspolaganje djela dobrih autora u latinskom, francuskom, njemačkom i talijanskom jeziku, kojima ću se moći služiti kod svojih privatnih duhovnih vježbi.

Rajhenburg, dne 9. r u j n a 1912.

Noćnim sam vlakom otputovao iz Trsta i stigao u Rajhenburg, jutros rano. Popeo sam se odmah po strmoj cesti gore do samostana. Primio me je vrlo ljubazno brat trapist, te me je uveo u malu zgradu, koja je odredjena za ukonačenje gostiju. Kada mi je poka-

zao sobu, za me odredjenu, zapita me, da li ću uzimati hranu, kakvu jedu redovnici- vegeterijansku, bez mesa- ili takvu u kojoj ima mesa. Izabrah redovničku hranu. Smjestih se u doznačenoj mi sobi, koja je vrlo skromna, ali čista, snabdjevena jednostavnim i dostatnim namještajem. Na stolu je bio položen veći broj knjiga i pribor za pisanje. Osim većeg broja auktora, koji pišu o duhovnim vježbama, bilo je na stolu sv.Pismo u latinskom jeziku", De imitatione Christi" i životopisi nekih svetih svećenika. Odlučio sam da ovih dana ne ću misliti, dok ne budem uredio svoju unutarnjost u generalnoj sv.Ispovijedi.

Već kod kuće sastavio sam sebi dnevni red, kojeg ću se držati za vrijeme duhovnih vježbi. Prijepodne obavljat ću dva razmatranja i jedno razmišljanje; popodne takodjer dva razmatranja. Izmedju razmatranja i razmišljanja ima biti slušanje sv.Mise, čitanje brevijara, krunica, pobožno štivo i ispitivanje savjesti. Odmarat ću se u sobi ili u samostanskom vrtu.

Budući, da sam stigao već prije sedam sati u samostan, mogao sam prije podne obavljati dva razmatranja i jedno razmišljanje. Razmatrao sam danas o svrsi čovjeka, a napose o svrsi svećenika, o upotrebi stvorova, Božjih darova, o spasu svoje duše, o vječnosti. Od Boga sam stvoren, Bogu pripadam, za Boga treba da radim i u Njemu da postignem svoju sreću, kao svećenik imam da budem alter Christus, da slijedim svojim životom svoga Božanskog Učitelja, koji me je pozvao medju svoje svećenike. Duboka zahvalnost prema dragome Bogu, ispunila mi je dušu, kada sam razmišljao o neizmjernoj dobroti i ljubavi nebeskoga Oca, koji me je stvorio na svoju sliku po besmrtnoj duši te me odredio za nadnaravni vječni život neizrecivog blaženstva u nebu, ako za vrijeme svoga kratkog života na zemlji stupam po putu Njegovih zapovijedi. Napose je meni uz to po svetom redu povjerio uzvišenu časnu službu svog svećenika, da kao Njegov opunovlaštenik naučavam Njegovu nauku, radim za Njegovo kraljevstvo na zemlji, dijelim svete sakramente, prinosim u Njegovo ime novozavjetnu žrtvu, vodim besmrtne duše u nebesko kraljevstvo. Osjetio sam iskreno kajanje, što sam dosad premalo odgovarao ovoj neshvatljivoj Božjoj dobroti i ljubavi te bio napose kao Njegov svećenik nezahvalan, nemaran i hladan prema svome Dobročinitelju. Omlitavio sam u Njegovoj službi osobito u zadnje vrijeme, kada sam svoje srce priklonio zemaljskim stvorovima, zapostavivši i zaboravivši Njega, koji mora biti meni kao svećeniku sve moje, moja jedina ljubav. Kod razmišljanja- konsideracije shvatio sam bolje potrebu redovitog dnevnog ranog razmatranja, koje je okrepa duši kroz čitav dan. Već dulje vremena zanemario sam ovo svoje dnevno razmatranje ili posvema ili sam obavio na brzu ruku rastreseno. Čvrsto odlučujem, da ću unaprijed redovito i savjesno obavljati svoje dnevno razmatranje oko pola sata ujutro prije svete Mise pripremivši točke razmatranja na večer, kako se to preporučuje u knjigama duhovnog života. Tako ću dobrim pobož-

nim razmatranjem ujutro okrijepiti dušu svoju onom unutarnjom snagom, kojom ću se moći braniti preko dana od pogibeljnog utjecaja svijeta, lakše svladati neuredne sklonosti, odbiti podmukle nasrtaje nečistog duha. Povezan s Bogom razmatranjem, molitvom tješnje ću se združiti u sv.Misi sa svojim Božanskim Spasiteljem. Prožet plamenom Božje ljubavi, ojačan nebeskim kruhom, vršit ću svoje dužnosti Kristova službenika spremno, požrtvovno, kako je Bogu milo. Posjet nebeskog Učitelja u Presvetom Oltarskom Sakramentu, nabožno štivo, ispitivanje savjesti prije počinka, hranit će i podržavati uz Božju milost ovu duhovnu snagu u mojoj duši. U jednoj priručnoj knjizi za duhovne vježbe našao sam i ovu krasnu molitvu sv.Augustina, koju sam sebi ispisao na posebnom papiru, a ovdje u dnevnik unosim samo nekoje rečenice ove krasne molitve: Vidi Gospode, pogibli, koje me okružuju...oslobodi me...Ti si Bog moj..... Jedina moja nada; u Te se ufam, ne očekujem utjehu od ljudi...... Upravljaj sa mnom kao ljubezni Otac, da poslije tolikih i takvih oluja dodjem u luku vječnog spasa pod Tvojim okriljem i vodstvom i slavim Te s drugima, koje si oteo s pogiblima po sve vijeke vjekova. A m e n .

U Rajhenburgu, dne 10. r u j n a 1912.

Jutros sam ustao u četiri sata i po. U pet sati slušao sam sv.Misu. Od šest do sedam obavio sam prvo današnje razmatranje, iza kojeg sam pošao u krasnu prirodu velikog samostanskog posjeda, po lijepom puteljku, koji vodi u voćnjak, preko lijepih livada u šumu. Iza te ugodne šetnje, koja me je osvježila, izmolio sam hore, krunicu i još neke molitve u samostanskoj kapeli. U prvom i drugom razmatranju, predočio sam sebi grdobu i zle posljedice grijeha, i to u prvom svakog grijeha uopće, malog i velikog, a u drugom strahotu grijeha kod svećenika, koji svojom mlitavošću u molitvi i zanemarivanjem svećeničkih dužnosti padne u ponor grijeha. Medju ovim mlitavcima vidio sam i sebe te moram zahvaliti Božjem milosrdju, da nisam pao u teške grijehe. Vidim, da su lijekovi protiv mlitavosti iskrena pobožnost i velika ljubav prema Božanskom Spasitelju, koji nas je i kao Bog, i kao Čovjek ljubio i ljubi nas neshvatljivom ljubavlju. Treba da nada mnom zavlada duh trajnog mrtvanja, veledušne požrtvovnosti u službi ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Temelj mojemu duhovnom životu ima biti nehinjena poniznost. Moja oholost, koja se je bunila, što sam bio poslan na zabitnu župu, inat i ambicija kod juridičnih studija i sticanja doktorata, česta mlitavost u suzbijanju neurednih sklonosti, sve je to slabilo moj duhovni život i bilo uzrok mnogim mojim grijesima, koji možda nisu bili smrtni, kako se nadam, ali koji su -neki- graničili sa smrtnim grijesima. Uz one lijepe darove, koje sam primio od Gospodina Boga, dužan sam, da revnije služim Bogu...To Ti obećajem, Gospodine Isuse. Pomozi me svojom milošću!

Odmorivši se šetnjom u vrtu, posvetih vrijeme od jedanaest do dvanaest sati konsideraciji o vrijednom savjesnom dušobrižniku,koji odano i požrtvovno radi na Božju čast i spas povjerenih mu duša. Iza razmišljanja ispitivao sam svoju savjest dvadeset časaka.Poslije dostatnog ručka u dvanaest i po odmarao sam se i zadrijemao. U dva sata i po izmolio sam večernju i kompletorij. U razmatranju od tri do četiri gledao sam sebe na smrtnoj postelji. Tada ću željeti, da je moj život bio posvećen Bogu. Čitam u jednom priručniku riječi sv.Augustina: Ne može loše umrijeti, ko je dobro živio. Svake večeri, prije nego legnem na počinak, mislit ću na smrt. O mors, quam bonum iudicium tuum!

U četvrtom razmatranju predočio sam sebi pravednog i svetog Suca, koji će mi iza moje smrti kazati na sudu: Položi račun svoga upravljanja! Auktor iz kojeg uzimam ovo razmatranje o posebnom sudu, preporučuje svećeniku, da se kod mrtvačke sv.Mise zadube u riječi sekvencije "Dies irae"...Recordare, Jesu pie, quod sum causa Tuae viae, ne me perdas illa die!.

Iza ovog četvrtog današnjeg razmatranja, komu sam posvetio vrijeme od pet do šest sati, pošao sam u vrt, u kojem sam se odmarao takodjer poslije trećeg razmatranja. U šest i po donio mi je brat večeru u moju sobu, prežganu čorbu, sira, kruha i svježe voće. Iza duhovnog štiva u sedam i po, izmolio sam jutarnju i pohvale za slijedeći dan te ispitujući svoju savjest kroz četvrt sata spremio na počinak u devet sati, pošto sam unio ukratko tok ovog dana u svoj dnevnik.

U Rajhenburgu, dne 11. r u j n a 1912.

U prošloj noći imao sam da se borim s teškim napastima. Probudio sam se oko jedan sat iza ponoći uzrujan zbog putenih prizora, koje mi je valjda sam napasnik dočarao u snu mojoj mašti. Dulje vremena borio sam se protiv nečistih požuda, izazvanih onim prizorima, u kasnijem budnom stanju. Bog je dopustio kušnju ove napasti, kojima hoće neprijatelj prema svojoj iskušenoj taktici da mi oduzme potrebiti duševni mir u ovim duhovnim vježbama.U poniznoj molitvi smirila se je moja duša.

To većim žarom nastavio sam svoje duhovne vježbe.Današnje prvo razmatranje bilo je o paklu. Polagano i živom maštom pratio sam nekog pisca, koji zorno opisuje strahotu pakla i muke u njemu, a napose očaj osudjenog svećenika. Sv.Ignacije preporučuje,da si u prvom preludiju predočimo pakao, njegovu dubinu i širinu, a u drugoj predvježbi da molimo Boga, da nam dade shvatiti strašne muke osudjenih u pakao, te da nas zadrži od grijeha strah pred paklom, ako nije dosta jaka naša ljubav prema Bogu , da vršimo Njegove zapovijedi. Neki pisac opominje nas, da sidjemo često živi u pakao, da ne odemo onamo mrtvi. U svijetlu ove istine o paklu,od Boga nam objavljene, gube svoju snagu sva grešna mamila ovog svi-

jeta. Unaprijed molit ću s većim shvaćanjem u sv.Misi prije pretvorbe one riječi: (Molimo Te),"da nas izbaviš od vječne osude i pribrojiš stadu svojih izabranika"...Od vječne smrti izbavi me,Gospode!...

Kao drugo razmatranje današnjeg dana slijedila je parabola o izgubljenom sinu. I ja sam bio počeo očijukati sa grešnim svijetom, koji bi me bio doveo do bjednog stanja onog izgubljenog sina. Zaprljan, dronjav, gladan bih bio medju krmcima, dok mi može biti tako lijepo i dobro u kući mog Oca...Oprosti mi, dragi Oče nebeski, što sam i časak kolebao, da li ću ostati kod Tebe, kada su me mamili sirenski glasovi u svijet, u tudjinu...Quam dilecta tabernacula Tua, Domine virtutum, Rex meus, Deus meus...Daj mi,Gospode, svoju svetu milost, da sve na tom svijetu, što je blijedi predosjećaj onog divnog blaženstva, koje me čeka u nebeskom stanu, ako budem hodao putem Tvojih zapovijedi.

U konsideraciji nastojao sam, da upoznam vrijednost časoslova njegovih psalama, čitanja i molitava,što imam da obavim svakog dana kao Božji službenik u ime svete Crkve. Dosad sam molio brevijar neuredno, nemarno, rastreseno, iako ga nijesam nikada zanemario. Zbog neopravdanih razloga dogodilo se je više puta, da sam jedva kasno navečer obavio tu svoju dužnost u jednom mahu. Potrudit ću se, da se što bolje uputim i uživim u sadržinu psalama. U tu svrhu nabavit ću najnovije dobre komentare. Osobito će mi biti to potrebno, kada ćemo mi svećenici izmoliti kroz tjedan cijeli psalterij počevši od 1.siječnja 1913.,kako to naredjuje nova reforma brevijara, izdana od Sv.Stolice. Molit ću sabrano i pobožno krasnu pripravnu molitvu: "Otvori, Gospode, usta moja, da blagoslivljam Tvoje sveto ime, očisti srce moje od svih isprazni, opakih, vanjskih misli; razum rasvijetli, srce ugrij, da dostojno,sabrano i pobožno kažem ovu molitvu te zaslužim, da me usliša Tvoje Božansko Veličanstvo".

U vrijeme odmaranja šetao sam po samotnim puteljcima samostanskog posjeda na ravni brda, gdje sam u tišini lijepe Božje prirode skupljao svoje misli, budio sveta čuvstva i stvarao dobre odluke.

Kao predmet trećeg današnjeg razmatranja uzeo sam lijepi ponizni život izgubljenog sina poslije njegova povratka u očinsku kuću. Bila je njegova duša puna zahvalnosti, ljubavi,odanosti prema dobrome ocu. I ja ću nastojati, da ljubim unaprijed dragoga Boga svim srcem, svom dušom i svom snagom. U toj ljubavi, koju traži od mene Bog i koju Mu ja dugujem, predat ću se potpunoma u Božje ruke, odreći ću se sasvim sebe, barem ću nastojati,da to postignem. Ti, Gospode, jedini ispunjat ćeš moju dušu. Ali, Gospode, Ti znaš, kako sam slab. Ne ću kazati" u obilju duše svoje, ne ću se maknuti navjeke", već Te molim ponizno, Gospode, "ne odvrati lica Tvoga od mene! Sve do starosti, Bože, ne ostavi me!"

Zadnje moje današnje razmatranje bilo je "o Kristovu kraljev

stvu", po sv.Ignaciju. Krist je naš kralj. Njegovo kraljevstvo nije od ovoga svijeta, već je duhovno. On nas sve poziva,da ga slijedimo. Imamo poći u borbu, u borbu protiv grijeha, imamo čuvati Njegove istine, braniti Njegovu čast, spasavati sebe, oslobadjati druge iz ropstva grijeha. Stijeg je križ, lozinka: Istina i Ljubav, oružje: molitva, samozataja, ljubav. Pobjeda je sigurna.Mene je nevrijednog pozvao Krist - Kralj, da budem jedan od vodja Njegovih sljedbenika. Koja odgovornost! Hrabrost me mora resiti, treba da se borim u prvim redovima i druge svojim primjerom povedem za sobom...Slijedit ću Te, Kralju vjekova, odano, vjerno, odlučno svuda, kamogod me postaviš.

U Rajhenburgu, dne 12. r u j n a 1912.

Svećenik sam, imam da budem alter Christus. U današnjem prvom razmatranju nastojao sam, da što bolje shvatim potrebu duhovne svoje izgradnje. Utekao sam se pobožno Duhu Svetomu: O Svjetlosti preblažena, ispuni našu nutrinju zrakama svoje milosti!Božanski naš Učitelj nije nam samo objavio vječne istine i dao svoje zapovijedi, već nam je dao kao Bog-Čovjek i primjer, kako nam treba živjeti po Njegovoj nebeskoj nauci. Učitelj duhovnog života preporučuje što češće razmatranje skrovita i javna života Isusa Krista. Skroviti život Božanskog Spasitelja obuhvaća trideset godina, a javni samo tri godine. O skrovitom Njegovu životu kaže evandjelist, da je napredovao mudrošću i milošću. I svećenik ima u svojem unutarnjem životu da napreduje u Božjoj mudrosti i milosti. Taj je duhovni napredak potrebit svećeniku ne samo za njegov vječni život, već i njegovu radu za spas povjerenih mu duša. Priprosti, ali sveti svećenik, župnik arški priveo je Bogu ovim putem toliko duša. Presveto Srce Isusovo, koje si nam pokazalo ljubav prema poniznosti i vrijednost unutarnjeg duhovnog života svojim skrovitim življenjem u Nazaretu, udijeli mi milost, da ljubim takav život i Tebe slijedim.

U drugom sam razmatranju molio Boga, da upoznam važnost,vrijednost i dužnosti apostolskoga života, na koji me je pozvao Božanski Spasitelj. "Nijeste vi mene izabrali, već sam vas ja izabrao, da idete i donesete plod...Kako je mene poslao Otac, i ja šaljem vas". Sinteza svih oznaka pravog apostolata u **Kristovoj** službi jest: Ljubav prema Bogu, ljubav prema bližnjemu.Odlučujem, da ću uz pomoć Božje milosti biti pravi revni apostol svoga Spasitelja. Gospodine Isuse, daj da se i na meni ispuni, što si molio na Zadnjoj Večeri za svoje apostole i njihove nasljednike:" Oče, posveti ih u istini...Kako si Ti mene poslao u svijet, i ja ih poslah u svijet. I za njih ja posvećujem sebe, da i oni budu posvećeni u istini..."

Što mi ima biti sv.Misa, i kako da služim sv.Misu, nastojao sam, da to dobro shvatim u luči milosti Božje, u današnjoj konsideraciji. Sveta Misa je središte sveukupnog života Kristove sv.

Crkve. Ovo je božanska drama, gdje nebo i zemlja pružaju jedno drugom ruke. Tu je općinstvo svetih u najjačoj manifestaciji. Sveta Misa je najuzvišeniji i najsavršeniji čin u poštivanju Boga. Krist dolazi u našu sredinu, da se prikaže Božjem Veličanstvu kao nekrvna žrtva, koja je pod prilikama kruha i vina, pod kojima je Bog-Čovjek uistinu, stvarno i bitno nazočan, neprestana obnova krvave žrtve na križu za spas ljudskog roda. I, ja nevrijedan stvor, zamjenjujem kod oltara Boga-Čovjeka, koji je i Svećenik i Žrtva.. Kakva mora da bude priprava za tako uzvišeni čin, tako neshvatljivu službu, pred kojom uzdrhću i sveci!...A ja?..Koliko sam puta pošao pred oltar bez dostojne pripravel...Rastresenost i površnost kod tog najsvetijeg čina umanjile su znatno plodove, koje bi mogla imati moja duša od pobožno prikazane sv.Mise...Desilo se je nerijetko, da sam otišao od Gospodnjeg nebeskog stola bez prave zahvale. A u svetoj Misi je najbogatije vrelo Božjih milosti.. Predobri Učitelju, pouči me, da doličnim shvaćanjem i pripravom sa strahopočitanjem, odanošću i ljubavlju zastupam Tebe kod Tvog oltara!

Popodne razmatrao sam o poniznosti, koja je temelj svih kreposti. Ponizni i poniženi Isus pokazao nam je put najsavršenije poniznosti. Bog daje poniznima milosti. Tri su stepena poniznosti po sv.Ignaciju. Poniznost prati svaku krepost, kaže sv.Augustin.. To vidimo u životu velikih svetaca...Kako sam daleko od prave poniznosti!...Isuse blaga i ponizna srca, učini srce moje po Srcu svojem...

Potreba i vrijednost dobre nakane bio je sadržaj zadnje moje današnje meditacije. U svakom ću svojem djelu i nastojanju tražiti Božju čast, spas svoje duše i spas povjerenih mi duša. Zato treba da budem slobodan po mogućnosti od svake neuredne sklonosti, koja može podmetnuti mojim inače dobrim činima kakvu sebičnu svrhu. Izvor je čiste nakane u djelovanju ljubav prema Bogu. Sve što je veća ta ljubav, sve to je čišća nakana...Gospode, udijeli mi milost, da Te ljubim nada sve odanom dušom i da nastojim da samo Tvoju svetu volju vršim, Tebi ugodim.

U Rajhenburgu, dne 13. r u j n a 1912.

U današnjoj prvoj meditaciji nastojao sam, da zajedno sa sv. Margaritom gledam Božansko Srce Isusovo, koje nas tako ljubi, da ni jedan stvoreni razum ne može dokučiti veličinu te ljubavi. Očima svoje duše promatrao sam ovo Presveto Srce: vidio onaj plamen, koji suklja iz te peći goruće ljubavi, a usred plamena križ, na koji Ga je pribila Njegova ljubav. Trnje oko Srca spleli smo mi grešnici. Otvorena rana na Presv.Srcu kaže nam, da nam je sve dao. Tko se približi živom vjerom i ljubavlju tome Presv.Srcu, biva prosvijetljen i ugrijan onim zrakama, koje izbijaju iz toga Božanskog žarišta. Premalo sam dosad shvaćao vrijednost pobožnosti prema Božanskom Srcu Isusovu. Unaprijed bit će drukčije. I sam stu-

pit ću bliže tomu ognjištu Božje ljubavi i nastojat ću, da amo dovedem i svoje vjernike.

Posvećujem se Tvome Božanskom Srcu, dragi Spasitelju. Vraćat ću Ti ljubav, iako nesavršenu, za Tvoju beskrajnu ljubav. Osobito u sv.Misi, koja je djelo Tvoje neshvatljive ljubavi, prikazat ću Ti svoje bijedno srce.

Drugo razmatranje posvetio sam Onoj, koja je najviše od svih stvorova ljubila našeg Spasitelja. Od najranije svoje mladosti gojio sam djetinju pobožnost prema Nebeskoj Majci. Već kao dječak počeo sam moliti sv.krunicu svakog dana. Po Njoj sam prikazao Bogu svoje djevičanstvo. Njoj sam se utjecao u svojim potrebama. Uvijek sam smatrao Nju svojom Majkom, a još veća postala je moja odanost prema Njoj, otkada sam postao svećenik, jer je Ona Majka i Kraljica svećenika. Iako sam danomice od prvih olujnih mladih dana molio, odsad ću s većom pobožnošću moliti: O Gospodjo moja, o Majko moja, Tebi se izručujem sasvim...Brani me Majko, kao svoju stvar i svoj posjed!

U konsideraciji uzeo sam k srcu riječi nekog auktora, koji govori o savjesnoj brizi, što je ima da posveti dušobrižnik Božjem hramu, njegovoj čistoći i uresu. Kako je zanemarena često Gospodnja kuća i oprema za bogoštovne čine sa strane svećenika! I moja je crkva kao i njezina oprema u vrlo jadnom stanju. Opravdao sam se pred svojom savješću, da zbog siromaštva crkve i župljana ne smognem, da popravim bolje svoju crkvu i nabavim dostojnije crkveno ruho i druge potrebite stvari. Dok sam o svemu tome razmišljao, pade mi na pamet, da sam nekoliko puta primio pismo, u kojem uprave nekih siromašnih crkvi mole kakav prinos za gradnju nove crkve ili veći popravak oštećene crkve. Ne bih li i ja mogao nešto slično poduzeti za svoju siromašnu župnu crkvu? Odlučio sam, da ću se odmah iza ovih duhovnih vježbi prihvatiti posla oko obnove i dogradnje svoje župne crkve. Dragi Bog, neka blagoslovi, moje nastojanje!

Poslije podne prenio sam se u trećem razmatranju u duhu u Jeruzalem i na goru Kalvariju (danas je petak), kamo sam pratio Božanskog Spasitelja na Njegovu mučnom putu s teškim križem na izranjenim ramenima, trnjem okrunjenog od neprijatelja i od zavedenog naroda izruganog. On -Svemogući- pada iznemogao kao čovjek tri puta pod teškim teretom. Na gori Kalvariji svuku Ga i nude mu gorko piće. Pribijen na križ medju dvjema razbojnicima trpi strašne muke, duševne i tjelesne. Oko križa velik je broj neprijatelja, koji mu dobacuju poruge i psovke, a neznatan broj Njegovih promatra u šutnji suznih očiju s neizrecivom boli Njegove strašne patnje...Svojom gorkom mukom i smrću spasava Bog-Čovjek svijet... Iz Njegova probodenog Presvetog Srca rodila se sv.Crkva. Ne će svećenik - kao alter Christus -spasavati duše znanjem, propovijedanjem i raznim akcijama, već u prvom redu ljubavlju, trpljenjem križem, žrtvama...I ja sam dosad nedostatno, slabo ahvaćao mudrost

križa, površno, gotovo nehajno razmatrao o pregorkoj muci i smrti svoga Spasitelja...Da što više naučim u školi Kristova trpljenja, svakog ću petka obaviti pobožno križni put. Odan u Božju volju primat ću rado iz Božjih ruku sve križeve i nevolje...Dragi Spasitelju, eto me spremna, da podjem za Tobom putem križa.Udijeli mi milost, da iz ljubavi prema Tebi trpim i daj mi snagu,da ne smalaksam na putu trpljenja!

Iza četiri sata sabrao sam se, da obavim generalnu ispovijed za vrijeme od svog svećeničkog redjenja do sada. Ispovijedao sam se kod jednog starijeg patra u latinskom jeziku, jer ja ne znam francuski, a pater ni njemački, ni talijanski, ni hrvatski. Otvorio sam mu u sv.ispovijedi, koja je trajala preko pola sata,svoju dušu, svoje slabosti, svoje borbe, svoju mlitavost. S velikom utjehom i mirom u duši ostavio sam ispovjedaonicu u samostanskoj kapeli. Osjećao sam radost u srcu, kakve nijesam oćutio od dana svoga redjenja. Obnovljen u duši, ojačan, spreman sam, da gorljivo uz pomoć Božje milosti stupam čvrstim korakom po svijetloj stazi pravog Kristova učenika.

U zadnjem svome razmatranju predočio sam sebi Božanskog Učitelja, koji me poziva da Ga slijedim putem odricanja i križa, te kaže: "Tko bude ustrajao do konca, bit će spašen". Znam,da je teško ustrajati u dobru, uz naše ljudske slabosti. I moj temperamenat je emocionalan, sangviničan, katkada odviše čuvstven, što može smetati jasnijem gledanju objektivnosti i slabiti čvrstoću i ustrajnost volje. Nadam se, da ću uz pomoć Božje milosti svladati te zapreke. Svetom vjerom prosvijetljeni razum, budna savjest,volja u ljubavi Bogu odana vodit će me pravim putem. U Te, sam se ufao, ne ću se smesti uvijeke.

Skupio sam razne svoje odluke, stvorene kroz ove dane u razmatranjima i konsideracijama, u ovu preglednu cjelinu:

1. Ići ću svijetlim putem, kojim ima stupati svećenik izgradjen po Presv.Srcu Isusovu, imajući uvijek pred očima prisutnost svudašnjeg Boga, koji "istražuje srca i bubrege", i koji će mi biti doskora pravedan Sudac.

2. U svemu tražit ću Boga, a ne sebe.

3. Ljubit ću i vršiti osobito ove kreposti: poniznost,čistoću, strpljivost, a nada sve ljubav prema Bogu i bližnjemu.

4. Barem svakog mjeseca ići ću na sv. ispovijed; ako mi bude zgodno i češće.

5. Držat ću se točno i savjesno svog dnevnog reda.

6. Molit ću časoslov što sabranije, pobožno u propisano vrijeme. Anticipirat ću jutarnju.

7. Svakog jutra prije sv.Mise razmatrat ću pola sata.

8. Kao svećenik klanjalac držat ću uz svoj tjedni sat klanjanja još koji sat, koliko mi bude zgodno. Svake ću večeri posjetiti Isusa u Presv. Oltarskom Sakramentu.

9. Za sv.Misu pripravljat ću se savjesno. Svaku ću Misu slu-

žiti sabrano, dostojno. Zahvala iza sv.Mise ima trajati barem četvrt sata.

10. Svakog ću dana moliti sv.krunicu.

11. Redovito ću svake večeri prije počinka ispitati svoju savjest.

12. Nabožno štivo i čitanje teoloških djela ima da zauzme znatan dio vremena u mom dnevnom redu.

13. Koncem svakog mjeseca obavit ću duhovnu obnovu, kod koje ću se ispitivati, kako sam se držao ovih svojih odluka.

14. Ako mi iole bude moguće, svake godine poći ću na duhovne vježbe.

Dragi Bože, blagoslovi ove moje odluke i pomozi mi svojom milošću, da ih se savjesno držim! Nebeska Majko, budi mi Majkom dobrog savjeta i milostivom Pomoćnicom! Sv.Stanislave, moj zaštitniče, i andjelu čuvaru, molite za me!

Sjutra ću ranije ustati, kao i prošlih dana, u četiri i po razmatrat ću o zahvalnosti, koju dugujem dragome Bogu za sve darove, koje mi je udijelio, a napose za milosti kod ovih duhovnih vježbi. Zatim ću služiti sv.Misu i spremiti se na željezničku stanicu za odlazak vlakom, koji polazi prema jugu u devet sati.Tvoja milost, Gospode, neka me prati!

15. r u j n a 1912.

Sinoć kasno navečer vratio sam se iz Rajhenburga. U selu je bilo tiho; svijetlo, koje je slabo prodiralo kroz rijetke neke prozorčiće, odavalo je, da ondješnji ukućani nisu još pošli na počinak. Prošlo je deset sati, kada sam stupio u svoj stan. U kuhinjskom ormaru našao sam mlijeko i kruh, što mi je pripremila Luca prema našem dogovoru prije mog odlaska na duhovne vježbe.

Sada nijesam osjećao u tome svome samotnom stanu onu pustoš, koja me je gotovo uvijek deprimirala, otkad sam ovdje, a osobito u zadnje vrijeme. Prosvijetljena i okrijepljena na duhovnim vježbama, moja je duša ispunjena unutarnjom radošću...Veliča duša moja Gospoda, i obradova se duh moj u Bogu,spasu mojemu.

Ujutru poslije jutarnjih molitava, razmatranja i izmolivši dio brevijara pogledao sam od listonoše kroz tjedan donesene stvari, koje je Luca složila na kuhinjskom stolu. Uz novine i revije bilo je samo službeno pismo Biskupskog Ordinarijata. Otvorih ga. Bio je dekret, kojim sam premješten iz sadašnje svoje župe u župu I. kao upravitelj župe. Ta dodijeljena mi župa udaljena je odatle oko dvadeset kilometara te ima -kako mi je poznato po šematizmu - skoro dvije hiljade duša. Iz ovog kapelanskog mjesta posjetio sam jednog tamošnjeg starog župnika, koji ide u mirovinu,kako sam čuo nedavno. To je jedna od najljepših župa u našoj biskupiji s lijepom crkvom i zgodnim župničkim stanom. Ovaj me je premještaj doveo sada u neku nepriliku. Prema predjašnjem mojem raspoloženju, ovaj bi me dekret duhovne vlasti uvelike obradovao; ali iza svoje

odluke, stvorene na duhovnim vježbama, da ću povesti akciju za pregradnju i uredjenje ovdješnje siromašne župne crkve, odlazak iz ove župe ne bi mi bio po volji. Prepustit ću sve Božjoj Providnosti, volji svojih duhovnih poglavara. Odlučio sam na duhovnim vježbama, da ne ću tražiti, što je meni ugodno, već samo Boga, Njegovu čast i spas duša, te se spremno pokoriti svojim duhovnim poglavarima.

Poslije navršene sv. Mise rekao sam zvonaru, da sam premješten iz ove župe u župu I. U jedan čas raznijela se je ta vijest medju mojim župljanima. Čitao sam na licu mnogih mojih župljana žalost i potištenost.

Kada sam došao kući iza večernjice, dodje k meni desetak starijih vrijednih župljana, predstavnika svih naselja u župi. Zamole me, da im kažem, da li bih bio sporazuman s time, da podju njih trojica Biskupskom Ordinarijatu i zamole biskupa, da me ostavi u njihovoj župi. Obećao sam im, da sam voljan ostati medju njima, ako to bude odredila duhovna vlast. Rekao sam im, da ću im dati još večeras popratno pismo za presvijetlog biskupa. Ujedno sam im iznio svoju nakanu i osnovu glede pregradnje i uredjenja župne crkve, kod čega da računam i na njihovu pripomoć u radnoj snazi i dopremi gradjevnog materijala. Ta moja namisao uvelike ih je razveselila, te su izjavili, da će pridonijeti za svoju crkvu, koliko im bude moguće. Skoro dva sata bili su kod mene ti moji dobri župljani.

Prije večere napisao sam pismo svojem natpastiru, u kojem ga molim, da bi me ostavio na sadašnjem mojem mjestu, da mogu izvesti svoju osnovu u pogledu temeljite obnove ovdješnje siromašne župne crkve. Ujedno iznesoh u glavnim potezima, otkuda kanim namaknuti sredstva za pregradnju te crkve. Ako ostanem na ovom svome mjestu, doskora da ću poslati potrebite nacrte i troškovnik za izgradnju te crkve na uvid i odobrenje prečasnom Biskupskom Ordinarijatu.

Iza osam sati došao je po to pismo seoski starješina, koga nazivaju ovdje kao i po drugim selima Istre - županom -. On stanuje nedaleko od župničkog stana. Bistar je to čovjek, koji ima i govorničkog dara. Sutra rano putuje u Trst s drugom dvojicom župljana.

Trsim se, da se prema svojim odlukama, stvorenim na duhovnim vježbama, odreknem svega, što bi me privuklo k zemaljskim stvarima i s njima povezalo, pa se predajem potpunoma dragom Bogu, neka raspolaže sa mnom po svojoj svetoj volji. Ako ostanem u ovoj župi, imat ću mnogo slobodnog vremena, da se bavim teološkim naukama, a napose sada, da posvetim mnogo brige i uložim što više truda oko pregradnje župne crkve. Sinoć na putu od staniče do kuće, pala mi je na pamet misao, ne bih li pomogao ovomo narodu pomoćnom školom, koju bih držao, kada bih imao kakvu prostoriju, koja bi barem donekle nadomjestila školsku sobu. Znam nekoje svećenike, koji su ne-

kada držali, a nekoji drže i sada pomoćnu školu. Iako nisam izvježban školnik, kod ove bistre djece ne bi mi bio težak posao. Poteškoća je sa prostorijom. Čitao sam pak negdje, da se je u nekom selu držala školska obuka u jednoj suši. Ovdješnja crkva ima uz groblje dosta veliku neplodnu ledinu, na kojoj bi se dala sagraditi priprosta prostorija, pokrivena slamom, koja bi nam služila kao školska učiona. O tome ću se porazgovoriti sa svojim župljanima, koji će sigurno prihvatiti moj prijedlog. Već ove jeseni mogao bih poučavati u toj"školi".

Kroz ovaj tjedan izradit ću nacrt za pregradnju crkve po svojoj zamisli, kao i sliku vanjskog unutarnjeg izgleda te crkve u bojama. Tu će mi vrlo dobro doći moje znanje u crtanju i slikanju. U pulskoj gimnaziji bilo je risanje obavezan predmet u četiri niža razreda, a u višoj gimnaziji fakultativan. Budući da me je veselio taj predmet,polazio sam ga i u višim razredima. Uz moju fantaziju i priličnu vještinu u crtanju, nadam se, da će mi uspjeti nacrt i slika buduće moje župne crkve. Pribora za crtanje i slikanje imam dosta pri ruci, jer smo se ja i Zita dosta time bavili. Jučer na povratku sa duhovnih vježbi, kupio sam u Trstu više toga, da popunim svoj pribor za crtanje i slikanje.

22. r u j n a 1912.

U ponedeljak navečer vratila su se trojica mojih župljana iz Trsta s viješću, da im je biskup obećao, da će me ostaviti u njihovoj župi. Ta je vijest uvelike razveselila moje župljane. I ja sam zadovoljan s ovom odlukom svog natpastira. Posvetit ću svoje sile duhovnoj izgradnji svojih vjernika i pregradnji župne crkve. Daj mi, Gospode, da me u radu vodi sveta i čista nakana, da služim Tebi, samo Tebi!

Cijeli sam tjedan bio zaposlen oko izgradjivanja nacrta,proračuna i slika nove župne crkve. Izmjorio sam točno sadašnju crkvu po njezinim dimenzijama. Iznutra duga je 14,60 metara, a široka je osam metara i devedeset centimetara, visoka šest i po metara. Sada bih dozidao u nastavku zida kod oltara svetišta, dugo po unutarnjosti sedam metara, široko šest i po metara, a isto toliko i visoko. Dvije pobočne kapele izmedju sadašnje crkvene ladje i novog svetišta, svaka iznutra po četiri metra duga i široka,a pet metara visoka, dale bi novoj crkvi oblik križa. U kutu,koji čini svetište s pojedinom kapelom, sazidao bih zračne prostorije,široke i duge po četiri metra, a tri metra visoke. Jedna bi služila kao sakristija, a druga kao spremište za crkvene stvari.

Na strani evandjelja bila bi propovjedaonica, na koju bi se dolazilo iz dotične prostorije. Visina crkvene ladje imala bi iznositi od pločnika do stropa sedam i po metara. Na pročelju crkve dozidao bi se zvonik, visok sa vrškom oko dvadeset metara,širok u vanjskim stranama po četiri metra. Prošlog četvrtka popodne bio

sam kog jednog zidarskog majstora u gradiću, čiju smo dobru kršćansku obitelj upoznali pokojna moja majka i ja, kada smo se doselili amo. On mi je namjestio i spomenik na grobu pokojne moje majke. Preuzima i gradnju kuća. Mogao bi možda preuzeti i gradnju nove crkve. Vidjet ćemo. Prema podacima, koje sam od njega primio, trebalo bi za izgradnju crkve i tornja uz pomoćnu snagu župljana, kamenje, pijesak i vapno, oko dvanaest tisuća kruna. Za unutarnje uredjenje crkve, oltare (tri), za klupe i ormare iznosio bi potrebiti izdatak oko deset hiljada kruna. I nepredvidjeni izdaci mogli bi dosegnuti svotu od tri do četiri hiljade kruna. Svega gotova novca trebalo bi skupiti oko dvadeset i pet hiljada kruna. Da li ću moći sabrati tako veliku svotu? Veliko je moje uzdanje u Božju Providnost. Poslat ću molbu katoličkim župnim uredima po skupljenim šematizmima katoličkih biskupija u državi i raznim katoličkim ustanovama. Pobrinut ću se i za adrese bogatijih katoličkih ličnosti te i njih zamoliti za materijalnu pripomoć. Molbu ću dati tiskati u više jezika, kojima govore narodi ove države. Pobrinut ću se za dobre prijevode molbe u jezicima, koje ja ne znam. Izradio sam pastelima pet slika, koje bi imale prikazati vanjsko lice nove crkve i njezinu unutrašnjost. Radio sam marljivo oko toga tri dana. Od jednog meni poznatog arhitekta u Pazinu dat ću izraditi propisno nacrt prema mojem nacrtu i skicama te ga poslati na odobrenje prečasnom Biskupskom Ordinarijatu. Kad ga bude odobrio Ordinarijat, poslat ću nadležnoj državnoj vlasti s molbom, da se dopusti ta gradnja. Medjutim, dok bude sve to uredjeno, pobrinut će se za gradjevni materijal. U području župe, do dva kilometra od župne crkve, nalazi se dobar kamenolom. Ima ovdje u zemljanoj naslagi neka vrst pijeska, koji je dobar za maltu. Ovdješnji kamen vapnenac daje dobro živo vapno. Pred dvije godine blagoslovio sam malu vapnenicu na području moje župe.

Poslije današnje večernje bilo je više župljana kod mene. Razgovarali smo o pregradnji crkve. Pokazao sam im i tumačio nacrt i slike predvidjene crkve. Bili su oduševljeni, te su izjavili, da će sa svoje strane pridonijeti što više mogu za novu crkvu. Preporučio sam im, neka ih u svemu vodi ljubav prema Bogu i požrtvonost; neka budu složni, pa će dragi Bog blagosloviti taj rad i dovesti ga do sretnog svršetka.

U toj prigodi govorio sam sa njima i o gradjenju priproste zgrade, koja bi služila kao školska soba, u kojoj bih poučavao njihovu djecu. Četiri priprosta zida, tri i po metra visoka, slamnati krov, jednostavna vrata i prozori, eto zgrade, u kojoj bi se mogla držati škola. Za taj posao našlo bi se sposobnih ljudi u župi. I stolarski posao kod postavljanja poda i zbijanja priprostih školskih klupa mogli bi preuzeti spretniji župljani. Takva zgrada i njezin priprosti namještaj mogli bi se izvršiti u tri, četiri tjedna. Veselo su prihvatili i taj moj prijedlog i obećali, da će druge o tome obavijestiti i da će ih za to predobiti.

27. r u j n a 1912.

Jučer sam bio u Piranu, da obavim sv.ispovijed.Iz Pirana sam došao tramvajem do Marije. Našao sam sve u kuči. Bilo je jedanaest sati več prošlo. U kuhinji kod štednjaka bila je Marija,a njezina svekrva sjedjela je kod stola i držala na krilu svoju unučicu Zitu. Doskora je došao i Franc, koji je tiskao trop ovogodišnjeg grožđja u podrumu. Moj je posjet sve vrlo razveselio. Marija mi je kazala, da je pred dva dana bio kod njih njezin otac te da je pripovijedao, kako sam bio dobio premještaj u neku lijepu i veliku župu, ali da sam na molbu župljana ostao kod njih i da spremam zidanje nove župne crkve. Marija je željela o svemu tome nešto potanje saznati, osobito kakva bi imala biti nova crkva. Imao sam kod sebe nekoliko fotografskih snimaka pastelima izradjenih slika nove crkve i pokazao njoj i Francu uz potrebito razjašnjenje. Marija se je unaprijed veselila lijepoj novoj crkvi u svom rodnom mjestu te je uz privolu svoga muža obećala, da će i oni dati svoj prinos za novu crkvu.

Na njihov poziv ostao sam kod njih na ručku. Vrlo ugodno sam se osjećao medju tim priprostim, ali dobrim i bistrim ljudima.Primio sam na koljeno i tetošio malu Zitu, što je veoma milo bilo Mariji i Francu. U ugodnom razgovoru kod čaše mladog vina i zdjelice crne kave prošlo nam je vrlo brzo ono vrijeme, koje sam proveo kod njih. Iza četiri sata podjoh do prijatelja Borivoja.

Gospodja Božena primila me je vrlo ljubezno i uvela u salon te mi kazala, da će doskora doći i Borivoj, jer da tog dana nema mnogo pacijenata. Gospodja Božena mi reče, da su sada "sami",Vlasta i Boleslav "reče" otputovali su drugi dan iza Vašeg zadnjeg posjeta. "Čini mi se, da se Vlasta nije potpunoma oporavila iza one teške nezgode, iz koje ste je Vi, gospodine doktore,izbavili. Potištena je i blijeda." Kod ovih zadnjih riječi pogleda me ona pozornije. Iako sam nastojao, da svladam svoju zbunjenost,bio sam u neprilici. Stoga predjoh na drugo. Zapitah, gdje je mali Jan.Gospodja mi reče, da ga je odvela sluškinja na šetnju, ali da se ima doskora vratiti. Na moje pitanje, kako je prošao na popravnom ispitu Boleslav, reče mi, da joj je pisala Vlasta, koja je govorila s profesorom iz matematike, kako ga je Boleslav upravo iznenadio svojim sadašnjim znanjem u matematici. Pisao je Boleslav,da će se i meni javiti, te je zatražio moju adresu. Njezina sestra Jozefa da je otputovala petnaestog rujna. Vrlo dobro da se je oporavila. U to vratila se je sluškinja sa šetnje s malim Janom.Kada me je ugledao, veselo zaplješće ručicama i potrči prema meni. Primih ga na svoja koljena. On me zagrli i poljubi. Pritisnuh i ja svoj poljubac na njegovo čelo. Pomislih na Božanskog Spasitelja, koji je primao nedužnu djecu, grlio ih i blagoslivljao,te Ga zamolih, da blagoslovi ovo nedužno dijete i da ga vodi putem istine, ljubavi i pravde. "Zapjevajte, gospodine doktore, mome Janu onu čuvstvenu talijansku pjesmu, koja ga se tako doima,kako sam

to vidjela." Radije bih bio to odbio, ali to ne bi bilo učtivo. Pjevao sam poluglasno, ali ne s onim osjećajem kao zadnji put. Svejedno reče gospodja Božena, da je to krasna čuvstvena pjesma. Mali me Jan zagrli oko vrata i poljubi. Uzvratih mu poljubac. Izvukoh iz džepa lijep komad čokolade i pružih mu ga. "Razmazit ćete moga Jana gospodine doktore", reče gospodja Božena, ali vidio sam, da joj je milo, što posvećujem pažnje njezinu sinčiću.

Nešto poslije pet sati dodje Borivoj. Izručih malog Jana njegovoj majci i srdačno se pozdravih s njime. "Ti si nas gotovo zaboravio, dragi Stanko. Mislio i očekivao sam, da ćeš nas posjetiti odmah iza svojih duhovnih vježbi, a ti si zakasnio deset dana". Kazao sam mu, da sam imao ovih dana mnogo posla te zbog toga da nisam mogao doći. "Pa zbilja gospodine doktore, da Vas o nečem zapitam, o čemu nam je jučer pripovijedala naša mljekarica Marija. Je li istina, da ste imali poći u veću i ljepšu župu, ali da ste to odbili i da kanite zidati u svojoj sadašnjoj župi novu crkvu i školu. edavno smo bili Borivoj, Jozefa i ja autom na izletu u tom mjestu. Svidjelo nam se je to mjestance, koje ima vrlo lijep položaj na brežuljku s plodnom vinorodnom okolinom. Ukratko im ispripovijedih, o čemu se radi, i pokazah im fotografije svojih crteža nove crkve. Borivoj, koji je sjedio do mene, udari me po ramenu i reče: "E moj Stanko, ti si uvijek stari poletni idealist. Mi se znamo od prvog gimnazijskog razreda, pa me tvoj širokogrudni idealizam ne iznenadjuje.

Bilo je skoro šest sati, kada se digoh, da idem na željezničku stanicu. Oprostih se od svojih ljubeznih gostoprimaca. Gospodja Božena me zamoli, da ih ne zaboravim, već da ih češće posjetim. Ujedno mi vrati knjige, koje sam joj posudio, te prizna, da je u mnogim pitanjima ispravila dosadašnje nazore. Borivoj me je pratio do stanice.

Borivoj i njegova gospodja zaista su plemenite duše. Da su oni izrasli na svijetlu i u toplini prave vjere, njihova bi plemenitost bila još veća. Drago mi je da nijesam našao kod njih gospodje Vlaste, jer bi naš susret bio meni, a i njoj, kako držim, neprilično.

Po putu od stanice do svoje kuće razmišljao sam o novoj crkvi, koju kanim graditi uz pomoć Božju i o školi. Svojom maštom kretao sam se po novoj crkvi; gledao sebe kao školnika u priprostoj školskoj prostoriji. U tom maštanju prošla su mi vrlo brzo ona dva sata pješačenja.

29. r u j n a 1912.

I danas poslije večernje imao sam sastanak s predstavnicima svih sela svoje župe. Stariji, razboriti su to župljani, koji su iako većim dijelom nepismeni, shvatili ispravno moju nakanu i osnovu glede zidanja nove crkve i privremene školske prostorije. Predložio sam im, da kod "pobira" grožďja daju oni, koji mogu, malo

više, jer ja odstupam sav "pobir" za zidanje i uredjenje prostorije, koja će nam služiti kao školska soba. Nekoji su mi na to kazali, da će mi oni i mnogi drugi donijeti napose u župnički stan košaricu biranog grožđja, da sebi spremim "dobru kapljicu vina". Nato sam im kazao, da imam već sto i pedeset kruna za školu. To da sam primio od dobrih prijatelja u Portorožama. Bio je to honorar za poučavanje Boleslava i za moj putni trošak, što mi je bila izručila gospodja Božena iza zadnje instrukcije, održane s Boleslavom i što sam bio primio pod uvjetom da tu svotu namijenim za dobrotvorne svrhe.

Čini mi se, da su svi župljani -uz koju neznatnu iznimku- oduševljeni za zidanje nove crkve i privremene školske zgrade. Dogovorio sam se sa svojim župljanima, da ćemo najprije sazidati prostoriju za školu, jer će to ići vrlo brzo. S gradjenjem župne crkve počet ćemo u proljeću. Kroz zimu pripremit ćemo gradju. Ovih sam dana izradio naort i crtež naše "škole". Školska prostorija bit će iznutra 11 m duga, sedam široka a tri i po visoka. Krov će biti slamnat. I "škola" imat će trijem kao i crkva, koji će počivati na školskom pročelju i na dvjema hrastovim stupovima. Kamenje, pijesak, vapno, grede dat će narod. Naći će se i slama za krov. S primljenim mojim honorarom i utrškom od prodanog grožđja kupit će se daske za pod, vrata, prozori, klupe, što će stajati oko pet stotina kruna. Za taj priprosti zid naći će se kao zidari nekoji župljani, koji se razumiju nešto u taj posao. Odmah, ovih dana dovozit će se gradja, a do osam dana moći će se početi sa zidanjem. Dalje, kazivao sam svojim župljanima, da sam bio kod preč. Biskupskog Ordinarijata u pitanju gradjenja naše crkve. U Trstu sam dao tiskati u više jezika molbe, koje ću poslati na brojne naslove. Sve će to poštarinom stajati mnogo novaca. Koliko ne bude dostajao raspoloživi novac u crkvenoj blagajni, dat ću ja od svoga. Iznošenje i tumačenje svega toga pratili su prisutni župljani s velikim zanimanjem. Nekoji su tražili nekoja razjašnjenja, što sam im vrlo rado dao. Na koncu prije rastanka -kazao sam im, da ćemo se, ako Bog da, do dva mjeseca, a možda i prije moći sastati u prostranoj školskoj sobi, gdje ćemo moći svi sjediti u školskim klupama. Sazidat ćemo i veliku priprostu peć, da ne bude hladno djeci u školi u zimi, a ni nama, kada se budemo sastajali u školskoj prostoriji. Ondje ćemo moći pretresati i druga razna pitanja, koja se ne mogu tumačiti u crkvi.

30. r u j n a 1912.

Prema svojoj odluci, stvorenoj na zadnjim duhovnim vježbama, držao sam danas svoju mjesečnu duhovnu rekolekciju. Nastojao sam, da budem cijeli dan što sabraniji; proveo sam ga u kući i u crkvi. Ispitivao sam svoju savjest, da li sam se ova dva tjedna iza svojih duhovnih vježbi držao, svojih dobrih odluka. Uz neke manje

propuste išao sam Božjom pomoću po zacrtanim putem. Osjećam, da ovakav duhovni život donosi duši mnogo utjehe i velik mir. Istina je, ne ide sve uvijek tako glatko. Osobito kod čitanja brevijara smeta me moja stara sklonost rastresenosti. Trsim se, da molim brevijar imajući pred očima Gospodnju prisutnost, da pazim na glavnu misao psalama i na smisao pojedinih riječi. Češće posegnem iza molitve brevijara za komentarom psalama ili za velikim latinskim rječnikom, kada naidjem na kakvu nepoznatu latinsku riječ u psalmu. Sada shvaćam mnogo bolje nego prije vrijednost dobro obavljene meditacije, koja me krijepi kroz čitav dan. Jače mi sada osjeća duša blizinu Božanskog Spasitelja, kada služim sv. Misu ili obavljam sat klanjanja u crkvi pred svetohraništem. Time, što mi ljubav prema Bogu sve to više ispunja dušu, srce, biva sve ostalo, što nema veze s tom ljubavlju, istisnuto iz moga srca, iz moje duše. Moja ambicija, neuredne sklonosti, kao da se ljušte i padaju od mene. Moj doktorat, Vlasta, Zita, sve je to, koliko ima u sebi ambicije, senzualnosti, sebičnosti, odrinuto u neku maglenu daljinu, postaje mi indiferentno, koliko nema veze s Božjom ljubavlju. Sunce kao da mi sada mnogo ljepše sije u ovoj mojoj samoći, nego kada sam stigao amo pred tri godine. Ugodan je mojim ušima zvuk malih zvona na crkvi. I siromašne kućice mojih župljana, ne čine mi se tako ružne, kao prije. Pusta osamljenost toga kraja ne pritišće mi više dušu; ova me samoća pače često veseli...Ostani, ostani sa mnom Gospode!...Ti si mi sve...Bez Tebe nemam ništa....Ako mi pošalješ križeve, sve će mi biti lako, ako Ti ispunjaš moju dušu...Za ovakav unutarnji život, u kojem moja duša osjeća unutarnji mir i zadovoljstvo, što svijet ne može dati, odrekao bih se rado i spremno svake varave sreće, koju svijet nudja. Sada bolje shvaćam odricanje i žrtve svetaca...Gospode, prebogato me nagradjuješ za ono malo odricanja već na tom svijetu...Oprosti mi, Božanski Pastiru, što sam gdjekada kao požalio, da sam se odazvao Tvome pozivu, da Te slijedim kao Tvoj učenik, svećenik! Kajem se zbog one ružne nezahvalnosti prema Tvojoj veledušnoj Dobroti!...Poniznim Te srcem molim, dragi Spasitelju, da mi očuvaš odanu ljubav prema Tebi; daj, da žar te ljubavi bude sve to jači, te u plamenu te ljubavi izgori sve nedostojno nje...Od Tebe i za Te stvoren sam, Gospode, i srce mi je mirno samo, kada počiva u Tebi, priznajem sa Tvojim velikim ugodnikom Augustinom...Znam, Gospode, da me Ti ne ćeš ostaviti, ako se ja od Tebe ne udaljim, već Te vjerno i odano slijedim po putu odricanja i križa. Na tom putu Ti mi prosvijetljuj razum, jačaj volju, krijepi srce svojom milošću, bez koje ne mogu ništa.

10. l i s t o p a d a 1912.

Dolazak na molitvu svete krunice sa strane mojih župljana ove je godine veći, nego što je bio i prošle godine. Osobito djeca

dolaze u velikom broju. Pozvao sam svoje župljane, da prime i sv. sakramente u tom mjesecu, čim će i njihova pobožnost sv. krunice uroditi obilatim plodom. Odaziv je veći, nego što sam očekivao. Prošle je nedjelje stupilo preko šezdeset vjernika Gospodnjem Stolu. Pazim i nastojim, da crkva bude čista, prozračena, uredjena, koliko se to dade postići prema našim prilikama. Našao sam nekoliko dobrih pobožnih i pametnih djevojaka, koje se pod mojim nadzorom brinu za čistoću oltarnih stolnjaka, svijećnjaka, za kićenje oltara cvijećem. Malo ima kuća, u kojima se ne goji cvijeće u loncima. Osobito ima mnogo karanfila. Upućujem djecu i vjernike, da zajednički mole svi složno, polagano, razgovijetno, da ne gutaju riječi ili ih iskrive. Ljubavlju i strpljivošću dolazi se do uspjeha.

Jučer sam počeo pisati adrese na pismima za pripomoć u gradjenju nove crkve. Ide to dosta brzo, jer je na listovnim omotima sve tiskano osim mjesta, u koje šaljem pismo. Nadam se, da ću biti gotov s tim pisanjem prije mjesec dana. Pomažu mi kod lijepljenja poštanskih maraka nekoji okretniji dječaci.

Prošlog utorka pošao sam u "pobir" groždja. Župljani su ga ove godine dali skoro dvostruko više. Isprva sam mislio prodati odmah sve groždje nekom trgovcu u Piranu, ali barba Zvane, mi je savjetovao, da napravimo toliko vina, koliko ima bačava, a drugo da prodam, jer ćemo tako više primiti za sabrano groždje. Računam, da će utržak od groždja i vina biti oko osam stotina kruna, čime ćemo uz moju svotu od sto pedeset kruna moći lijepo urediti našu "školu".

Posebno za mene donijeli su moji župljani oko sto kilograma odabranog groždja, iz kojeg ću imati odlično vino, jer sam ga objesio, da se prosuši.

Danas sam primio pismo od Zite, pisano 5. listopada. "Sada sam stupila, piše mi, već u treći tečaj preparandije, a u nekojim časovima čini mi se, kao da sam jučer stigla amo". Žao joj je, što i nadalje šaljem za nju redoviti mjesečni prinos, premda ona sada ne treba novaca, jer da ima uštednje oko dvijestotine pedeset kruna. Možda bi novac, koji joj šaljem više meni trebao. Dalje piše, da je nedavno primila pismo od Marije, koja joj javlja, da sam mogao poći na neku lijepu župu, ali da sam radije ostao na svome mjestu, da sagradim novu crkvu i sazidam školu. Mariji da sam pokazao nacrte i slike nove crkve. Sada da me još više cijeni zbog te moje skromnosti i požrtvovnosti. Moli me, da joj pošaljem fotografije tih nacrta i crteža uz opširniji pismeni prikaz svojih osnova glede zidanja crkve i škole.

Rado se odazvala mojoj želji, da moli Boga za me za vrijeme mojih duhovnih vježbi. Sigurno da sam se i ja sjetio nje u svojim molitvama kroz one dane.

Na koncu me pita, kako prolazim, kako moje zdravlje, što je novo u župi.

Odmah danas odgovorio sam Ziti opširnijim pismom. Pišem joj, da se osjećam iza duhovnih vježbi kao preporodjen u svom nutarnjem životu. Boravak u ovoj samotnoj i siromašnoj župi nije mi više težak, kao što mi je bio prije. U radu i brizi oko zidanja nove župne crkve i privremene škole u kojoj kanim za sada poučavati djecu, prolazi mi vrijeme brzo i ugodno. Morat ću i ja sada posegnuti za priručnim knjigama, u kojima se tumači metoda poučavanja djece u raznim predmetima osnovne škole. Moje poznavanje dječje duše, dosadašnji rad s djecom u vjeronaučnim satima, proučena metodika vjeronaučne obuke dobro će mi doći u tom mom novom radu. U pismu iznesoh joj uz priložene fotografske slike nacrta i crteža nove crkve i školske zgrade, nekoja razjašnjenja i navedoh izvore potrebitog novca za pokriće tih izdataka.

Spomenuh i svoj nedavni posjet kod Marije i kod Borivoja, uz neke pojedinosti o stanju i zdravlju tih obitelji.

Uz moje malene izdatke za svoju prehranu i drugo nije mi teško slati njoj redoviti mjesečni iznos za njezino uzdržavanje i druge razne potrebe.

Na kraju pisma izvjestih je o ljetini ovog kraja, o zadnjim dogodjajima u župi te joj isporučih naručene pozdrave susjeda i njezinih prijateljica. Preporučih se u njezine molitve, kao što se i ja sjećam njezinih potreba u svojim dnevnim molitvama i u sv. Misi.

30. listopada 1912.

"Škola" je pod krovom. Danas je završen zadnji rad na slamnatom krovu ove skromne zgrade, na kojoj su radili samo moji župljani. U dva tjedna dovršen je zid iz vrlo prikladna kamena; debeo je preko pola metra. Grede za školu nasjekli su moji župljani u svojim šumama. Da se ne skrive i da duže traju, "palili su ih na vatri", kako ovdje kažu. Za jelove daske, drugo jelovo drvo i sve ostalo, što je potrebno za pod, vrata i prozore, izdali smo oko šest stotina kruna. Primili smo za prodano groždje, vino i rakiju preko sedam stotina kruna. Vrata i prozore izradio je domaći stolar, samouk, koji je dosta vješt tom poslu. Strop u školi bit će od tanjih jelovih dasaka. Sazidat ćemo u kutu školske sobe i peć iz opeka s dosta visokim dimnjakom. Školske klupe bit će jednostavne, duge dva metra. Stolaru, koji ih izradjuje, pomažu još dvojica, koji se takodjer ponešto razumiju u stolarski posao. Klupa će biti devet na svakoj strani školske sobe. Zidove ćemo izvana i iznutra žbukati i bijeliti. Za sav rad vrlo nam je pogodno lijepo jesensko vrijeme. Pokraj škole sazidat ćemo dva zahoda, jedan za dječake, a drugi za djevojčice. Nadam se, da će u mjesecu studenom biti sve gotovo, te će se moći početi s obukom početkom prosinca. Naokolo ćemo zasaditi voćke, boriće, ukrasne stabljike i cvijeće. Želio bih, da probudim u djeci osjećaj, smisao za lje-

potu, čistoću, red. O toj našoj "školi" govorio sam nedavno s kotarskim nadzornikom pučkih škola. Dobar je to Slovenac te će mi ići na ruku, da ne bi nastale kakve neprilike za otvaranje i rad u toj našoj školi. Kada bi se ispunili neki uvjeti, mogla bi naša škola biti od vlasti priznata kao pomoćna škola. U tom slučaju primao bih kao honorar za školski rad mjesečno trideset kruna. Zasad ne ću oko toga raditi. Nastojat ću, da moja župa dodje do redovite pučke škole. Možda će to teško ići u ovom kraju, u kojem su gotovo sve općine u talijanskim rukama.

31. listopada 1912.

I današnja mjesečna rekolekcija ojačala je u meni volju, što vjornije i predatnije službe dragom Bogu, koji neka bude stožer mojega života, oko kojeg neka se kreću moje misli, težnje, želje i djela. Osobito krijepi moj duhovni život onaj sat klanjanja Isusu u Presvetom Oltarskom Sakramentu. Nabavio sam neke dobre priručne knjige u njemačkom i talijanskom jeziku za što pobožnije i sabranije držanje svakidašnjeg klanjanja. I pobožnost križnog puta, kao i razmatranje o muci i smrti Božanskog Spasitelja uvelike mi pomažu, da se lakše odričem svijeta te spremnije i većom ljubavlju prikazujem Bogu svoje dnevne poteškoće, žrtve i križeve. Ispitivanje savjesti, pokajanje, odluka ponovno uspostavi red u mojoj duši, ako je štogod u njoj poremećeno uslijed slabosti, nestrpljivosti, naglosti. Prekjučer sam obavio svoju mjesečnu ispovijed. Sada proučavam pomnije rubrike u misalu. Uhvatio sam se u nekim pogreškama u liturgiji, na koje sam se bio priučio, a da nisam toga zamijetio. Dosad -do ovih duhovnih vježbi- nijesam točno pazio na razne rubrike, koje sam smatrao nevažnima. Odsada ću biti u tome točniji. Teško uspijem, da budem što sabraniji u molitvama i kod svetih čina. Težak i dug je put do svećeničke savršenosti. Predobri Bože, daj mi potrebite milosti, da ustrajno i spremno idem putem svojih dužnosti i najmanjih!

10. studenog 1912.

Već su počeli stizavati prinosi za pregradjivanje naše nove crkve. Dosad sam primio preko šest hiljada kruna poštanskim čekovima. Prosječno otpada na svaki ček nešto preko dvije krune; ponajviše šalje se iznos od dvije krune, rjedji je veći iznos. Bilježim stigle darove u posebnu knjigu.

Prošlog ponedjeljka bio sam u Pazinu kod meni poznatog gradjevnog inženjera, da mi izradi propisan nacrt prema podacima, što sam mu ih dao. Otišao sam vrlo rano -u zoru- na stanicu N. na pruzi Trst-Pula te prispio u Pazin oko sedam sati. Služio sam sv. Misu u franjevačkom samostanu. Do podne sam sve uredio glede nacrta župne crkve i dospio, da posjetim svoga prijatelja Ivana u odvjetničkoj pisarni. Dogovorili smo se, da ćemo zajedno ručati u

Narodnom domu.

Ručak nam je bio zasladjen prijateljskim ugodnim razgovorom. Iza ručka našli smo se stari već znanci iz predjašnjih mojih posjeta. Čestitali su mi bolji znanci na postignutom doktoratu. Doskora je mladi liječnik -ideološki moj protivnik kod zadnjih naših sastanaka u Narodnom domu - sada kotarski liječnik, potaknuo raspravljanje o vjerskim problemima. Povod je dao euharistički kongres održan u Beču od 11. do 15. rujna. Mladi je doktor tvrdio, da su ovakve priredbe zadnji blijesak idejnog svijeta, koji je osudjen na propast. "Ma kako se vi svećenici i Vaša Crkva trudili", završavao je liječnik, "vaše kršćansko naziranje na svijet mora iščeznuti pred svijetlom egzaktnih znanosti. Vi ste nazivali poganima zadnje obožavatelje starih grčkih i rimskih bogova, koji su se nalazili još u zabitnim zaseocima nazvanima -pagi-, ali doskora ćete biti i vi "pogani". Dan za danom gubi vaša vjera tlo; ona će u nedalekom pripadati povijesti poput grčke i rimske mitologije. Čast Vašemu idealizmu, gospodine doktore, ali znajte, da se tok povijesnog razvoja ne da zaustaviti. Vaša je vjera, vaša je Crkva u velikoj krizi, ne samo zbog napretka znanosti, kulture, već i zbog nutarnjeg modernističkog strujanja u vašoj organizaciji."

Na to sam replicirao, dignuvši prije svoje srce i pamet k izvoru nepomućene Istine, Svjetlosti:" Vi ste, gospodine doktore, mnogo toga ustvrdili u malo riječi, ali to su subjektivne tvrdnje Vaše i mnogih Vaših istomišljenika, a sve je to bez dokaza. Mogao bih tu navesti poznatu rečenicu: Gratis asseritur, gratis negatur. Ali ipak ću iznijeti neke momente, nekoje činjenice, koje objašnjuju Vaše tvrdnje i, indirekte ih pobijaju. Priznajem, da je vjera, osobito u današnje doba, u velikoj krizi, ali to stoji za subjektivnu, a ne za objektivnu vjeru. Uzrok je tome borba izmedju duhovne svjetlosti i duhovne tame, koja se vodi u čovjeku otkad on postoji. Tu borbu izmedju dobra i zla istakle su i ističu više -manje sve vjere, svi filozofski sistemi. Ta će borba trajati, dok bude čovjek na tom svijetu. Od prvih svojih početaka proživljavala je kršćanska vjera, kršćanska Crkva razne krize, prolazila je kroz mnoge poteškoće, ne zbog svojeg vjerskog gradiva, jer su to apsolutne istine od Boga objavljene, već zbog relativne subjektivne dispozicije čovjeka. Sam je Krist u razgovoru s Nikodemom kazao: "Ljudi su više ljubili tamu nego svijetlost, jer bijahu njihova djela zla". Tu je najdublji uzrok krizi subjektivne vjere. Zbog toga su Židovi zabacili Krista. U tome leži i glavni uzrok ljutih progonstava kršćanske vjere sa strane rimskih vlastodržaca. Otuda izviru razne hereze i raskoli. Katolička je Crkva primila barbarske narode kao neuku djecu, te im je uz luč vječnih istina pomogla do kulture, do napretka. Narodi su odrasli, probudila se je neuredna samosvijest, oholost. Humanizam je istaknuo kod čovjeka više tjelesni dio njegova bića negoli duhovni, glavni. Otuda sve veća kriza subjektivne vjere. Dolazi reformacija, slijedio je

racionalizam, koji utire put ateizmu, materijalizmu. Neuredne sklonosti duše i tijela, stvaraju dispoziciju -praktičnu i teoretsku za zabacivanje vjere. Moderni čovjek hoće da živi svojim autonomnim životom, hoće da se emancipira, kako se kaže, od zakona i propisa vjere, Crkve, koji priječe, suzuju takav način življenja. NB. Poznati W. Förster protestantski etičar i pedagog izdao je pred dvije godine knjigu "Autorität und Freiheit", u kojoj kaže: "Der Glaube ist kein Opfer des Intellektes, sondern der Arroganz". Današnja civilizacija, literatura, štampa, pretjerani kult tijela odraz su toga otpadanja od kršćanstva te stvaraju milije, koji izgradjuje, formira većinu, koji se nalaze u krugu toga milijea. Gdjekoji predstavnici vjere i Crkve često puta nisu bili, -a i danas mnogi nisu- na doličnoj visini. Takvi sa svojim slabostima, koje imaju izvor u iskvarenoj ljudskoj naravi - a ne u vjeri - pogoduju terenu vjerske krize u mnogim dušama. Vjerski formalizam kod mnogih vjernika i kod nekojih svećenika djeluje negativno na vjerski život. Vjeru treba doživljavati, osjetiti u sebi kao silnu moralnu konstruktivnu silu. Bez toga prožimanja čovječjeg bića vjerom subjektivna vjera nalikuje na žbuku, koja lako otpadne. Egzaktne znanosti se ne protive vjeri. Činjenica je, da su mnogi od najvećih učenjaka i u današnje doba prožeti duhom duboke vjere. Daleko bi me zavelo, da nabrajam čitav niz tih predstavnika modernih znanosti, odanih kršćanskoj vjeri. Samo da spomenem francuskog astronoma Leverriera, o kojem je kazala francuska Akademija u svome izvještaju, da je proučavanje neba utvrdilo u njemu kršćansku vjeru. Poznato je, da je glasoviti Pasteur bio gorljiv katolik, koji je kazao: "jer sam mnogo učio i razmišljao, imam vjeru kao Bretonac, a da sam još više učio i razmišljao, imao bih vjeru kao Bretonka." Tako su znali i genijalni matematičar Cauchy, fiziolog Müller i drugi istaknuti predstavnici egzaktnih znanosti spojiti i usk. diti svoje veliko priznato znanje sa dubokom vjerom. Opetujem, nije uzrok vjerskoj krizi današnjeg čovjeka u vjerskim istinama, u objektivnoj vjeri, već u samom čovjeku. Neka mi bude dopušteno, da iznesem i neki svoj lični momenat. I ja bih se odmah i rado emancipirao od vjerske dominacije, kada ne bih bio potpunoma uvjeren o apsolutnoj objektivnoj istini kršćanske vjere. Mislim, da bih kao školovan čovjek kod teoloških studija mogao i morao uvidjeti, da je vjera iluzija, samoobmana, kad bi to ona bila. S pravom bih se mogao i ja uz druge svećenike smatrati velikom ludom, što žrtvujem svoj mladi život jednoj fikciji. U vječnosti upoznat ćemo to svi jasno, kada budemo polagali račun pred sudom vječne neoborive Istine i nepodmitljive Pravde."

"Čini se, da ti, Stanko, hoćeš da nam sudiš", reče moj školski drug Antun, kada sam završio obranu svojih vjerskih načela i svog stava, govoreći osjećajno, iz dna duše.

"Ne Antune, ja nisam ničiji sudac, odgovorih. Onaj, koji zna sve i najtajnije naše misli, sudit će svima nama. Nastojim, da se

držim načela sv. Augustina: Interficite errores, sed parcite hominibus. Svatko neka gradi po svojoj savjesti svoj svjetovni nazor ljubeći odano istinu i pravdu. Ja sam za sebe potpunoma uvjeren o istinitosti kršćanskog svjetovnog nazora. Preko pozornice ljudskog zbivanja prošle su mnoge ideologije, prolaze mnogi sistemi, ali kršćanske istine ostale su, ostaju i ostat će. "Dum volvitur orbis, crux stat". "Čemu ti doktore navodiš razgovor, kada dodje u našu sredinu velečasni, na magleno metafizičko polje, na kojem se je teško snaći, dobaci liječniku neki profesor hrvatske gimnazije u Pazinu.

"To znači, "rekoh ja", da je vjerski problem uvijek na dnu naše duše, kako kaže njemački pjesnik i pisac Goethe."

U to dodje k nama pazinski gradonačelnik, u čijoj odvjetničkoj kancelariji radi moj prijatelj Ivan. Sada skrene naš razgovor na političko i gspodarsko polje u Istri.

Kada smo se rastali oko tri sata, uputih se pješke u manje mjesto u okolici Pazina do vrlo vrijednog tamošnjeg župnika, koji mi je bio odavna poznat po imenu zbog svog zaslužnog rada i s kojim sam se lično upoznao kod jednog sastanka Tiskovnog društva u Pazinu. Bit će mu oko pedeset godina. Rodom je Slovenac. Čuo sam, da je nedavno posvećena u njegovoj župi krasna nova župna crkva, koju je on sazidao, pa sam želio dobiti od njega savjete za namjeravano gradjenje moje nove župne crkve.

Onamo sam stigao oko četiri sata. Primio me je vrlo gostoljubivo. Našao sam kod njega gosta. Bio je to moj dobri znanac iz Bujštine, prijatelj župnik Antun. Župni ured, u koji me je uveo gospodin župnik, služi i kao gostinjska soba. Svojim jednostavnim namještajem, urednošću i čistoćom čini vrlo ugodan dojam. Na zidu vise uljene slike Vodnika i biskupa Dobrile. Visoka polica i staklení ormar pokazuju zbijene redove uvezanih i nevezanih knjiga. Poznat je rad ovog vrijednog sposobnog svećenika ne samo na vjerskom, već i na političkom, kulturnom, gospodarskom polju. Veoma je poštovan od svih, čak i od samih Talijana; premda je on mnogo radio, da se prostrana općina Pazin, koja ima gotovo samo hrvatsko pučanstvo, oslobodi talijanske uprave i dodje u hrvatske ruke. Kada je on počeo vršiti dušobrižničku službu pred približno dvadeset godina, naš je narod u selima imao malo pučkih škola, a u gradićima bile su samo talijanske škole. Došavši kao mlad župnik u sadašnje svoje mjesto, počeo je odmah poučavati djecu u kući župničke nadarbine, koja se nalazi pokraj župničkog stana. Pobrinuo se je, da se što prije sazida školska zgrada, u kojoj sada rade dvije učiteljske sile oko prosvjete naroda. U toj župi imaju i Crkva i župnik lijep posjed. Kao mlad agilan župnik počeo je napredno gospodariti, ne toliko radi toga, da poveća dohodke svojeg župničkog posjeda, već da dade primjer i potakne narod na racionalno napredno obradjivanje tla, te da smogne sredstva za gradnju nove župne crkve. U svrhu štednje ustanovio je narodu posujilnicu.

Kada sam svome gostoprimcu kazao razlog svoga posjeta,pošli smo u novu crkvu, koja je udaljena od župničkog stana samo nekoliko koračaja. Krasna je to crkva, koja bi bila na ures i svakom gradu. Iza vrlo lijepog mramornog oltara u svetištu sa slikom sv.Martina, djelom Medovićevim, ulazi se u stari prezbiterij,sazidan u prvoj polovici XV. vijeka u gotskom stilu. Ta je nova crkva stajala oko pedeset hiljada kruna. Još prije bio je sazidan lijep, oko trideset metara visok zvonik iz klesanog kamena. Svi ti troškovi - i za crkvu i za toranj - bili su namireni iz dohodaka crkvenog imanja, kojima odlično upravlja gospodin župnik.Uza sve svoje uspjehe, taj je uzorni svećenik skroman, kao što je skroman i njegov župnički stan, koji je uz to i vrlo malen. Reče nam, da će se konačno, kada bude sve ostalo uredio pobrinuti i za novu župničku kuću.

Prije i poslije večere dao mi je iskusni gospodin župnik vrlo dobrih i korisnih uputa za zidanje moje nove crkve. Više toga, naučio sam, kada smo nas trojica, pretresali naše prilike na raznim poljima. Sadanje vjersko stanje kod našeg naroda iziskuje jaču organizaciju, intenzivan rad ne samo u crkvi već i izvan nje, da ne bude narod otudjen sv.vjeri, zadojen protuvjerskim duhom, koji se je počeo sve to više širiti,dobru katoličku štampu, u njoj suradjivati, uvesti pobožne bratovštine, organizirati katolička društva, osobito omladinska. Kod svega toga treba da nas vodi -istaknuo je i naglasio gospodin župnik - požrtvovna ljubav prema Bogu i bližnjemu.Uzoran, neokaljan mora biti naš svećenički život, u kojem treba da što revnije tražimo Božju čast i spas povjerenih nam duša.

Za vrijeme večere upitao sam Antuna, šta rade njegovi dobri susjedi Franjo i Josip. On mi reče, da će Franjo otići ovih dana kao katehet u neku njemačku gradjansku školu u Trstu, a Josip, koji je slabije konstitucije, nešto poboljijeva ovih dana. Veoma da mu je žao, što odlazi Franjo, jer su se njih dvojica tako lijepo slagali u zajedničkom radu oko nacionalnog osvještenja i kulturnog rada u onim lijepim stranama Istre. Već da mu je imenovan nasljednik u upravi župe, ali da taj nema -kako se čini- ni smisla ni volje, da nastavi Franjin rad na nacionalnom i kulturnom polju. Franjo bi bio rado ostao u onoj župi, kada bi bila uredjena župnička plaća.

Već je prošlo devet sati, kada se spremismo na počinak. Antun mi reče, da će poći vrlo rano do stanice uskotračne željeznice u Karojbi, do koje treba pješačiti ili voziti se preko deset kilometara. Naručio je već kola kojima će krenuti oko pet sati. Bit će mu drago da idemo zajedno. Prihvatio sam prijateljsku ponudu, ali uz uvjet, da platim polovicu vozarine. No Antun nije htio o tome ni čuti.

Antun je spavao u sobi za goste, dok je meni bio udešen kao krevet divan, koji se nalazi u župnom uredu.

Prije pet sati ujutru - bio je još dubok mrak - krenuli smo malim kolima, u koja je bio upregnut manji konj, put Karojbe, kamo stigosmo nešto iza šest sati. Malo zatim krenuo je naš vlak. U sedam i po sati stigao sam do svoje zadnje stanice. U vlaku sam se srdačno oprostio s Antunom, koji jeproslijedio vožnju. U gradiću služio sam sv. Misu. Nešto prije jedanaest sati stigao sam kući. Dospio sam, da si priredim ručak. Skuhao sam nekoliko krumpira; oljuštene i razrezane polio sam vrućom mašću, u kojoj sam uovirio komadiće šunke. Uz to sam uzeo začinjene salate, koju sam ubrao u vrtu. Dvije dobre jabuke bile su mi zadnji obrok kod ručka.

1. p r o s i n c a 1912.

Već je tjedan dana, otkada su završeni radovi na primitivnoj našoj "školi". Zidovi su grubom žbukom ometani, iznutra nešto izgladjeni i vapnom okrečeni. Strop je u toj prostoriji složen od tankih dasaka, koje su pribijene na grede stropa. U toj školskoj sobi nalaze se već i klupe i školska ploča. Sto i stolicu dao sam donijeti iz župnog stana. Već ložimo vatru u sazidanoj peći od opeka, da se dobro osuše zidovi i žbuka. Narod je donio veću količinu prosušenih cijepanih drva za peć, koja smo spremili pod slamnatu drvarnicu. Narod se veoma veseli toj "školi", koja će, iako primitivna, biti zgodna za poučavanje djece. Bez većih izdataka i žrtava došli smo do zgodne školske prostorije. Na blagdan Bezgrešnog Začeća, koji pada na drugu nedjelju adventa, blagoslovit ću školu poslije večernje. I novac za zidanje župne crkve stiže brže i obilatije, nego što sam se nadao. Dosad sam primio preko petnaest hiljada kruna. Svaki stigli iznos ulažem na knjižicu poštanske štedionice. Gradja za novu crkvu danomice raste; dovezeno je već mnogo lijepog kamena, pijeska, ima i veći broj ravnih neotesanih greda, koje su moji župljani posjekli u svojim šumama. U mjestu, od nas udaljenom dva sata, palila se je nedavno vapnenica. Vele, da je živo vapno te vapnenice odlično. Prodaje se za dvije krune i po sto kilograma. Nama će trebati za crkvu znatna količina. Već je iskopana jama za gašenje vapna. Veseli me sloga i spremna požrtvovnost mojih dobrih župljana. Nacrt nove župne crkve odobren je od crkvene i od državne vlasti.

Pred petneest dana primio sam pismo od Zite, u kojem me izvješćuje o svom radu u školi, koji da joj postaje sve to miliji, o svom dnevnom životu u zavodu, koji joj biva sve to ugodniji, o svom duhovnom životu i o nekim manjim teškoćama u njemu. Veli da se osjeća, hvala Bogu potpuno zrdavom. Moli me, da izvjestim kako mi prolaze dani, kada se ne bavim više juridičnim studijem, kako me služi zdravlje. Marija joj piše o pripremaju gradje za zidanje nove Crkve. Zahvaljuje mi na poslanim fotografijama crteža nove Crkve. Milo bi joj bilo, da joj nešto opširnije pišem o

pripravi za gradnju nove Crkve.

Odmah drugi dan iza primitka tog pisma odgovorio sam joj na šest stranica (običnog oblika) pisma. Napisao sam joj puno toga o dovršenoj školskoj zgradi, o pripravi za otvorenje naše "škole", o svom didaktičnom spremanju za rad u školi. Velik dio pisma zapremio je izvještaj o stvarima, koje su u vezi s gradjenjem nove crkve. Na koncu pisma preporučio sam joj, da moli dragog Boga,da blagoslovi naš rad i trud, što ga ulažemo za zidanje novog Božjeg hrama.

Danas je prva nedjelja adventa. Imamo lijepe dane.Doduše je zahladilo uz umjereno duvanje sjevernjaka, ali sunce ublaži studen preko dana.

Vrlo sam zaposlen svim tim radovima oko crkve i škole.Jedva na večer dospijem, da poslije kratka pregleda novina posegnem za teološkim časopisima, koje primam, i po kojoj drugoj teološkoj knjizi. Uz zdjelice ruskog čaja znam prosjediti koji put sve do jedanaest sati u noći.

Jučer sam držao svoju mjesečnu rekolekciju. Koji put mi se čini da mi popušta elan u mojem duhovnom životu. Boriti se moram protiv mlitavosti. Ovakva mjesečna savjesna rekolekcija s duljim boravkom u crkvi pred svetohraništme ulijeva mi u dušu snagu za svladavanje poteškoća na putu ovog mojeg intenzivnijeg duhovnog života, kojim hoću poslije zadnjih duhovnih vježbi živjeti uz pomoć Božje milosti.

Nekoliko puta obnovio je napasnik na poprištu moje fantazije po koji uzbudljivi prizor iz prošlosti, koji mi je prouzročio teške borbe nekada, ali sada su sve te nekada, uzbudljive slike poblijedile i iščeznule u sjaju nebeske Svjetlosti, do koje se trsi vinuti moja duša poniznom molitvom u predanoj ljubavi."Primi Gospode, svu moju slobodu, primi pamćenje, razum, svu moju volju. Sve, što imam ili posjedujem, Ti si to udijelio. Sve Ti to vraćam i predajem potpunoma Tvojoj volji, da tim upravljaš.Samo ljubav prema Tebi daruj mi s Tvojom milošću, i bogat sam dosta,niti išta tražim povrh toga." Ovu molitvu sv.Ignacija molim svaki dan, osobito, kada navali kakva napast protiv poniznosti i sv. čistoći.

8. prosinca 1912.

Danas sam obavio blagoslov naše skromne škole poslije večernje, koju sam držao u dva mjesto tri sata. Školska je dvorana bila lijepo uredjena i okićena. Kupio sam krasno raspelo, koje sam objesio na sredinu zida pred klupama. S desne strane raspela visi nešto podalje veća uokvirena slika, koja prikazuje Isusa,kako prima i blagoslivlje djecu, a s lijeve strane prikazuje dječaka Isusa, koji nosi drva svetoj Majci, zaposlenoj kod odnjišta. Raspelo i te slike naručio sam od neke bečke tvrtke. Školska je

soba bila ugrijana; već ujutro naložili su zvonarevi vatru u školskoj peći. Oni će rediti školu. Za taj trud obećano im je od mnogih župljana, koji imeju djece za školu, da će im dati veći prinos, kada budu pobirali zvonarinu. Ova iznosi "starić" (oko deset litara) kukuruza.

Narod je danas došao na večernju kao na najveće blagdane. Iza obavljena blagoslova školske sobe kazao sam svojim župljanima nekoliko riječi. Pohvalio sam njihovu požrtvovnost, njihovu slogu, što je omogućilo, da je selo došlo do svoje školske zgrade, koja je doduše vrlo skromna, ali zasad će dostajati našim prvim potrebama. Preporučio sam im, da i unaprijed budu tako složni i požrtvovni kod zidanja svoje nove župne crkve, koja će biti -kako se nadam- gotova do jeseni- naredne godine. Preporučio sam im, da u tu svrhu puno mole i u toj nakani prime i svete sakramente. Zatim sam kazao, da ćemo sutra početi sa školskim radom. U osam sati bit će sv. Misa sa zazivom Duha Svetoga. Roditelji neka pošalju svoju djecu od navršene sedme do dovršene dvanaeste godine na svetu Misu, iza koje će doći u školu, gdje ću im dati potrebite upute glede polaska škole. Ja sam uredio popis te djece, ali ona nijesu dužna doći u školu. Držim pak, da će se svi, koji imaju djecu u tim godinama, rado odazvati tomu pozivu, jer je to na veliko dobro njihove djece.

Kada sam izišao iz školske dvorane, pristupi k meni pet, šest mladića i zamole me, da bih i njih poučavao u čitanju, pisanju i računstvu. Obećao sam im, da ću i njih primiti u školu, ali se moramo prije složiti glede dana i vremena, kada bi bilo i meni i njima najzgodnije, da ih poučavam. S njima bih počeo odmah poslije Nove godine.

Župljani su se veoma pohvalno izrazili o toj školskoj dvorani. Nekoji mi kazaše, da nijesu mislili, da će ova zgrada izaći tako lijepa uz ona oskudna sredstva i radom ljudi, koji nisu od zanata. Rekao sam im, da bi i njihove kuće uz nešto više truda i mara bez većih troškova mogle biti zgodnije, ljepše, udobnije i zdravije. Svakome da ću rado kod toga pomoći svojim savjetom, ukoliko bih mogao.

Prije večere napisao sam Ziti kraće pismo, u kojem joj uz kratak prikaz današnje naše skromne svečanosti upućujem i svoje srdačne bratske čestitke k njezinu rodjendanu i imendanu. Taj ću dan služiti sv. Misu za njezino vječno i vremenito dobro. Priložih i krasnu sliku Bezgrešne. Sjutra popodne idem do poštanskog ureda u gradiću, kamo idem i do dva puta u tjednu, otkada dolaze novčane pošiljke.

22. p r o s i n c a 1912.

Kvatrena je adventska nedjelja. Poslije večernje obavio sam pobožnost za mrtve. Na grobu svoje pokojne majke zapalio sam u svjetiljci već ujutro žižak.

Zidanje je naše crkve, hvala Bogu, osigurano. Dosad je stiglo preko dvadeset tisuća kruna u tu svrhu. Možda će se još koji dobrotvor sjetiti naše siromašne crkve. Neka dragi Bog naplati obilato svim dobročiniteljima naše crkve!

Već dva tjedna držim školsku obuku i to za odrasliju djecu-došlo mi je u školu dječaka i sa navršenih četrnaest godina - od devet do jedanaest sati, a za manju djecu (od sedme do devete navršene godine) od jedan i po do tri i po sata. U srijedu i subotu popodne ne držim obuke, jer u te dane idem obično u gradić, da dignem poslani novac.Kasnije ću uzeti četvrtak kao slobodan dan. U odjeljenju odraslije djece imam upisanih šezdeset i devet učenika i učenica, a u nižem četrdeset i sedam. Prijavila su se za školu sva djeca do dvanaeste godine. Polazak je razmjerno dobar; iz škole izostaje 10 do 15 po sto. Imam veliku bilježnicu u koju bilježim gradivo, što ga obradjujem, izostanke i kakve druge korisne opaske. Iako sam proučio razne priručnike za metodično poučavanje djece, svejedno mi ide rad u školi teže, nego što sam mislio. Teško se je spustiti do razine djece, osobito slabije nadarene. Ali ipak - kako se nadam - ići će taj posao s vremenom lakše uz Božju pomoć i strpljivu ljubav moju i mojih učenika. Poslije Nove godine počet ću s obukom odraslije mladeži,koja ne zna čitati ni pisati.Dosad mi se prijavilo 23 odraslija dječaka i mladića i 15 djevojaka i djevojčica. Za njih ću odrediti dva popodneva, za mladiće utorak, a za djevojke u srijedu.Od sutra do drugog siječnja ne ću držati obuke. Na čestitkama k imendanu i rodjendanu zahvaljuje mi Zita u pismu od 14. ovog mjeseca. Vrlo je zanima, kako ide s mojom školom: koliko ima polaznika,kada držim obuku, kako uče djeca.Veoma da bi joj bilo milo, da joj o tome opširnije pišem, kada dospijem. Ona sada već češće prisustvuje predavanjima, obuci u vježbaonici učiteljske škole. Jedva čeka da svrši učiteljsku školu pa da nastupi svoj rad kao učiteljica. Prije nije mislila, da će tako zavoljeti učiteljsko zvanje. Svu svoju ljubav, svoje srce dat će djeci, te je uvjerena , da će se osjećati povjerenom joj djecom kao jedna obitelj. Moli me takodjer, da joj pošaljem i fotografske snimke svoje škole i školske djece, ako ih imam.

Jučer odgovorih Ziti opširnijim pismom, u kojem sam joj ocrtao svoj rad u školi uz razne podatke, za koje me je ona zamolila u svom zadnjem pismu. Napomenuo sam joj i svoju nakanu, da poučavam u čitanju i pisanju i odrasliju mladež, koja me je za to zamolila. Pisao sam joj i o neočekivanom uspjehu sabirne akcije za zidanje nove crkve. Ponovo sam joj preporučio, da se sjeti u svojim molitvama svih naših potreba. U pismu sam priložio sedam uspjelih fotografskih snimaka naše školske zgrade po njezinu vanjskom i unutarnjem izgledu i skupina školske djece u učionici i pred zgradom. Na uspjeloj reprodukciji klasične slike iz XV. vijeka, koja prikazuje Kristovo Rodjenje, čestitao sam joj

svete božićne blagdane i Novu godinu 1913. Poslat ću joj to preporučeno iz gradića, kamo idem sjutra, da dignem uz neke stiglo novčane darove za našu crkvu i trideset i pet kruna, koje su mi doznačene u ime I. kvinkvenija moje svećeničke službe (za četiri i po mjeseca).

26. p r o s i n c a 1912.

Večeras mi je srce ispunjeno radošću. Još vidim pred sobom vesela, nasmijana lica moje djece, još mi zvuče u ušima njihovi radosni usklici, njihov srdačan smijeh.

Prošle subote primio sam ček, kojim mi se doznačuje povišica mojih svećeničkih beriva. Od 15. kolovoza do 31. prosinca ove godine, jer sam već pet godina u dušobrižničkoj službi, pa mi pripada po zakonu prvi kvinkvenij od 15.kolovoza, u iznosu od sto runa na godinu.

U nedjelju, prije nego sam usnuo, došla mi je misao, da taj novac utrošim za skromnu božićnu priredbu mojoj školskoj djeci. Lijepa granata smrekva, kakvih ima ovdje mnogo, služit će nam kao božićno drvce mjesto bora, kojih ovdje nema. Kupit ću nešto ukrasa za to božićno drvce, kojim ću popuniti svoju zbirku tih ukrasa. Imam lijepe jaslice, koje smo Zita i ja postavljali pod božićno drvce. U Piranu kupit ću naranača, smokava, raznih slatkiša te ću obdariti svako dijete. Tu sam svoju zamisao i izveo. Sjetio sam se, da ide susjed Mate, koji jedini u selu ima konja, u ponedeljak u Piran, da odveze mesaru ugojenog krmka. On će mi dovesti iz Pirana, što budem nabavio. Rano ujutro prije zornice oglasih se kod njega. Mate je bio pripravan, da mi doppremi nabavljene stvari. Zvonarevima sam poručio neka nadju zgodnu smrekvu. Ranim vlakom krenuo sam u Piran i nabavio predvidjene stvari. Potrošio sam preko četrdeset kruna. U sanduku, što sam ga kupio u jednom dućanu, doprenio mi je Mate to kući. Ja sam u Piranu obavio svoju ispovijed i vratio sam se vlakom popodne.

Na Badnjak nisam dospio, da uredim božićno drvce, jer sam taj dan blagoslivljao kuće u župi. Na Stjepanju iza objeda do večernje upotrijebio sam slobodno vrijeme, da uz pomoć triju odraslih spretnijih dječaka uredim u školskoj sobi božićno drvce. Prije svete Mise napisao sam na svakoj papirnatoj vrećici, kupljenoj u Piranu, ime učenika, koji je imao dobiti tu vrećicu s njezinom sadržinom, po dvije naranče, nekoliko smokava, rogača, slatkiša . Dospjeli smo, da krasno ukrasimo smrekvu. Pod božićno drvce postavio sam jaslice. Imao sam pri ruci lijepih komada i mahovine, kako sam bio naručio kod zvonarevih. Na smrekvi pričvrstio sam dvadesetak svjećica i nekoliko krijesnica. Danas na sv. Misi oglasio sam, da školska djeca dodju poslije večernje u školsku prostoriju. Prije nego su stupila djeca u školsku dvoranu , tri su odrasla dječaka zapalila svjećice na božićnom stabalcu. Kada su unišla sva djeca, kazao sam im nekoliko prigodnih riječi

o malom Isusu, koji je došao na svijet u siromašnoj štalici, o značenju božićnog drvca, svjećica na njemu, i o božićnim darovima. Pred otvorenim vratima školske sobe bilo je mnogo odraslih, koje sam zamolio, da ne stupe u dvoranu, da ne bi nastala u njoj gužva.

Poslije mojeg kratkog govora prozivao sam djecu po pripravljenom imeniku, a ona trojica dječaka predavala su prozvanima vrećice, koje sam bio predao već prije po imeniku. Ostalo je pet vrećica. Djeca, kojima su bile namijenjene, nisu mogla doći, jer su bolesna. Sjutra ću ih posjetiti i odnijeti njihove vrećice. Nešto iza četiri sata bilo je sve gotovo.

Inače sam prošao sve ove dane dobro, hvala Bogu. Na Badnjak ujutro počeo je bio lepršati snijeg, ali doskora je prestao, te sam bez poteškoća mogao obaviti tog dana blagoslov kuća. Kao jučer, na Božić, tako i danas imali smo lijep sunčani zimski dan.

Zita mi je čestitala božićne blagdane i Novu godinu na lijepoj razglednici danom 20. prosinca.

Nešto prije andjeoskog pozdrava došli su danas k meni u posjete Marija i njezin muž. Rekla mi je da ona i Zita pišu jedna drugoj barem jedanput u mjesecu. Prije blagdana dobila je od Zite opširnije pismo i priloženu čestitku k Božiću i Novoj godini. Ona da joj nije odgovorila duljim pismom zbog svoje zaposlenosti, već joj samo čestitala božićne blagdane na razglednici, ali da će joj se javiti u nedjelju opširnije. Dalje mi je kazala Marija, da gospodja Božena pita češće za mene. Mariji rekoh, da sam Borivoju i njegovoj obitelji čestitao Božić i Novu godinu. Kanim poći do njih ovih dana, pa da ću se najaviti tom zgodom i u njezinoj kući.

29. prosinca 1912.

Jučer sam posjetio Borivoja. Otišao sam ranim vlakom u Piran, gdje sam čitao sv. Misu u franjevačkom samostanu. Gostoljubivi franjevci ponudili su me kavom. Kupivši neke stvari krenuh tramvajem, iza deset sati u Portorože. Nešto prije jedanaest sati zazvonih na Borivojevu stanu. Sluškinja, koja mi je došla otvoriti, reče, da gospodin doktor ordinira, ali da je kod kuće gospodja. Ujedno mi reče, da je dan prije stigla amo i majka gospodina doktora. Bio sam uveden u salon, u kojem je bilo ugodno toplo. Vila ima centralno grijanje.

Doskora dodje gospodja Božena i s njom gospodja Vanda. Srdačno smo se rukovali. Gospodja Božena me blago ukori, što se tako dugo nisam javio kod njih. Ispričah se svojom velikom zaposlenošću. "Čula sam, da ste postali graditelj i školnik", reče gospodja Božena. "Ovu svoju namjeru kazali ste nam, gospodine doktore, kod zadnjeg svoga posjeta. Vaš je požrtvovni rad zaista hvalevrijedan.

Uto eto na vratima maloga Jana, koji poleti prema meni. Dignem ga na svoja koljena. Odmah me zagrli i poljubi. Uzvratih mu poljupce na oba rumena lica i pružih mu lijepu čokoladu, koju sam bio danas kupio misleći na njega. "Jučer mi je kazala naša mljekarica Marija, da ste svojoj školskoj djeci priredili lijepo božićno drvce te da ste djecu obdarili i da ih je to izvanredno razveselilo. Ta Vaša ljubav prema djeci - ne ću da Vam laskam - gospodine doktore, dodaje Vašem lijepom karakteru još jednu krasnu crtu. Mislila sam nekada, oprostite mi iskreno priznanje, da vi katolički svećenici, koji ne znate radosti obitelji, nemate toplih osjećaja za djecu. "Na to rekoh": Ta Vi znate, gospodjo, da je naš Božanski Spasitelj tako volio nedužnu djecu, primao ih, grlio, blagoslivljao. Ja vidim u svakom djetetu čisto lijepo Božje dijete, osobito prije nego što ono može sagriješiti. Kako krasnu dušu, sličnu andjelku, ima Vaš Jan," završih i poljubih malog Jana u čelo.

Zapitah zatim gospodju Vandu za njezine. Ona mi reče, da su svi zdravi i da je svima dobro. Boleslav da sada nema nikakvih poteškoća u matematici, pače da je jedan od najboljih matematičara u razredu. Vrlo su mi zahvalni što sam Boleslava uveo u pravilan rad u tom predmetu. Dubravka je vrlo sretna u braku, u kojem ima već sinčića i srdačnu kćerkicu. Vlasta da je takodjer sada zdrava te da živi u lijepom skladu i ljubavi sa svojom svekrvom, koja je plemenita gospodja. Približavalo se je podne. Gospodja Božena reče, da mora pogledati u kuhinju, kako se priprema objed, kod kojega da ću svakako biti i ja kao dobrodošli gost.

Gospodja Vanda uzme k sebi maloga Jana. U ugodnom razgovoru, u kojem smo obnovili svoje lijepe stare uspomene, prošao nam je brzo onaj sat do objeda. Nešto prije jedan sat dodje Borivoj, s kojim se srdačno poljubih. "Hvala Bogu, da te jednom vidimo, dragi Stanko," rekao je Borivoj. Ona dva sata kod stola prošla su ugodno i brzo. "Da smo znali, gospodine doktore, da ćete danas doći, bila bih pripravila bolji objed", reče gospodja Božena. "Za mene, gospodjo, koji živim priprosto, takav je objed rekao bih luksuzni." A bio je za me odličan objed: tri izvrsno pripravljena jela poslije juhe, kolači, voće, crna kava, crno vino "refosko" "Sudeći po Vašem urednom finom odijelu, ne bi nitko rekao, da ste Vi, gospodine doktore, neki skromni seoski župnik, doda gospodja Božena.

Na tu opasku odgovorih: "Ja sam, gospodjo, toga mišljenja, da svećenik ima biti uvijek dolično, pristojno odjeven, kako se dolikuje njegovu staležu. Ni jedan ni drugi ekstrem nije na mjestu." Na to će gospodja Vanda: "Gospodin doktor bio je i kao djak uvijek uredan, čist, iako je bio siromašan. Nekoliko puta posjetila sam njegovu pokojnu mamu, pa sam u kući vidjela uzoran red i čistoću."

Nešto iza tri sata digne se Borivoj, jer su ga stranke čeka-

-le. Oprostih se s njime srdačno. Preporuči mi, da ih opet posjetim što prije.

U četiri sata dignem se i ja, da posjetim Mariju, kako sam joj obećao. Kod srdačnog oproštaja pruže mi gospodja Vanda i gospodja Božena svaka svoju kuvertu uz riječi: "To neka bude za Vašu školsku djecu." Gospodji Vandi izručih svoje pozdrave i svima njezinima. I gospodja Božena reče mi, da očekuje, da ću ih doskora opet posjetiti.

Već je sunce zapalo - bio je krasan zimski dan - kada dodjoh Mariji. Bila je u kuhinji cijela njezina obitelj; Marija na krilu s malom Zitom, Franc s nekom knjigom pred sobom na stolu i svekrva Marijina s pletivom u ruci. Vidio sam, da ih je razveselio moj posjet. Iza pozdravljenja skinuh svoj zimski kaput, koji objesi Franc na vješalicu na vratima kuhinje. Izvukoh iz džepa lijepo omotanu čokoladu i dadoh je maloj Ziti, koju primih u naručaj. Ponude me čašom dobrog, slatkog crnog vina, koje je donio Franc iz podruma. Marija donese na stol, koji je pokrila bijelim stolnjakom, narezane šunke, sira i kruha. Predmet našeg razgovora bio je po želji Marijinoj zidanje nove crkve, škola, župljani, školska djeca. Oni su mi pripovijedali o svojim kućnim poslovima, brigama i veselju. Sjetili smo se i Zite u Dubrovniku. Ugodno sam proveo dva nepuna sata u tom toplom obiteljskom krugu. Oko šest sati krenuo sam na stanicu, kamo me je pratio Franc.

31. p r o s i n c a 1912.

Silvestrovo je danas. Opet jedna godina tone u moru vječnosti. U današnjoj svojoj mjesečnoj rekolekciji polagao sam pred svojom savješću račun nastojanja i rada oko Božje časti i spasa povjerenih mi duša u prošlom mjesecu i u čitavoj godini 1912. Iako mi sada nije duša ispunjena onom velikom nutarnjom srećom, silnom utjehom, što sam je oćutio prvih dana iza svojih duhovnih vježbi u Rajhenburgu, svejedno vlada, hvala Bogu, mir i zadovoljstvo u mojem srcu, u mojoj duši. U takvu duševnom raspoloženju ne osjećam onu zapuštenost, onu osamljenost, potištenost, što sam sve doživljavao na današnji dan u zadnje dvije godine. Želim i nastojim da se stavim posvema u službu ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu. Poslije duhovnih vježbi počeo sam sabirati svoje misli, težnje u ovu ličnu molitvu, kojom uzdižem, svaki dan svoje srce i pamet k Bogu: Vječni, svemogući, sveznajući, svudašnji Bože! Duboko, s dužnim strahopočitanjem, klanjam se Tvojemu Veličanstvu siromašan Tvoj stvor, što si ga stvorio iz ničega. Hvala Ti i čast, Oče nebeski, Početniče svega, koji si me stvorio na svoju sliku i priliku! - Hvala i čast Tebi, Sine Božji, vječna Mudrosti, koji si me otkupio! - Hvala i čast Tebi, Duše Sveti vječna Ljubavi, koji si me posvetio! Hvaljeno i slavljeno budi presveto Trojstvo, jedini Bog, sada, vazda i u sve vijeke vjeko-

va! Amen. - Svet, svet, svet si, Gospode Bože! Blagoslovljen, koji dolazi u ime Tvoje! - Vjerujem u Te, Bože, jer si apsolutna Istina, nada sve istinit i vjeran. Vjerujem, što nas uči Isus Krist, Božanski naš Spasitelj, pravi Bog i pravi Čovjek, naš jedini Učitelj nebeskih istina. On je Svjetlost svijeta, Put, Istina i Život, On imade riječi vječnog života. Vjerujem sve, što uči sveta katolička Crkva, jer si Ti, Bože nju postavio, da bude nepogrešivom Učiteljicom Tvojih istina, vodjena Duhom Svetim. Bože, umnoži mi vjeru! Daj mi milost, da sve to bolje poznam Tvoje svete istine i zapovijedi te da po njima živim! Smiluj se Gospode, svim onima, koji lutaju u tminama bezboštva, neznaboštva, vjerskih zabluda, vjerskog nehaja! Svojom milošću rasvijetli im razum, ulij im u dušu želju i volju, da idu putem Tvojih istina i zapovijedi!

Ufam se u Te, Gospode, jer si apsolutna Dobrota, neizmjerno dobrostiv i milosrdan. Ufam se, da ćeš me po svojem neizmjernom milosrdju primiti u svoje nebesko Kraljevstvo, za koje si me stvorio po svojoj beskrajnoj dobroti i ljubavi. Ufam se, da ćeš mi oprostiti moje grijehe, za koje se od srca kajem. Ufam se, da ćeš mi dati sve potrebite milosti za moje vječno spasenje, osobito milost konačne ustrajnosti u Tvojoj službi, uz milosti za savjesno vršenje svetog svećeničkog zvanja. U svemu predajem se u ruke Tvoje premudre, svemoguće očinske Providnosti. Očuvaj me Gospode od malodušnosti, a još više od preuzetnosti i samoobmane! Preporučujem Tvojem beskrajnom milosrdju sve one, koji trpe na duši i na tijelu. Smiluj se, predobri Oče nebeski, svojoj izgubljenoj, zalutaloj djeci, osobito Te molim za nevrijedne svećenike. Daj da se svi ovi vrate kao raskajani sin u kuću svog dobrog Oca te postignu oproštenje i hvale Tvoje milosrdje kroz sve vjekove.

Ljubim Te, Bože, svim srcem svojim, svom dušom svojom, svom snagom svojom, jer si Ti najsavršenije Dobro, dostojno svake časti i ljubavi. Ljubim Te, Gospode, nada sve. Pomozi me svojom milošću, da bude moja ljubav djelotvorna! Sve izručujem i predajem Tebi; samo ljubav prema Tebi mi udijeli! Trsit ću se, da iz ljubavi prema Tebi ljubim svoga bližnjega iskreno, djelotvorno. Neka ne obvlada, Gospode, mojom dušom oholost, zavist, bešćutnost! Isuse blaga i ponizna Srca, učini srce moje po Srcu svojem! Daj, Bože, da u svijetu zavlada ljubav i mir, što si nam Ti donio na ovaj svijet!

Zahvaljujem Ti, predobri Bože, za bezbrojna dobročinstva, koja si mi udijelio. Dao si mi razum, da Te spoznam, srce da Te ljubim, slobodnu volju da Ti služim. Odredio si me za vječno blaženstvo u Tvojem nebeskom kraljevstvu. Učlanio si me u svoje mistično Tijelo, svetu Crkvu. Pozvao si mene nevrijednoga medju svoje svećenike. Udijelio si mi za vrijeme mojeg dosadanjeg života tolike milosti i toliko darova za dušu i za tijelo. Zahvaljujem Ti, Gospode, od srca za sve te darove. Ali smućujem me, što

sam se toliko puta pokazao nezahvalnim, nedostojnim Tvojih darova i milosti. Oprosti mi, Bože, moje grijehe, moju nezahvalnost! Obećajem Ti, da ću u sve dane svog života, koje mi još poklanjaš, Tebi vjerno i odano služiti. Usrdno Te molim, da mi dadeš potrebite milosti, da savjesno izvršim Tebi dano obećanje! - Blagoslovi me, Gospode, i pomozi mi, da u Novoj godini 1913. napredujem u kreposnom svećeničkom životu, u revnosti za Tvoju čast i spas besmrtnih duša. Izlij obilato svoje milosti na ovu župu, koju mi je povjerila Tvoja Providnost, blagoslovi moje župljane i čuvaj ih svakog zla na duši i na tijelu!

19. s i j e č n j a 1913.

Dosad sam primio 23.721 krunu za zidanje nove crkve na 10:937 čekova. Skoro sav novac uložen je u poštanskoj štedionici. Presretan sam s ovim velikim uspjehom u sakupljanju novčanih darova za župnu crkvu. Sada molim svake nedjelje kod svete Mise s narodom za dobročinitelje naše crkve. Ujedno sam ustanovio uz dopuštenje Biskupskog Ordinarijata vječnu svetu Misu za te dobrotvore, za koju se ima brinuti uprava župne crkve. Gradja;kamenje, pijesak, vapno, brojne hrastove grede, sve je to pripravno u blizini sadašnje crkve. U ožujku počet ćemo s radovima. Usporedno sa zidanjem crkve izradit će se vrata, prozori, crkvene klupe,ormari za sakristiju i spremište.

Sa školom sam zadovoljan. Djeca dolaze redovito u školu, ukoliko nijesu zapriječena bolešću. Sa onih sto kruna,danih mi od gospodje Vande i Božene kupio sam školski pribor za siromašniju djecu. Nabavio sam takodjer tri stotine malih knjižica "Oče naš", u kojima su obrazci svih molitava, što treba da djeca znadu. Izdao sam za te knjižice dvadeset kruna (s poštarinom).

Počeo sam s obukom i odraslih. Broj te odrasle mladeži,koja želi naučiti čitati i pisati, narastao je na pedeset. Ima medju njima vrlo bistrih glava. Premda radim s njima samo jedno popodne po dva sata (utorkom s mladićima, a srijedom s djevojkama), opažam brz napredak, jer se oni vježbaju kod kuće, kako im preporučujem. Nadam se, da će do proljeća svi znati čitati i pisati.

Prošlog četvrtka primio sam pismo od Zite od 12. siječnja . Piše mi dosta laskave stvari. Marija ju je pobliže obavijestila o školi, o božićnom drvcu, i da se sa strane župljana čuju o meni samo hvale; a i gospodja gospodina doktora da osobito hvali moj požrtvovni rad i veliku ljubav prema djeci. Dalje piše,da je veoma veseli veliki uspjeh sabirne akcije za novu crkvu.Prema mojoj želji, često da moli pomoć i blagoslov Božji za moje nastojanje oko zidanja novog hrama Božjeg u mojoj župi. Nada se, da će s lijepim uspjehom završiti ovo polugodište.Uz običnu preporuku, da je uključim u svoje molitve, završava svoje pismo.

Jučer sam otpremio pismo Ziti, u kojem joj zahvaljujem na njezinim molitvama za sretan uspjeh u akciji oko zidanja nove cr-

kve te joj označih i količinu prispjelih prinosa u tu svrhu. Preporučih joj, da i nadalje moli u tu moju nakanu. Izvjestio sam je o obuci odrasle mladeži.

25. v e l j a č e 1913.

Ove godine držim kroz korizmeno doba vjeronauk u školi i to po jedan sat u svakom odjeljenju uz nešto skraćenu školsku obuku. I kod odrasle mladeži dodam barem četvrt sata vjerske pouke. Podijelio sam svima male knjižice "Oče naš", da s većim veseljem, a i prije nauče čitati.- Odraslija muška mladež uredjuje vrt oko škole. Zasadili smo veći broj voćaka, koje sam djelomice naručio kod nekog rasadnjaka u Goričkoj. Nismo zaboravili ni na uresno cvijeće; veći broj ružinih stabljika donesao sam iz Pirana i Portoroža. Neko cvijeće naručio sam po cjeniku iz Ljubljane od tvrtke Saver i iz Budimpešte od tvrtke Mautner. Utrošio sam za sve to preko sto kruna svoga novca. Kada bude sve lijepo raslo, bit će naša škola kao u malome perivoju. Uvjeren sam, da nitko od mojih dobrih župljana ne će oštetiti nasade. To će moći mnogo pridonijeti estetskom odgoju mojih župljana, osobito mladeži.

Iako dosta radim i kroz korizmu postim, osjećam se hvala Bogu dobro. Kupio sam si veću količinu meda od nekog pčelara u okolici Pirana. Med mi prija, te ga trošim mnogo na razne načine. Mislio sam, da ću se i sam baviti pčelarstvom, ali sada sam odviše zaposlen školom i zidanjem nove crkve. Do godine, ako Bog da, imat ću i za to više vremena.

U župi imam vrlo nadarena mladića, koji polazi tečaj za nepismene. Osamnaest mu je godina. Odlično zna svirati na dvojnice i gajde, koje ovdje zovu "meh" ili "mehčić". Svaku melodiju, koju čuje, zna prenijeti na svoje svirale. U obližnjem gradiću umro je nedavno umirovljeni učitelj, koji je ljubio glazbu. Baštinici prodavaju njegov harmonij i nekoja glazbala. Kada sam bio r zadnji put u gradiću, bio je i meni ponudjen taj harmonij. Pogledao sam ga. Dobro je sačuvan. Ima dva reda tipka i pet oktava. Cijena mu je sto i dvadeset kruna. Vježbao sam se i ja neko vrijeme u sjemeništu na harmoniju, te sam već znao prilično dobro svirati. Budući, da već mnogo godina nijesam sjedio uz harmonij, izgubio sam ono nešto vještine i znanja. Kupit ću taj harmonij i postaviti ga u školsku sobu, da se vježba na njemu taj nadareni mladić. I ja ću nastojati, da osvježim svoje znanje u sviranju harmonija. Još imam medju svojim knjigama i priručnik za vježbanje u sviranju harmonija u njemačkom jeziku (Harmoniumschule). Po toj knjizi uputit ću i ovog mladića u poznavanje nota i u temeljne vježbe u sviranju harmonija.

Pred deset dana primio sam pismo od Zite, u kojem mi medju ostalima javlja ocjene, koje su unesene u semestralnu svjedodžbu ovoga polugodišta. U svim predmetima ima odličnu ocjenu. Čestitao

sam joj od srca. Preporučio sam joj, da ostane uza sve svoje uspjehe u školi skromna te zahvali Bogu, od koga ima toliko lijepih darova. Do zadnjih dana siječnja stiglo je još 730 kruna k svoti od 23.721 K izračunatoj 19.siječnja, tako da sad imamo 24.451 Krunu za gradjenje naše nove crkve. Neka dragi Bog obilato naplati darovateljima njihovu darežljivost. Držim, da više ne će stići nikakav prinos.

31. o ž u j k a 1913.

Jučer, na Bijelu nedjelju, pristupilo je trideset i dvoje djece k prvoj sv.pričesti. Dob je njihova ponajviše od osam do devet godina; ima ih i nešto starijih, ali i nešto mladjih. Mnogi od mojih župljana nekako se teško prilagodjuju novim propisima sv. Crkve u pogledu dobi prvopričesnika. Jučer je primilo mnogo vjernika sv.sakramente, osobito je došlo roditelja i braće prvopričesnika. Ispovijedao sam u subotu cijelo popodne i jučerašnje prijepodne do sv.Mise, koju sam služio u devet sati. Nastojat ću, da što više mojih župljana stupa što češće k stolu Gospodnjem.

Poslije sv.Mise dana je prvopričesnicima kava u župničkom dvorištu, kao što sam to učinio prošlih godina. Zatim sam fotografirao djecu.

Već pet godina nije se dijelila sv.Krizma u ovoj župi.Možda će to biti ove godine. Dosad nije ništa o tome javljeno u službenom glasilu naše biskupije. U kasnijoj jeseni kanim pozvati dva isusovca, ili koja druga dva redovnika, da održe misije u mojoj župi. Neka mi pomogne dragi Bog! Jučer i danas imamo krasno proljetno vrijeme.

Danas sam nešto teže obavio svoju mjesečnu rekolekciju, jer smo danas počeli s radnjama, koje su povezane s gradjenjem naše župne crkve. Uzeo sam iz obližnjeg gradića zidarskog majstora,koji je - kako mi je poznato - bio dosad preuzeo kao zidarski poduzetnik zidanje i nekih većih zgrada. Vrijedan, sposoban je to čovjek, koji mi je pomagao i kod sastavljanja proračuna za zidanje nove crkve. Dobar je kršćanin, koga mi je preporučio mjesni župnik-dekan. Već smo se pogodili. On će primati dnevno četrnaest kruna, da vodi sve radove oko zidanja nove crkve. Stanovat će sa svojom gospodjom u župnom stanu. Bit će mu doskora šezdeset godina. U kući ima oženjenog sina, koji je odličan klesar. On je izradio i nadgrobni spomenik moje pokojne majke. Gospodja tog zidarskog poduzetnika nudi mi, da će kuhati i za mene, dok borave u župničkom stanu, što sam ja vrlo rado prihvatio uz uvjet, da pridonosim svoj dio za kuhinju. Dao sam im sobu, u kojoj su spavale pokojna majka i Zita. Veoma me veseli, da je poduzetnik vrlo zadovoljan, što zida Božji hram, te da tome posvećuje mnogo pažnje i brige. Već je jučer popodne stigao amo sa svojom gospodjom kolima, na kojima je dovezao razne potrebne stvari.

Već rano došlo je osam župljana, da kopaju temelje za zidove, koji će se dograditi staroj crkvi. Sutra ima doći sedam zidara, koje je našao i kojima se je pogodio zidarski majstor. Od ovih su tri iz gradića, a četvorica iz Buzeta i Sovinjaka. Primat će dnevno pet do sedam kruna, prema njihovoj vještini u zidanju. Svi su oni osim dvojice radili kod ovog zidarskog majstora. Zreliji su to ljudi, koji imaju svoje obitelji. Hranit će se i spavati ovdje u selu. Kod zvonarevih bit će dvojica, a trojica kod Mate, a ostala dvojica kod Matina susjeda. Dat će im obilatu domaću hranu u pet obroka za krunu na dan. Ako žele vina, dat će im ga po 24 do 28 para po litri. Štedljivi zidari moći će po završetku rada odnijeti lijepe uštednje svojoj kući. Mi plaćamo prinos za bolesničku blagajnu. Zidarski majstor računa, da će crkva biti gotova do polovice kolovoza, ako bude povoljno lijepo vrijeme. Svega novog zida - uračunajući amo i zvonik - bit će oko šest stotina kvadratnih metara. Koncem svibnja mogla bi biti crkva pod krovom. Budući da je kamenje za gradjenje vrlo zgodno, može dobar savjestan zidar da uzida dnevno tri do četiri kvadratna metra zida. U lipnju i srpnju dogotovile bi se ostale radnje, kao žbukanje, popločenje, bijeljenje. Potrebito drvo za skele kod zidanja (nešto će isposuditi i zidarski majstor uz neku odštetu), za krov na crkvi za stolarske radove kupio sam u Ljubljani. Stiglo je sve to na stanicu željezničke pruge normalne širine, koja je od moje župe daleko dvanaest kilometara. Sve su to dovezli moji župljani u dvorište župnog stana, gdje je sada složeno pod protegnutom drvarnicom u dvorištu. Klupe, dvije ispovjedaonice, ormare za sakristiju i spremište izradit će vrijedan stolar u gradiću, uz pomoć svojih dvaju sinova, koji uče taj zanat. Taj stolar -Hrvat iz Buzeštine- učio je stolarski zanat u Trstu kod svoga rodjaka stolara, gdje se je upoznao s mladom rodjakinjom stolareve žene. Uzeli su se i nastanili u gradiću, u kojem je njegova žena baštinila od svoje tetke kuću uz mali posjed. Tih, radišan i savjestan je to čovjek, koji se zbog svoje žene - koja je zagrijana Talijanka - i zbog okoline ne usudjuje pokazati svoje nacionalne osjećaje kao Hrvat, kakvim se predamnom otvoreno priznaje. Njegova djeca, dva sina i tri kćeri, odgojeni su u talijanskom duhu. Mnogo našeg naroda, koji dolazi i nastanjuje se u talijanskim gradićima, otudji se svome narodu.

Kada sam bio pošao u Ljubljanu, da kupim drvo potrebno za crkvu , označio mi je stolarski majstor vrst i količinu drva za njemu povjerene stolarske radove. Ovih će dana doći, da preuzme to drvo i započne odmah s radom. Pogodili smo se, da će on sve izraditi za hiljadu i sto kruna bez ikakvih izdataka s njegove strane. Crkvena uprava daje ne samo drvo već i čavle, ključanice , boje i ostalo potrebito. Veli, da će trebati dva do tri mjeseca , da dovrši taj posao; osobito mnogo posla zadat će mu klupe u sve-

tištu, koje se imaju izraditi iz tvrdog drva po danom nacrtu. Prozori za ladju, svetište i kapele iz obojna stakla u željeznim okvirima, stajat će oko dvije i po hiljade kruna; deset prozora ukupno. Veliku brigu imam oko postavljanja novih oltara. Da imam dostatno sredstava, naručio bih mramorne oltare, ali treba se zadovoljiti sa skromnijim. Klesar u gradiću izradit će nam tri kamene menze od lijepog domaćeg kamena prema danim mu nacrtima. Posvetit ćemo osobitu pažnju glavnom oltaru, koji će biti udaljen od zida apside jedan metar. Do menze vodit će tri stepenice. Otraga na zidu polukružno apside visjet će lijepa slika sv. Ivana Krstitelja u novom pozlaćenom okviru. To je jedino, što ćemo preuzeti od predjašnjeg oltara. Na toj kamenoj oltarnoj menzi bit će svetohranište s lijepo izradjenim prijestoljem za izlaganje pokaznice. Uz svetohranište bit će dva andjela, a podalje na svakoj strani kipovi sv. Antuna pad. i sv. Roka u naravnoj veličini, sve iz drva. Taj gornji dio oltara kao i kipove Presvetog Srca Isusova i Prečistog Srca Marijina naručit ću kod tvrtke Vogl u Tirolu. Za to traži tvrtka dvije hiljade i sto kruna. Moram dobro računati i paziti, da ne bi narasli troškovi preko svote, koju imam na raspolaganje.

Zita mi je čestitala uskrsne blagdane, kao što sam i ja njoj. Nešto prije pisala mi je pismo, u kojem nema ništa naročito. Veseli me njezina ustrajna težnja, da napreduje na putu kršćanske savršenosti, kako razabirem iz njezina pisma. Nedavno sam bio naručio neke talijanske knjige namijenjene djevojačkom svijetu, koje su veoma preporučene u recenziji knjiga u reviji "Civilta cattolica". Pročitao sam ih pa vidim, da su knjige zaista vrijedne preporuke. Poslao sam ih Ziti uz popratno pismo.

Čestitao sam Uskrs Borivoju i njegovoj obitelji. Odgovorio mi je kako se čudi, da me toliko vremena nije bilo kod njih. U prvoj prigodi, kada budem pošao na sv. ispovijed, javit ću se i kod njih.

4. svibnja 1913.

Zidovi crkve brzo napreduju, premda je bilo nekoliko kišovitih dana. Zasad misim u crkvi, ali doskora bit će školska prostorija privremena crkva. Već sam za to zamolio ovlaštenje Biskupskog Ordinarijata. Tada ću prestati sa školskom obukom. U školsku sobu prenijet ćemo oltar, što će biti lako, jer je drven s umetnutim prenosnim oltarom. Ondje ću nastaviti i sa svibanjskom pobožnošću, koja je vrlo lijepo posjećena. U školi će ostati harmonij, na kojem onaj mladić po sluhu svira pjesme, koje se pjevaju u crkvi. On upravo uživa, kada izvodi akorde na harmoniju, šteta je velika što ne može polaziti kakvu glazbenu školu. Jedini je sin majke udovice uz tri sestre, izmedju kojih jedna ima krasan sopran uz dobar sluh. Imaju srednji posjed, te su svi čestiti i mar-

ljivi. Ovih dana udat će se najstarija sestra, kojoj je dvadeset godina. Druge su dvije sestre mlade za dvije odnosno četiri godine od svog brata.

Ponovno pregledavam račune izdataka za izgradnju naše crkve. Znatnu svotu već sam izdao, a još više treba izdati. Svakog tjedna isplaćujem poduzetnika i zidare. Sav zidarski posao sa žbukanjem i postavljanjem krova stajat će pet do šest hiljada kruna. Za drvo izdao sam oko četiri tisuće K. za crepove tisuću i tri stotine pedeset kruna. Na krovu stare crkve ima još mnogo dobrih crepova. Odvodne cijevi crkvenog krova stajat će oko pet stotina kruna. Cement, vapno, željezni predmeti (čavli, ključanice i drugo)kao i boje stoje dosada tisuću kruna. Stolar će primiti tisuću i sto kruna. Proračun za oltare iznosi oko četiri hiljade kruna. U ladji će biti po dva prozora na svakoj strani, po jedan u svetištu i u kapelama po jedan manji prozor na jednom i drugom pobočnom zidu pojedine kapele. Već sam sklopio s jednom tvrtkom u Beču ugovor za deset prozora s obojnim staklima i predloženim svetačkim slikama, sve vezano olovom i u željeznim okvirima, za dvije hiljade i pet stotina kruna. Pločnik po cijeloj crkvi složen od crnih i bijelih brušenih cementnih pločica stajat će oko dvije hiljade kruna. Kamena ograda pred glavnim oltarom s lijepim kovanim vratima proračunana je na osam stotina kruna. Sveukupni ovi izdaci iznosili bi nešto preko dvadeset i dvije tisuće kruna. Ostaje nam oko dvije tisuće kruna za još nepredvidjene izdatke.

Pred dva tjedna bio sam u Portorožu, kamo sam došao iz Pirana iza obavljene sv.ispovijedi oko jedanaest sati. Gospodja Božena se je taj put veoma interesirala za vjerske probleme. Pitala me je razjašnjenja nekih mjesta u knjigama, što sam joj ih posudio. Vidio sam, da su joj pale mnoge predjašnje predrasude protiv katoličke Crkve. Pročitala je knjigu "Die Wahrheit des Christentums" u cijelosti i nekoje dijelove u drugim knjigama te me je zamolila da može te knjige jošte neko vrijeme zadržati. Drage volje udovoljio sam njezinoj želji. Vidim, da ovu u dnu čestitu dušu muče razne vjerske sumnje, teški metafizički problemi. Svojim teološkim znanjem, koje sam strelovitom molitvom preporučio dragome Bogu, da ga prosvijetli svojom milošću, prožme natprirodnom ljubavlju, nastojao sam, da joj razjasnim nekoje vjerske probleme, riješim nekoje poteškoće. Činilo mi se, da su se moja tumačenja duboko dojmila njezine duše. Bili smo sami; samo neko vrijeme bio je u salonu mali Jan, koji je kao obično poletio k meni. U vrtu je imao maloga prijatelja, s kojim se je igrao. U vrijeme ručka, na koji je nešto zakasnio Borivoj, zbog većeg broja pacijenata, razgovarali smo najviše o mojoj školi, o tečaju za odraslije analfabete. Govorio sam o muzikalno nadarenom mladiću. Gospodja Božena interesirala se i za novu crkvu, koju gradimo.

Bila su prošla tri sata, kada se od njih oprostih, da posjetim Marijinu obitelj. Oboje me zamole, da ih što prije opet posje-

tim. Kod Marije bio sam primljen - kao obično - vrlo srdačno. Razgovarali smo o našoj novoj crkvi. Marija je željela znati mnoge pojedinosti o vanjskom i unutarnjem izgledu nove crkve. Došao je govor i na Zitu, koja se je nedavno javila i meni i Mariji. Meni je Zita lijepo zahvalila na poslanim joj knjigama. Mariji je pisala o svome ručnom radu i gajenju cvijeća u samostanskom vrtu. I Marija je velika ljubiteljica cvijeća.

Jučer - u subotu - obavio sam svoju mjesečnu rekolekciju, jer prvih dana u tjednu nisam dospio zbog škole i mnogo posla oko crkve. Za subotu otkazao sam školsku obuku, da mogu sabrano obaviti svoju rekolekciju. Prošli mjesec nastojao sam, da budu moje meditacije što bolje, što sabranije, te da lijepe, pobožne misli primijenim u svom svagdašnjem životu, u kojem se moram sada više, sada manje boriti protiv svojih neurednih sklonosti, protiv oholosti, nestrpljivosti, mlitavosti, katkad i protiv putenih požuda, koje osobito u zadnje vrijeme unose neki disakord u moj duhovni život. Mislio sam, da su te požude iza onih teških borbi i za temeljite obnove moga duhovnog života potpunoma svladane, mrtve, zakopane. Borim se protiv njih, kada navale, indirektno intenzivnijim radom i usrdnom molitvom sve dok ne zavlada sveti mir u mojoj duši. Za vrijeme svog boravka u sjemeništu nijesam znao za borbe te vrste u takvoj jakosti. Bit će možda uzrok tome, da moja mirna staložena priroda nije tada doživjela onih teških potresa, koje sam nedavno osjetio u strašnoj mjeri zbog Zite. Znam, dragi Bože, da me ne ćeš nikada ostaviti bez svoje pomoći te da ne ćeš dopustiti da budem napastovan više nego što mogu podnijeti. Ostat ću vjeran Tvojoj ljubavi do groba, da me tada uzmeš onamo, gdje vlada beskrajna, nepomućena ljubav, sad neshvatljiva sreća u vječnom blaženstvu.

8. lipnja 1913.

Nova je crkva, hvala Bogu, pod krovom. Jučer smo - u subotu slavili "likov". Na krovu crkve kao i na zvoniku, koji je također dovršen, postavljene su velike zelene grane. Pod večer priredili smo lijepu večeru za dvadesetak njih, što zidara, što pomagača i nekih drugih župljana, župana, crkvenih starješina i još dvojice, koji sačinjaju sa seoskim županom i sa crkvenim strajšinama odbor za zidanje nove crkve. Bio je i barba Zvane. Dao sam dvadeset litara svoga vina i kupili smo dva veća jagnjeta. Večeru, koju je pripremila poduzetnikova supruga uz pomoć Luce i Matine žene, te se je sastojala od tjestenine sa jagnječim gulašom i od pečene jagnjetine sa salatom, imali smo odmah poslije šest sati u dvorištu župničkog stana. Bili smo svi ugodno raspoloženi i veseli. Kratkim govorom nazdravio sam zidarskom majstoru, zidarima i svima, koji su uložili brige i truda oko zidanja nove crkve. Zidarski majstor i zidari zaista su radili neumorno, da gradjenje cr-

kve napreduje što bolje i što brže. Zvonik, koji je uzidan u pročelje crkve, visok je dvadeset i tri metra (bez križa), širok je četiri metra. Na visini od petnaest metara nalazi se na svakoj strani zvonika po jedan prozor, visok dva i po metra. Nešto povrh crkvenog krova ima zvonik manje prozore za osvjetljenje unutarnjosti. Svi se prozori završuju u polukrugu kao što i crkveni prozori. Na zvoniku je pozlaćen križ. U tu svrhu dao sam ja veći dio zlatnog nakita, koji je ostao iza smrti moje pokojne majke, a dale su nešto i neke župljanke. Ostalo nam je toga za pozlatu kaleža i ciborija; možda i za pokaznicu. I munjovod je postavljen na tornju. Već pred dva tjedna stigli su obojeni prozori,koji su izradjeni veoma lijepo i solidno. Umetnut ćemo ih ovih dana. U sakristiji i u spremištu postavio je stolar drvene okvire od smrekovine na prozore, a kovač iz gradića lijepo izradjene rešetke.Čim bude dovršeno žbukanje zidova, popločit ćemo tlo crkve,koje je podignuto preko pola metra, tako da će pločnik crkve biti desetak centimetara viši od okolne razine. Dozidali smo na čvrste zidove stare crkve još dva metra zida, tako da će visina crkvene ladje iznositi sedam i po metra od tla do stropa. Tlo pobočnih kapela podignut je za jedan stepen, a tlo svetišta za dva stepena. Kamenjem i pijeskom,što je dovezeno i doneseno u crkvu, izravnat će se čvrsta podloga za cementne ploče, koje ćemo ovih dana dovesti iz Kopra.

Župljani prate s velikim zanimanjem i veseljem radove oko nove crkve te vrlo rado pridonose besplatno gradju u kamenu, drvu i pijesku. Daju takodjer spremno ručnu snagu kod radova i dovoza.

Već mjesec dana vršim službu Božju u školskoj prostoriji.Kada smo skinuli zvona sa pročelja crkve, objesili smo ih na dva jaka hrastova stupa blizu škole. Od jučer oglašuju se ona sa zvonika. Nadam se, da ćemo u dogledno vrijeme nabaviti veća i to tri zvona, ako bude moguće.

U prošlom tjednu bio sam u gradiću, da vidim, kako napreduju radovi oko oltarnih stolova kod klesara i crkvenih klupa kod stolara. Klesar je skoro gotov s oltarima, doskora će početi s izradbom pregrade pred velikim oltarom. Tvrtka Vogl u Tirolu javlja mi, da će otpremiti koncem srpnja naručene dijelove oltara.Vrlo bih rado, da mogu misiti u novoj crkvi za Veliku Gospu.Zidarski poduzetnik se nada,da će do tada završiti sav rad u novoj crkvi . Ovaj tjedan postavit će on zajedno sa stolarom pjevalište , dok veći dio zidara bude zaposlen sa zabijanjem drvenih letvica na stropu. Stolar je izradio veći dio klupa, kojih će biti u ladji crkve po sedam na svakoj strani. Klupe za svetište već su gotove; vrlo su lijepo izradjene iz hrastovine. U srpnju -kako veli - izradit će propovjedaonicu, ispovjedaonice i ormare.Početkom kolovoza bit će sve gotovo, kako se on nada.

Pred dvadeset dana bio sam u Piranu, da obavim svoju mjesečnu ispovijed.Nisam dospio, da idem do Borivoja, jer sam se morao

prije vratiti radi svibanjske pobožnosti.

Prvih dana svibnja javila mi se Zita opširnijim pismom te mi je čestitala moj imendan. Medju ostalim me pita, kako napreduje rad oko zidanja naše crkve. Marija nije bila u svom rodnom mjestu od Uskrsa, a ni njezini da nisu bili kod nje, te da joj nije ništa javila, kako ide sa radom oko nove crkve. Piše mi, da se je mnogo okoristila za svoj duhovni život knjigama, koje sam joj bio poslao, te me moli i za daljnje slično štivo.- Zahvalio sam Ziti na čestitci k imendanu i obećao, da ću joj poslati još neke vrijedne knjige za skore školske praznike. Zatim sam joj dosta opširno pisao o radovima oko nove crkve uz razne podatke u vezi s tim radovima. Opisao sam joj svoj zajednički život sa zidarskim poduzetnikom i njegovom suprugom u župničkom stanu. Zita se sigurno sjeća ove dobre pobožne gospodje, s kojom se je bila upoznala naša pokojna majka, kada smo bili stigli amo. Ona redi kuću uz pomoć zvonareve nevjeste i priprema vrlo dobra jela, čim sam ja oslobodjen svake brige za svoju prehranu. I oni i ja osjećamo se kao članovi iste obitelji. Nekoliko puta došao je amo i njihov sin, koji izradjuje klesarske radove za novu crkvu. Vrlo je tih i skroman čovjek, kao i njegova majka. Vidim, da i njega veseli, da radi za Božji hram, te se trudi, da izvrši povjerene mu radove što bolje. Spomenuh prema kraju svog pisma, kako sam uvjeren, da će me doskora obavijestiti o svom odličnom završetku već treće školske godine. Na koncu preporučujem joj da mnogo moli za Božji blagoslov u našem radu oko župne crkve.

13. s r p n j a 1913.

Svi radovi u novoj crkvi napreduju brže i ljepše, nego što sam se nadao. Pjevalište je već sasvim dovršeno. Podignuto je tri metra nad tlom crkve. Proteže se po cijeloj širini crkvene ladje, a široko je šest metara. Gore na pjevalište ulazi se "puževim" stepenicama, koje sam nabavio sretnim slučajem od druge ruke u Kopru uz razmjerno nisku cijenu, za sto kruna. Sa pjevališta ide se u toranj. Unutrašnjost je crkve skoro sva gotova. Žbuka na stropu i zidovima je ravna i glatka. Strop je okrečen vrlo svijetlom modrom bojom, a zidovi blijedo-narančastom. Jučer - u subotu - završili su zidari postavljanjem cementnih pločica po crkvi, koje svojim bijelim i crnim bojama daju crkvi ozbiljan dojam. Svi su prozori s obojenim staklima postavljeni na svoje mjesto. Četiri prozora u ladji i dva u svetištu omogućuju svojim mehanizmom zračenje crkve. Slike i ornamenti na svim su prozorima veoma lijepo izradjeni u zagasitim bojama te bude u duši pobožne i estetske osjećaje. Veoma mi se svidja glavni oltar, koji je postavljen u polukružnoj apsidi tako, da se može oko njega obilaziti, udaljen je metar od stražnjeg zida. Tvrtka Vogl izradila je veoma lijepo svetohranište s prijestoljem za izlaganje Svetotajstva. Uz svetohranište kleče dva andjela. Popunjaju oltar dva kipa u naravnoj veli-

čini: Kip Sv.Antuna Padovanskoga i sv.Roka, kako su željeli moji župljani. Otraga na zidu postavljena je dosta visoko u novom krasnom pozlaćenom okviru slika sv.Ivana Krstitelja, koja je bila jedini ures stare crkve. Oltar ima oblik stola; glatko brušena kamena ploča počiva sprijeda na dva stupa, a otraga na takodjer glatko brušenoj ploči, koja ima u sredini urezan i pozlaćen Kristov monogram. Do oltara vode tri stepenice, te je uz dva stepena iz ladje u svetište na tako povišenom mjestu, da je lako vidljiv svima u crkvi. Ovaj tjedan bit će postavljeni i pobočni oltari. Krstionica uzidana djelomično u zid crkve, izradjena je jednostavno od klesara. Na vratima krstionice nalazi se reliefna slika sv.Ivana Krstitelja, koji krsti Isusa. Obe udubine u krsnom kamenu pokriva bakreni poklopac. Kiparu je uspjelo dati i kipu Spasitelјevu i kipu Bl.Dj.Marije blag privlačiv izraz. Propovjedaonica, na koju se ulazi iz spremišta (sakristija se nalazi na južnoj strani) jednostavno ali ukusno izradjena je iz hrastovine, te ima svoju naravnu boju. Do četiri tjedna bit će gotov sav stolarski posao. Sada žbukaju toranj i vanjske zidove crkve četiri zidara, a tri popravljaju zid oko groblja.

Pred deset dana pošao sam ranim vlakom u Piran, da pristupim k sv.ispovijedi. Ondje sam se slučajno našao s Josipom, koji je takodjer došao na sv.ispovijed. Josip, s kojim sam se bio upoznao kod prijatelja Franje, i bio kod njega prošle godine u lipnju prigodom izleta hrvatske školske djece, zamoli me, da idem s njime do njegove župe, jer da se osjeća tako osamljenim, otkada je otišao Franjo u Trst kao katehet, a s prijateljem Antunom rijetko se sastaje, jer su njihove župe znatno udaljene jedna od druge. Antun da je veoma zaposlen uz svoje dušobrižničke dužnosti i vodjenjem seljačke zadruge, a on zbog svog krhkog zdravlja da nije dorastao dugom putu do Antuna. Rado bih se odazvao želji i pozivu dobrog prijatelja, ali zbog svojeg velikog posla kod radova oko nove crkve ne mogoh s njime poći.

Tako smo zajedno ostali u Piranu nekoliko sati, objedovali zajedno i pošli na crnu kavu. Šetali smo zajedno pred piranskom župnom crkvom, koja ima krasan položaj. Josip mi se tužio, kako mu čine neprilika općinske vlasti u Umagu, otkada se je i u njegovoj župi otvorila hrvatska škola Družbe sv. Ćirila i Metoda. Josip je uz svoje krhko zdravlje vrlo osjetljiv. Nastojao sam, da ga utješim i osokolim. Pozvao sam ga, da dodje u moju župu i da pogleda crkvu, koju gradim. Kada sam mu naveo udaljenost od stanice do moje župe, kazao je, da bi tako dug put bio odviše naporan za njega. Obećao sam mu, da ću doći k njemu iza dovršenih radova kod crkve. Otpratio sam Josipa na parobrod, koji je krenuo prema Umagu u četiri sata. Ja sam se ukrcao u vlak nešto prije šest sati. Ni taj put nisam dospio, da posjetim Borivoja, kako sam kanio.

K mojem rodjendanu u prošlom mjesecu čestitala mi je Zita u pismu, u kojem mi je poslala i prijepis ocjene u svojoj godišnjoj

svjedodžbi. Kako u prvim dvjema godinama, tako je i ovu treću školsku godinu završila s odličnim uspjehom. Piše mi, da je veseli moj izvještaj o lijepom napretku o gradjenju nove crkve. I ona da želi, da nešto pridonese za novu crkvu. Zna, da je sigurno moja želja, da i ovih školskih praznika ona ostane u Dubrovniku. Ona da ima znatne uštednje te bi preko praznika izradila lijepe antependije za glavni oltar i za pobočne oltare. Naslikala bi na svili i zastore za svetohranište. Za sve to utrošit će samo malen dio svoje uštednje. Neka joj ne uskratim to veselje te joj pošaljem potrebite mjere za antipendije i za zastore na svetohraništu.

Veli, da se dobro sjeća poduzetnikove gospodje, koja je jednom dugi komad puta pratila pokojnu majku i nju kada su bile u gradiću na sv. ispovijedi i našli se zajedno s tom gospodjom u crkvi. Veoma da joj je drago, da mi ova gospodja barem za neko vrijeme vodi kućanstvo. Neka joj izručim njezine lijepe pozdrave.

Odgovorio sam joj na svoj rodjendan, koji nisam spomenuo svojim sustanarima, već sam ga proveo u radu i molitvi. Zahvalio sam Ziti na njezinim dobrim željama k mojem rodjendanu. Spomenuo sam, da je pogodila moju namisao, da ostane u zavodu preko školskih praznika i ove godine, pa da je sigurno i shvatila, da sada uz moje sustanare ne bi imala ona za sebe zgodne sobe. Njezin odlični uspjeh u školi zaista me je veoma obradovao. Do godine, ako Bog da, završit će svoju spremu za učiteljsko zvanje. Nadam se, da će kao odlična kandidatkinja dobiti kakvo zgodno učiteljsko mjesto. Sa zahvalnošću primam njezinu ponudu izradbe triju antipendija i zastora za svetohranište. Znam, da će ona sve to vrlo lijepo izraditi. Neka joj dragi Bog obilato nagradi njezin požrtvovni rad za Božji hram! Šaljem joj zatražene mjere, a do nekoliko dana ću joj poslati neke franouske auktore prevedene na talijanski jezik, kojima će se moći okoristiti u svojem duhovnom životu. Obećajem, da ću je potanko izvjestiti o novoj crkvi, kada budu radovi dovršeni, te ću joj poslati nekoliko fotografskih snimaka izvanjskog i unutarnjeg lica nove crkve, u kojoj ću, kako se nadam, služiti sv. Misu na blagdan Velike Gospe.

Sa željom, da lijepo i ugodno provede školske praznike i preporukom, da se jedno drugoga sjećamo u svojim molitvama, završio sam pismo.

10. k o l o v o z a 1913.

Budi velika hvala dragome Bogu! Naša će crkva biti sasvim gotova i uredjena do tri, četiri dana. Na Veliku Gospu zapjevat ćemo u novoj crkvi "Tebe Boga hvalimo".

Imali smo vrlo lijepe sunčane dane, povoljne za radove oko crkve, čiji se zidovi sa tornjem ističu svojom čistom bijelom bojom. Oko nove crkve uredili smo put-metar i po širok-, kojim će stupati vjernici kod crkvenih ophoda. Taj smo put posuli pijeskom.

Groblje smo proširili prema istoku za osam metara, premda bi dos-
tajalo i bez toga proširenja. I zid oko groblja -visok metar i po
- gotov je. Svi su oltari u crkvi namješteni. I pobočne oltare, do kojih vodi samo jedan stepen uz onaj, za koji je više tlo kapele
od pločnika u crkvi, vrlo lijepo izradio klesar. Slični su glav-
nom oltaru. U desnoj kapeli postavljen je kip Presvetog Srca Isu-
sova, u lijevoj kip Prečistog Srca Marijina. Zgodna podnožja za
jedan i drugi kip izradio je stolar po nacrtu, što sam mu ga dao.
U jednoj i drugoj kapeli smještene su ispovjedaonice, za koje se
nalazi pola metra duboka udubina u zidu kod sakristije i spremiš-
ta, tako da ispovjedaonica proviruje samo jedan metar iz zida i
tako ne smeta kretanje u kapeli. Ispovjedaonice su široke dva i
po metra, a visoke dva metra, te imaju troja vrata s drvenim reše-
tkama u gornjem dijelu. Takodjer sve klupe nalaze se u crkvi i u
svetištu. Vrlo su udobne. Preksjutra će biti gotovi i ormari.

Jučer sam primio pismo od Zite, u kojem mi javlja, da su an-
tipendiji za oltare i zavjese za svetohranište skoro gotovi, de-
vetog ovog mjeseca bit će otpremljeni, kako misli. Časne sestre
da su se veoma interesirale za novu crkvu, kada su saznale za nje-
zin rad oko antipendija. Žao im je bilo, što se nisam i na njih
obratio za kakvi doprinos za gradjenje nove crkve. Pokazala im fo-
tografije stare (crkve) i skice nove crkve. Zanimale su se i za
moju školu. Vrlo pohvalno da su se izrazile o mojoj poduzetnosti
i revnosti za kuću Božju. Sestra predstojnica molila je sestru
slikaricu, da ide Ziti na ruku kod izradjivanja antipendija i zas-
tora za svetohranište. Za našu crkvu da će izraditi časne sestre
bijelo misno ruho sa slikom Bezgrešne, i tri stolnjaka od finog
lanenog platna s lijepim čipkama prema veličini triju oltara. Sve
to da je već gotovo te će biti poslano zajedno s antipendijima.
Sve to nju izvanredno veseli. Na koncu pisma zahvaljuje mi na po-
slanim knjigama duhovne sadržine, koje je dosad malo primala u
ruke, jer je mnogo zaposlena ne samo ručnim radom, već i brojnim
instrukcijama, zbog kojih se je i oduljio rad oko antipendija. Sa-
da da će imati više vremena, da posegne za tim duhovnim štivom. Mo-
li me, da joj opširnije opišem svečanost otvorenja nove crkve.

Odmah danas odgovorio sam Ziti. Zahvalio sam joj na njezinoj
požrtvovnoj ljubavi prema našoj crkvi, za antipendije i zastore
za svetohranište, za koje znam unaprijed, da su odlično izradjeni.
Izrazujem preko nje svoju duboku zahvalnost časnim sestrama na
krasnim darovima spremljenim našoj crkvi. Njima da ću poslije iz-
ravno najljepše zahvaliti. Poslije otvorenja crkve da ću joj pisa-
ti opširno pismo i priložiti nekoliko fotografskih snimaka.

Jučer je stiglo takodjer od Biskupskog Ordinarijata ovlašte-
nje, da mogu blagosloviti novu crkvu. Prigodom svete krizme, koja
ima biti u mojoj župi dne 15. rujna, da će biti nova crkva posveće-
na, kako sam bio zamolio.

Ovih dana stiglo mi je šest velikih i dvanaest malih svije-

ćnjaka od žute mjedi. I novi harmonij sa pet oktava i pet redova jezičaca amerikanske marke "Pacard" naručio sam preko "Kirchenmusikschule" u Regensburgu.

Prošlog petka bio sam u Trstu, kamo je stigao harmonij, te uredio na carinarnici uz potvrdu Biskupskog Ordinarijata, da je naša crkva veoma siromašna, pa smo bili oprošteni od uvozne carine. Istog sam dana ukrcao harmonij za našu željezničku stanicu. Moj mladi "muzikaš", kojemu sam opisao harmonij i pokazao mu sliku u cjeniku s nekom ga grozničavom radošću očekuje. Mislim, da ćemo ga moći sjutra dovesti.

15. k o l o v o z a 1913.

Iako sam umoran, posižem sada poslije deset sati navečer, za svojim dnevnikom, jer mi je srce puno veselja i zadovoljstva. Danas sam blagoslovio našu novu crkvu te i u njoj po prvi put služio sv.Misu. Prekjučer je bilo hvala Bogu, sve gotovo i namješteno, a jučer su djevojke oprale i okitile crkvu pod mojim nadzorom. U župi je vladalo danas najsvečanije raspoloženje. Kod blagoslova crkve i kod sv.Mise nisu bili samo svi župljani, koji su mogli ikako doći, već je bilo i mnogo vjernika iz okolišnjih župa. Ladja crkve, pjevalište i pobočne kapele bile su nabijene svijetom. I u svetište smjestio sam školsku djecu sve do oltarnih stepenica. Ni obnovljeni trijem pred crkvom nije mogao primiti ostale vjernike, koji nisu mogli u crkvu. Pjevače, koji su pjevali koralnu sv.Misu pred oltarom pratio je skladno na harmoniju naš mladi orguljaš. Harmonij smo postavili uz oslon pjevališta, da može orguljaš pratiti tijek sv.Mise kod oltara. U današnjoj prigodnoj propovijedi, pozvao sam svoje župljane, da najprije zahvalimo Bogu, što smo postigli lijepu novu crkvu. Neka molimo za sve dobrotvore crkve, koji su pridonijeli ovom dijelu novcem ili radom, da ih Bog obilato nagradi za njihove žrtve na tom i na drugom svijetu. Na kraju sv.Mise izložio sam Svetootajstvo. Mnogi su vjernici pratili svojim glasovima skladno koralno pjevanje himna: "Tebe Boga hvalimo".

Isti dan, kada i harmonij, stigla je iz Dubrovnika veća kutija, u kojoj se je uz antipendije i zastore za svetohranište, što ih je izradila Zita, nalazila i krasna bijela misnica i tri oltarna stolnjaka, što su darovale časne sestre za našu novu crkvu. Vidi se pak, da je Zita uložila svoju vještinu uz marljiv rad, da budu antipendiji i zastori za svetohranište što ljepše izradjeni. Jučer je stigla amo i Marija iz Portoroža u pratnji svoga muža, koji se je sinoć vratio kući zbog posla, što ga ne može obaviti njegova starica majka. Marija je donijela iz Portoroža krasnog cvijeća, što ga ona goji u svom vrtu i prodaje. Okitili smo njezinim cvijećem glavni oltar.

Jučer sam ispovijedao od ranog popodneva do kasno navečer i jutros četiri sata prije sv.Mise. Podijelio sam pod sv.Misom oko sto dvadeset sv.hostija. Iza objeda, što mi ga je skuhala Marija

na alkoholnom kuhalu, rekla mi je, da je poslije večernje pobliže pogledala oltarne antipendije i misnicu. Ne može se nadiviti tom lijepom ručnom radu, koji da je ures lijepim oltarima. Spomenula mi je, da doktorova gospodja više puta pita za me te se čudi, kada me nema kod njih toliko vremena. Ona je navela kao razlog tomu moje preveliko zaposlenje kod radova oko crkve. Pred mjesec dana stigla je onamo i gospodja Vlasta u društvu sa svojom sestrom Dubravkom i njezinim mužem i sa troje njihove djece. Gospodja Vlasta ostaje u Portorožu do konca kolovoza, a njezina sestra Dubravka, da je otišla već početkom ovog mjeseca sa cijelom svojom obitelji. Vrlo mi je drago, što nisam dospio u zadnje vrijeme da posjetim Borivojevu obitelj, jer bi mi bilo veoma neugodno susresti se s gospodjom Vlastom, što bi moglo unijeti u moju osjetljivu dušu opet kakav nemir. Sjutra ću pisati Borivoju te se opravdati, što ih nijesam toliko vremena posjetio. Ujedno ću mu javiti, da zbog pripravljanja djece za sv. krizmu, koja se ima održati u mojoj župi 15. rujna, ne ću moći do njih sve do druge polovice rujna.

Nakanio sam držati prvih dana studenog u svojoj župi sv. misije, da moji župljani obnove uz pomoć Božje milosti i svoje duše, koje su hram Duha Svetoga. Pisao sam već pred petnaest dana isusovcima u Zagreb, da bi došla amo dva patra, da drže sv. misije, početkom studenog kroz tjedan dana. Pred pet dana primio sam odgovor, da će dva patra moći držati te sv. misije, od desetog do šesnaestog studenog.

30. k o l o v o z a 1913.

Jučer sam se vratio iz Ljubljane, gdje sam bio na duhovnim vježbama u isusovačkom samostanu od ponedjeljka navečer do petka ujutro. Bilo nas je devetnaest svećenika. Kao vodić kod duhovnih vježbi bio nam je vrijedni jedan otac isusovac.

U ovim duhovnim vježbama nastojao sam, da što bolje učvrstim svoje odluke, stvorene na prošlogodišnjim duhovnim vježbama u Rajhenburgu. Prvotni je elan u izvršivanju prošlogodišnjih odluka katkada i u nekim točkama oslabio kroz ovu godinu. Sve to više razumijem riječi Božanskog Spasitelja, da samo oni osvajaju Božje kraljevstvo, koji se služe silom. Duhovno ojačan nastojat ću, da uz pomoć Božje milosti stupam putem što veće savršenosti, za kojom mora težiti duša Kristova službenika. Znam, da je taj pùt katkada naporan, težak, za koji nisu dorasle slabe ljudske snage, ali se uzdajem u pomoć svemoguće Božje milosti. Sabrano, pobožno i ponizno kazat ću one riječi, koje toliko puta kroz dan ponavljam u recitiranju brevijara: Bože u pomoć mi dodji, Gospode, pohiti da mi pomogneš! Kod sv. Mise dignuti i prikazat ću Bogu svoje srce, kada reknem u predslovlju: Gore srca!- Još revnije i pobožnije obavit ću svakog dana svoj sat klanjanja pred svetohraništem. Nasto-

jat ću, da slijedim svoga Božanskoga Učitelja, koji me zove, da se odreknem samoga sebe i da uzmem svoj križ svaki dan te idem za Njim.

U nedjelju iza Velike Gospe pisao sam Ziti opširnije pismo, u kojem sam je izvjestio o proslavi otvorenja naše nove crkve te sam joj priložio nekoliko fotografskih snimaka, koje su mi vrlo dobro uspjelo. Dan prije uputio sam pismo časnoj upravi zavoda. Lijepo sam zahvalio č.s.poglavarici i ostalim č.č. sestrama na bogatom daru, poslanom našoj crkvi.

Danas je stigao odgovor od Zite na moje pismo. Ona mi zahvaljuje na opširnom izvještaju o našoj svečanosti i na fotografijama, koje upotpunuju moj opis vanjskog i nutarnjeg lica nove crkve. I Marija joj je opisala tu svečanost oduljim pismom. Dalje mi javlja Zita, da je preuzela razne ručne radove, za koje, kao što i za instrukcije prima lijepu nagradu. Nekoliko je puta bila na kupanju sa Ljudmilom, ali najviše boravi u vrtu, gdje u sjeni stabala radi ručni rad. Zahvaljuje mi na poslanim knjigama duhovnog života, u kojima nalazi lijepih pouka, koje odgovaraju njezinim duhovnim potrebama, te da sada znade sve to više cijeniti vrijednost čistog, Bogu odanog života. Iskreno priznaje, da se katkada-iako ne žestoko- uzbuni njezina stara strastvena narav, ali se doskora i umiri.

Ove tri godine u školi tako su joj brzo prošle. Do godine moći će, ako Bog da, nastupiti službu kao učiteljica. Veseli se unaprijed svome lijepom zvanju, iako joj se čini, da će žaliti za ovim sretnim danima, sprovedenim u školi i u zavodu.

Poslije Velike Gospe počeo sam s vjerskom obukom mladeži, koja ima primiti sakramenat sv.krizme. Upisao sam za primanje sv. krizme devedeset i devetero djece od sedme do petnaeste godine. Dolaze mi redovito na vjersku pouku. Mnogo mi pomaže kod učenja molitvenih obrazaca mala knjižica "Oče naš" i molitvenik "Isus prijatelj djece". Sva djeca osim najmanjih, znadu već čitati. S redovitom školskom obukom počet ću početkom listopada. Vjeronauk držim u našoj školi, gdje mogu djeca sjediti u dosta zgodnim školskim klupama. Poslije vjeronauka idem s djecom u crkvu, da se poklonimo Isusu u Presvetom Oltarskom Sakramentu. Taj posjet traje oko pet minuta; molimo i pjevamo.

16. r u j n a 1913.

Prošao je eto sretno, hvala Bogu, dan posvete naše nove crkve i dijeljenja sv.potvrde.

Presvjetli naš natpastir stigao je jučer ujutro u osam sati kočijom iz gradića u pratnji dekana i svoga mladoga kapelana, koji je pred dvije godine primio sv.red. Još prije su došla na moju molbu i tri susjedna svećenika da nam pomognu kod sv.obreda, osobito kod posvete nove crkve. Biskupa smo dočekali kod daljnjih ne-

kih kuća prije ulaza u selo te ga otpratili u procesiji uz zvonjavu zvona u crkvu. Došli su svi moji župljani, koji nisu bili zapriječeni, i nekoliko vjernika iz susjednih župa. Iako smo počeli sa sv.obredom posvete crkve u osam i po sati, svršilo je djelje - nje sv.potvrde jedva nešto poslije podne. Ja sam misio u sedam sati i pričestio djecu i vjernike, koji su pristupili k sv.sakra - mentima. Kod tihe sv.Mise presvijetlog natpastira pjevali su naši pjevači uz pratnju harmonija na pjevalištu. Poslije svoje sv.Mise držao je biskup kratku propovijed te je ispitivao krizmanike,koji su lijepo odgovarali na sva im postavljena pitanja. Vrijeme je bilo lijepo i ugodno. Objedovali smo u jedan sat popodne.Ručak je bio vrlo dobar; pripremila ga je dobra kuharica mog susjeda župnika uz pomoć Luce i Marije, koja je došla ranim vlakom iz Portoroža. Kod stola bilo nas je devet: biskup, nas petorica svećenika, crkvena dva starješine i seoski župan. Biskup, rodom Slovenac, vrlo je ljubezan i susretljiv gospodin. Želio je,da mu pobliže pripovijedam o našem radu oko zidanja nove crkve. Pokazao sam mu i fotografske snimke stare i nove crkve. Pohvalno se je izrazio o njezinu praktičnom i lijepom uredjenju. Iza tri sata dignuli smo se od stola, te je biskup pregledao u župnom uredu matične knjige, crkvenu blagajnu i moju bilježnicu primljenih i obavljenih sv.Misa. Zatim smo pošli u crkvu, u kojoj je biskup zajedno sa dekanom i kapelanom sve pobliže pregledao. Pitao me je, otkuda mi tako lijepi oltarni antipendiji i krasna misnica. Naveo sam mu kao darovatelje časne sestre i Zitu, koja polazi učiteljsku školu u Dubrovniku i stanuje kod časnih sestara. Vratili smo se u župnički stan, gdje je ponudjena kava sa kolačima biskupu, njegovu kapelanu i dekanu. Moji dobri susjedi župnici otišli su odmah iza ručka, jer imaju i oni da prime u svojoj župi biskupa za dijeljenje sv. krizme . Danas je bio biskup u susjednoj maloj župi, koja broji jedva četiri stotine vjernika. Uzvratio sam svome susjedu pruženu mi pripomoć te sam se vratio odanle već oko pet sati. Jučer prije večere pozvao me je biskup u svoju sobu (soba pokojne moje majke i Zite bila je što bolje uredjena). Pitao me je, kako se snalazim u ovoj župi , kakvi su mi župljani, kakve su moje obiteljske prilike, zašto provodim ovakav samostanski život. Ispripovijedao sam mu u kraćim potezima tijek svoga života. Opasnosti, koje su prijetile čistome mome životu, takodjer sam natuknuo, kada me je pitao, zašto sam poslao u školu pastorku moje pokojne majke i time se lišio kućanice. Kad sam završio, pogleda me biskup blago te položivši mi svoju ruku na rame reče mi očinski: "Vidim, sinko, da ste vrijedan i požrtvovan svećenik po Srcu Isusovu. Samo ostanite takav kroz čitav svoj život. Bog Vas blagoslovio!" Spomenuo mi je, da mi je već prije, nego što je došao u moju župu, kanio dati ove jeseni upravu jedne velike župe, gdje bih mogao ostati i kao župnik, a sada da vidi, da je njegova namjera još više utemeljena.

Bio sam u neprilici. Iza kratke šutnje zamolih biskupa, da bi me ostavio na mome mjestu, ako može biti, dok ne svrši učiteljsku školu moja nazovi - sestra, naime za godinu dana, u kojoj bih rado pomogao svojim župljanima, da sazidaju školsku zgradu za redovitu javnu školu. U svoj prijaznoj susretljivosti reče mi biskup,da će udovoljiti mojoj želji, a do godine da će mi dodijeliti veće polje dušobrižničkog rada. Kada sam ostavio biskupa, kao da sam osjetio u svojoj duši neki prijekor, što ga nisam zamolio da me ustoliči ovdje kao župnika. Tim propustom činilo mi se je,da sam se nekako iznevjerio svojim dragim župljanima, s kojima sam se osjećao povezan kao sa svojom dobrom duhovnom obitelji. S druge sam strane imao u pameti, u svijesti svoju odluku, stvorenu na duhovnim vježbama u Rajhenburgu, da ću se potpunoma staviti u službu svete Crkve po volji svojih duhovnih poglavara.

Kod večere, koju je priredila Marija, razgovarali smo o čisto vjerskim i crkvenim pitanjima, jer je dekan Talijan. Razgovarali smo se u hrvatskom - biskupski kapelan je Hrvat - i talijanskom jeziku, kojim svi vladamo, dok se dekan, koji razumije hrvatski dosta dobro, teže izražava u našem jeziku.

Marija i njezina majka Luca lijepo su uredile sobe za spavanje. Dan prije je Luca po mojoj uputi odnijela jedan krevet iz sobe pokojne majke i odnijela ga na tavan. Biskup je spavao u toj sobi, u mojoj dekan, a u maloj sobici do nje biskupski kapelan.Kada su njih trojica pošli na počinak, donijele su Marija i Luce sa tavana onamo smješteni krevet i uredile mi ga u župnoj kancelariji.

Rano ujutro došla je kočija iz gradića, da odveze biskupa s njegovim kapelanom i dekanom u bližnju župu. Nešto kasnije uputio sam se ja onamo pješke, jer ne bi bilo mjesta za četvoricu u kočiji. Biskupov kapelan sjedio je uz kočijaša. Danas popodne, prije nego je otišla Marija na stanicu, vratio sam se kući. S Marijom koja ima sa sobom i malu Zitu, otputovala je u Portorož i Marijina sestra Pepica, koja je takodjer jučer bila krizmana.

28. r u j n a 1913.

Ovih sam se dana odmarao od svojih raznih briga i dosta napornog rada. Potreban mi je bio taj odmor. U ovim slobodnim-rekao bih bezbrižnim- danima došao sam na svojim šetnjama više u doticaj sa svojim župljanima. Posjetio sam i najudaljenije kuće svoje župe. Uzeo sam sa sobom uvijek nekoliko sličica, cigara, cigareta. I na polju i na putu i u kući razgovarao sam sa svojim župljanima, starima i mladima jednog i drugog spola. Nastojim,da dodjem svakome što bliže kao čovjek, dobar prijatelj, kao njihov duhovni pastir. Pokazujem iskrenog razumijevanja za sve njihove poteškoće, sučuštvovanje u njihovoj žalosti i radosti. Namjera mi je, da uz pomoć Božje milosti dovedem povjerene mi duše što bliže Bogu i u

njihovoj žalosti i radosti. Posebnu pažnju posvećujem bolesnicima i iznemoglim starcima i staricama. Dajem i zdravstvene savjete, koliko sam siguran, da su dobri. U težim slučajevima savjetujem, da potraže pomoć u liječnika. Pomalo dolazimo uvijek do Boga, u čiju se premudru, svemogućnu očinsku Providnost imamo svi predatno uzdati, kao dobra i poslušna Božja djeca.

Već nekoliko mjeseci bavim se mišlju, kako bih pomogao svojim župljanima, da dodju do propisne školske zgrade. Put do toga cilja čini mi se sad ovaj, sad onaj podesniji. Konačno sam došao do ove osnove: Narod će pripremiti gradju za školsku zgradu, kao što se je pobrinuo za crkvu. Dat će pomoćnu radnu snagu kod zidanja škole. Obratit ću se Družbi sv. Ćirila i Metoda za novčanu pripomoć uz pravo na njezino suvlasništvo. Putem naših hrvatskih istarskih narodnih zastupnika u carevinskom vijeću u Beču zatražit ćemo i državnu potporu. Mogli bismo se možda obratiti i kojem novčanom zavodu za pripomoć. S bistrijim i uglednijim župljanima osnovat ću odbor za gradjenje školske zgrade. Budući da u ovom zabitnom selu nema talijanstvo nikakvog korjena, držim, da ne će talijanska općinska uprava, činiti kakvih poteškoća kod gradjenja školske zgrade. Ovih ću dana sazvati u školu predstavnike župnih naselja na dogovor, kod kojeg bismo izabrali odbor za zidanje nove škole.

Sjutra ću obaviti, ako Bog da, svoju mjesečnu rekolekciju, a preksjutra ću poći u Piran na svoju redovitu mjesečnu ispovijed. Tom ću se prigodom svratiti k Borivoju. U srijedu ću početi s listopadskom pobožnosti svete krunice.

5. l i s t o p a d a 1913.

S većim veseljem obavljam ove godine pobožnost sv. krunice sa euharistijskim blagoslovom. I na moju pobožnost utječe ovo lijepo svetište sa skladnim oltarom. Moja duša slavi u tom okolišu punijim akordima Boga, sabranije se moli Kraljici presvete krunice. I narod dolazi na ovu pobožnost u većem broju nego prošlih godina. Pjevanje naroda i kod ove pobožnosti prati skladno na harmoniju naš "orguljaš".

Prošlog utorka posjetio sam iza dugog vremena obitelj Borivojevu. Bilo je jedanaest sati, kada sam stigao u Portorož iz Pirana, gdje sam obavio svoju svetu ispovijed. Sluškinja, koja mi je otvorila vrata, kazala mi je da je gospodja Božena otišla u Trst k jednom specijalistu s malim Janom, koji je obolio pred nekoliko dana. Najavila me je kod Borivoja u ordinaciji. Poručio mi je, da će doskora doći, jer ima samo jednu stranku da liječi. U džepu sam imao mali brevijar te sam polagano izmolio šesti i deveti čas. Malo zatim došao je u salon Borivoj. Pozdravili smo se srdačno. I on mi reče, da mu je supruga otišla u Trst, odakle će se navečer vratiti. Povela je maloga Jana jednome internistu, jer

on sam da nije siguran, da li je njegova dijagnoza Janove bolesti točna. S njome je pošla i djevojka, koja pomaže Borivoju kod ordinacije. Do ručka smo pošli na šetnju. U razgovoru povjerio mi je, malne potužio mi se, da je njegova gospodja postala od nekog vremena ozbiljnija, da se odviše bavi metafizičkim problemima.Istina je -mora priznati-od toga ne trpe ni najmanje njezine dužnosti ni kao žene ni kao majke.On ipak ne bi htio, da mu dodje supruga u krug nekog misticizma, u koji da želi -kako mu se čini- povući i njega. Šutjeli smo neko kratko vrijeme obojica, zadubljeni u svoje misli. Prekinuh šutnju i rekoh: "Čuj, Borivoje, mi smo dobri prijatelji od dječačkih svojih godina i danas jesmo, premda i jedan i drugi idemo na vjerskom-metafizičkom polju drugim putem.Ono, što ti sada velim, ne kažem ti kao svećenik, već kao čovjek, koji misli i osjeća kao čovjek.Vidiš, za mene nema smisla život,ako nema duhovne sadržine, koju ti -čini mi se- označuješ nekakvim misticizmom. Ali i zdrav razum, razuman misticizam vrhunac je unutarnjeg duhovnog života, koji siže u nadnaravne sfere. Tebi, kao svome davnom dobrom i dragom prijatelju otvaram unutarnjost svoje duše. I ja sam čovjek, i ja sam osjećao i sada osjećam katkada u sebi težnju, želju za ugodnostima tjelesnog života. Ali razum,savjest, srce traže, da nadjača u meni volja za onim višim duhovnim životom, koji je neko predvorje neshvatljivog besmrtnog života, prepunog najsavršenijeg sklada, što me čeka poslije ovog kratkog vijeka, u carstvu Istine, Dobrote, Ljepote, gdje vlada vječna nepomućena sretna ljubav. Toj težnji, da se naime vinem u visine tih ideala - o čijem opstojanju sam apsolutno uvjeren - žrtvovao sam i žrtvujem sve sklonosti, koliko su mi zapreka na putu do tih ideala . Toj sam težnji žrtvovao i prvine svoje idealne svjetovne ljubavi, iako teškim srcem. Na putu prema svijetu onih vječnih savršenih ideala prolazio sam i ja kroz jake oluje, u kojima sam se borio svom svojom moralnom snagom, da zadržim kormilo svoje životne ladje u tom smjeru. Bog zna, što me sve čeka u mojem životu, ali ja sam potpunoma smiren, dok ostajem na tom svom putu. Ad maiora nati sumus, dragi Borivoju! Ja sve to osjećam i doživljavam. U duši tvoje gospodje budi se možda sada težnja, da dodje u svijetle sfere tih vječnih ideala, za koje smo stvoreni i koji jedini mogu da ispune bezdan naše duše, koja teži za vječnom neizmjernom srećom...Oprosti mi Borivoju, ako sam se zaletio ovim svojim razlaganjem koje ti možda dosadjuje."

Borivoj je šutio neko vrijeme, bio je zamišljen, pa reče:"Iskreno ti kažem, dragi Stanko, ja se nisam nikada pobliže dublje bavio tim problemima, iako ih nijesam omalovažavao. Prolazio sam mimo njih. Ja sam po svojem duševnom ustrojstvu -rekao bih- neki realist, pozitivist, uzimam život kako dolazi. Znam, da ti moji nazori ne znače rješenje tih viših životnih problema. Mi moderni ljudi lutamo u labirintu raznih nazora; ideja, a malo tko dodje

do Arijadnine niti, da izadje iz tog labirinta na svijetlo. Ti si jedan od sretnika, koji su riješili za sebe ove nepoznanice u ljudskom životu. Vidim, da školovanom čovjeku današnjice treba mnogo specijalnog studija u tim pitanjima i moralne energije za jasno i sigurno rješenje -u koliko se to može postići - ako već nije zadojen po obiteljskom uzgoju kršćanskim svjetovnim nazorom. I ja, priznajem, osjećam u nekim momentima neku prazninu ovog života, ali nastojim, da tu prazninu, te pukotine popunim onim, što mi daju, donose današnje prilike života, iako vidim, da je takav stav nekako filisterski. Šta ćemo! Velika većina ljudi, a i školovanih djeca smo ambijenta tih struja"...završi nekako resignirano Borivoj i umukne. Bili smo već pred vratima njegova stana. Bio je doskora sat popodne.

Kod objeda smo razgovarali o političkoj situaciji na Balkanu. Kao Slaveni, teško smo osjećali i žalili sukob izmedju Srba i Bugara, koji ih je lišio mnogih lijepih plodova, stečenih u ratu za oslobodjenje ispod turskog jarma. Osudili smo austrijsku protuslavensku politiku, koja je uskraćivala Srbiji pristup k Jadranskom moru i stvarala novu državicu Albaniju, te time prouzročila rat izmedju Srbije i Bugarske. Austrija sama kopa sebi grob.

Oko dva sata najavi se Borivoju njegov medicinski kolega, tršćanski Talijan, a sada liječnik u Trstu. Učio je u Pragu, gdje je stanovao kod svog strica, trgovca južnim voćem. To sám saznao u razgovoru, pošto nas je Borivoj medjusobno upoznao. Vrlo ljubezan i susretljiv je taj gospodin. Specijalizirao se je za tuberkulozne bolesti. Prati -kako sam vidio- pomnjivo politička zbivanja. Doskora je doveo razgovor na polje svjetovnog nazora. On je pristaša agnosticizma, pozitivizma kao i Borivoj. Došli smo na problem determinizma. O pitanju slobodne volje u čovjeku raspravljali smo preko pola sata. Apsolutne i relativne vrednote, savjest, Bog, religija bili su predmet naše živahne debate, koja se kretala uvijek u granicama medjusobnog poštivanja. I Borivoj je posegnuo nekoliko puta u debatu, koja bi se bila još otegnula, da nije oko tri i po sata došla sluškinja, da obavijesti Borivoja, da ga čekaju stranke u predsoblju ordinacije.

Rastali smo se srdačno. Ja sam otišao do Marije, da je zamolim, da preuzme kuhanje i opremanje župnog stana za vrijeme misija, koje se imaju održati u mojoj župi do mjesec dana. Francu, koji je bio zaposlen u podrumu, te je na poziv Marijin došao u kuhinju, predao sam lijepu lulu s nekom količinom boljeg duhana za lulu. Znam, da Franc puši lulu kao veći dio seoskog pučanstva u Sloveniji. I maloj Ziti donio sam čokoladnih bonbona. Marija mi je obećala sporazumno sa svojim mužem, da će doći svojima sa malom Zitom, koju će čuvati njezini, dok bude zaposlena u župnom stanu. Ujedno da želi prisustvovati i svetim misijama, koliko joj bude moguće. Franc, koji se je obradovao donesenoj mu luli, ponudi me mladim slatkim vinom.. Pratio me je i na željezničku stanicu s ko-

je sam krenuo oko šest sati te došao kući u deset.

U svojoj zadnjoj mjesečnoj rekolekciji, održanoj prošlog ponedjeljka, odlučio sam da ću ojačati, produpsti svoju pobožnost prema Nebeskoj Majci, koju štujem od najranijih svojih godina. Pri ruci imam zgodnu knjigu u njemačkom jeziku, po kojoj promatram njezine savršene kreposti i probudjujem želju, da je nasljedujem prema svojim slabim silama, preporučujući se njezinu moćnom zagovoru.

Prvi dan listopada - prošle srijede počeo sam s radom u školi. U osam sati ujutru imao sam sv.Misu sa zazivom Duha Svetoga, na koju su došla sva školska djeca i mnogo odraslih. Iza sv. Mise poveo sam svu djecu u školu, gdje sam im kazao, kada imaju doći u školu pojedina odjeljenja te sam podijelio početnice, čitanke, računice, pisanke, olovke, držala i pera. Zapisao sam, što je tko primio. Kazao sam im, da mi oni, koji mogu, imaju donijeti naznačenu svotu novaca, a siromašnoj djeci da je to darovano. Raspored školskog rada bit će uglavnom kao prošle školske godine. Djeca starija od devet godina, dolazit će na obuku u osam i po sati, a mladja u deset sati. U podne završit će obuka. U utorak popodne od dva do četiri držat ću tečaj za nepismenu odrasliju mušku mladež, a u petak za odrasle djevojčice. Četvrtkom ne ću raditi u školi.

Prekosutra -u utorak- skupit ću grož̌dje, koje daju župljani svome župniku. Preporučio sam župljanima, da dadu malo više kod pobira, jer ću novcem primljenim za dano mi grož̌dje, kupiti lijepe jaslice za crkvu.

Jučer sam primio pismo od Zite. Zdrava je i zadovoljna. Premda je lijepo prošla školske praznike, ipak se je zaželjela, da počme sa školskim radom. Kupila si je neke haljine i izdala veću svotu novaca za školske knjige i koješta drugo, ali svejedno ima još skoro dvije stotine kruna. Prilično toga je primila kao nagradu za svoj ručni rad i za instrukcije. Marija ju je dosta opširno izvjestila o dolasku biskupa, o svečanosti posvete nove crkve, o dijeljenju sv.Potvrde...Ali da bi joj bilo drago kad bih joj i ja pisao o tomu. Želi znati, kako je s mojom školom. Sutra ću pisati Ziti opširnije pismo, jer joj iz svog duljeg pisma od 17.kolovoza nijesam pisao, osim što sam joj poslao razglednicu iz Ljubljane iza završenih svojih duhovnih vježbi.

1. studenog 1913.

Jučer smo počeli obavljati devetnicu u čast Duha Svetoga za što bolji uspjeh sv.misija, koje će početi dne 9.ovog mjeseca. Svakog dana za vrijeme devetnice podsjećaju i zvona za večernjeg andjeoskog pozdrava moje župljane, da se što bolje duhovno priprave za sv.misije. U svojem satu provedenom pred svetohraništem, molim Božanskog Spasitelja, da izlije obilate milosti na ove sv.misije.

Mislim, da svi troškovi za svete misije ne će biti preko dvijestotine kruna. U crkvenoj blagajni imam skoro tisuću kruna.

I ove godine dao je "pobir" groždja preko trideset hektolitara vina i oko sto litara rakije, a za to ćemo primiti oko osam stotina kruna. Za taj novac moći ću nabaviti za Božić lijepe jaslice, koje ću smjestiti u jednu od pobočnih kapela.

Iza svetih misija počet ću se intenzivnije brinuti oko pripreme za zidanje nove školske zgrade u svojoj župi. Već smo sastavili odbor za gradnju nove škole. Gotovo svi župljani zagrijani su za zidanje nove škole, te su pripravni,da u tu svrhu pridonesu sa svoje strane, što više budu mogli. Iza Božića počet ćemo s pripremanjem potrebne gradje. Koncem ovog mjeseca kanim poći u Opatiju do ravnateljstva Družbe sv.Ćirila i Metoda, da isposlujem kakvu novčanu potporu za zidanje naše škole.

17. s t u d e n o g 1913.

Jutros rano odvezao je uz pratnju zvona susjed Mate na svojim priprostim kolima čč.OO.misionare na željezničku stanicu, da se vrate preko Trsta u Zagreb. I ja sam pošao komad puta s njima sjedeći uz Matu. Oprostio sam se s njima srdačno zahvalivši im na trudu, uloženom za duhovnu obnovu moje župe.

Sudeći po mnogim znakovima, misije su uspjele vrlo dobro. Sve, štogod je iole moglo, dolazilo je na propovijedi i na pobožnosti u crkvu u jutro i navečer. Oko četvrtka dalje pristupali su vjernici k svetim sakramentima. Od ranog jutra do deset sati prije podne i od dva sata popodne do kasnijih večernjih sati sjedjeli su oci misionari u ispovjedaonicama. Svete sakramente primilo je preko osam stotina vjernika, od kojih je bilo preko tri stotine susjednih župljana. Starci i bolesnici moje župe, koji nijesu mogli doći u crkvu, primili su svete sakramente u svojim kućama . Ustanovljeno je "Društvo djevojaka za naknadnu sv.pričest" i "Apostolat molitve". Jedan od dvojice isusovaca, koji je dobar pjevač, naučio je mladež pjevati Zlatnu krunicu Presvetog Srca Isusova kao i lijepu melodiju Litanija Presv.Srca Isusova. Naš mladi orguljaš pratio je sve ove melodije skladnim akordima.Oba oca isusovca-stariji ima preko pedeset godina, a mladji se približava četrdesetoj - jesu vrlo dobri propovjednici. Način njihova izražavanja činio je, da su mogli pratiti sa shvaćanjem njihove propovijedi svi vjernici. Oci misionari bili su vrlo zadovoljni s vjernicima moje župe. Za njihovu revnost, djetinju pobožnost i visoki moral imali su mnogo hvale.

Ganutljiv je bio jučerašnji rastanak u crkvi, kada su moji župljani svečano obnovili krsni zavjet. Malo koje oko da se nije orosilo kod oproštajnog govora misionara. Završili smo himnom "Te be Boga hvalimo" pred izloženim Svetootajstvom i papinskim blagoslovom, što su ga dali misionari vjernicima. Na koncu pjevala je

mladež "Do nebesa nek se ori", što je pratila cijela crkva.

Predobri Isuse, Božanski naš Spasitelju, blagoslovi ove Tvoje ovčice, koje si mi povjerio, da ih vodim putem božanske Tvoje nauke i dovedem k Tebi, našem vječnom Pastiru! Blagoslovi i mene, svoga nevrijednog slugu! Pomozi me svojom milošću, da budem dobar pastir te dodjem jednom sa svojim stadom k Tebi u nebo!..........

Uz pomoć ustanovljenih vjerskih društava nadam se, da će još jače procvasti vjerski život u mojoj župi. Nastojat ću uz pomoć Božje milosti, da ne bude vjerski život u župi neki vanjski formalizam, već da duh svete vjere prodre u misli, želje, srce i volju mojih župljana. I u mojoj duši neka plamsa vatra jake ljubavi prema Bogu i bližnjemu, ona ljubav, koju uzdiže sv. Pavao apostol u svojoj poslanici Korinćanima. Ulij, Gospode, takvu ljubav u moju dušu i u duše mojih župljana.

18. studenog 1913.

Danas popodne otišla je Marija kući sa svojom malom kćerkicom. Veoma sam joj zahvalan za njezinu brigu i trud, što je uložila za pripremu hrane i uredjenje stana u župničkoj kući za vrijeme svetih misija. Davao sam joj novčanu nagradu za taj posao, ali ona nije htjela ništa primiti, govoreći da je radila za Božju čast te da je obilno nagradjena duhovnim dobrima, što ih je primila, kako se nada, za vrijeme svetih misija, polazeći propovijedi i druge pobožnosti u crkvi. Jučer i danas uredila mi je uz pomoć svoje majke i sestre Pepice, koje su joj pomagale u ove dane, sav župni stan; oprale i uredile su rublje i oribale podove. Zaista vrijedne i skromne su to duše. Neka ih blagoslovi i nagradi dragi Bog!

U nedjelju imat ćemo sastanak gradjevnog odbora nove škole. Ima mnogo toga, o čemu se imamo dogovoriti.

U vrijeme sv. misija stiglo mi je pismo od Zite. I od mene i od Marije bila je Zita obaviještena, da će se držati ovdje sv. misije od 9. do 16. studenog. Preporučio sam joj, da moli i prikaže Bogu sv. pričest i sv. Mise u što veći duhovni uspjeh sv. misija. Zita mi piše, da će često biti duhom u našoj sredini za vrijeme sv. misija, te da je i ona obavila devetnicu u čast Duhu Svetomu da misije donesu što obilatiji duhovni plod. Moli me, da joj pošaljem pedagoške knjige - koliko ih imam i mogu ih poslati -, koje obradjuju metodički postupak kod vjeronaučne obuke i daju upute za poznavanje dječje duše i njihovo oblikovanje u duhu kršćanskih načela. Inače da je sve dobro, hvala Bogu. - Na koncu moli me, da joj pišem potanje, kako su tekle sv. misije i kakvi su uspjeh imale.

Danas sam joj odgovorio opširnim pismom, koje ću priložiti u omotu dobrih pedagoških knjiga, pisanih od priznatih pedagoških pisaca, njemačkih i talijanskih. Zita se može služiti bez poteško-

ća, kako mi piše i njemačkim knjigama. Opisujem joj tijek i za-
ključak sv.misija, s kojima sam i ja i župljani, a i misionari ve-
oma zadovoljni.Zahvaljujem na njezinoj devetnici za uspjeh sv.mi-
sija. Neka joj plati dragi Bog! Veseli me, da joj je dobro. A i
meni služi zdravlje dobro, te se osjećam zadovoljan, na čemu sve-
mu budi Bogu hvala. Molimo jedno za drugo.

Nastavio sam sa školskim radom, što sam ga bio prekinuo za
vrijeme sv.misija. Budući da je od jučer znatno zahladilo, naloži-
li smo peć u školi.

28. s t u d e n o g 1913.

Jučer sam se vratio iz Opatije pun opravdane nade.Bio sam
kod ravnateljstva Družbe sv.Ćirila i Metoda. Družbin tajnik,gospo-
din srednjih godina, poznati istarski pisac, primio me je vrlo
lijepo. Iznio sam mu svoju osnovu glede gradjenja školske zgrade
uz prikaz nacionalnih i kulturnih prilika ovog kraja. Tajnik se
je sa mnom ljubezno razgovarao te mi je obećao, da će poduprijeti
molbu za novčanu potporu za zidanje predvidjene naše škole na
sjednici Družbinog upravnog odbora, koji se ima doskora sastati.U
pismenoj molbi dosta sam opširno prikazao teške gospodarske i kul-
turne prilike u svojoj župi. Družbin tajnik zanimao se za politi-
čke, kulturne i socijalne prilike sjverozapadne Istre, gdje još
da nije bio. Uputio me je na predsjednika Družbe V.S. koji je i
narodni zastupnik te stanuje u Opatiji. Pošao sam k njemu.Čuo sam
mnogo o tome starijem istarskom borcu za narodna naša prava, ali
ga lično nijesam poznavao. I kod njega naišao sam na susretljivo
shvaćanje svoje osnove. Rodom iz Kastva, svršivši kao svećenik fi-
lozofski fakultet u Pragu, bio je više godina profesor i školski
nadzornik. Putovao je mnogo po Istri, te se i sada lijepo sjeća
mnogih manjih mjesta u Istri, ali moja zabačena župa poznata mu
je samo po imenu. Zabilježio je u svoju bilježnicu podatke o mo-
jem mjestu i o mojoj molbi, te mi je ulio nadu, da će nam moći
Družba dati veću potporu za zidanje naše škole, ali uz neke uvje-
te, koje smatram opravdanima. Saznao sam, da se nalazi u Voloskom
i treći istarski narodni zastupnik (uz drugu dvojicu) Dr.M.L.,ko-
ji inače stanuje u Puli kao odvjetnik. Njega dobro poznam,jer sam
ga često vidjao u Puli te sam se kao bogoslov i lično s njime upo-
znao u nekoj prigodi. Plemenita je to duša, pjesnički nastrojena,
idealist, koji bi se bio možda bolje snašao u svećeničkom zvanju
ili kao profesor, za koja zvanja ima, kako sudim, sva potrebna
svojstva. Popodne sam pošao k njemu odmah iza ručka, koji sam u-
zeo u pristojnoj restauraciji "Maglica". Dr.L. me je rekao bih -
očinski primio, te s velikim zanimanjem pratio moje pripovijeda-
nje o našim prilikama u ovom dijelu Istre, iako su mu prilično do-
bro poznate, kako sam mogao vidjeti. Znao je za tri škole, koje
je otvorila Družba sv. Ćirila i Metoda pred dvije godine u kraju,

gdje je zamrla narodna svijest našeg naroda sasvim, kako se mislilo, ali probudili su moji prijatelji župnici Antun, Franjo i Josip. Preporučio sam ovom našem plemenitom narodnom zastupniku molbu Ministarstvu prosvjete u Beču, da nam se dodijeli što izdašnija potpora za zidanje školske zgrade.

Oko tri sata otišao sam od Dr.L. zadovoljan u svojoj duši i pošao do župnika-dekana u Voloskom, kojeg sam bio upoznao na sastanku Tiskovnog društva u Pazinu. Primio me je vrlo gostoljubivo. Obećao mi je, da će se i on, koji je odbornik u upravi Družbe,zauzeti za našu stvar. Malo zatim došao je k njemu katehet-profesor niže realne gimnazije u Voloskom-Opatiji, koji je bio godinu dana preda mnom u sjemeništu. Obojica smo se razveselili ovome susretu, jer se nijesmo vidjeli nekoliko godina. Kada smo otišli od župnika, pozvao me je, da budem te večeri njegov gost te da mogu kod njega i spavati. Prihvatio sam tu prijateljsku ponudu.

Prije večeri pošli smo po njegovoj želji tramvajem iz Voloskog u Opatiju u neku vrlo lijepu kavanu, koja nosi ime velikog njemačkog komponista Wagnera. Tu me je poveo k stolu, kod kojega je bilo više gospode, te me je upoznao sa svojim znancima.Bio je kod stola ravnatelj gimnazije. Dalmatinac, markantna ličnost,profesor matematike i fizike. Iako je bio odjeven u crno gradjansko odijelo, slutio sam, da je svećenik, što mi je kasnije prijatelj potvrdio. Bila su još dva profesora, oba neženje, jedan iz istočne Istre, klasični filolog, a drugi slavist. Jedva smo zauzeli mjesto kod stola, kada pristupi k nama mlad advokat,čije mi je ime bilo već otprije poznato. Bio je vatreni istarski narodnjak i sposoban odvjetnik. Raspravljelo se o balkanskim aktuelnim problemima. Glavnu riječ vodio je mladi advokat, temperamentno, a katkada i previše autoritativno, kako mi se je činilo.

Prije sedam sati ostavili smo kavanu nas dvojica. Uz put je kupio moj gostoprimac u trgovini delikatese neke stvari, da popuni večeru, kako reče. Njegov stan nalazi se u lijepoj većoj vili, u kojoj ima šest stanara, kako sam saznao. Prijatelju vodi kućanstvo više godina njegova mlada sestra, koja je prema dobivenom dojmu vrlo bistra, mlada djevojka, a uz to dobra i vješta gazdarica, što mi je spomenuo po putu do kuće moj prijatelj, a što sam donekle za kratkog boravka kod prijatelja i sam vidio. Sretan svećenik, koji ima uza se vrijednu čestitu sestru!Večerali smo u kuhinji, koja je sjala od čistoće. S dopunom, što ju je donio prijatelj iz trgovine delikatesa, bila je večera vrlo dobra i dostatna za sve troje. Njegova sestra donijela je iz bližnje gostione litru dobra bijelog vina. Imali smo kolača,što im je bilo ostalo od objeda, sira i voće. Završili smo crnom kavom uz koju smo obojica pušili dobre cigare, koje je prijatelj donio iz svoje sobe. Tek nešto prije jedanaest sati pošli smo na počinak. Prijateljeva sestra, koja je pošla nešto ranije na počinak, priredila mi je ležaj na verandi koja se nalazi uz prijateljevu

sobu. Skup je stan koji se sastoji iz dvije lijepe sobe i nuz-prostorije; mjesečna stanarina iznosi sedamdeset i pet kruna.Kada sam opisao svome prijatelju svoju župu, čije mu je ime jedva poznato uz apoziciju, da je to najgora župa u biskupiji, reče mi, da ga je moj premještaj iznenadio te da me je žalio. Saznao je već prošle godine, da sam položio rigoroze za doktorat.S velikim zanimanjem pratio je moje pripovijedanje o gradjenju privremene škole i o radu u njoj, kao i o zidanju nove crkve. Sjetio sam se, da je i on bio poslao dvadeset kruna za našu crkvu te mu sada lijepo zahvalih. Zamolio me je, ako tim nije indiskretan, da mu opišem svoj pustinjački život, o kojem da mu je nedavno govorio župnik Antun, koji je bio u Opatiji zbog Družbenih škola u sjeverozapadnoj Istri. Udovoljio sam njegovoj želji. "Vidiš"reče prijatelj, ja ti zavidjam Tvoj mukotrpni požrtvovni život, jer je ispunjen radom na Božju čast i spas duša. Vjeruj mi, da se katkada sam sebe stidim, da u tim svojim najljepšim godinama, u kojima bih mogao mnogo više uraditi na dušobrižničkom polju, provodim ovdje u krasnoj Opatiji život bez one prave idealne svećeničke djelatnosti. Znam,da je katehetska služba veoma važna za odgoj kršćanskih naraštaja, ali ja imam u školi samo oko sto dvadeset učenika.Uz vjeronauk poučavam i neke druge predmete. Svega imam školskog rada petnaest sati u tjednu.To je premalo.Treba da se prihvatim još kakvadrugog posla na polju svećeničkog zvanja. Ako toga ne bude, ili ako se gimnazija ne proširi u potpunu, zatražit ću kakovu veću župu. Pred dvije godine položio sam župnički ispit. U meni je oslabila napast, da zavidjam kojemu bratu svećeniku, koji ima ljepši i ugodniji položaj u svojoj svećeničkoj službi, nego što ga imam ja na svojoj siromašnoj zabitnoj župi...

U jutro smo ustali rano, jer moj prijatelj misi redovito u crkvi sv.Jakova u šest i po sati, da može stići na vrijeme u školu. Krenuli smo od kuće malo poslije šest sati, pošto sam se oprostio od sestre svoga prijatelja i zahvalio na ljubaznom gostoprimstvu. Do crkve smo pješačili desetak časaka. U sakristiji smo našli opatijskog ekspozita, starijeg visokog gospodina, koji se je spremao da podje u ispovijedaonicu. Prijatelj me predstavi ekspozitu, Monsignoru, koga zamolih za dopuštenje da služim sv.Misu u njegovoj crkvi. Vrlo uljudni i otmjeni Monsignor reče crkovnjaku, da mi spremi potrebno za čitanje sv.Mise na pobočnom oltaru, jer na glavnom oltaru služi redovito moj prijatelj, koji i dijeli sv.pričest usred svoje sv.Mise. Iza zahvalnih misnih molitava ostavismo zajedno crkvu. Prijatelju sam već navečer bio preporučio, da nam ide na ruku koliko može, da dobijemo što prije i što veću novčanu potporu za zidanje nove škole. Sada ga opet na to podsjetih, zahvalih mu srdačno na prijateljskom gostoprimstvu te podjoh u bližnju kavanu, da popijem kavu, budući da sam imao doskora krenuti tramvajem do željezničke stanice Matu-

lji i zatim prema Trstu odakle sam krenuo uskotračnom željeznicom pod večer. Priviknuo sam se svome samostanskome životu u ovom zabitnom selu. Premda sam vidio ovih dana ljepotu Opatije i njezine okoline te iskusio konfort što ga daje ovakvo jedno mjesto, svejedno se ovdje osjećam zadovoljnim. Pred četiri godine ne bih bio rekao, da ću se ovdje tako snaći. Sve to više vidim, da rad u službi ljubavi prema Bogu i bližnjemu donosi duši tiho zadovoljstvo, pravu sreću, koju svijet ne može dati.

29. studenog 1913.

Prošlog sam četvrtka bio u Piranu, da obavim svoju mjesečnu ispovijed. Kupio sam veću količinu ruskog čaja za zimu. Osladjeni ruski čaj s limunovim sokom uz šaku oraha ili badema i komad kruha često mi je prijatna večera u hladnijim danima. Već ložim štednjak u kuhinji, gdje sada i najviše boravim.

Iz Pirana pošao sam u Portorož poslije jedanaest sati. Gospodja Božena, koju je pratio mali Jan, ljubezno me je primila. I mali Jan pruži mi ručicu. Digoh ga u svoje naručje. Kako i druge pute i sada me poljubi. Uzvratih mu srdačnim poljupcem u čelo te rekoh: "Jesi li mi ozdravio moj mali Jane?" Gospodja Božena reče: "Sada je zdrav kao riba." Već preko pola godine nismo se vidjeli, gospodine doktore", reče gospodja Božena, kada posjedasmo. "Vrlo mi je žao, da nijesam bila kod kuće, kada ste bili kod nas zadnji put." Zatim mi reče, da će mi vratiti knjige, koje sam joj bio posudio. Sve je pročitala i sama naručila nekoje kod knjižare Herder u Beču, te ih sada čita. Borivoj, koga bi rado zainteresirala za ova važna, vitalna pitanja, ne gleda na sve to rado, kako joj se čini. Ali svejedno pokazuje više zanimanja nego prije za te metafizičke probleme. Spomene dalje da se divi, jedinstvenoj idejnoj zgradi vjerskih dogmi katoličke Crkve, što je imponiralo i njemačkom slobodoumnom pjesniku Heineu. Uzvišen je moralni zakon, kako ga tumači katolička Crkva, samo čini joj se, -iskrena hoće da bude- da su neki zahtjevi toga morala previsoki za ljudsku narav. Kako razabire iz naručenih knjiga katoličkih pisaca, katolička moralka osudjuje oštro, bezkompromisno moderno shvaćanje braka. Ne može se pak oteti dojmu, da je sve to dosljedno, logično prema postavljenim tezama, dogmama. Nedavno je čitala knjige, koje je napisao Ruville sveučilišni profesor povijesti, koji je prešo s protestantizma na katoličku vjeru: "Zurück zur katholischen Kirche" i "Das Zeichen des echten Ringes." Duboki dojam je na nju učinio i roman "En route" francuskog pisca Haysmansa. Pitala me je, da li su mi poznate te knjige. Odgovorih joj, da sam Ruvilleove knjige naručio odmah kad su izašle, a Huysmansovi romani da su mi poznati samo po kritičnom prikazivanju u nekom časopisu. Rekoh, da se sjećam, da pisac romana "En route" prikazuje pod imenom glavnog junaka tog romana svoj povra-

tak k Bogu. U daljnjem pretresanju tih problema reče gospodja Božena, da se može sada uživjeti u onaj moj vjerski moralni mentalitet, koji joj se je činio prije odviše intolerantnim, strogim, skučenim, zastarjelim, a i nemogućim. I ona bi rado došla u te svijetle sfere divne harmonije, ali da ne zna još pravog puta, te joj se poteškoće na putu do tih ideala čine nesavladive. "Molite gospodjo, molite! Bez Božje milosti ne može se doći do jake, žive vjere, koja sve svladava. Dragi pak Bog dijeli svoju milost svima, koji ga za to ponizno i ustrajno mole."

Brzo nam je prošlo vrijeme u tom razgovoru. Već prije objeda završio je Borivoj svoj posao. Gospodja je bila u kuhinji, a ja sam čavrljao sa malim Janom, koji je bio neumoran u pitanjima. Borivoj se je razveselio mojem posjetu. Kod objeda govorili smo isprva o bolesti i ozdravljenju malog Jana, a doskora smo prešli na gradnju nove škole u mojoj župi, o čemu je pripovijedala Marija gospodji Boženi, te su se sada oboje za to zanimali. Iznio sam im svoju osnovu glede zidanja i financiranja nove školske zgrade. Pripovijedao sam im o svome putu u Opatiju i o svojoj velikoj nadi u novčanu pripomoć, koja nam je dana u izgled. Borivoj mi obeća, da će se obratiti njemu poznatom ravnatelju nekog jačeg novčanog zavoda, da nam se podijeli kakva novčana potpora za našu školu.

U tri sata oprostih se od svojih ljubeznih gostoprimaca, da se uputim do Marijine kuće. Gospodja Božena preda mi knjige, koje sam joj bio isposudio. Oboje izraziše želju, da ih češće posjetim.

Kod Marijine obitelji bio sam kao uvijek primljen veoma srdačno. Imao sam i lijepu čokoladu za malu Zitu. Ponudili su me dobrim sirom i mladim vinom. U ugodnom razgovoru protekla su za čas ona tri sata prije mog odlaska na željezničku stanicu.

Kući sam stigao u deset sati. Naložio sam vatru u štednjaku, jer mi je bilo hladno. Skuhao sam čaj, koji sam pio uz kruh i stučene orahe, što mi veoma prija.

30. s t u d e n o g 1913.

U posebnoj bilježnici pratim svoj duhovni život iza zadnjih duhovnih vježbi. Unosim svoje napredovanje i nazadovanje na putu onog idealnog svećeničkog života, za koji sam se odlučio u duhovnim vježbama u Rajhenburgu pred godinu dana, te na zadnjim duhovnim vježbama u Ljubljani obnovio tadanje svoje odluke. U svakoj mjesečnoj rekolekciji nastojim, da što temeljitije ispitam svoju savjest i što bolje učvrstim svoje stvorene odluke. Tako sam i danas proveo dan u molitvi i razmatranju, ponajviše u crkvi pred svetohraništem. Čini mi se, da moj duhovni uspon ide teže i sporije, nego što sam mislio. Militia est vita hominis super terram. Dragi Bože, jačaj me svojom milošću na putu do Tebe!

23. p r o s i n c a 1913.

Prekosutra je Božić, treći u mojoj osamljenosti. Danas sam primio od Zite čestitke k božićnim blagdanima, a i ja sam poslao njoj svoje čestitke već prošle subote. Pred osam dana bio sam primio od Zite odulje pismo, u kojem mi zahvaljuje na čestitci k njezinu rodjendanu i imendanu. U tom pismu opisuje mi svečanu akademiju, koja se je držala u njihovu zavodu na blagdan Bezgrešna Začeća Bl.Dj.Marije. Piše mi, da je imala taj dan kao predsjednica Marijine kongregacije prigodno predavanje. Sudjelovala da je i u nekim drugim točkama ove priredbe. Sve svoje uspjehe prenijela je kao dar Nebeskoj Majci, da joj isprosi od Boga milost, da ustraje uvijek na putu kršćanskih kreposti, osobito u sv.čistoći i poniznosti, koje su Bogu i Njoj tako mile. Zahvalila je Bogu na velikom uspjehu sv.misija, o kojima ju je izvijestila i Marija vrlo opširno. Odgovorila je Mariji i pohvalila ju je zbog njezine požrtvovne pomoći u župničkom stanu za vrijeme sv.misija. Dva dana nakon primitka tog Zitina pisma odgovorio sam joj i čestitao na njezinu lijepom i uspješnom radu u školi i izvan škole, o čemu me je izvjestila časna sestra predstojnica zavoda. Neka samo tako dalje stupa uz pomoć Božje milosti putem kršćanskih vječnih ideala. Meni sve to donosi mnogo pravih radosti. Preporučujem joj se u molitve, kao što se i ja sjećam njezinih duhovnih potreba u svojim molitvama i kod sv.Mise.

Prošle subote primio sam pismo od ravnateljstva Družbe sv. Ćirila i Metoda, da je odborska sjednica zaključila, da nam se daje potpora za zidanje nove škole u iznosu od četiri hiljade kruna, ali da će Družba biti i suvlasnik te školske zgrade. Iz Pule sam takodjer primio pismo od narodnog zastupnika Dra. Matka Laginje, da će naša molba za potporu, predana Ministarstvu prosvjete biti doskora rješena i to povoljno, kako se on nada. Obećano mu je, da će nam se dodijeliti tri tisuće kruna preko Namjesništva u Trstu, koje će imati da izvijesti o savjesnoj upotrebi dane potpore. Tako da mu je kazao neki referent kod Ministarstva prosvjete, koji je već dao prijedlog u tom pitanju.

Čim sam se vratio iz Opatije, obratio sam se na veće novčane zavode u Hrvatskoj za potporu za našu školu. Dosele smo primili četiri stotine i pedeset kruna. Nadam se, da će stići još koji prinos. Sa skoro osam hiljada kruna i uz pripomoć naroda u gradji i radnoj snazi, držim, da ćemo moći sagraditi lijepu školsku zgradu s jednom učionom i sa stanom za učiteljsku silu. Gradilište za školu već je nadjeno. Moj susjed Mate ima nedaleko od crkve komad neplodne zemlje, čija površina iznosi oko tisuću i po četvornih metara. On odstupa tu neplodnu rudinu badava za zidanje naše škole. Zidanje je na tome tlu, na kojem tvrda kamenita pješčana formacija siže do same površine olakšano, jer ne će gotovo ni trebati kopati i zidati temelje školske zgrade. Neort

za školu izradio nam je neki slovenski graditelj u Trstu na preporuku moga prijatelja Antuna vrlo lijepo i besplatno. Nedavno smo kupili osam hiljada kilograma živog vapna i odmah ga gasili. Vapno stoji dvije stotine i dvadeset kruna.

Pred par dana stigle su iz Tirola jaslice. Stoje nešto preko osam stotina kruna. Vrlo su lijepo izradjene. Već smo ih složili u kapelu presv.Srca Isusova. Od vreća, natopljenih ljepilom i posutim finim pijeskom od tučenog kamena, načinio sam zgodnu pozadinu. Mahovina, bršljan, smrekve, sve je to pripomoglo, da jaslice imaju naravniji izgled. Kod toga posla pomogli su mi neki spretniji odrasliji dječaci. Ove lijepe jaslice bit će ugodno iznenadjenje za sve župljane, a osobito za djecu. Mislim, da bih za naredni Uskrs u toj istoj kapeli uredio i Božji grob. Oltar u kapeli, za to je vrlo podesan, jer ima oblik stola. Ispod oltarne ploče načinio bih imitaciju stijena kamenoga groba,u koji bih položio kip tijela Isusova, izradjen od tvrtke, koja je izradila oltar i kipove u našoj crkvi. Crkvena blagajna moći će podmiriti te troškove.

S i l v e s t r o v o 1913.

Danas, zadnji dan godine, proveo sam u tišini samotnog župničkog stana i pred svetohraništem polumračne crkve, koja je kroz svoje obojene prozore, primala malo svijetla, jer je od jučer nebo pokriveno gustim oblacima, što obećavaju kišu ili snijeg.

Cijeli današnji dan posvetio sam molitvi, razmatranju, ispitivanju svoje savjesti.Pred sudištem moje savjesti obredao se je moj život cijele prošle godine. Kao mjerilo, po kojem sam sudio svoje misli, težnje, nakane, riječi i djela,bile su uz Božje zapovijedi i moje odluke, stvorene na duhovnim vježbama u Rajhenburgu. Daleko sam od onog savršenstva, po kojem bih se imao potpunoma odreći samoga sebe, da ne tražim nigdje sebe, svoje ugodnosti , već svuda i uvijek Božju slavu i spas besmrtnih duša. U razne moje čine, koji se čine dobri, uvuče se često sebičnost, slavičnost, oholost. Ni senzualnost ne mogu da sasvim ugušim.Ona mi zamagli, a da gotovo ne opazim rad, koji bih rado prikazao Bogu u čistoj kristalnoj posudi. Želim biti čist duh u puti, ali to nisam. Moj učiteljski rad u školi medju djevojkama u analfa - betskom tečaju, dušobrižničko vodjenje Društva djevojaka razne su prigode, u kojima ulazi u moju dušu, u moje biće, iako rijetko, nešto neskladno, osjetilno, što sve biva protiv moje volje. I lik daleke Zite, a i Vlaste, pojavi se katkada ne-pozvan na poprištu moje fantazije sa svim onim okolnostima, prizorima,koji su prouzročili mojoj duši tako teške borbe. Biva to samo katkada u danima duševne depresije, te je sve to negdje daleko, blijedo, nejasno...Te napasti unose u moju dušu neki nemir, disonancu u akorde, kojim bih rado da titra, da pjeva moja duša pjesan djeti-

nje, nepomućene, čiste ljubavi, odane predanosti dragome Bogu.. Možda odviše tražim od svoje slabe ljudske naravi, sklone na zlo. Danas sam s većim razumijevanjem i dubljim osjećajem razmatrao ono, što piše auktor zlatne knjižice "Nasljeduj Krista" u četrdeset i osmom poglavlju treće knjige.

O dobri Bože, pomozi me svojom milosti, koja neka mi rasvijetli um i ojača volju, da spremno stupam putem, koji vodi k Tebi, u vječnu domovinu, gdje nam je naš Božanski Spasitelj pripravio stanove...Čuvaj me,Bože, od samoobmane! Drži me, da ne posrnem! Kao što dijete predaje svoju ručicu majci, da ga ona drži i vodi, tako se predajem i ja Tvome vodstvu. Odlučujem čvrsto,da ću uz pomoć Božje milosti nastojati dalje svom snagom, da se uspnem što više stepenicama svećeničke savršenosti. Dao Bog, da mi bude dogodine mirnija savjest glede mog duhovnog napretka......

Božićne blagdane proveo sam lijepo i dobro, hvala Bogu.Izmorio sam se nešto na Badnjak, kada sam po kiši i blatu blagoslivljao kuće po svojoj župi. Imao sam čizme i nepromočivi kišni kaput te stoga nijesam pokisnuo. Žao mi je bilo barbe Zvane , te sam ga više puta sažalio, ali on mi reče, da mu ne smeta ni kiša ni blato. Imao je na sebi debelo odijelo od domaćeg sukna,čvrste cipele i velik kišobran štitio ga je od kiše. Čašica rakije,reče barba Zvane, čuva čovjeka od prehlade, iako prokisne. Tih čašica rakije popio je barba Zvane veći broj: ta nudili su nas gotovo u svakoj kući rakijom, ali meni rakija ne ide. Na Božić nije kišilo, iako je bilo oblačno.

Lijepih jaslica, postavljenih u kapeli, nijesu se mogla dosta nagledati djeca, sve je u njima bilo predmet potankog opažanja. A i odrasle privlačile su te lijepe jaslice.

Prošle nedjelje priredio sam djeci kao i lanjske godine božićno drvce, te svakome djetetu dao po dvije naranče, nešto datulja, lešnjaka, oraha, badema i slatkiša u papirnatoj vrećici,na kojoj je bilo napisano ime pojedinog djeteta. Izdao sam za to oko šezdeset kruna. Pokrio sam taj izdatak novcem, što sam ga primio na Dušni dan kod blagoslivljanja grobova i od polovice jaja primljenih na Badnjak prigodom blagoslivljanja kuća. Luca je prodala u Piranu tri stotine jaja (od kojih je polovica bila moja), za osamnaest kruna. Kupila je za to zimsku haljinu sebi i Pepici, koja je pošla s njome. Kupio sam dvadeset kilograma naranača po pedeset i šest para kilogram, četiri kilograma datulja,pet kilograma slatkog peciva i četiri kilograma drugih slatkiša.Na sreću je pošla u Piran Matina već odrasla kći, koja je imala takodjer da za sebe kupi nešto odijela. Dogovoreno je bilo, da će i ona pomoći Luci i Pepici donijeti mi ove stvari kući. Kada smo kupili one i ja nakanjene stvari, pošle su njih tri do Marije, a ja sam otišao u franjevački samostan, da obavim svoju ispovijed.Oko podne našli smo se na željezničkoj stanici u Portorožama. Došla je i Marija. U četiri sata popodne bili smo kod kuće.

Zita mi je čestitala božićne blagdane, kao što sam i ja njoj. K Novoj godini poslali su mi čestitke Borivoj i njegova gospodja. Odmah sam im sa zahvalnošću uzvratio.

Danas pod večer držao sam - po prvi put na ovaj dan - večernju s propovijedi i zahvalnom himnom "Tebe Boga hvalimo". Naroda je bilo skoro kao nedjeljom. Oblačno je, ali ne kiši.

1. v e l j a č e 1914.

U mjesecu siječnju pritisla je oštra zima poslije sv. Triju kraljeva. I snijega je palo u tri navrata vrlo mnogo, te je sada zemlja pokrivena debelim bijelim plaštom. Polazak je škole po toj zimi mnogo slabiji; osobito mala djeca izostaju često. U tečaju za odraslu mladež malo tko izostane. Sada imam u tom tečaju preko četrdeset odraslih dječaka i mladića, a ima i sedam mladih muževa medju njima. Tečaj za ženske analfabete broji osamnaest djevojki. Svi su vrlo marljivi, osobito djevojke. Veći broj u jednom i drugom tečaju zna već dosta glatko čitati i čitljivo pisati. Skoro svi su nabavili molitvenike "Oče budi vol a Tvoja". Na moj naslov dolazi trideset primjeraka "Glasnika Presv. Srca Isusova" i dvadeset komada lista "Pučki prijatelj", koji se štampa u Pazinu. Naručio sam za desetoricu svojih župljana knjige Društva sv. Jeronima uz trideset komada "Danica", što sam sve raspačao medju narod. Iz zgodnih knjiga koje sam našao na tavanu, i iz svojih nekojih knjiga uredio sam malu župnu knjižnicu, koju kanim pomalo popuniti korisnim, poučnim i zabavnim knjigama. Znanjem, poukom, kršćanskim odgojem naroda unapredjuje se prava kultura i materijalno blagostanje naroda. Znam, da to ide polagano te da treba na tom putu mnogo ustrpljivosti. Poslije Nove godine počeo sam nedjeljom poslije večernje - koja svršava u tri sata - držati predavanje u školi i to jedne nedjelje za muškarce, a druge za ženski svijet. Predmet predavanja uzimam iz gospodarskog područja, iz povijesti, higijene. Držat ću i po koje političko predavanje, ali ću se čuvati da ne bih raspirio političke strasti. Dolazak je na predavanja veći, nego sam očekivao. Nastojim, da se kroz tjedan dobro spremim za predavanje, da bude sočno, shvatljivo i zanimljivo. Predavanje traje obično jedan sat, a zatim odgovaram na postavljena pitanja.

Vrlo lijepo i ugodno prolaze mi duge zimske večeri u toploj kuhinji, gdje čitam, radim, katkada i do jedanaest sati. Naknadno čitam članke u časopisima "Hrvatska straža", Stimmen aus Maria Laach", "Zeitschrift für katholische Theologie", "Quartalschrift", što nisam bio dospio, da pročitam, kada sam bio odviše zaposlen. Naručio sam i neka djela, koja se preporučuju u recenzijama, što ih donose te revije. Usporedno osvježujem i svoje teološko znanje po udžbenicima, koje sam upotrebljavao za vrijeme svojih bogoslovskih studija. Nabavio sam veći broj talijanskih djela, koja

se preporučuju u časopisu "Civilta-cattolica", jer su talijanske knjige mnogo jeftinije od njemačkih. Većinom su to prijevodi djela francuskih pisaca, a i teološka djela u latinskom jeziku.

Ovih mi je dana pisao gimnazijski katehet u Opatiji, da je u nekoj prigodi pripovijedao uredniku velikog zagrebačkog dnevnika o našoj narodnoj borbi u Istri, o poteškoćama kod otvaranja našem narodu toliko potrebnih osnovnih škola, te da je preporučio tome uredniku, da sve to iznese u svome dnevniku i preporuči, da se i materijalno pomogne kod zidanja školskih zgrada u Istri. Spomenuo mu je i moj slučaj. Taj gospodin da mu je susretljivo obećao, da će o tome napisati članak, te da je pribilježio glavne podatke. Malo iza toga je izišao lijep i opširan članak o našem školstvu u Istri. Bio je i apel Hrvatima, da pomognu naš narod u Istri što izdašnije kod podizanja osnovnih škola novčanim prinosima.

Tek što okopni snijeg prikupit ćemo gradju za zidanje nove škole. I nacrt za novu školu već je odobren. Ovih ću dana poći do zidarskog majstora koji je gradio crkvu, da preuzme i gradjenje škole. I sa stolarom dogovorit ću se glede stolarskih radova u novoj školi. Nadam se, da ćemo početi zidanjem naše škole u drugoj polovici travnja, iza Bijele nedjelje.

Prekjučer sam bio u Piranu i Portorožu. Borivoj i njegova gospodja otputovali su - kako mi je kazala njihova sluškinja-dva dana prije toga u Pulu, jer je Borivojev otac na umoru. Uzeli su sa sobom i maloga Jana. Otišao sam odmah na željezničku stanicu, da se ranije vratim kući. Nisam dospio, da se javim Mariji.

Jučer sam proveo dan u molitvi i razmatranju te nastojao, da što bolje upoznam i ocjenim svoj rad sa stanovišta svog duhovnog života. Ovaj intenzivniji dugi večernji studij čini mi se, da vrlo povoljno utječe na moj duhovni život. Duh moj manje osjeća balast ovog smrtnog tijela, što se više vine duša u jasne skladne atmosfere nebeskih ideala, apsolutne Istine, neizmjerne Dobrote, najsavršenije Ljepote. O kako si malena, zemljo, kada promatram nebo, kako si kratak zemaljski živote kada te usporedim s vječnim životom, kako ste ništetne-pače odurne zemaljske slasti-koliko se protivite Božjim zakonima-kada razmatram riječi sv. Pavla: Oko nije vidjelo, uho nije čulo, a srce čovječje nije došlo do onoga što je Bog pripravio onima, koji Ga ljube... Lakše je svladati neuredne sklonosti, odreći se samoga sebe u intenzivnom promatranju ovog zemaljskog života sub specie aeternitatis.

2. o ž u j k a 1914.

Jučer je bila prva nedjelja u korizmi. Kao i prošle godine, držim i sada u korizmi svakog dana, po jedan sat vjeronauka u svakom školskom odjeljenju. Na Mali Vazam, ako Bog da, imat ću prvu sv. pričest svoje djece. Nadam se, da ću ove godine moći pro-

vesti u potpunom opsegu papinu naredbu glede dobi djece za prvu sv.pričest. I česta sv.pričest pače i svagdanja, kod nekojih pobožnih duša nije ništa neobično iza prošlih sv.misija. Osobito medju djevojkama ima vrlo pobožnih čistih duša, koje često stupaju k stolu Gospodnjem. Već su se tri djevojke javile za redovnički život, otkada sam održao za Društvo djevojaka niz propovijedi o ljepoti i uzvišenosti djevičanstva u redovničkom životu. Sve tri djevojke, od kojih ni jedna nije dovršila dvadesetu godinu, uputio sam u redovničke kuće, i to jednu u samostan Notre- Dame de Sion u Trst, a druge dvije u samostan čč.ss.sv.Vinka u Zagreb. Čini se, da će se još koja djevojka prijaviti za redovnički život. Dosad nije znano, da je koja djevojka pošla iz ove župe u samostan. Svećenička i redovnička zvanja velika su blagodat za župu. Rado bih i nekoje bistre i pobožne dječake spremio za daljnje nauke, u prvom redu one, kod kojih vidim znakove svećeničkog zvanja. Velika je šteta, što nemamo zavoda, u kojem bi se mogli smjestiti takvi dobri dječaci. Sada se gradi veliki konvikt u Pazinu. Po nacrtu bit će to velika zgrada, koja će moći primiti dvije stotine učenika. Za spremanje tih učenika bit će mi nezgodno, što bih ovoga ljeta imao po želji svoga natpastira preuzeti upravu druge župe. Iako otidjem iz ove župe, vodit ću računa o trojici vrlo vrijednih i nadarenih dječaka, koji su svi iz brojnih, ali i siromašnih obitelji. Kada bude Zita svršila učiteljsku školu moći ću i ja pridonijeti za njihovo uzdržavanje u školi, iako ću u većoj župi, u koju bih imao poći, morati urediti kućanstvo, uz pomoć ženske sile, jer ovakav samotni život ne bi bio zgodan u većoj župi. Nastojat ću, da nadjem kao kućanicu koju stariju vrijednu i pobožnu osobu. Sretni oni svećenici, kojima vodi kućanstvo dobra majka, kao što je bila moja pokojna majka, ili čestita, smirena, pobožna sestra!

Pitanje nove školske zgrade razvija se, hvala Bogu, veoma povoljno. Dosad sam primio preko osam hiljada kruna i to od Družbe sv.Ćirila i Metoda četiri hiljade, od Ministarstva prosvjete tri hiljade, a od raznih novčanih zavoda kao prinos za zidanje škole hiljadu i četiri stotine kruna. Pred nekoliko dana pogodio sam se sa zidarskim majstorom, da preuzme zidanje naše škole. On će primiti tri krune po svakom četvrtom metru zida, računajući po vanjskoj mjeri zida. Zidovi imaju biti dobro gradjeni, žbukani glatko izvana i iznutra, lijepo okrečeni. Za postavljanje krova računao je dvije krune po četvornom metru. Zidarski majstor nalazi i plaća zidare, a mi dajemo pomoćnu snagu kao i svu potrebitu gradju. Po mojem računu ne ću utrošiti od primljenog novca za samu zgradu niti osam hiljada kruna. Ostatkom nabavit ćemo školske klupe, ormar za učila i stol. Školska zgrada je izvana duga četrnaest, široka osam, a visoka sedam metara. Lijep i zgodan bit će stan za učiteljsku silu. Uz školsku zgradu bit će igralište za djecu i mali vrt za učitelja. Zidarski majstor drži, da će škol-

ska zgrada biti dovršena u tri mjeseca, ako bude povoljno vrijeme.

Pred tri tjedna primio sam osmrtnicu Borivojeva oca. Izrazio sam gospodji Vandi, Borivoju, gospodjama Vlasti i Dubravki pismeno svoje saučešće. Pokojnik je bio čovjek plemenita srca, povučen, ali i poduzetan. U sv. Misi preporučio sam njegovu dušu Božjem milosrdju. Iako je bio član nekatoličke Crkve, nadam se, da je pripadao nevidljivoj Crkvi, Božjoj zajednici, u koju ulaze svi ljudi dobre volje, koji žive po svojoj savjesti, te nijesu svojom krivnjom izvan vidljive prave katoličke Crkve.

I Zita mi se javila polovicom veljače. Odličnim uspjehom završila je prvo polugodište. U svim predmetima ima ocjenu "odličan". Radosnim sam joj srcem čestitao. Prema njezinoj želji obavijestio sam je, kako kreće pitanje zidanja nove škole.

31. ožujka 1914.

Prekjučer je bila nedjelja muke. Do tri tjedna počet ćemo, ako Bog da, zidati novu školu. U to vrijeme primio sam još sedam stotina kruna za našu školu s raznih strana, najviše od novčanih zavoda. Kod toga imam da zahvalim prijatelju profesoru u Opatiji, koji je bio poslao adrese nekojih, kojima bih se mogao obratiti za potporu, a i sam je negdje posredovao, da nam je dana potpora za našu školu. Svima sam darovateljima u ime našeg odbora lijepo zahvalio; isto tako i svojem prijatelju.

Gradja za školu, kamenje, pijesak i vapno, kao i grede, sve je pripravno. Daske su pod drvarnicom u dvorištu župnog stana. Jedan dio dasaka odvezen je stolaru, da izradi vrata, prozore i školske klupe.

S uspjehom u školi i s vjerskom poukom dosta sam zadovoljan, jer se djeca i ja dobro razumijemo. Ona polaze marljivo školu, koliko nijesu zapriječena, a u njoj su mirna i poslušna.

Danas sam imao neku malu nezgodu u školi. Pred više godina ostao je jedan ovdješnji župljanin nakon dovršene vojničke službe u Trstu kao radnik te se je ondje i oženio. Nedavno mu je umrla žena. Doskora je našao drugu ženu, a svoje jedino dijete od prve žene dao je amo svojim roditeljima. Dijete ima skoro jedanaest godina. Dječak, čija je majka bila Slovenka, polazio je u Trstu slovensku školu kod sv. Jakova. Kako čujem, otac mu je odan piću, te se je vrlo malo brinuo za obitelj, tako da je njegova žena morala raditi po kućama, da prehrani obitelj. Imali su -kako mi je rečeno- troje djece, ali dvoje je već zarana umrlo. Sadašnja žena je Talijanka, kako mi kažu. Danas su mi poslali toga dječaka u školu u viši odio. U Trstu je polazio četvrti razred kao ponavljač. Njegova baka pokazala mi je njegovu svjedodžbu, koju je donijela sa sobom, kad je dovela unuka ovamo iz Trsta. Vidio sam odmah, da je dječak neodgojen. U vrijeme obuke

vladao se je nedolično, te je čak potegnuo rukom nekoju djecu oko sebe, premda sam ga nekoliko puta ukorio. Pred njim je sjedio dječak stariji od njega, dobar i bistar. Taj se okrenuo i opomenuo ga, pa je taj prešao u napadaj i to podmuklo, pod klupom, ali je pritom nastradao. Odrasliji dječak imao je na svome pasu pričvršćen kosijer - kako to običavaju nositi ovdje muškarci -da ga imaju pri ruci kod svojih poslova. Kada je neodgojeni dječak udario svoga protivnika šakom ispod klupe, zadade mu oštrice kosijera ljutu duboku ranu. Krik, plač čuje se u razredu. Dječak istrči iz klupe s okrvavljenom rukom, iz koje je curila krv. Smilio mi se. Kod kuće sam imao joda i platna za vezivanje rana. Pozvah odraslijeg dječaka, da pripazi na red u razredu, preporučih djeci da budu mirna, te odvedoh sa sobom ranjenog dječaka u svoj stan, gdje mu dobro isprah ranu rakijom, namazah jodom i povezah platnom. Pokunjen i potišten šutio je, dok sam ga za vrijeme obavijanja rane blago, očinski korio. Dječaka sam poslao kući, a ja sam pošao u školu, da nastavim svojim radom. Djeci sam kazao, da ne smiju odviše strogo suditi vladanje toga dječaka, koji je živio u lošim prilikama u gradu, gdje je vidio mnogo zla, a malo dobra. Preporučio sam im, da budu s njim ustrpljivi, dobri i da mole za njega. Nastojat ću, da dovedem tog dječaka na pravi put.

I uspjeh rada s odraslijom mladeži veći je, nego što sam očekivao. To i odana zahvalna susretljivost ove mladeži obilata mi je nagrada za moj trud.

Danas sam primio pismo od Zite, ali ga nijesam otvorio, da me možda ne rastrese u današnjoj mojoj rekolekciji. Otvorit ću ga sutra. Danas ne čitam nikakvih novina, već samo duhovno štivo. Školu i vjersku pouku držim i u ovakve dane, ali od drugih se stvari držim daleko, da mogu lakše i više posvetiti svoje misli, želje, osjećaje svojem unutarnjem, duhovnom životu. Sada u korizmi razmatram mukotrpni, požrtvovni život našeg dragog Spasitelja počevši od onih siromašnih jaslica u betlehemskoj štalici pa sve do gorke smrti na križu. Siromaštvo, skromnost, neshvaćanje ljudi, nezahvalnost, zloba, klevetanje, mržnja, sve je to pratilo zemaljski život Boga-Čovjeka, koji nas je htio i primjerom poučiti, kako da se vladamo u sličnim prilikama.

23. t r a v n j a 1914.

Prošlog ponedjeljka počeli smo radom oko zidanja nove škole. Hvala Bogu!

Na Bijelu nedjelju navečer stigao je amo kolima gradjevni poduzetnik sa svojom gospodjom. Nastanili su se u župničkoj kući kao i prošle godine kod gradjenja naše crkve. Imat ćemo zajedničko kućanstvo uz uvjete kao i prvog puta.

U ponedjeljak ujutro počelo je šest župljana kopati temelje nove škole, pod nadzorom gradjevinskog poduzetnika. Budući da su

naišli na kamen, koji siže na tom zemljištu skoro posvuda do same površine, bili su jarci za temelje iskopani prije večeri. U utorak počeli su svoj rad zidari, njih četvorica, koji dovrše na dan četrnaest do šesnaest četvornih metara zida, jer je kamen za zidanje vrlo zgodan, pa ga ne treba malne ništa klesati. Zidari primaju na dan šest kruna. Dobri su, marljivi radnici. Četiri župljana dodavaju im potrebno kamenje i maltu. Ako ne bude mnogo kišovitih dana, bit će školska zgrada pod krovom u prvoj polovici lipnja.

Na Mali Vazam pristupilo je k prvoj sv. pričesti trideset i šestero djece. Priredili smo im kavu kao i drugih godina. Ali budući da se je spremala kiša, dali smo im kavu u školskoj sobi. Brigu oko toga imala je Luca, a pomagale su joj druge tri djevojke. Kod pekara u gradiću naručio sam bio peciva i kolača. Iza kave uzeo sam fotografsku snimku prvopričesnika pred crkvom. Podijelio sam im i lijepe spomenslike prve sv. pričesti.

U Velikom tjednu, primio sam dugačko pismo od Zite. Piše mi o svome radu u školi, o duhovnim vježbama, koje su se imale držati za učenice preparandije od subote do srijede. Piše mi opširnije o svom duhovnom životu. Veoma mi je zahvalna za knjige, koje sam joj bio poslao početkom korizme. Ove su joj veoma pomogle u usponu duhovnog života. Bile su to dvije knjige francuskog auktora u talijanskom prijevodu, koje raspravljaju o neprocijenjenoj vrijednosti sjedinjenja duše s Bogom i o djevičanskoj čistoći. Zita se preporučuje toplo u moje molitve, jer da joj osobito u vrijeme duhovnih vježbi treba Božje milosti. Zanima se i za radove kod zidanja nove škole. Na kraju pisma želi mi sretne uskrsne blagdane.

Ja sam joj bio dva dana prije nego što sam primio njezino pismo, poslao razglednicu s uskrsnim čestitkama, ali na Veliki četvrtak pisao sam joj odulje pismo, u kojem sam joj dao nekoje savjete za njezin duhovni život te joj i obećao, da ću se kod sv. Mise i u svojim molitvama sjetiti njezinih duhovnih potreba. Obavijestio sam je takodjer o radovima kod gradjenja nove škole, te sam joj spomenuo, da će iza Malog uskrsa opet oživjeti župnički stan dolaskom zidarskog poduzetnika i njegove gospodje.

Prvih dana ovog mjeseca bio sam u Piranu, a odanle sam pošao u Portorože do Borivojevih. Gospodja Božena, koja me je ljubazno primila, bila je odjevena u crninu. Moj mali prijatelj Jan pruži mi ručicu i obuhvati me zatim oko koljena. Pridignem ga gore k sebi te se izljubismo. Obdarih ga, kao i druge pute, čokoladom. U salonu mi je pripovijedala gospodja o teškoj bolesti svoga svekra, od koje da je vrlo mnogo trpio zadnjih dana prije smrti. Njezina svekrva, gospodja Vanda, da je neutješiva. Nije se odlučila, da li će i dalje voditi hotel ili će se povući na muževo imanje u blizini Praga.

Nešto poslije podne bio je Borivoj gotov sa strankama. Bio

je žalostan i potišten zbog smrti svoga oca, koga je veoma ljubio. Reče mi, da su i Vlastinoj svekrvi odbrojeni dani uslijed teške bolesti srca.

Za vrijeme objeda govorio je Borivoj o gospodarskim prilikama svoje majke. Savjetovao joj je, da i nadalje ostane u Puli i nastavi vodjenjem hotela, ali ona da je već napola odlučila, da se odseli u Češku, premda bi je Vlasta i Dubravka rado zadržale u Puli. Njoj se čini, da bi lakše u rodnom mjestu medju brojnim dobrim rodjacima podnijela svoju tešku bol nego u Puli,gdje je sve sjeća na predragog pokojnika.

Poslije ručka navela je gospodja Božena razgovor na posmrtni život. Došli smo na spiritizam. Kazala je, da je pročitala više knjiga, koje rade o spiritizmu, ali da je sva ta tumačenja nijesu zadovoljila.

Nato sam ja iznio tumačenje spiritističkih pojava u svijetlu naše vjere. Jasno je, da čovjek nema ni vlasti ni moći,da dozove duše pokojnika s onog svijeta. Te se pojave dadu svesti na djelovanje nepoznatih sila ljudske duše ispod praga svijesti.Često su to zavaravanja prepredenih medija. Ako pak ima takvih pojava , koje je nemoguće tumačiti na jedan ili drugi način,onda su tu po srijedi tamne duhovne sile. Pa kod raznih izjava tih takozvanih duhova ima katkada nelogičkih gluposti, protiv-rječja,prljavih, nemoralnih natucanja, što sve svjedoči, da se čovjek daje zavaravati od nekih kaotičnih tamnih sila. Ljudi, koji se bave spiritizmom, nastradaju često ljuto svojim živcima.Preporučio sam gospodji, da nabavi od knjižare Herder u Beču nekoja djela , koja rade o spiritizmu i okultizmu te tumače te pojave iz nepoznatog svijeta u luči objavljenih istina.

Oko tri sata otišao sam od Borivojevih do Marije, o kojoj mi je kazala njezina majka, da je početkom ožujka dala na svijet malog sinčića, komu je nadjenula ime Stanislav-Kazimir, jer se je rodio na dan sv.Kazimira. Marija je vrlo zdrava i čvrsta žena; sasvim se je oporavila od porodjaja. Kada sam stupio u njihovu kuhinju, imala je na krilu tog malog sinčića, a pokraj nje igrala se je mala Zita. U kuhinji bila je njezina svekrva sa pletivom u ruci. Marija se digne žurno te mi podje veselo ususret."Vidite, gospodine plovane, moga maloga Stanka," reče s nekim ponosom mlada majka. Dijete je bilo veliko i čvrsto, kao da ima pola godine. Blagoslovih dijete učinivši mu nad glavom znak križa.Malu Zitu obdarih lijepim komadom čokolade.Uto stigne u kuću Franc, koji me je opazio kad sam dolazio k njima. Čestitao sam njemu i Mariji na Božjem daru i kazao neka nastoje uz pomoć Božju odgojiti svoga sinčića za ovaj a još više za onaj drugi svijet. Oboje rekoše, da je to njihova želja i da će biti najveća sreća, ako to postignu. Doskora reče Marija: "Ja sam imala želju, da biste Vi, gospodine plovane, bili krsni kum našem sinčiću, koji nosi Vaše ime, ali Franc je kazao, da bismo time odviše tražili od

Vas". Rekoh im, da mi to ne bi bilo teško, te da bih se bio rado odazvao njihovoj želji. Ako nas poživi dragi Bog, mogao bih biti malom Stanku kum na sv.krizmi. Veselo prihvatiše to moje obećanje. Ponude me crnom kavom. Sve do odlaska na stanicu ostadoh kod njih.

Spasovo-21. s v i b n j a 1914.

Jučer sam imao mali sukob s vodnikom oružničke postaje u gradiću. Toga oružničkog vodnika poznavao sam iz mjesta,gdje sam službovao kao kapelan. Taj čovjek, komu će biti sada oko trideset godina, potalijančeni je Slovenac iz Trsta, te pozna uz talijanski jezik dosta dobro i slovenski i hrvatski. Vrlo je pristao čovjek, za kojim se obazire mnogo djevojačko oko. Prije mog odlaska iz moga kapelanskog mjesta umrla je kod porodjaja djevojka iz čestite obitelji u mjestu. Njezina majka povjerila mi je, da je njezinu kćer zaveo taj oružnik, u koga se je ona strastveno zaljubila. Ovdješnji seoski župan ima vrlo lijepu kćer-Anicu, kojoj je devetnaest godina. Na nju je bacio svoje oko taj oružnički vodnik, koji je došao u gradić negdje prije Uskrsa,da preuzme službu oružničkog vodnika u mjestu. Kada dolazi amo u selo, ima da se najavi seoskom županu. Tako je upoznao Ankicu,kojoj kako se čini nije zazorno udvaranje lijepog oružničkog vodnika. Njezina mi je majka pripovijedala, da taj čovjek voli njihovu Anicu te da se ona nada, da će je uzeti. Smatrao sam svojom dužnosti , da ispripovijedim majci, što mi je bilo poznato o tom čovjeku. Stoga je nastao preokret o vladanju Anice i njezinih roditelja prema tome mladome čovjeku. Taj čovjek, koji se je mene takodjer sjećao iz mjesta, u kojem smo obojica službovala,pripisao je meni to promijenjeno držanje Aničino i njezinih roditelja prema njemu. Jučer me je pričekao pred župničkim stanom,kad sam dolazio iz škole. Napao me, što da se ja pačam u njegove privatne stvari. Odgovorio sam mu dosta mirno i ozbiljno, da ja dobro znam što dugujem kao dušobrižnik svojim vjernicima. Postao je goropadan i počeo me vrijedjati, ali ja sam ostao miran,barem izvana. Na koncu mi se zagrozio, da on zna moju "panslavističku" propagandu, koju vršim u raznim prigodama u nedjeljnim predavanjima. Taj sukob,koji je imao nekoliko svjedoka, ima tu dobru stranu, da je posvema odvratio bezazlenu Anku od toga napasnika. Tako mi danas reče njezin otac.

Zidovi nove školske zgrade doskora su gotovi. U narednom tjednu postavit će se krov na zgradu. Zidari su sposobni,marljivi, zidaju solidno. Zasluže zaista onih šest kruna za svoj dnevni rad.

Sa zidarskim majstorom i s njegovom gospodjom pazim se veoma dobro, te mi je mnogo ugodniji život u župnom stanu, otkada vodi brigu oko kućanstva gospodja zidarskog poduzetnika, kao što

mi je bio i za vrijeme zidanja crkve.

Svibanjsku pobožnost obavljam ove godine svečanije. Izmolimo krunicu pred oltarom Bl.Dj.Marije, zatim držim kratku propovijed -oko deset časaka-, iza koje izložim Svetootajstvo u pokaznici; cijela crkva pjeva lauretanske litanije uz pratnju harmonija; završim s euharistijskim blagoslovom. Iako je narod sada veoma zaposlen na polju, ipak dolazi na tu pobožnost oko dvjesta župljana, mladjih i starijih. Pobožnost počinje u sedam i četvrt i traje do osam sati.

Za moj imendan poslala mi je Zita svoje čestitke na karti, koju je sama izradila. Na slici vide se dvije prednje školske klupe, ploča, stol i križ na zidu u pozadini. Moj lik pred klupama dobro je pogodila. Držim knjigu u ruci i kao da nešto tumačim djeci, koja imaju takodjer knjige na klupi. Prošlog utorka dobio sam od nje opširnije pismo, u kojem mi uz ostalo javlja, da će u četvrtom tečaju završiti obuka koncem svibnja, a maturalni ispiti da će se držati početkom srpnja. Čvrsto se nada, da će ići sve glatko uz Božju pomoć, te se preporuča u moje molitve. Moli me, da se je sjetim osobito kod sv.Mise, da joj bude dragi Bog vodičem u pravom smjeru na raskršću, na kojem da će se naći završetkom svojih nauka. Ne mogu razabrati, što misli pod tim meni nejasnim riječima.

Već sam joj napisao odgovor. S radosnim srcem zahvaljujem Gospodinu Bogu, da eto tako lijepo i sretno završuje učiteljsku školu, u kojoj se je obogatila znanjem i spremila se za idealno učiteljsko zvanje. Kako dosad tako i unaprijed preporučit ću je dragome Bogu, da je vodi putem kršćanskih kreposti, a napose sada preporučit ću je u sv.Misi za milost, koju želi primiti od Boga. iako ne znam, u koju nakanu upravlja ona svoje molitve Bogu. Znam, da ona želi isprositi od Boga neko veće dobro.

20. l i p n j a 1914.

Jučer smo svečano proslavili blagdan Presvetog Srca Isusova, premda je radni dan. Služio sam pjevanu sv.Misu i držao večernju kao i u nedjelje i blagdane. I narod je došao u crkvu u velikom broju. I na školskoj zgradi počivao je rad. Oltar Presvetog Srca Isusova vrlo su lijepo okitile članice Društva djevojaka. Jučer podvečer i danas od ranog jutra pa sve do sv.Mise u deset sati ispovijedao sam. Kod sv.pričesti bilo je preko stotine župljana. Iza sv.misija uhvatila je u mojoj župi dubok korijen pobožnost prema Srcu Isusovu. Svakog prvog petka u mjesecu i svake prve nedjelje pristupa velik broj mojih župljana k sv.sakramentima. Kod večernje u prvoj nedjelji mjeseca pjeva cijela crkva krunicu Presvetog Srca Isusova. I broj se pretplatnika "Glasnika Presvetog Srca Isusova" podvostručio. Nadam se, da će još narasti.

Do mjesec dana bit će sasvim dovršena školska zgrada. Sve to

ide brže, nego što je očekivao i sam židarski poduzetnik.

Školsku obuku i tečaj za nepismene držat ću sve do konca tog mjeseca. Naredne jeseni -kako se nadam- bit će za naše mjesto imenovana učiteljska sila, koja će držati redovitu obuku u novoj školskoj zgradi.

Jučer sam navršio trideset godina. Taj moj rodjendan pao je na blagdan Presvetog Srca Isusova. U sv.Misi vruće sam se preporučio dragome Spasitelju, da vatrom iz svoga Božanskog Srca zapali vatru u mojem bijednom srcu, da plane ljubavlju prema Njemu i prema svemu, što je Njemu milo.

28. l i p n j a 1914.

Mjesto 24. ovog mjeseca slavili smo na današnju nedjelju sv. Ivana Krstitelja zaštitnika naše župe. Budući da je krasan ljetni dan, došlo je mnogo vjernika iz susjednih župa na našu svečanost. Nastojim, da se Božja služba obavlja što ljepše i što skladnije. Izvježbao sam veći broj ministranata i nabavio za njih inistranska odijela u liturgijskim bojama, najviše crvenim. Kod većih blagdana nose odrasliji dječaci "duplire" kod sv.Mise i večernje. Pločnik crkve čisto su oprale djevojke, sve oltare ukrasile lijepim cvijećem. Osobito lijepo bio je ukrašen glavni oltar. Nastojim, da sve u crkvi potiče vjernike na što veću pobožnost.

Poslije večernje pogostio sam po običaju crkvene pjevače s "orguljašem", župana, crkvene starješine i zvonara.Gospodja zidarskog poduzetnika priredila je za tu zgodu veoma dobre kolače, kojima sam ponudio uzvanike iza tjestenine s "gulašem" i pečenom jagnjetinom sa salatom. Stolovi, pokriveni bijelim stolnjacima, bili su postavljeni pod velikim dudom u dvorištu župnog stana.Kuhinjom je upravljala gospodja zidarskog poduzetnika, a pomagale su joj Luca sa dvjema djevojkama. Imam i vrlo dobra vina, koje sam dobio od izabranog groždja, što su mi ga donijeli župljani. Jutros je stigla k svojima Marija s malim sinčićem u pratnji svoga muža, koji je već prije noći otišao zbog kućnih i gospodarskih poslova. Poslije večere došla je Marija sa svojom majkom u župni stan. Marija se pozna dobro s gospodjom zidarskog poduzetnika, jer je bila više puta kod nje, pošto ih njezin otac snabdjeva drvima. Ponudio sam Mariji i njezinoj majci kolača, vina i crnu kavu. Marija mi je kazala, da gospodja Božena pita češće za me. Rekoh Mariji, da kanim u srijedu poći u Piran te da ću u toj prigodi doći i u Portorož do Borivojevih i do njezine obitelji. Bilo je već deset sati, kad su otišle Luca i Marija.Sjutra rano prvim vlakom vraća se Marija kući.

2. s r p n j a 1914.

Stojim pod teškim dojmom tragičnog atentata u Sarajevu. Već na Petrovu slijedeći dan iza tog kobnog dogodjaja stigla je o tome vijest i u naše zabitno selo. U moju se je dušu odmah ušuljala crna slutnja, da idemo ususret teškim, sudbonosnim dogodjajima, možda strašnom ratu. Taj atentat bit će možda iskra,koja će zapaliti silni i jaki barut, nagomilan u evropskim državama u zadnjim vremenima...Od kuge, glada i rata oslobodi nas Gospodine!

Zadnji dan prošlog mjeseca proveo sam u duhovnoj sabranosti koliko su dopuštale prilike. Kod razmatranja i ispitivanja savjesti nastojim, da u svjetlosti Božjih istina i zapovijedi što bolje vidim svoje grijehe,mane, neuredne sklonosti. Polagano i uz česti zastoj, dapače se desi, da učinim i koji korak natrag - stupam po putu, koji vodi do željene svećeničke savršenosti. Sve to više shvaćam riječi Božanskog Spasitelja: Duh je istina voljan, ali je tijelo slabo...Moram neprestano stražiti protiv brojnih neurednih sklonosti, koje bi zaposjednule moju unutrinu kod mlitava straženja...Dogodi se, da jedva kod točnijeg ispitivanja savjesti opazim neke neuredne sklonosti, koje kao da su se kriomice ušuljale u moju dušu.

Kako sam bio obećao Mariji, jučer sam pošao u Portorož iz Pirana gdje sam obavio svoju mjesečnu ispovijed. U Portorožu kupio sam razne novine da vidim, što se sudi o atentatu u Sarajevu. Kada sam došao do Borivojevih,zapita me odmah iza pozdrava gospodja Božena, koje mišljenje imam o posljedicama atentata u Sarajevu, da li držim, da će to dovesti do rata. Iznesoh svoje pesimistično gledanje na sve to. Reče mi, da se i ona slaže sa mnom. Predmet razgovora s gospodjom Boženom i kasnije s Borivojem bio je ponajviše atentat u Sarajevu, političke prilike u Evropi, mogućnost, pače vjerojatnost evropskog rata, nagadjanja o posljedicama eventualnog takvog rata. Položaj Slavena u srednjoj i južnoj Evropi mogao bi se i popraviti ili možda pogoršati, što sve ovisi o ispadu eventualnog rata i političkoj razboritosti Nijemaca i Madžara, koju dosad žalibože nijesu pokazali.

Tijekom razgovora o drugim stvarima saznao sam, da je pred dva mjeseca umrla svekrva gospodje Vlaste, koja se je preselila k svojoj majci, zasad još u Puli.

Prošla su tri sata popodne, kada sam se oprostio od Borivojevih i pošao do Marijine obitelji. Čekali su na moj dolazak,budući da sam bio obećao Mariji, da ću doći k njima. Nisam pravo ni sjeo, kada me zapitaše, što sudim o posljedicama atentata u Sarajevu, da li će doći do rata. Kada im kazah, da smatram položaj veoma pogibeljnim, reče Marija zabrinuto okrenuta prema svome mužu: "Vidiš Franc, i gospodin plovan misli, da bi moglo doći do rata, od čega neka nas očuva svemogući Bog". Franc je vojnik, pa Marija strepi nad njegovim životom u slučaju rata.Taj doga-

djaj u Sarajevu bio je glavni predmet naših razgovora.

Oko šest sati oprostih se od tih dobrih ljudi te se uputih na željezničku stanicu. Franc me je pratio te mi reče na putu, da se i on boji, da će doći do rata, ali da to krije pred svojom ženom, koja je veoma zabrinuta i potištena.

6. s r p n j a 1914.

Ne osjećam se dobro. Noćas iza ponoći zvali su me u najudaljenije naselje moje župe k jednoj ženi, koja se je silno mučila kod porodjaja. Počela je ruditi zora, kada sam izišao iz kuće te bolesnice okrijepivši joj dušu svetim sakramentima i preporučivši ukućanima, da hitno pozovu liječnika. Bila su tri sata prošla. Na sjeverozapadu bilo je nebo pokriveno tamnim oblacima. Doskora čuh muklu grmljavinu. Počeo je duvati hladan vjetar te je tjerao silnom brzinom crne oblake prema meni. Požurih korake, da dodjem do prvih kuća, koje su na po puta od toga naselja do župne crkve. Ali doskora me zahvati nevrijeme. Počela je udarati po meni kiša, pomiješana s tučom. Već dosta pokisnuo opazih na polju nedaleko puta malu kolibicu. Uteknem se unutra, ali me je malo štitila od silnog pljuska, koji je uz jak vjetar prodirao kroz trošni slamnati krov. Po meni je curila hladna voda. Htjedoh izaći i nastaviti svoj put, ali je vani upravo lijevala jaka kiša s vjetrom. Čekah preko pola sata, dok ne popusti nevrijeme. Osjetih hladnoću sve do kostiju. Još je padala kiša, ali bez vjetra, kada ostavih kolibicu. Više od pola sata hodao sam sav mokar do svog stana. Četiri sata bila su prošla, kada sam stigao kući. Brzo presvukoh svoje rublje i legoh u krevet, ali u šest sati se digoh da idem u crkvu služiti sv. Misu. Nije mi bilo dobro. Došavši kući uzeh vrući lipov čaj i podjoh u krevet. Digoh se za ručak, kod kojeg sam uzeo samo malo juhe, doskora podjoh opet u krevet te sam i spavao, ali nemirnim snom. Digao sam se sada u šest sati. Osjećam groznicu. Dosad nisam bio nikada teže bolestan. Slutim, bojim se, da ću sada teže oboljeti. Dobri Bože, budi mi u pomoći!

18. s r p n j a 1914.

Prebolio sam ovih dana tešku upalu pluća i suhu porebricu. Jučer sam ustao po prvi put iz kreveta. Dva puta bio je liječnik kod mene. Prvi je put došao treći dan iza mog oboljenja, kada sam bio u velikoj vrućici. Rečeno mi je, da je moja vrućica dosegla 41°. Kroz osam dana držala me je uz male prekide visoka temperatura. Peti dan iza mog oboljenja podijelio mi je susjedni župnik sv. sakramente umirućih. Prošle srijede bio je liječnik ponovo kod mene te je ustanovio, da je prošla kriza, da sam izvan pogibli. Sada nemam temperature, ali sam vrlo slab. Za vrijeme moje bolesti njegovala me je uz Lucinu pomoć gospodja zidarskog poduzetnika, ljubezno i požrtvovno, kao da mi je majka. Rečeno mi je,

đa su za vrijeme moje bolesti, osobito u kritičnim danima, dolazili župljani i brojna djeca u crkvu, da mole za moje ozdravljenje. Susjedni župnik, koji je upravljao ovom župom prije mog dolaska, obavljao je za vrijeme moje bolesti dušobrižničke poslove u mojoj župi. Sjutra, u nedjelju, misit ću sv.Misu, ako Bog da, ali tihu i bez propovijedi. Liječnik mi je kazao da se neko vrijeme moram čuvati svakog većeg napora, a napose prehlade, te da se dobro hranim.

Ovih dana nakupilo se na mojem stolu u župnom uredu mnogo pošte. Pregledat ću je sjutra poslije večernje.

19. s r p n j a 1914.

Kada sam danas išao u crkvu, da služim sv.Misu, ganula me je do suza ljubav, odanost, veselje mojih župljana nad mojim ozdravljenjem. Opkolila su me djeca, u čijim sam nedužnim očima čitao neobičnu radost, što me vide u svojoj sredini. Ta je ljubav obilata nagrada za moje neznatne žrtve u mom dušobrižničkom radu. Ne primam za sebe, dobri Bože, tu odanu ljubav povjerenih mi duša, već je prikazujem Tebi. Blagoslovi, Oče nebeski, moje župljane! Osobito Ti preporučujem ovu dobru djecu.

I na večernju došli su svi župljani, koji su mogli doći, da zahvale -kako rekoše- Gospodinu Bogu za moje ozdravljenje. Kako ću moći ostaviti ovu svoju dobru duhovnu obitelj! Kada bih slijedio svoje srce, nikad ih ne bih ostavio. Ali sam odlučio, da ću se po svemu pokoravati svojoj duhovnoj vlasti. Svemogući Bog neka to uredi, kako je Njemu na čast i dušama na spas!

Poslije večernje pregledao sam svoju poštu. Bili su to dnevnici "Riječke novine", "Reichspost", tri bogoslovska časopisa, tri službena pisma i Zitino pismo. Najprije sam pregledao novine, da vidim, kako se prosudjuje politički položaj u državi i izvan nje, u vezi s atentatom u Sarajevu. Čini se, da se prvotno uzrujanje stišalo, ili je to možda zlokobna tišina pred olujom...Dao Bog, da se sve to riješi mirnim diplomatskim putem bez rata!

Zitino pismo poslano 12. ovog mjeseca, izvanredno me iznenadilo i razveselilo. Ona piše: Dragi brate Stanko! Jučer sam primila svjedodžbu zrelosti. Ocjene su sve odlične. Hvala Bogu! Eto završila sam sretno učiteljsku školu, koja mi je omogućila moje školovanje. Ali mnogo više dugujem Tvojoj dobroj razboritoj i plemenitoj duši, koja me je očuvala od tolikih pogibli na putu moga života te me je uputila stazom, koja vodi k pravoj sreći u vječnosti, ali i k miru i unutarnjem zadovoljstvu na tom svijetu. Prolazeći stazom duhovnog života kroz divne krajeve, čiju ljepotu ne zna, ne sluti, tko se ne vine u te više skladne sfere, osjećam da mi se sve to više tudji svijet, njegove zamamne, ali varave slasti. Sada razumijem mnogo bolje, otkuda si Ti crpio onu divsku svoju moralnu snagu, kojom je Tvoja ruka upravljala Tvojom i

mojom ladjom na strašno uzburkanom moru. Sad mi je jasniji smisao onih riječi, koje si mi pisao u jednom pismu prve godine mog boravka u Dubrovniku: Kako malo vrijediš, zemljo, kada promatram nebo!" Čini mi se, da si označio, da su to riječi sv.Ignacija.One knjige duhovnog života, što si mi ih slao, pomagale su mi do sve to višeg uspona u krajeve divnih Božjih ljepota. Napose ona knjiga o sv. čistoći i ljepoti Bogu posvećenog djevičanstva,koju si mi poslao početkom ovogodišnje korizme, uvela me je u vrt,koji je opajao moju dušu krasotom i mirisom nebeskog cvijeća. Tada sam sve više osjetila odurnost prema onome, za čim je nekada tako strastveno težilo moje srce, zaludjeno, zaslijepljeno od grešnih neurednih sklonosti. Osjetila sam i osjećam stid zbog onakva shvaćanja života. Ponovo sam molila-često i sa suzama u očima -dragog Boga, da mi oprosti teške moje zablude onih ludih dana . Opet mi pjeva duša pjesan duboke zahvalnosti prema nebeskom Ocu, što me je svoje nevrijedno dijete, zamusano, u rastrganom odijelu, primio natrag u očinsku svoju kuću i povratio mi sve povlastice Božjeg djeteta, koje sam bila primila na sv.krstu,ali izgubila zbog svojih grijeha. Odsada ću Mu vjernije služiti.Moj negdašnji nemar u molitvi bit će mi veći podstrek, da poniznije,pobožnije, sabranije dižem svoje srce i pamet k Bogu. Moje tamne prošle strasti u pozadini više će mi isticati nebesku ljepotu svete čistoće. Moji su grijesi iskopali duboke temelje iskrene poniznosti. Za nemar, mlakost u kršćanskoj ljubavi prema Bogu nastojat ću, da zadovoljim što većom revnošću, što brojnijim i većim žrtvama.

Ovakav život, za kojim sada težim, ovakvu službu prema Bogu omogućuje mi redovnički život. Već nekoliko mjeseci ćutim u sebi poziv za redovnički život. Taj glas, kojim me zove milosrdni Bog u svojoj neizmjernoj dobroti, da Mu služim u duhu evandjeoskih savjeta, postao je svaki dan sve to jači. Molila sam dragoga Boga, da mi dade spoznati , da li imam zaista pravo zvanje za redovnički život. Na ovu moju nakanu, koju sam očitovala samo svome ispovijedniku, željela sam, da i Ti moliš. Sada na koncu svega, mislim, da sam donekle sigurna, da me zove dobri Bog medju Njemu posvećene redovnice. Već sam kazala časnoj sestri predstojnici svoju namjeru i odluku, da posvetim svoj život Bogu kao redovnica. Ona je vrlo susretljivo primila na znanje ovu moju želju, ali me je upozorila na odricanja, žrtve, križeve,što ih donosi redovnički život. Uostalom - reče mi - moći ću o svemu tome bolje razmisliti a vrijeme novicijata i vidjeti, da li imam uistinu redovničko zvanje. Na tome smo ostali. U novicijat stupit ću iza Velike Gospe. Časne me sestre već smatraju nekako članom svoje redovničke zajednice.

Uvjerena sam, dragi brate Stanko, da će ta moja odluka razveseliti Tvoju idealnu svećeničku dušu, koja toliko teži za kraljevstvom Božjim, te da ćeš je blagosloviti. Preporučam se i na-

dalje u Tvoje molitve, da Gospodin Bog sve to više ugrije moje siromašno srce požrtvovnom ljubavlju prema Njemu te da mi udijeli nepokolebivu ustrajnost u mojim dobrim odlukama. I ja ću za Te mnogo moliti.

Dubrovnik, dne 12.srpnja 1914. Tvoja sestra Zita.

Ziti ću sutra odgovoriti, jer sam danas odviše umoran; prekosjutra u utorak odnijet će pismo listonoša. Vidi se, da je Zita sva zaokupljena svojom duhovnom unutarnjosti te gotovo ne vodi računa o vanjskom svijetu. Ni jednom se riječju nije osvrnula na atentat u Sarajevu, koji tako uznemiruje svijet. Bit će, da i ona misli, da će to proći bez težih posljedica.

Gospodja me zove na večeru, koju kao i objed zajedno uzimamo u kuhinji.

20. srpnja 1914.

Danas se osjećam hvala Bogu, mnogo bolje. Brzo mi se vraća snaga uz dobru i tečnu hranu, što je priredjuje gospodja zidarskoga poduzetnika.

Prije podne-iza sv.Mise- pogledao sam novu školsku zgradu . Već je malne sasvim gotova. Lijepa je to zgrada sa dobro rasporedjenim prostorijama. U stanu za učiteljsku silu su uz kuhinju dvije sobe i sobica . Zidarski majstor reče mi, da kani u subotu otići kući sa svojom gospodjom, budući da će dotad biti u zgradi sve dovršeno. U vrijeme moje bolesti uredjivao je račune kod gradjenja škole gradjevni odbor.

Popodne sam govorio s Marijom, koja je došla navlaš za to, da vidi, kako je s mojim zdravstvenim stanjem. Vraća se večernjim vlakom kući, jer doji malog sinčića, koga je ostavila kod kuće . U nedjelju iza moga oboljenja, kada sam bio u velikoj životnoj opasnosti te primio svete sakramente umirućih, bila je ovdje te je odmah u ponedjeljak poslala - kako mi reče -ekspresno pismo Ziti, iz Portoroža, u kojem je izvješćuje o mojoj teškoj bolesti i dodaje, da će je brzojavno obavijestiti, ako podlegnem bolesti. Jučer pak primila je ekspresno pismo od Zite-poslano 16.tog mjeseca,- u kojem je moli Zita, da podje do mene te je odmah izvijesti, kako se razvija moja bolest. Rekao sam Mariji, da se osjećam, hvala Bogu, mnogo bolje te ću danas pisati Ziti o svojoj bolesti i ozdravljenju. Pismo će biti sutra poslano kao hitno iz gradića. Rekoh Mariji neka i ona piše Ziti, jer će Zita njoj više vjerovati glede moga ozdravljenja nego možda meni. Zahvalio sam od srca Mariji na njezinoj brizi i pažnji. O Zitinoj odluci, da stupi medju redovnice, nisam spomenuo Mariji. O tome će joj bez dvojbe pisati Zita.

Pod večer sam napisao Ziti ovo pismo:

Draga sestro Zita!

Tvoje pismo od 12.ovog mjeseca unijelo je u moju dušu veli-

ku radost. Čestitam Ti od srca na odličnom uspjehu kod ispita zrelosti, ali punijim Ti još srcem čestitam, što si iza dugog učenja i napornog vježbanja u školi duhovnog života položila važniji ispit, ispit zrelosti za redovnički život. Sada si mi u duhovnom pogledu mnogo bliža, prava duhovna sestra. Tvoja čvrsta odluka, da ćeš se sasvim posvetiti dragome Bogu kao pobožna požrtvovna redovnica, ispunja moju dušu veseljem i zahvalom prema očinskoj Božjoj Providnosti, što nas vodi mudro prema nebeskoj domovini, za koju smo stvoreni. Znam, da si Ti zahvalna dragome Bogu, što Te je uzeo medju odabrane duše, koje imaju više da Ga ljube, vjernije da Mu služe ostavivši sve, da za to prime jednom krunu vječne slave što sjajniju i da što savršenije slijede na putu evandjeoskih savjeta svoga Božanskog Učitelja. Skromne moje žrtve, što sam ih pridonio u ove četiri godine Tvoga školovanja, moje nedostatne molitve najobilatije su nagradjene bogatim duhov-nim plodovima, kojima je urodila Tvoja čuvstvena poletna duša. Neka titra ona sada i unaprijed silnim akordima Božje ljubavi! Sve što više daješ Bogu o svojoj požrtvovnoj ljubavi k Njemu, sve to bogatija i srećnija ćeš biti. Sve što vjernije i odanije Mu služiš, sve to milija i zaslužnija bit će Ti ta služba. Ljubi, ljubi, draga sestro, što većom i savršenijom ljubavlju nebeskog Oca, i u skladu s tom ljubavlju ljubi sve Njegove stvorove. Nemoj nikada tražiti sebe, već samo Boga, ništa za sebe, već sve za Njega!

Pomozimo jedan drugoga unaprijed još više pobožnim molitvama, žrtvama! Bog zna, da li ćemo se još vidjeti na tom svijetu, ali za to - kako se čvrsto nadam - naći ćemo se gore na nebu. Iskreno Ti kažem, da smo si duhovno bliži, kada smo si tjelesno udaljeni.

Danas je Marija bila ovdje. Kazala mi je, da si veoma uznemirena zbog moje bolesti. Prebolio sam hvala Bogu, upalu pluća i porebrice te se sada brzo oporavljam. Jučer sam služio sv. Misu i držao večernju.

Koncem ovog tjedna bit će sasvim gotova nova školska zgrada, koja je vrlo lijepa i zgodna. Snimit ću nekoliko fotografskih slika te ću Ti ove poslati koncem ovog mjeseca ili početkom kolovoza. Sada treba, da bude amo poslana dobra učiteljska sila. Znam, da će biti teško učitelju, a možda još teže učiteljici, koji budu amo poslani, da se snadju u ovom osamljenom, zapuštenom, kraju. Ako pak bukne rat - od kojeg neka nas očuva dragi Bog - ne će se zasad popuniti učiteljsko mjesto naše škole, pače mnoge će škole ostati bez svojih učitelja. Odmah poslije atentata bio sam velik pesimist s obzirom na razvoj dogodjaja; bojao sam se, da će vjerojatno doći do ratnog zapletaja. Ali sada, sudeći po pisanju novina, imam više nade, da ne će svijet zagaziti u strašni rat. Njemački se car nalazi negdje na Sjevernom moru. Po tome sude, da je popustila politička napetost. U rukama smo Božjima. Glavno, bit-

no jest, da budemo dobra Božja djeca. Štogod dragi Bog dade ili dopusti, sve će biti konačno za naše vječno dobro.

Neka bude, draga sestro, dobri Bog uvijek s nama!

Lijepo Te pozdravlja Tvoj brat Stanko.

26. s r p n j a 1914.

U mojoj je župi žalost i plač. Tako je sigurno i drugdje, gdje su pozvani vojnici pod oružje. Danas popodne proglašena je mobilizacija VIII. vojnog zbora, koji obuhvaća i naše krajeve. Rat je na vidiku. Ispunila se je nažalost moja crna slutnja. Iz moje župe poći će sada više od dvadesetak mladića i mladih muževa u smrtonosni boj. Plaču majke, plaču žene, plaču sestre, plaču djeca, a i mnogi muškarac teško zadrži suzu u oku. I u crkvi pod večernjom čuo sam jecanje, uzdisanje. Smiluj nam se, Bože, po velikom svojem milosrdju!

I ja sam vojnik u pričuvi. Mogli bi me pozvati u ratnu službu kao vojnog svećenika. Ne bih rado išao. U mojoj se duši javlja čuvstvo i želja, da bih pomogao na putu do vječnog spasenja žrtvama krvavog rata, ali s druge strane bojim se, da li bih bio kod svoje čuvstvene, emocionalne naravi dorastao dušobrižničkim dužnostima na bojnom polju, videći sve one ratne grozote, a muči me za slučaj moga poziva eventualna naredba vojnih vlasti, da sokolim ljude na krvavi boj. Svakako protiv svojeg uvjerenja i svoje savjesti ne bih nigdje postupao, pa makar snosio i najteže posljedice.

Moji župljani, koji su pozvani u vojsku, otići će sutra ranim vlakom. Gotovo svi su se ispovjedili danas poslije večernje, a sutra kod rane sv.Mise prije zore pričestit će se. Sv.Misu prikazat ću Gospodinu Bogu za duševni i tjelesni spas ovih mojih župljana polaznika. Svemogući, predobri Bože, preporučujem Tvojoj očinskoj premudroj Providnosti svu ovu svoju duhovnu djecu i ostali svijet, koga čekaju teški dani. "Neka bude, Gospodine, milosrdje Tvoje nad nama kako smo se ufali u Tebe!" U Tebe se Gospodine ufamo, ne ćemo se smesti do vijeka".

Bog jedini znade, kako će se razviti ovi sudbonosni dogodjaji. Zbog raznih saveza, političke i gospodarske povezanosti medju pojedinim državama, bojim se da će doći do svjetskog rata. Ne može nitko predvidjeti, kako i kada će sve to svršiti.

19. r u j n a 1914.

Prošlog utorka -15.tog mjeseca- vratio sam se kući iz zatvora, kamo sam bio odveden u noći od 30.na 31.srpnja. Optužen sam da sam panslavist, filosrb, da sam pomagao organizaciju "Narodna obrana", te da sam držao narodna protudržavna predavanja. Sigurno je tu po srijedi prijava, podvala onog oružničkog vodnika, komu sam se ljuto zamjerio, što sam osujetio, da nije pala vrijedna

čestita djevojka u mrežu njegove putene pohlepe. On i jedan pomoćni oružnik odveli su me u Trst u zatvor u Via Tigor. Na putu sam se prehladio; vrlo sam osjetljiv iza preboljene upale pluća. Poslije te prehlade uvijek kašljem i ne osjećam se dobro. Postupak sa mnom bio je dosta grub. Iz tršćanskog zatvora bio sam doskora odveden u tamnicu u ljubljanskom starom gradu. Ondje sam našao veći broj svećenika iz raznih strana; imali smo mi svi biti predvedeni pred vojni sud. U ljubljanskom zatvoru našao sam se zajedno i s nekim istarskim svećenicima, koje dosad nisam poznavao. Svi su službovali u mjestima, gdje su se borili za prava našeg naroda protiv Talijana. Denuncijacije i podvale političkih protivnika dovele su ih pred vojni sud. Bio je veći broj i svjetovnjaka, koji su bili optuženi kao veleizdajnici. Medju mojim supatnicama bio je i neki župnik iz sjevero-istočne Istre, stariji od mene desetak godina. Uapsili su i njegova brata odvjetnika. Kada smo stupali uapšenici pod vojničkom stražom bio je u ovoj i brat spomenutog svećenika i odvjetnika. Upoznao sam tu i nekog župnika iz južne Istre, srednjih godina, o kojem sam čuo, da se je istaknuo u borbi za naša narodna prava te se bavi i proučavanjem istarske prošlosti. S nama je bio i stariji svećenik s otoka Krka, koji je član zemaljskog odbora, da zastupa hrvatske interese u tom odboru. Iako je nešto boležljiv, svojim nas je humorom često razveselio.

Na sudu bio sam kao i ostali optuženici u ogromnoj većini riješen, ali ostajem pod paskom državnih organa te se ne smijem udaljiti iz svog mjesta bez dopuštenja tih organa. Zabranjen mi je svaki rad izvan kruga mojih svećeničkih dušobrižničkih dužnosti.

Nadam se, da će mi mir i ovdješnji čisti zrak doskora povratiti moje narušeno zdravlje. Vrlo sam omršavio i oslabio. Dobrom izdašnom ishranom brzo ću se oporaviti i doći do snage, ako Bog da.

Kod mojeg neočekivanog povratka, - dovezao sam se iz gradića kolima, jer ne bih mogao prevaliti dugi put od stanice do župe zbog velike tjelesne slabosti - brzo su se sakupili oko mene moji najbliži župljani. Vidio sam njihove suze radosnice, što sam opet u njihovoj sredini, ali i suze žalosti, kada su se sjetili ovih teških tužnih dana, koje proživljavamo. S njima sam se veselio, s njima i žalostio. I moja draga djeca okupila su se oko mene; vesela su, ne znaju za teške brige nas starijih.

Župljani su mi doskora donijeli jaja, sira, komade šunke, slanine, čak i dvije kokoši. Rekoše, da sam vrlo slab. Netko reče, da sam sličan teškom bolesniku, koji se je pridigao iz kreveta, pa da mi treba dobre hrane.

Drugog dana iza moga povratka došli su na sv. Misu i župljani iz udaljenih naselja te su mi i oni donijeli razne darove za bolju moju prehranu. Čekali su me pred crkvom poslije svete Mise.

Sa svima sam se srdačno pozdravio. I djece je mnogo došlo iz tih udaljenih sela. Iako sam se osjećao umornim, nastojao sam, da za svakoga nadjem koju riječ, koja bi godila njegovu srcu. Moji dobri župljani donijeli su mi svoje darove u župnički stan te me pitali i o mojem tamnovanju i o prilikama u svijetu, osobito na ratištu.

Ovih mi dana priredjuje jela Luca po mojoj želji i uputi. Teka pravog još nemam. Umara me i mali napor. Često se znojim. Osjećam povišenu temperaturu, osobito pod večer. Čini mi se ipak, da mi zdravlje kreće na bolje, otkad sam se vratio. Zbog ovog narušenog zdravlja trebam bolje kućne njege. Zato se moram pobrinuti, da nadjem pobožnu, čestitu stariju kućanicu, što nije lako dobiti. Kako bi mi sada dobro došla majčina njega!

Neka se vrši volja Božja! Predajem se posve u ruke Božje Providnosti.

Kada sam se vraćao iz Ljubljane, najavio sam se svome natpastiru u Trstu. Zaprepastio se je nad mojim lošim izgledom. Vidio je biskup, da je zbog mojih prilika i neprilika zasad najbolje da ostanem na svojoj maloj župi. Išao je tim ususret mojoj neizraženoj želji. Ovdje medju svojim dragim župljanima nadam se, da ću brzo ozdraviti.

Na stolu župnog ureda nalazi se cijela hrpa novina i časopisa i nekoliko pisama, što je sve stiglo u ovo mjesec i po dana, kada sam bio u zatvoru. Pregledao sam na brzu ruku izvještaje sa ratišta. Medju pismima nalazi se Zitino pismo od 27. srpnja, u kojem mi zahvaljuje na zadnjem mojem pismu, koje da ju je još jače učvrstilo u njezinoj odluci, da posveti svoj život Bogu kao redovnica. Piše mi, da je u Dubrovniku nastala velika zbunjenost zbog mobilizacije te da se svijet boji skorog rata. I Borivoj javio mi se je s ratišta 7. kolovoza. Isto tako i prijatelj Ivan. Piše mi, da je ranjen u nogu, ali da nije ozlijedjena kost. On je časnik u pričuvi te je bio odmah mobiliziran. Stigla mi je dopisnica i od Franca, koju je napisao na dan Velike Gospe. Obojica se preporučuju u moje molitve. Sjutra ću im odgovoriti. Treba da pazim, što pišem, da ne bi vojna cenzura bacila moje pismo u koš.

Za vrijeme moje odsutnosti zamjenjivao me je u vršenju dušobrižničkih dužnosti moj susjed. Jučer je bio kod mene. Upozorio me je, da posvetim mnogo pažnje svom narušenom zdravlju te mi je preporučio, da pijem čaj od trpuca, osladjen dobrim medom, da se dobro hranim i boravim što više na čistu zraku. Reče mi, da će me vrlo rado pomagati u vršenju mojih dušobrižničkih dužnosti, koliko bi mi trebalo zbog mojeg slabog zdravlja. Vrlo sam mu zahvalan za tu bratsku požrtvovnu susretljivost.

27. rujna 1914.

Danas je bila ovdje Marija. Stigla je ranim vlakom iz Portorоža, ali se odmah popodne vratila kući zbog velikog posla. Donijela mi je potresnu vijest, da je koncem kolovoza poginuo na fronti Borivoj, pogodjen jednom granatom na previjalištu ranjenih vojnika. Ta je vijest stigla gospodji Boženi pred tri dana. Nju je ta žalosna vijest upravo satrla. Sreća je, da se nalazi kod nje njezina svakinja, gospodja Vlasta, koja je stigla u Portorož odmah prvih dana kolovoza. Zajedno obje tuguju nad teškim, neprežaljenim gubitkom. Gospodja Vanda je otišla, kad se je praznila Pula kao utvrdjeno mjesto, s Boleslavom na svoje imanje u okolici Praga, a gospodja Dubravka ostala je u Puli sa svojim mužem, koji je kao inžinir zaposlen u ratnom brodogradilištu. Frano se češće javlja sa srpske fronte, na kojoj služi kod trena. I Zita joj je pisala tri puta u zadnja dva mjeseca. Koncem srpnja joj je zahvalila na obavještenju o mojem zdravlju te joj je ujedno javila, da je odlučila stupiti u samostan kao redovnica. Koliko se Marija veseli, da je Zita svojom odlukom milija Bogu, s druge joj je strane teško, što će Zita biti dalje od nje. Ona se je nadala, da će Zita doći kao učiteljica u naše strane, pa da će se katkada vidjati, ali ovako ne će se možda nikada više sastati. Dne 10. kolovoza poslala joj je hitno pismo, u kojem je sva zabrinuta moli, da joj javi, što je sa mnom. Čula je od jedne svoje prijateljice, da piše tršćanski list "Il Piccolo" o hapšenju mnogih hrvatskih svećenika u Istri. Prekjučer je opet primila pismo od Zite - pisano 14. rujna -, u kojem izražava svoju veliku zabrinutost zbog mojeg utamničenja, o kojem ju je izvijestila u svom zadnjem pismu. Ako joj je što poznato o mojoj sudbini, neka joj javi što prije.

Marija mi reče, da je saznala, da sam se vratio iz zatvora te da je samo došla, da me vidi, te može o tome izvijestiti Zitu.

Zahvalio sam Mariji na njezinoj pažnji i trudu, ali joj rekoh, neka ne piše Ziti, da tako loše izgledam. Zamolih je, da izruči moje pozdrave gospodjama Boženi i Vlasti, koje da su je češće pitale za mene. Njima ću pismeno izraziti svoje duboko saučešće u njihovoj teškoj žalosti. Pisao bih i gospodji Vandi, ali ne znam njezine adrese. Zamolit ću gospodju Boženu, da mi je pošalje.

Moje zdravlje ide, hvala Bogu, pomalo na bolje. Sada manje kašljem te izgledam bolje, kako mi kažu i moji župljani. Ali me uznemiruje povišena temperatura, koju osjetim svakog dana podvečer. Prekosutra ću poći kojem dobrom liječniku za plućne bolesti u Trst, gdje ću ujedno obaviti i svoju ispovijed. Put do željezničke stanice veoma bi me izmorio, kada bih išao pješke. Sjutra poslije ručka odvest će me Mate svojim kolima u gradić, gdje ću kod oružničke postaje zatražiti dopuštenje za putovanje u Trst

zbog liječničkog pregleda mojeg lošeg zdravstvenog stanja. Čujem, da je upravitelj oružničke postaje u gradiću sada neki stariji oružnički vodnik. Sjutra ću pisati gospodji Boženi, Ziti i Francu.

Danas sam obavio službu Božju redovito; pod sv. Misom držao sam i kratku propovijed. Prošle sam nedjelje služio samo tihu sv. Misu, kod koje sam iza evandjelja kazao svojim župljanima nekoliko riječi. Izrazio sam svoje veselje, što se opet nalazim u njihovoj sredini i zahvalio sam im za molitve, koje su upravili Svevišnjemu, da se što prije vratim iz zatvora. Kazao sam i nekoliko riječi utjehe dušama, potištenim zbog tih teških vremena i skrbi za njihove drage, koji se nalaze na ratištu. Bilo je čuti glasnog jecanja u crkvi, a i moje oči orosile su se suzama. Sve se više osjećam povezan sa svojim župljanima kao sa svojom duhovnom obitelji.

30. r u j n a 1914.

Jučer sam bio u Trstu kod vrlo dobra liječnika, koji je specijalist za plućne bolesti. Stariji je to gospodin, Tršćanin talijanske narodnosti, čovjek široka vidika, plemenita srca. To mi je bilo rečeno o njemu, a sam sam vidio, da se ne pretjeruje. Kada sam mu ispripovjedio, kako sam došao do svog lošeg zdravstvenog stanja zbog utamničenja iza nedavno preboljene upale pluća i porebrice, pokazao je svoje negodovanje nad tim postupkom. Iza dužeg ispitivanja i pregledavanja, što je trajalo preko pola sata, reče mi, da je moje stanje dosta opasno. Najbolje da bi bilo za moje ozdravljenje, da bih pošao nekuda, gdje bih se mogao bezbrižno posvetiti liječenju svoje bolesti kroz duže vrijeme. Budući pak, da je to nemoguće u mojim prilikama, propisao mi je razne lijekove i dao upute, kako se imam liječiti kod kuće. Honorar za svoj trud nije nikako htio uzeti, premda sam insistirao, da udovoljim svojoj dužnosti. Rekao mi je, da će za njega biti dostatna nagrada, ako se bude njega sjetio u svojim molitvama. Toplo sam mu zahvalio i obećao, da ću se vrlo rado odazvati njegovoj želji.

Iako sam bio zabrinut, ipak nisam mislio, da je moje zdravstveno stanje tako opasno. Učinit ću, što mogu, da ozdravim, sve pak prepuštam očinskoj Božjoj Providnosti. Neka se vrši Božja volja!

Svoju sv. ispovijed obavio sam kod kapucina u Trstu. Objedovao sam u Narodnom domu. Iza objeda pošao sam u kavanu Narodnog doma, gdje sam se odmarao uz zdjelicu crne kave u jednom osamljenom kutu, jer sam se osjećao vrlo umornim i slabim. Iza četiri sata pošao sam u ljekarnu, da kupim propisane lijekove. Prije pet sati krenuo sam vlakom uskotračne željeznice kući. Vozio sam se u drugom razredu, da mogu udobnije putovati. U Trstu zamro je ži-

vot ne samo u luci, već i na ulicama. Gotovo na svakom koraku srećeš po koje vojničko lice.

Na stanici čekao me je Mate s kolima. Na vozu je bila vunena moja ponjava, kojom sam se ogrnuo, da se ne prehladim vozeći se po hladnom noćnom zraku. Kući smo stigli u devet sati. U župnom stanu dočekala me je Luca s malom Pepicom. Priredila mi je pile s pečenim jabukama, kako sam joj bio kazao prije svog odlaska. Prije spavanja popijem zdjelicu mlijeka, što činim i preko dana dva, tri puta radi oporavka. Zbog svoje tuberkuloze, koja je već u drugom stadiju, kako mi reče liječnik, trebat će, da se što bolje hranim.

Prošlog ponedjeljka pisao sam Ziti odulje pismo. U njemu sam joj iznio ukratko dogodjaje, koje sam proživio, kroz ova dva mjeseca. Spomenuo sam joj i svoju bolest, ali sam prešutio njezinu ozbiljnost. Javio sam joj takodjer o smrti Borivojevoj. Želeći joj što veće milosti za vrijeme njezina novicijata i preporučujući se u njezine molitve, zaključih pismo. Isti dan napisao sam kraće pismo i gospodji Boženi, u kojem izrazujem njoj i gospodji Vlasti duboko svoje saučešće k nenadoknadivom gubitku njezina supruga, svoga dragoga prijatelja. Ujedno je molim, da mi pošalje adresu svoje gospodje svekrve. Poslao sam i Francu dopisnicu.

Sutra ću početi u crkvi s pobožnošću svete krunice. Ona ne će biti za mene odviše naporna, jer sam naučio svoje ministrante, da zajedno sa mnom mole kod oltara - skladno i glasno - onaj dio, koji ima da moli svećenik. Stoga ne će trebati, da odviše umaram svoja pluća. K tomu je sada crkva čista i zračna.

Nova lijepa školska zgrada čeka učiteljsku silu, ali se čini da amo ne će biti poslan nitko, iako su zasada mnogi mladji učitelji privremeno oslobodjeni vojničke dužnosti. Da sam zdrav i da nema političke zapreke, preuzeo bih ja obuku svoje drage djece. Morat ću se ograničiti na samo poučavanje vjeronauka.

U župi kao da je zamrlo veselje i pjesma. Rat, moje uapšenje i lošija godina zbog tuče, strahovanje nad životom onih, koji su pod puškom, žalost nad onima, koji su pali na ratištu - njih dvojica - ili su ranjeni, sve to sleglo se kao teška mora na duše mojih dobrih župljana.

Ovih dana sam primio s ratišta dopisnice od šest svojih župljana. Odgovorio sam svakome kraćim pismom, kojem sam priložio i nabožnu sličicu. Tješio sam ih, preporučujući im, da se pouzdavaju u dragoga Boga, te sam im toplo preporučio, da se čuvaju, da ne bi izgubili Božju milost. Ako bi je pak nesrećom izgubili, neka nastoje, da je steknu što prije ili sv.ispovijedju -ako imaju takvu prigodu- ili savršenim pokajanjem, jer mogu svaki čas biti pozvani pred Božji sud. Kod vjerske pouke i djece i odraslih nastojao sam, da moji vjernici dobro shvate, u čemu se sastoji savršeno pokajanje, te da ga i probuditi znadu.

13. l i s t o p a d a 1914.

Tjelesno sam nešto ojačao po dobroj ishrani. Vele mi, da i bolje izgledam. Ali često noćno znojenje slabi me, a gotovo svakog dana pod večer digne mi se temperatura do 37° i tri, četiri crtice.

Ove godine nijesam htio, da idem na "pobir" zbog loše godine - tuča je odnijela dobru trećinu grožđja - i zbog svoga slabog zdravlja. Navijestio sam to župljanima u crkvi. Ali oni su mi donijeli u župnički stan ovih dana šest do sedam stotina kilograma biranog grožđja. Zvonarevi su mi sve to spremili. Oko sto kilograma grožđja dao sam na tavanu povješati ili položiti na čistu slamu. Nadam se, da će mi i grožđje pomoći, da se oporavim. Od ostalog grožđja dobit ću oko tri hektolitra vina. Svakome, koji je donio grožđje, uzvratio sam kakvim darkom, djeci sličicama i slatkišima, djevojkama i ženama ljepšim medaljicama i krunicama, muškom svijetu čašom vina i duhanom. Te sam stvari nabavio u Trstu pred dva tjedna, da mogu svojim dobrim župljanima nešto uzvratiti za darove, koje mi donose iza mog povratka iz zatvora. Prošle sam nedjelje svima zahvalio u crkvi na njihovoj darežljivoj dobroti. Iako se nadam, da nemam otvorene tuberkuloze, pazim pomnjivo, da ne dovedem u pogibao tudje zdravlje. Držim se svih propisa i uputa, kojim se ima držati takav bolesnik u doticaju s drugima. Kupio sam i razna sredstva za razkuživanje.

Danas mi je donio listonoša pismo od Zite. Piše mi, da ju je pismo umirilo glede moje sudbine, zbog koje je bila tako dugo u mučnoj neizvjesnosti. Preporučuje mi, da pazim na svoje uzdrmano zdravlje. I Marija da joj je pisala, kako je sa mnom. Piše mi dalje o svom duhovnom životu u novicijatu. Sve to više se osjeća sretnom, što ju je Gospodin Bog pozvao na put svojih evandjeoskih savjeta. Ona moli mnogo za me, a da znade, da i ja molim za nju. Dok je u novicijatu da će mi se moći rjedje javljati.

Pred nekoliko dana primio sam od gospodje Božene crno obrubljeno pismo u kojem mi zajedno s gospodjom Vlastom zahvaljuje na izraženom saučešću u njihovoj teškoj žalosti. Ovih dana se kane preseliti u Češku k svojoj majci. Šalju mi adresu i gospodje Vande. Milo bi im bilo, kada bih ih posjetio prije njihova odlaska u Češku, ali da razumiju, da mi je to teško zbog mojeg slabog zdravlja, o kojem da ih je izvijestila Marija. Na koncu mi piše što me je iznenadilo - da molim za pokoj duše svoga prijatelja, koji me je tako volio, i za njih.

Odmah iza primitka ovog pisma izrazio sam svoje saučešće gospodji Vandi u oduljem pismu, u kojem sam nastojao da je utješim.

Jučer sam ponovo pisao gospodjama Boženi i Vlasti. Rado da bih ih posjetio prije njihova odlaska u Češku, ali da mi udaljivanje od mog mjesta priječi uz slabo zdravlje i policijski nad-

zor. Mišlju na prekogrobni život da ublažimo tugu za dragim pokojnicima. Vrlo rado ću se odazvati njihovoj želji da se sjetim u svojim molitvama duše dragog prijatelja Borivoja i njih; to sam često činio i dosad. I meni se čini, da će se one u današnjim prilikama bolje snaći u Češkoj, nego u ovim stranama.

I Ivanu sam poslao jučer dopisnicu. Čini se da je sada na ruskoj fronti. Prije je bio na srpskom ratištu.

31. listopada 1914.

Ove godine nije mi omogućeno, da idem nekuda na duhovne vježbe. Stoga sam držao kroz čitav ovaj tjedan dnevni raspored, obični za vrijeme duhovnih vježbi i šutnju, koliko mi je moguće. Medju svojim knjigama imam zgodne priručnike za obavljanje duhovnih vježbi. Bio sam dnevno četiri puta u crkvi, ujutru, kada sam služio sv. Misu, oko jedanaest, popodne oko tri i kod pobožnosti sv. krunice. Danas navečer zaključio sam svoje duhovne vježbe zajedno s listopadskom pobožnosti sa "Tebe Boga hvalimo" pred izloženim Svetotajstvom. Nadam se, da su mi i ove duhovne vježbe donijele znatnih duhovnih plodova. Mnogo sam smireniji, spremnije se predajem u Božje ruke, lakše podnosim poteškoće svoje bolesti.

9. studenog 1914.

Danas je imendan pokojne moje drage majke. Služio sam sv. Misu za pokoj njezine duše i zapalio žižak na njezinu grobu. Kada sam stajao kod njezina groba, nametnula mi se slutnja, da ću i ja doskora otići s ovog svijeta, pa da ćemo se vidjeti na drugom, boljem, svijetu, kako se čvrsto nadam.

Ove godine nijesam pojedinačno blagoslivljao grobove, kako je to ovdje običaj, već sam poslije Božje službe za pokojnike obišao po groblju i škropio grobove. Moji župljani razumiju, da bi cjelodnevno škropljenje po grobovima uz glasno moljenje nadilazilo moju snagu. K tomu je duvao cijeli dan hladan vjetar praćen kišom.

Pred pet dana bio sam u Trstu kod liječnika, koji me je zadnji put pregledao i kazao mi, da dodjem barem jedanput u mjesecu k njemu na pregled. Pregledavši me pomnjivo reče mi, da se je moje zdravstveno stanje nešto popravilo. Neka počivam što više uz dobru hranu te se držim točno svih uputa, danih mi zadnji put. Ni sada nije htio uzeti dužni honorar za pregled. Sv. ispovijed obavio sam i taj put kod kapucina u Trstu. Moj redoviti ispovjednik u franjevačkom samostanu u Piranu premješten je ove jeseni u neki dalmatinski samostan kao gvardijan. Pa i onako mi ne bi bilo zgodno u tim mojim prilikama, da idem u Piran. Kao zadnji put, tako me je Mate i sada dovezao svojim kolima na stanicu i od nje odvezao kući.

Iz ratne fronte i njezina zaledja javljaju mi se moji žup-

ljani. Svima odgovorim što prije. Nedavno su pozvana pod oružje šestorica mladića iz godišta 1894. Doskora bit će, kako se veli, novačenje starijih godišta, ukoliko nijesu već vojnici. Rat je strašan Moloh, koji ždere nedužne žrtve. Osim one dvojice nije javljeno, da je još koji od mojih župljana poginuo na ratištu. Druga dvojica nijesu se već dulje vremena javila. Nadati se je, da nisu poginuli, već možda zarobljeni.

Iz svog novog boravišta javile su mi se gospodja Božena i njezina sestra gospodja Vlasta. Potpisala se je gospodja Vanda sa Boleslavom, koji je navršio prošlog ljeta šesti razred gimnazije. Već polovicom listopada zahvalili su mi oboje na izraženom saučešću k smrti dragog Borivoja. Sudeći po poslanoj razglednici, na kojoj je označila gospodja Božena i od njih nastanjenu kuću, mjestance je dosta veliko, a mora biti i lijepo. Gospodja Božena piše, da će nastaviti s medicinskim studijem u nedalekom Pragu, kamo će moći svakog dana na predavanje vozeći se vlakom četvrt sata. Već da se je upisala u taj fakultet. I Boleslav da već polazi njemačku gimnaziju u Pragu. Gospodja Vlasta kani poći k Crvenom križu. Eto ih zajedno tri udovice; gospodje Božena i Vlasta vrlo su mlade, a ni gospodja Vanda nije stara. Koliko će žena tijekom rata ostati bez svoga muža, koliko djece bez oca!

1. prosinca 1914.

Jučer sam počeo služiti zornice. Zbog svojeg lošeg zdravlja ne držim ove godine pod svetom Misom kršćanski nauk, kako sam to činio prošlih godina. Moje zdravstveno stanje nije se dosada osjetljivo popravilo, iako se držim liječničkih uputa, koliko mogu. Početkom drugog tjedna kanim opet k liječniku, samo ako bude povoljno vrijeme.

Ove jeseni bio sam samo kod četiri bolesnika. Troje odraslih i dvoje djece zakopao sam iza svog povratka. Pred dva tjedna dopremio sam do groba mladog oca brojne obitelji, koji je umro od sušice. Kod njegova otvorenog groba došla mi je misao,da ću i ja doskora leći u grob, možda narednog proljeća. Nekada mi je misao na smrt bila nevoljka, strašila me je. Ali iza smrti moje majke, iza teških onih borbi, za očuvanje Bogu dužne vjernosti i Njegove milosti, u sadašnjim teškim prilikama, u mojoj opasnoj bolesti, pomisao na smrt ne uznemiruje me više.

Dogadjaje i razvoj na ratištu pratim po izvještajima,što ih donose novine. Ratna se sreća dosta brzo mijenja. Italija je još neutralna. Kako se čini, ona čeka, na koju će se stranu nagnuti ratna sreća. Rekao bih, da je sklonija antantinim silama. Strepim nad budućnosti svoje drage Istre, koju svojataju Talijani.

Sada, za dugih jesenskih večeri, a i po danu, čitam filozofska, spekulativna, teološka djela, posegnem za autorima askeze

i mistike, kojim se posljednjim granama teologije nijesmo u sjemeništu gotovo ni bavili. Sve to unosi u moju dušu veliku utjehu i mir. Kada boravim duhom u onim sferama nebeskih istina i ljepota, grijem se na suncu Božje dobrote i ljubavi, zaboravljam svoju bolest, iščezne mi taj bijedni svijet ispred očiju, probudi se čežnja za onim ljepšim svijetom.

Boravak u tihoj samotnoj kuhinji kod ugodne topline vrlo mi je prijatan. Luce mi donese sve potrebito, drva, vodu, živežne namirnice, a često puta mi priredi jela po mojoj uputi. Hranim se masnijom hranom, popijem preko dana i dva litra mlijeka. Imam uvijek pri ruci jaja, raznog voća i meda. Ako je lijepo, tiho vrijeme, idem na groblje te šećem po puteljku uz crkvu. Po mogućnosti držim svakog dana sat klanjanja pred Svetohraništem. To mi unosi u dušu svijetlo, jakost, utjehu. Sada bolje shvaćam riječi psalmista: "Kako su mili Tvoji šatori, Gospodaru snaga! Teži i gine duša moja za dvorovima Gospodnjim. Srce moje i tijelo moje klicali su živome Bogu... Jer je jedan dan u Tvojim dvorovima miliji od tisuće negdje drugdje. Gospodaru snaga, blažen čovjek, koji se ufa u Te." Taj psalam molim u brevijaru već godinama, a i svakog dana u pripravi za sv. Misu, ali sada odjekuju jače riječi toga psalma u mojoj duši.

Kada izidjem iz crkve, zaustavim se kod groba svoje pokojne majke te se pomolim za pokoj njezine duše. Mislim, da ona možda ne treba mojih molitava, već da ja trebam njezina zagovora na nebu. Ako umrem ovdje, što bi moglo doskora biti, kako slutim, zamolit ću prije smrti svoje župljane, da me zakopaju uz grob pokojne moje majke.

24. prosinca 1914.

Ovo rano ustajanje za vrijeme zornica i boravak u ispovjedaonici, koji se odulji katkada i preko dva sata, uzrok je, da se je pogoršala moja bolest u zadnje vrijeme.

Nedavno sam bio na pogrebu svog daljnjeg susjeda župnika Čeha, koji je umro od kapi. Nadam se, da se je Bog smilovao njegovoj blagoj duši. Bio je nesebičan, darežljiv, skroman. Umro je kao siromah. Imao je tu manu, da nije znao držati mjere u uživanju alkoholnih pića, premda nije bio nikad pijan, već često samo mamuran. Držim, da ga je ta neumjerenost u uživanju vina i rakije spremila u raniji grob. U oporuci, načinjenoj pred više godina, a nedavno potvrdjenoj, ostavlja sve svoje, a to je njegovo siromašno pokućstvo i dosta bogata knjižnica, svojoj kućanici, koja mu vodi kućanstvo preko trideset godina. Ta dobra pobožna Slovenka izjavila je dekanu, da joj je "gospod" isplaćivao svakog mjeseca redovito deset kruna. Vidio sam, da ju je silno potresla nagla smrt dobrog Većeslava, plakala je, kao da joj je umro brat. Dekan je našao u župnom uredu potpun red, iako je župnik

umro naglom smrću. Matične knjige bile su pomnjivo ispunjene; u crkvenoj blagajni bilo je gotovog novca prema točno vodjenom dnevniku. U posebnom pretincu bila je knjiga, u kojoj su bile savjesno ubilježene sv.Mise uz oznaku dana, kada su bile predane i dana, kada su bile odslužene. U tom pretincu nalazila se kutija s natpisom: Novac misnih obaveza. Samo petnaest sv.Misa ostalo je neodsluženih; u kutiji bilo je četrdeset kruna, od toga je raspoloživih trideset kruna za neobavljene intencije. Iza smrti ovog skromnog svećenika ostalo je jedva toliko gotovine,da su bili pokriveni pogrebni troškovi, koji su bili neznatni, jer svi svećenici, koji su došli na pogreb - bilo nas je osam -, obavili smo pogrebne obrede besplatno. Mene je dovezao na pogreb susjed Mate.

Vrlo mi je teško, što danas ne mogu obići svoju župu,da blagoslovim kuće svojih župljana. Ovi dobro vide, da nijesam dorastao tom napornom obilaženju njihovih kuća kod svoga slabog zdravlja. Teško će mi biti služiti ponoćku, zornicu i podnevnu sv. Misu. Nadam se, da ću ipak izdržati. Jutarnju pjevat će pjevači; mene će zapasti malen dio kod toga. Kod ponoćne sv.Mise,kazat ću samo nekoliko riječi. Danas ću večerati u pet sati pa ću poći na počinak do deset i po, da prikupim snage za ponoćku. Za večeru priredit će mi Luca prežganu juhu i kuhano voće. Imam dobrih sardina i raznog voća. Možda je ovaj moj Badnjak zadnji u mojem zemaljskom životu. Fiat voluntas Dei!

Ziti sam pisao nekoliko dana prije njezina rodjendana i imendana. Uz izražene svoje čestitke javljam joj, da se je moje zdravlje nešto popravilo. Tada - prvih dana prosinca - nijesam još osjetio štetne posljedice za me napornog držanja zornice.

Zita mi je zahvalila na pismu te mi je preporučila,da čuvam zdravlje što više mogu. Piše mi, da sve to više čezne za danom, kada će položiti privremene redovničke zavjete. Kao redovničko ime uzela je ono, koje je imala moja pokojna majka:Teodora.Šalje mi ujedno čestitke k Božiću i Novoj godini.

Danas sam primio i od Franca dopisnicu, koju mi šalje iz vojničke bolnice u Baji u Madjarskoj. Teško je ranjen u koljeno lijeve noge. Liječnik mu kaže, da ne će moći više pregibati nogu u koljenu. Bit će-kako mu kažu- do dva mjeseca otpušten kući kao invalid. Pred dva dana primio sam od gospodje Božene čestitke k božićnim danima. Potpisala se i gospodja Vanda s Boleslavom.Gospodja Vlasta je kod Crvenog križa u nekoj bolnici na ruskom ratištu. Gospodja Božena piše, da polazi redovito predavanja na medicinskom fakultetu. Mali Jan da više puta pita za mene te da me ne može zaboraviti. Pred osam dana poslao sam i ja svoje božićne čestitke. Primio sam i od drugih nekih prijatelja dopisnice s čestitkama; pitaju ujedno, kako moje zdravlje. Odgovorio sam svima. Od prijatelja Ivana nemam već dva mjeseca nikakvih vijesti. Nadam se, da nije nastradao. Možda je zarobljen. U sv.Misi i u

drugim svojim molitvama sjetih se svih tih prijatelja i znanaca te ih preporučim dragome Bogu. Molim za svoje župljane prisutne i odsutne, za čitav današnji svijet, koji treba toliko Božje pomoći i utjehe. Taj nesretni rat postaje sve to krvaviji. Kada je buknuo rat, mnogi su mislili, da će do Božića opet zavladati mir medju narodima, a sada se čini da će požar rata zahvatiti mnoge države, koje još žive u miru, te da će rat trajati mnogo dulje, nego što se je računalo.

20. s i j e č n j a 1915.

Prije dva dana bila je peta godišnjica smrti nezaboravne moje majke. zapalio sam joj žižak na njezinu grobu i služio za njezinu dušu sv. Misu. Bijeli smrznuti snijeg pokriva njezin grob. Što je sve prohujalo ovih pet godina preko mene! Istog dana stigla je k meni kućanica pokojnog župnika Većeslava, sa svojim pokućstvom, da mi vodi kućanstvo. Znala je da samujem još uvijek u župničkom stanu, otkada je otišla Zita. Iza Nove godine primio sam od nje pismo, u kojem me pita, da li bih je primio kao kućanicu, budući da nemam nikoga u kući. Odgovorio sam joj, da sam teško bolestan na plućima, a možda i kratka života, pa da ne bih rado da bude možda razočarana, kada bi preuzela moje kućanstvo. Na to je sama došla k meni, da se lično bolje sporazumije. Dobra ova duša, Roža joj je ime, izjavila je da joj moja bolest ništa ne smeta, da preuzme moje kućanstvo. Pače biti će joj drago, da mi može pomoći u mojoj bolesti, u kojoj trebam više pažnje i njege. Glede plaće reče, da je zadovoljna sa deset kruna, kako joj je davao pokojni "gospod". Iako je prešla šezdeset godina, vrlo je okretna. U ova dva dana sve je u kući lijepo porazmjestila, uredila i očistila. Samo neke stvari, koje je baštinila od pokojnog Većeslava, donijela je sa sobom, drugo je prodala. Brine se za mene, kao da mi je majka. Pali mi peć u kancelariji, jer da kuhinjski zrak škodi bolesnim plućima. Kuha mi vrlo dobru i tečnu hranu. Uz ovakvu skrbnu njegu mogao bih možda ipak ozdraviti. Bio sam kod liječnika iza sv. Triju kralja. Našao je moje stanje nešto pogoršanim, ali je kazao, neka ne gubim nade u ozdravljenje. Propisao mi je neke druge lijekove.

Moji su župljani zadovoljni, što imam kućanicu u župničkom stanu, jer i oni žele iskreno moje ozdravljenje, do kojeg da ću prije doći uz potrebitu njegu. Iako mi je Luca spremno i požrtvovno pomogla u kući, kako je znala i mogla, ipak joj je bio znatan teret briga oko mojeg kućanstva, te se i ona obradovala dolasku "tete Rože".

Budući, da su otpali izdaci za školovanje Zitino, moći ću materijalno dosta dobro izlaziti, jer mi i moji dobri župljani donose razne darove za moju prehranu. Roža, je kako vidim, vrlo dobra i štedljiva kućanica, te je susretljiva i ljubezna prema

mojim župljanima, koji dolaze u župnički stan.

Ovih dana čitam kao duhovno štivo asketsku knjigu nekog engleskog auktora u njemačkom prijevodu pod naslovom: "Čovjek kakav jest". Za mene je ta knjiga vrlo poučna te mi mnogo koristi u duhovnom pogledu. Za razmatranje služim se knjigom belgijskog pisca Mechiena, pisanom u latinskom jeziku: "Probatio charitatis". Ta su razmatranja udešena za svećenike. Osjećam sve to manje interesa za ovaj svijet, sve to više i češće leti mi duša u nadnaravne sfere. Ona čezne za onim ljepšim svijetom. Tome raspoloženju moje duše bit će donekle uzrok i moja bolest, koja me sputava u radu te mi čini život teškim. A i današnje prilike u svijetu pritištu mi dušu. Sada molim više iz srca, s razumijevanjem : Budi volja Tvoja, kako na nebu tako i na zemlji.

Pepelnica, 17. v e l j a č e 1915.

Živahno i bučno je bilo ovdje na mesopust prošlih godina, sve u priprostom obliku, u dopustivim granicama. A ove godine? Potištenost u tišini vlada u mojoj župi, kao jamačno više manje i drugdje. Malo ima kuća iz kojih nije koji član obitelji pozvan pod oružje; a gdjekoja kuća ima dvije čak i tri najsnažnije muške sile na ratištu. Sve to veći broj muškaraca poziva se u vojsku.

Na ovogodišnju Pepelnicu svi više osjećamo, bolje shvaćamo smisao riječi, uz koje se danas pepelimo: Spomeni se čovječe, da si prah i u prah ćeš se vratiti. Tmurno ovo duševno raspoloženje ne ublažuje ni vedro, modro nebo, s kojeg danas svijetli i grije žarko sunce.

Sjutra ću počet s vjerskom poukom drage mi djece. Poučavat ću djecu u "staroj" školi. Dat ću ugrijati tu prostoriju. Taj rad, koji mi je bio u prošlim godinama lak i ugodan, bit će mi ove godine naporan zbog moje bolesti. Iako sam nešto primio na težini tijela uslijed hranjivih i tečnih jela, koje češće uzimam, ne osjećam se subjektivno bolje. Prvih dana ovog mjeseca bio sam kod liječnika. Rekao mi je, da moram imati mnogo ustrpljivosti u takvoj bolesti i da ne smijem klonuti. On se uvijek nada, da će moja inače jaka i žilava konstitucija svladati tu bolest. Neka se čuvam većeg napora, osobito pak prehlade. Tog dana bio sam u Trstu kod sv. ispovijedi. Uslijed promjene voznog reda na uskotračnoj željeznici došao sam sat ranije kući. Na stanicu i od stanice vozio me je Mate uz neznatnu nagradu. Isprva ni toga nije htio primiti, te sam ga upravo prisilio, da uzme barem malenkost za svoj trud i gubitak vremena.

- Moja kućanica Roža zaista je vrijedna kršćanska duša. Vrlo je skromna i šutljiva. Iskreno je pobožna; svakog dana pristupa ka Gospodnjem stolu. Svi vole "tetu" Rožu. Vrlo je dobra srca; sučuvstvuje sa svojim bližnjim u njegovoj žalosti i radosti. Pomogne rado, gdje god može.

Jučer sam primio pismo od Zite, u kojem me pita, kako je s mojim zdravljem. Piše mi zatim o svom duhovnom životu. Vidim, da se sve to više uspinje prema gori osam blaženstava. Hvala Bogu! Čini mi se, da ću lakše umrijeti, ako me dragi Bog doskora pozove s ovog svijeta, kada gojim čvrstu nadu, da je Zita opskrbljena za vječni a i za vremeniti život. Na smrtnoj postelji povjerila mi je moja majka Zitu, da se za nju brinem. Ufam se, da sam ispunio svoje obećanje, zadano dragoj majci, da ću biti Ziti brat, skrbnik i duhovni otac. Na koncu pisma veli Zita, da moli mnogo za moje ozdravljenje.

Već sam napisao odgovor Ziti. Zahvaljujem joj od srca na njezinu zanimanju za moje zdravlje, a napose na njezinim molitvama i devetnicama da mi dragi Bog vrati zdravlje. Pišem joj, što mi je kazao liječnik, kada sam bio zadnji put kod njega. Njezine molitve uvijek će mi koristiti, ako dade ili ne dade dragi Bog, da ozdravim. Dobri naš nebeski Otac zna najbolje, što je korist naših duša. Preporučujem Ziti, da i nadalje moli za me, da mi udijeli predobri Bog potrebite milosti, da što savršenije uskladim svoju volju s Njegovom svetom voljom. I ja molim i molit ću za nju, da uz pomoć obilatih Božjih milosti bude prava sveta Kristova zaručnica.

Nedjelja muke, 21. o ž u j k a 1915.

Danas je prvi dan proljeća. Lijep je osvanuo. Sunce je svojim toplim zrakama budilo jače prirodu iz zimskog sna.

Bojao sam se, da će mi ovaj napor kod poučavanja djece u kršćanskom nauku pogoršati zdravstveno stanje, ali hvala Bogu, tih posljedica ne opažam. Pače osjećam se jačim. Istina, štedim se. Najprije tumačim odredjeno gradivo, zatim dadem bibliju ili katehizam komu dječaku ili kojoj djevojčici, da protumačeno pročitaju glasno i razgovjetno. Poslije učvrstim to gradivo ispitivanjem i ponavljanjem. Obrasce molitava uče čitajući u zboru iz male knjižice "Oče naš". Jedan stariji, sposobniji dječak predvodi zborno čitanje pred stolom, iza kojeg ja sjedim. S djecom radim svaki dan po sat i po. Iza vjerske pouke u dvorani idem s djecom u crkvu, da se poklonimo Isusu u Presv. Oltarskom sakramentu. Održavši kratku pobožnost zapjevamo koju djeci poznatu pjesmu. I za vrijeme vjeronaučne obuke pozovem djecu, da srce i pamet dignu k dragome Bogu u pobožnoj kojoj pjesmi. Čuvam se, da ne kašljem prema djeci ili prema drugima. Pazim pomno da ne širim tuberkule, premda nisam siguran, da sam pozitivan. U školskoj sobi kao i u sakristiji imam pljuvačnicu, u kojoj se nalazi razredjeni lizol. U školi imam i umivaonik sa sapunom, koji razkužuje. I kod ispovijedanja pazim savjesno na zdravlje župljana, koji dolaze k meni na sv. ispovijed. Razne pastile i druga raskužna sredstva služe mi u tu svrhu. Potrebite upute u tom pogledu zatražio sam u liječnika već prošle godine. Kod zadnjeg pregleda

početkom ovog mjeseca kazao mi je liječnik, da su mi sada pluća nešto čišća, nego su bila zadnji put, pa da sam i tjelesno ojačao. U nekim časovima pridigne mi dušu nada, da ću možda ipak ozdraviti. Onda stvaram razne planove svog rada za budućnost. Ali svejedno često mislim na drugi svijet te nastojim da budem što spremniji za odlazak s ovog svijeta. Tuberkuloza ima gotovo toliko oblika, koliko ima takvih bolesnika. U mjestu moje kapelanske službe, bolovali su od te bolesti mladi supruzi. Žena je prva oboljela, iza nje njezin muž. Istog sam/dana providio oboje, ženu u krevetu, a mužu koji je bio odjeven dao sam u blagovaonici po njegovoj želji samo sv.pričest. Nekoliko časova zatim mladi je čovjek izdahnuo na prozoru, na koji se je naslonio, da udiše svježi zrak. Žena je bolovala još pola godine, prikovana uz krevet. Providio sam kao kapelan i mladog cipelara, koji je iza sv.pričesti popio slasno kavu i zapalio cigaretu. Razgovarali smo se; s cigaretom u ruci izdahnuo je taj bolesnik u mojoj prisutnosti. Svi ti slučajevi i razni drugi, o kojima sam čuo ili čitao, dolaze mi sada u pamet u vrijeme ove moje bolesti.

Napisao sam svoju oporuku u prosincu prošle godine. Sada ću je izmijeniti da ostavim nešto od svoga skromnog pokućstva i Roži. Knjige ostavljam dekanatskom uredu, da mogu svećenici, koji bi rado posegnuli za teološkom literaturom, a nemaju sredstva, da ih nabave, posuditi koju zgodnu knjigu iz dekanatske knjižnice. Isprva sam mislio ostaviti knjige ovdješnjem župnom uredu, ali onda bi možda ostale neiskorištene, mogle bi i propasti. Žita će raspolagati s onim, što je bila baštinila od svoje pokojne majke. I zvonarevima, kao i Mati, ostavit ću nešto od svoga skromnog pokućstva. Sve će to biti navedeno točno u preradjenoj oporuci. Na kraju izrazit ću želju, da budem zakopan uz grob pokojne svoje majke.

Sada nastojim, da što sabranije i pobožnije služim sv.Misu. Predočim sebi često, da bi mogla ova sv.Misa, koju prikazujem Bogu biti zadnja u mome životu. Koliko je teška, duga, a donekle skoro i beznadna sušica, ipak može mnogo koristiti u duhovnom pogledu, jer opominje i potiče čovjeka, da se što bolje spremi za drugi vječni život.....

Utorak iza Bijele nedjelje, 13. t r a v n j a 1915.

Hvala Bogu, uza svu svoju bolest, dospio sam da spremim i privedem djecu k prvoj sv.pričesti. Ima ih dvadeset i sedam. Nijedno od ove djece, osim troje, nije navršilo osmu godinu. Uglavnom udovoljeno je propisu sv.Crkve iz godine 1910. Roža je priredila dobre kolače i kavu za djecu. Fotografirao sam takodjer prvopričesnike pred crkvom. Osvanuo je na Bijelu nedjelju lijep proljetni dan. Tako se je svečanost prve sv.pričesti mogla lijepo obaviti.

Jučer u ponedjeljak bio sam kod liječnika. Kada me je pregledavao, vidio sam po njegovu držanju, da se je pogoršalo moje zdravstveno stanje. Pitao me je, šta sada radim, kako živim. Kad sam iznio svoj rad s djecom reče mi, da je to štetno djelovalo na moje zdravlje, te da bi trebalo kako mi je bio kazao, da što više mirujem i što manje naprežem svoja pluća govorom. Rekoh mu, da bi mi bilo upravo teško propustiti svoje dušobrižničke dužnosti. Ja ipak mislim, da je najviše kriv pogoršanju moga zdravlja napor kod obreda Velikog tjedna.

Na Veliki četvrtak odnijela je Luca sa Pepicom dvije šunke, stotinu jaja i petnaest litara vina od biranog groždja liječniku, kojemu sam pismeno zahvalio na njegovoj požrtvovnoj pažnji u mojoj bolesti i čestitao mu uskrsne blagdane.

Obredi Velikog tjedna znatno su me izmorili, iako sam se štedio, koliko mi je bilo moguće. Ovih dana više i teže kašljem. Svakog dana popodne imam povišenu temperaturu i do pet crtica preko 37°. Opet mi je klonula nada, da ću ozdraviti. Predajem se posvema u Božju volju.

Za uskrsne blagdane pisala mi je Zita dopisnicu s lijepim crtežom, koji je ona izradila. Njezina karta s uskrsnim čestitkama i pitanjem o stanju moga zdravlja stigla je na Veliki utorak, u koji sam joj i ja poslao iz Trsta lijepu razglednicu s čestitkama i napomenom, da mi je zdravlje razmjerno dosta dobro. Ne bih rado, da se odviše uznemiruje zbog moje bolesti. Izmijenio sam uskrsne čestitke s gospodjom Boženom i Vandom. I mnogi moji župljani, koji se nalaze na ratištu ili su u zaledju, javili su mi se. Svima sam što prije odgovorio. Franc se je vratio kući kao invalid u prvoj polovici ožujka. Noga mu je ukočena u koljenu. Čestitao mi je Uskrs zajedno s Marijom. Uzvratio sam im. Danas su imali doći do svojih, ali ih nije bilo.

Kao duhovno štivo uzimao sam od početka korizme životopis nekih svetaca, a kao priručnik za razmatranje u korizmi služio mi je auktor, koji vrlo dobrim refleksijama raspravlja o pregorkoj muci i smrti našega Spasitelja. Sada razmatram slavu našeg Gospodina poslije uskrsnuća. Iz tih razmatranja crpim mnogo snage, da Bogu odano podnosim poteškoće svoje bolesti.

Kod čitanja bogoslovskih djela često posegnem za poglavljima o Božjoj milosti i posljednjim stvarima čovjeka. U nekim časovima pojavi mi se želja, da bi me što prije uzeo dragi Bog iz ove zemaljske doline, odakle nemamo šireg vidika i gdje nam magla zastire često pogled u daljine. Rado bih se popeo do nebeskih visina, gdje će mi duša, željna istine, jasnog gledanja, divnog sklada, naći u Bogu nepomućenu sreću, vječno blaženstvo, za koje smo stvoreni i koje će mi udijeliti Gospodin Bog po svojoj neizmjernoj dobroti i beskrajnom milosrdju, kako se čvrsto nadam, iako nijesam to zaslužio. Sve to više i jasnije vidim neprocjenljiva dobročinstva objavljene vjere, sve to više ispunja mi dušu

duboka zahvalnost prema dragom Bogu, koji me je pozvao medju svoje svećenike te mi je tako pružio mogućnost, prigodu, da kao teolog imam jasniji i sigurniji pogled u nadnaravni svijet. A koliko pak dugujem dobrom Spasitelju za sakramentalne milosti, koje mi daje On, Bog-Čovjek, po sakramentu svetog reda, kojim je obdario moju dušu! Veličaj, dušo moja, Gospodina!

27. t r a v n j a 1915.

Teška influenca pogoršala je silno moje zdravstveno stanje. Pred desetak dana bio sam pozvan k jednoj bolesnoj starici u najudaljenije selo moje župe. Uznojio sam se usput i prehladio u hladnoj i vlažnoj prostoriji, u kojoj je ležala bolesnica. Umrla je istog dana već prije podne. Jedva sam smogao snagu da obavim pogrebni obred. Došavši kući legao sam odmah u krevet te sam toga dana navečer imao temperaturu 39° i dvije crtice. Ova vrućica, koja me je držala kroz nekoliko dana, silno me je oslabila. Tjelesno sam veoma oslabio, omršavio. Ruke su mi slične mrtvačkim rukama. Pluća su mi izmučena od čestog i napornog kašljanja, a neprestano znojenje iscrplo je moju tjelesnu snagu. Tri puta izbacio sam veću količinu krvi. Dva puta bio je kod mene općinski liječnik iz gradića. Iako mi je riječima nastojao uliti nadu u ozdravljenje, vidim, da i on drži, da mi se život približava kraju. Pred dva dana pala mi je temperatura na 37° i nekoliko crtica. Jučer - u ponedjeljak ustao sam iz kreveta po prvi put iza ovog teškog oboljenja, na deseti dan, otkad me je shrvala influenca. U drugu nedjelju poslije Uskrsa došao je susjedni župnik, da odsluži sv.Misu i u mojoj župi. Došao je rano, kako sam mu javio, da mi prije sv.Mise, koja se je imala služiti u osam sati, podijeli i sv.sakramente umirućih, jer sam smatrao svoje stanje vrlo opasnim. Ruža, koja me je njegovala materinskom požrtvovnošću ovih dana, reče mi, da su moji župljani veoma žalosni zbog moje bolesti, te da je kod mnogih vidjela suze u očima. A i u njezinim očima vidio sam suze. Ovi dobri moji župljani odnijeli su od svoga siromaštva, jaja, mlijeka, sira, a gdjekoji i kokoš. Neka dragi Bog obilato nagradi njihovu djelotvornu ljubav prema njihovu duhovnom pastiru!

Moji su dani odbrojeni; to osjećam. Možda ću se još neko vrijeme vući kao sjena. Prikazujem Ti, Gospode, svoje patnje kao zadovoljštinu za svoje grijehe, ali ako Te smijem moliti, ne daj, da se otegne moja bolest kroz dulje vrijeme, pa da tim padnem na teret svojem bližnjemu. Neka pak ne bude što ja želim, već neka se vrši Tvoja sveta volja!

1. s v i b n j a 1915.

Ove godine prvi dan svibnja pada u subotu. Kako bih rado, da mogu obavljati sa svojim župljanima svibanjsku pobožnost u čast

Nebeskoj Majci i Kraljici! Jutros su bile ovdje nekoje pobožne djevojke, članice Društva djevojaka, kojima sam poručio jučer, da dodju danas. Kazao sam im, da što ljepše okite oltar Bl.Dj.Marije u crkvi te da pred njim mole večeras krunicu i pjevaju poznate im Marijine pjesme uz lauretanske litanije. Moljenje sv.krunice neka predvodi predsjednica Društva djevojaka a pjevanje neka prati na harmoniju naš mladi "orguljaš". I ja da ću biti u duhu s njima zajedno u crkvi. Barba Zvane neka zvoni za tu pobožnost kao druge pute, kada sam ja mogao ići u crkvu.

2. s v i b n j a 1915.

Kako prošlih nedjelja, otkad sam obolio na influenci, tako je i danas bio ovdje susjedni župnik, da odsluži sv.Misu, te me je pričestio. Došao je vrlo rano, da može slušati sv.ispovijed mojih župljana, koji danas, na prvu nedjelju u mjesecu, pristupaju u većem broju k sv.sakramentima. Svojim je župljanima dao već sinoć prigodu za sv.ispovijeđ. Da može na vrijeme odslužiti sv.Mise ovdje i u svojoj župi, doveze ga amo i natrag kolima jedan njegov župljanin. Iza večernje u četiri sata došao je k meni barba Zvane, koji se najavljuje svakog dana u župničkom stanu, te mi reče, da je sinoć, a još više danas, bilo naroda u crkvi kod svibanjske pobožnosti, kod koje da su se molili i za moje ozdravljenje. Danas da su pjevali i zlatnu krunicu.

6. s v i b n j a 1915.

Sjutra je moj imendan. Duša mi čezne, da pristupim k Božjem oltaru i odslužim sv.Misu. Zadnji sam put misio 17.travnja, skoro pred tri tjedna. Čini mi se, da sam ovih zadnjih dana ojačao uz brižnu njegu požrtvovne Rože. Rekao sam danas barbi Zvani, da se sutra najavi prije sedam sati, jer bih rado sjutra služio sv.Misu, ako se budem osjećao dosta jakim.

Iza tamnovanja, dugog šest tjedana, stupio sam k oltaru s osobitom radošću i duhovnim raspoloženjem, ali ovakvo čeznuće za blizinom svoga Spasitelja kod sv.Mise nije zahvatilo moju dušu kao sada. Mili Spasitelju, udovolji toj čežnji moje siromašne duše! Daj mi, usrdno Te molim, tjelesne snage, da mogu sjutra kao Tvoj svećenik prikazati nebeskom Ocu Tvoju svetu žrtvu, koju si Ti prikazao za nas na križu na Golgoti!.........

Možda će to biti zadnja moja sv.Misa.

8. s v i b n j a 1915.

Neizmjerna hvala predobrome Bogu, da mi je dao tu milost, da sam mogao jučer služiti sv.Misu! Jučer ujutro bio sam kao drugi koji put bez povišene temperature; imao sam 37°. Osjetio sam, da ću moći izdržati napor polaska u crkvu i kod oltara. U crkvu je

došao veći broj mojih župljana, medju kojima se je bio dan prije pronio glas, da ću služiti sv.Misu. Skoro pola sata prije oglasio je sv.Misu zvonom barba Zvane. Pomalo sam stupao putem do crkve. Uz mene je bio barba Zvane. Sigurno sam bio kao sjena, jer sam čitao veliku žalost i sućut na licima svojih župljana, koji su me vidjeli na putu do crkve i koje sam ljubezno slabim, tihim glasom pozdravljao. Služio sam sv.Misu polagano, četrdeset časaka. Koje su sve misli i osjećaji prošli kroz moju dušu za vrijeme sv.Mise! Osjetio sam ljepotu i uzvišenost misli psalma 42.:Ulazit ću k Božjem oltaru, k Bogu, koji razveseljuje mladost moju. Ti si,Bože jakost moja...Zašto da idem tužan?...Pošalji svoju svjetlost i svoju istinu, neka me odvode i dovedo na Tvoju svetu goru i u Tvoje šatore!...Zašto si žalosna dušo moja?... Ufaj se u Boga!...On je moje spasenje i Bog moj...Kod ispovijedi uključio sam sve grijehe svoga života...Ukloni od mene, molim Te,Gospode, moje opačine, da čistim srcem budem dostojan ući u sveti - nju nad svetinjama...Kod"Slave" digla mi se je duša u nebeske visine.Želio sam se pridružiti svim andjelima i svecima,da s njima slavim Boga. U molitvi prije čitanja evandjelja "Očisti moje srce i moje usne" pokajao sam se, što se nijesam uvijek trsio"da dostojno i prikladno navijestim Božje evandjelje". iako se kod jučerašnje sv.Mise nije molilo Vjerovanje, svejedno sam probudio u duši duboku vjeru. Kod prikazanja sjetio sam se, da sam baš na svoj imendan pred petnaest godina prikazao Bogu zavjet potpune čistoće preko ruku Nebeske Majke. Sada sam prikazao Gospodinu Bogu i svoj život, svoje patnje, sve svoje, da to primi kao žrtvu i zadovoljštinu za moje grijehe, koje sam počinio protiv Njegovih zapovijedi, a napose protiv svete čistoće. U Predslovlju digao sam gore svoje srce u želji, da bi moja duša po sve vijeke vjekova slavila svemogućeg Boga s andjelima u nebeskim visinama. U Kanonu prije Pretvorbe molio sam, da se Gospodin spomene mojih župljana, dobrotvora,Zite i svih, koji su se preporučili u moje molitve. Kod Pretvorbe poklonio sam se ponizno u dubokoj vjeri Bogu-Čovjeku, svome Spasitelju, srcem punim zahvalne ljubavi,što me je pozvao medju svoje svećenike. Kod spomena mrtvih sjetio sam se svojih pokojnih roditelja, rodjaka, dobrotvora, župljana, svećenika i duša u čistilištu, za koje nitko ne moli. Jače nego druge odjeknule su prošnje "Oče naš", u mojoj duši. Sa suzama u očima primio sam presveto Tijelo svoga Spasitelja i predragocjenu Njegovu Krv i molio Ga, da mi udijeli sretnu i blaženu smrt.

Izmoren,polaganijim korakom, vratio sam se u župnički stan. I kući pratio me je barba Zvane. Bio sam sav u znoju i legao sam odmah u krevet. Danas sam ustao oko jedanaest sati. Vrlo sam slab.

Primam kao i dosad novine i časopise. I čitanje me sada umara. Pregledam samo naslove i preletim izvještaje s ratišta.Nami-

rit ću pretplate za novine i časopise do konca ovog mjeseca, koliko nijesam to već učinio i otkazat ću sve novine i časopise, jer sam uvjeren, da mi se približava konac života.

11. svibnja 1915.

Jučer sam primio pismo od Zite, što ga je pisala već 1. ovog mjeseca, ali zbog današnjih prometnih prilika i zbog cenzure znatno je zakasnilo. Zita ne sluti moje teško zdravstveno stanje, moj skori svršetak. Ona se nada, da sam na putu ozdravljenja. Žao mi je, da će je bolno iznenaditi i potresti ovo pismo, kojim joj odgovaram i koje je, kako držim, gotovo uvjeren sam, zadnje u mojem životu. Ona mi zatim piše o duhovnim vježbama, koje im je držao zadnjih dana prošlog mjeseca kroz tjedan dana jedan stariji otac dominikanac. Nada se, da su joj te duhovne vježbe donijele velike duhovne koristi. Sve to više, osjeća duboku zahvalnost prema dobromu i milosrdnomu nebeskom Ocu, da ju je doveo do vrela duhovnog života, čiji napitak da joj daje toliko jakosti, utjehe, duhovne radosti, da joj je to teško izreći i opisati.

Uvijek da moli za me te znade, da se i ja sjećam nje u svojim molitvama.

Ziti šaljem pismo ove sadržine: Draga sestro Zito-Teodoro!

Najljepše Ti zahvaljujem na Tvojem pismu, na Tvojim čestitkama k mojem imendanu. Tvoje je pismo stiglo amo jedva jučer. Sigurno će i ovo moje pismo trebati više dana, da dodje do Tebe. Kada ga budeš primila, ne ću možda biti više u životu. Moji su dani odbrojeni. Uslijed jake influence moja se je plućna bolest veoma pogoršala. Osjećam već blizinu smrti. Primio sam sv.sakramente za umiruće. Na svoj imendan služio sam uz veliki napor sv. Misu po prvi put iza svog zadnjeg teškog oboljenja. Uvjeren sam, da je ova sv.Misa zadnja u mome životu. Ne žalosti se stoga, draga sestro! Idem, kako se čvrsto nadam, u nebeske krajeve, gdje se nalaze i oni, kako piše apostol i evandjelist sv.Ivan u svome "Otkrivenju", "koji dodjoše iz nevolje velike i opraše svoje haljine i ubijeliše ih u krvi Janjeta... Janje, koje je nasred prijestolja, past će ih i vodit će ih na izvore žive vode; i Bog će otrti svaku suzu s njihovih očiju." Znam, da ću prije morati proći ognjem potrebnog čišćenja, jer se osjećam velikim dužnikom prema vječnoj Svetosti i Pravdi, kojoj imam da zadovoljim za "nebrojene grijehe, uvrede i nemarnosti svoje", kako molim u prikazanju hostije. Sada eto dolazi ono, za što te molim, mila sestro. Moli, moli draga sestro za pokoj moje siromašne duše! U mukama čistilišta trebamo pomoći sa strane živih na tom svijetu. Računam na molitve i svojih župljana za pokoj moje duše, ali Tebi osobito stavljam na srce, iako znam, da ne ćeš zaboraviti moje duše, da prikažeš Bogu sv.Mise, pričesti, razne žrtve, da me dragi Bog što prije digne iz čistilišnih muka u svoju nebesku sla-

vu. Obećajem Ti, da ću i ja mnogo moliti za Te, da Ti udijeli nebeski Otac potrebne milosti za svet redovnički život.

Pisao bih Ti još koji redak, ali u mojoj iznemoglosti teško mi je i pero.

S Bogom, draga sestro! Do vidjenja na drugom svijetu, gore u nebeskoj domovini!

Tvoj brat Stanko

P.S. Glede Tvojih stvari, koje si baštinila od svojih pokojnih roditelja, raspolaži po svojoj volji. Piši na ovdješnji župni ured o tom predmetu. Ovdje je poznato, što pripada Tebi, jer sam ja sve to ostavio zapisano.

Pisanje pisma Ziti i unošenje ovih bilježaka u moj dnevnik silno me je izmorilo, iako sam pisao uz stanke, da se odmorim. Uz veliko rumenilo tone sunce na zapadu...slika mog života, koji ide prema kraju.

16. s v i b n j a 1915.

Danas, kao i prošlog četvrtka - na Spasovo - bio je ovdje moj dobri susjedni župnik koji se brine za duhovne potrebe moje župe, premda mu je sedamdeset i pet godina. Svakog puta, kada dolazi amo, donese mi sv. pričest, koja unosi u moju dušu veliku utjehu i okrepu. Danas sam mu izručio neslužene sv. Mise s odnosnim stipendijem. Oglasio je u crkvi, da će se on pobrinuti za odsluženje ovih sv. Misa. Predao sam mu i svoju oporuku. Izrazio sam svoju želju, koja je već poznata i mojim župljanima, da budem pokopan pokraj groba svoje pokojne majke.

Oko deset sati prije podne ustao sam iz kreveta. Čini mi se da lakše dišem uz otvoreni prozor. Pregledavao sam poštu, koja je jučer stigla. Iz letimičnog pregleda novina razabirem, da je siguran ulazak Italije u rat protiv centralnih vlasti. Ako ove konačno podlegnu, jadna moja Istra pripast će Italiji. Prošlih dana primio sam nekoliko dopisnica s ratišta. Odgovorio sam svima pomenuvši svoje teško zdravstveno stanje. Jučer je stiglo i Franjino pismo . Odgovorit ću mu danas ili sutra te se oprostiti od njega, mojih dobrih prijatelja njegovih negdašnjih susjeda Antuna i Josipa.

Nešto prije podne došao je barba Zvane i s njim crkveni starješine i župan. Sokolili su me, da ću ipak ozdraviti, jer da sam mlad. Kazao sam im, da ću ih doskora zauvijek ostaviti. Neka izruče moje pozdrave svim mojim dragim župljanima te im kažu, da mole za me, kako ću i ja moliti za njih. Sa suzama u očima smo se rastali.

19. s v i b n j a 1915.

Već sam potpunoma izgubio tek. Ne mogu ništa jesti, premda me toliko nuka dobra Roža. Pijem samo vrlo osladjen lipov čaj i voćne sokove s vodom. Prija mi i crna kava. Ne boli me pak gotovo ništa, samo veliku slabost osjećam. Moj se život pomalo gasi, doskora će se utrnuti.

Danas sam se pomalo i obrijao. Kod toga gledao sam se u zrcalu. Propao sam tjelesno, više nego što sam mislio. Izgledam kao živi mrtvac; kostur, pokriven blijedo-žutom kožom...Nije mi teško...Spreman sam na odlazak...Oprostio sam se sa svijetom i s dragima u njemu...Oprostit ću se i s tobom, siromašno moje tijelo, s bratom magarcem, kako te naziva sv.Franjo, Božji sirotan. I ako smo duša i tijelo jedno, ipak smo se katkada razdvojili, sukobili. Putovali smo kroz ovaj kratki zemaljski život nerazdruživo. Doskora ćemo stići na kraj tog zajedničkog putovanja, pred portal vječnosti, gdje ćemo se morati rastati. Zasad ne možeš ti, tijelo moje kroz ta vrata. Onamo idem samo ja, besmrtna duša. Putovali smo i prevalit ćemo još nekoliko koraka kao nerazdruživi drugovi od majčine utrobe sve do medjaša zemaljskog života, onkraj kojih prestaje vrijeme i prostor...Bili smo uglavnom složni za vrijeme našeg zajedničkog putovanja, iako si tijelo moje imalo katkada svoje hirove, svoje neuredne sklonosti. Osobito zadnjih pet godina zadalo si mi nekoliko puta sto jada i muka. Tvoja životinjska narav bunila se je u nekoliko navrata jako i tvrdoglavo protiv tvog vodioca, duha-gospodara. Propinjalo si se, htjelo si zavesti, udaljiti od pravog puta svog vodioca. Koliko je bilo napora, muke da te obuzdam i svladam. Na svome putu prošli smo uz pogibeljne ponore, po vrletnim puteljcima, po pustim krajevima; ali smo prolazili i kroz cvjetne poljane i hladovite šume. Putovali smo za vedrih, lijepih sunčanih dana, ali zatekle su nas i tamne olujne noći...

Na kraju smo...Ti ćeš tijelo moje, doskora počivati tvrdim snom u hladnom grobu...Ali ja te ne ću zaboraviti...Doći ću po te, kada bude to odredio naš Stvoritelj, naš Gospodar. Probudit ćeš se iz onog dubokog sna na glas andjeoske trublje i ustat ćeš iz groba. Ne ću te gotovo ni prepoznati, premda ćeš biti isti moj nerazdruživi drug u zemaljskom životu...Slušalo si i pokoravalo si se. Zato bit ćeš nagradjeno. Napori, odricanja, pregaranja, borbe, muke, poteškoće, patnje u službi svemogućeg i predobrog našeg Gospodara donijet će nam nikad neslućenu, neopisivu nagradu...Neka bude sve to blagoslovljeno!...Otada ćemo navijeke nerazdruživi, presretni, u predivnom zajedničkom skladu boraviti kod Onoga, koji kaže: "Ja sam početak i svršetak, ja ću dati žednome badava iz vrela vode života. Tko bude pobijedio, posjedovat će ovo, ja ću mu biti Bog, i on će mi biti sin." To neka nam bude velika utjeha na našem rastanku...

Sestro smrti! Čini mi se, da već čujem udarce tvojih koštanih stopala. Iako si po svojem izgledu i svojoj neumoljivosti strašna, smiren te čekam...Odvedi me, sestro, iz ovog svijeta trajnog umiranja u kraj vječnog života, iz ove neprestane borbe, u carstvo Božjeg nepomućenog mira, iz ove sive magle nejasnog gledanja u nebeske visine vječne svjetlosti, iz ovog mukotrpnog zatočja u pravu domovinu iz ove doline tolikih suza u kraljevstvo vječne sreće, za koju nas je predobri Bog stvorio!

21. s v i b n j a 1915.

Imam neki predosjećaj, da će biti sutrašnji dan zadnji dan mog života. Preksutra je nedjelja, ali ja je ne ću dočekati.Stoga sam poslao reći svomu dobromu susjedu župniku, da bi sutra što ranije došao k meni, da bude uz moj samrtni krevet te mi preporuči dušu, prije nego je predam Bogu.

Jačih boli ne osjećam, ali sam posve iznemogao. Sakupio sam svu svoju snagu, da dodjem do stola, u čijoj ladici nalazi se moj dnevnik. Jača me želja, da ispunim zadnju stranicu, da povjerim zadnje misli i osjećaje ovome papiru, s kojim sam sklopio povjerljivo prijateljstvo prvih dana ovdješnjeg svog boravka.Sve što ispunja sada moju dušu, moje srce, ne bih mogao ni da izreknem, a kamoli da napišem.."Iz dubine srca zahvaljujem Ti, predobri Bože, što si me stvorio iz ničeg na svoju sliku i prilikuDao si mi besmrtnu dušu, da Te poznam, da Te ljubim i da budem uvijek srećan u blaženom gledanju Tvoga najsavršenijeg apsolutnog Bića. Rodio sam se i preporodio u krilu Tvoje svete Crkve.Pozvao si me izmedju tisuća po svojoj milosti medju svoje svećenike i udijelio mi toliko raznih darova. Kako da Ti za sva ta bezbrojna i neprocjenljiva dobročinstva barem donekle dostojno zahvalim! Smućuje mi dušu, beskrajna Dobroto, svijest, da sam se toliko puta pokazao nedostojnim Tvojih darova i milosti, koje si mi,osobito kao svome svećeniku udijelio. Oprosti mi, dragi Bože, moju ružnu nezahvalnost! Sada, uoči smrti, vidim jasno neizmjerno bogatstvo i vrijednost Tvojih darova, Tvoju beskrajnu ljubav.Primi, Oče nebeski, sada ove moje osjećaje duboke zahvalnosti,odane ljubavi..."

Sada, kada sam na granici vremenitog i vječnog života, vidim bolje nego ikada, koju vrijednost ima život Bogu posvećen,napose život vrijednog svetog svećenika, koji je živio i radio i revnovao za Božju čast i spas besmrtnih duša. Da bih opet, nanovo nastupio put svećeničkog zvanja, kako bih čišćom dušom, jačim odricanjem, većom ljubavlju, požrtvovnijom revnošću, svetijom nakanom služio Bogu, radio za spas povjerenih mi duša! Istina je,savjest mi ne predbacuje većih, teških prestupaka u mome svećeničkom zvanju, ali često sam bio mlitav, nisam se dostatno trsio,da napredujem u svome duhovnom životu što se je katkada odrazilo i

u vršenju mojih svećeničkih dužnosti...Kajem se za to od svega srca. Oprosti mi, predobri Božanski Učitelju, sve moje prestupke i nemarnosti u svetoj Tvojoj službi! Primi sada, Gospode,moje kajanje i dobru volju, da bih Te uvijek i svuda spremno slijedio i pod teretom križa...

Ljubio sam Te premalo, neizmjerna Dobroto i Ljepoto! Oprosti mi, što sam u nekim slabim časovima svratio svoje oči od Tebe na varave opsjene prividne i prolazne ljepote, dobrote Tvojih stvorova!

Iako me mnogo toga smućuje, kada pomislim da ću doskora doći pred Tvoj sveti, pravedni i nepogrešivi sud, moj Bože, pouzdanje u Tvoju neizmjernu dobrotu i beskrajno milosrdje tješi me, diže me...

O vječna Ljubavi, koja me ljubiš odvijeka, prikazujem Ti svoje siromašno srce. Presveto Srce Isusovo, žarko ognjište ljubavi i ufanje onih, koji u Tebi umiru, smiluj mi se!...

Pročisti mi, Bože, dušu, koja čezne za Tobom, kao jelen za živom vodom...

Nebeski Oče, izručujem se posvema u ruke Tvoje premudre svemoguće Providnosti. Prikazujem Ti svoje nevolje, svoje patnje, svoj život i svoju smrt kao zadovoljštinu za sve svoje grijehe . Gospodine Isuse, koji si mene nevrijednoga pozvao medju svoje svećenike, obazri se na me i usliši me. Medju rane svoje sakrij me! Ne daj, da se odijelim od Tebe! Od zlobnoga neprijatelja brani me! Na času moje smrti zovni me i odredi, da dodjem k Tebi, da sa svim Tvojim svetima hvalim Te u nebu u sve vjekove!

Dodji, dodji Gospodine Isuse!

Nebeska Majko, Ti si mi bila uvijek od mojih djetinjih dana moje utočište, moja nada. Pogledaj sada, na mene, draga Majko,te mi isprosi svojim moćnim zagovorom, da odjeven u bijelo svadbeno ruho Božje osvanem pred Vječnim Sucem! Sveta Marijo, Majko Božja, moli za me grešnika sada i u čas moje smrti! Sveti Josipe,isprosi mi blaženu smrt! Andjele čuvaru i sveti Stanislave, moj zaštitniče, budite mi u pomoć u ovim mojim zadnjim časovima i otpratite moju dušu do Božjeg prijestolja!"